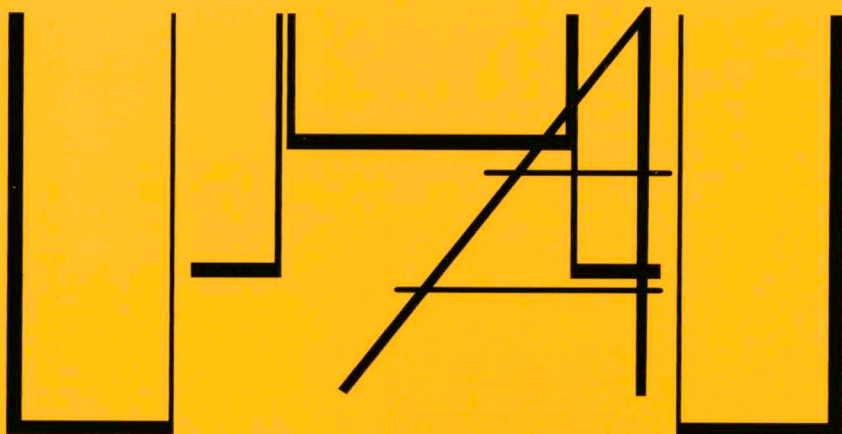

**Z PROBLEMÓW
BIBLIOTEK
NAUKOWYCH
WROCŁAWIA**

7

**OSOBOWOŚCI
WROCŁAWSKIEGO BIBLIOTEKARSTWA**

Z PROBLEMÓW
BIBLIOTEK
NAUKOWYCH
WROCŁAWIA

7

OSOBOWOŚCI
WROCŁAWSKIEGO BIBLIOTEKARSTWA

**Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich
Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu**

**Z PROBLEMÓW
BIBLIOTEK
NAUKOWYCH
WROCLAWIA**

7

**OSOBOWOŚCI
WROCLAWSKIEGO BIBLIOTEKARSTWA**

**Wydawnictwo TArt
Wrocław 2008**

Redakcja:
Joanna Czyrek, Bożena Górna

Recenzja naukowa:
dr hab. Maria Pidtyczak-Majerowicz
prof. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Niniejszy tom ukazał się dzięki pomocy finansowej
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego

Opublikowane fotografie pochodzą ze zbiorów własnych autorów.

© Copyright by Wydawnictwo **TArt**, Wrocław 2008

ISBN 978-83-85417-30-9

STUDIO WYDAWNICZO-POLIGRAFICZNE

TArt

52-311 Wrocław, ul. Jutrzenki 80A

tel./fax 071 793 26 72

tart@poczta.onet.pl

Skład: Studio **TArt**
Druk: Drukarnia TRIADA

SPIS TREŚCI

Joanna Czyrek, Bożena Górna Wstęp	7
<i>opracowała</i> Joanna Czyrek Bronisław Kocowski, czyli jak pokazać to co wielkie, nie tracąc z oczu tego co małe, a jednak wielkości potrzebne	9
Barbara Kulig, Marta Lange Zofia Gaca-Dąbrowska: wybitna osobowość bibliotekarstwa polskiego – naukowiec, dydaktyk, społecznik	23
Jadwiga Tyl Anna Aleksiewicz – bibliotekoznawca, pedagog, działacz społeczny . . .	49
Bożena Górna, Maria Pidłypczak-Majerowicz Jerzy Chodorowski – człowiek, bibliotekarz, naukowiec	69
Mirosław Osowski Maria Przywecka-Samecka – bibliograf i badacz drukarstwa muzycznego	89
Mirosław Osowski Aniela Kolbuszewska – bibliotekarz muzyczny	109
Agnieszka Nowacka Elżbieta Marczevska-Stańdowa – bibliotekarz i nie tylko...	135
Emilia Starak-Czerniejewska Jan Pasiński – osobowość inspirująca	157

Alicja Konik	
Jan Ożóg – bibliotekarz z powołania	173
Lucyna Kurowska-Trudzik	
Wiesława Jędrzejewska – bibliotekarz systemowy dolnośląskiej sieci bibliotek pedagogicznych	185
Lucyna Kurowska-Trudzik	
Iwona Gawrońska-Paluskiewicz nauczyciel bibliotekarz, specjalista w zakresie opracowania rzeczowego zbiorów	201
Barbara Tichy	
Leszek Barg – prawnik, bibliotekarz, badacz, historyk medycyny . . .	213
Marek Dubiński	
Stanisław Pietraszko – kierownik Oddziału Informacji Bieżącej w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej	231
Ewa Grabarska	
Irena Mirzejan – polonista, bibliotekarz – wspomnienie	243

WSTĘP

Bieżący tom *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia* zatytułowany *Osobowości wrocławskiego bibliotekarstwa* jest kontynuacją tomu trzeciego tegoż wydawnictwa, który ukazał się w 2006 r. Prezentował on artykuły dotyczące zmiany wizerunku bibliotekarza w odbiorze współczesnych użytkowników i przedstawiające sylwetki wybitnych bibliotekarzy, którzy pracowali we wrocławskich bibliotekach naukowych. Zamierzeniem redakcji zapowiedzianym we *Wstępie* do trzeciego tomu było zgromadzenie materiału do kolejnego zeszytu, w którym pokazane zostałyby osiągnięcia wielu innych osób związanych ze środowiskiem bibliotekarskim Wrocławia. W stolicy Dolnego Śląska pracowało i pracuje bowiem dużo więcej ciekawych i barwnych postaci związanych z bibliotekarstwem, których pracę, osiągnięcia i sukcesy należy pokazywać. Zaprezentowane w trzecim tomie biogramy sześciu osób sygnalizowały, że we wrocławskich bibliotekach naukowych zatrudnieni byli i są bardzo interesujący i wykształceni ludzie, których działalność naukowa, badawcza, dydaktyczna, organizacyjna, edytorska i artystyczna budzi duże uznanie. Należy ich tylko ocalić od zapomnienia, prezentując ich dokonania i na nowo odkryć dla młodych pracowników bibliotek.

Autorami zamieszczonych w siódmym tomie czternastu wizerunków osobowości wrocławskiego bibliotekarstwa są pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej, Biblioteki Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Biblioteki Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego, Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, Uniwersytetu Przyrodniczego, Uniwersytetu Ekonomicznego i Uniwersytetu Medycznego, a także Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu. Zeszyt jest efektem współpracy bibliotekarzy pra-

cujących w różnych instytucjach naukowych stolicy Dolnego Śląska, mającej na celu promocję zawodu i tworzenie silnego, zintegrowanego oraz aktywnego środowiska bibliotekarskiego. Redaktorki niniejszego tomu mają nadzieję, że lektura zamieszczonych w nim artykułów spowoduje refleksję, zmusi niejako do przemyśleń i będzie inspiracją do pracy nad sobą.

Należy też podkreślić, że siódmy tom jest pierwszym wydawnictwem Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich, która powstała 28 maja 2008 r. i nawiązała intensywną współpracę z Dolnośląską Biblioteką Pedagogiczną we Wrocławiu. Mamy nadzieję, że niniejszy zeszyt jest zarzewiem przyszłych wspólnych inicjatyw Korporacji i Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej.

Na zakończenie redaktorki pragną podziękować Urzędowi Marszałkowskiemu Województwa Dolnośląskiego za pomoc w wydaniu biogramów.

*Joanna Czyrek
Bożena Górna*

opracowała Joanna Czyrek

Biblioteka Wydziału Chemii
Uniwersytetu Wrocławskiego

BRONISŁAW KOCOWSKI, CZYLI JAK POKAZAĆ TO CO WIELKIE, NIE TRACĄC Z OCZU TEGO CO MAŁE, A JEDNAK WIELKOŚCI POTRZEBNE

O profesorze Bronisławie Kocowskim napisano już kilka prac, w których dokładnie omówiono jego dokonania jako bibliotekarza, pedagoga i uczonego¹. Bibliografię jego publikacji opracowała Jadwiga Kowalewska². Biogram profesora znajduje się również w *Słowniku pracow-*

¹ H. Szwejkowska, *Sylwetka Profesora Doktora Bronisława Kocowskiego – człowieka, pedagoga, uczonego – w 70-lecie Jego urodzin i 40-lecie pracy naukowej skreślona*, „Roczniki Biblioteczne” 1977, R. XXI, s. 1–16; K. Głombiowski, *Profesor Bronisław Kocowski (1907–1980)*, „Studia o Książce” 1982, R. 12, s. 209–212; E. Marczevska-Stańdowa, *Bronisław Kocowski (1907–1980)*, „Roczniki Biblioteczne” 1980, R. XXIV, s. 423–428.

² *Bibliografia prac Bronisława Kocowskiego 1929–1976*, oprac. J. Kowalewska, „Roczniki Biblioteczne” 1977, R. XXI, s. 17–26.

ników książki polskiej³, a niedawno jego życiorys przypomniała Małgorzata Podgórska w artykule *Wrocławscy bibliotekarze w nauce i dydaktyce polskiej*⁴. Nie ma sensu powtarzanie znanych szczegółów z życia profesora Kocowskiego, którego dorobek naukowy jest ogromny, a osiągnięcia w pracy biblioteczej wspaniałe. Warte zaprezentowania wydają się jednak wspomnienia, napisane przez pracujące z nim w Bibliotece Uniwersyteckiej bibliotekarki – Halinę Żelaźniewicz i Elżbietę Marczewską-Stańdową, oddające niezwykłą atmosferę powojennych lat, tworzoną właśnie przez osoby takiego formatu jak Bronisław Kocowski.

*

Halina Żelaźniewicz w maszynopisie *Profesor widziany z czytelnicy* napisała: „Biblioteka Uniwersytecka na Piasku. Duża, widna sala Czytelnicy Zbiorów Specjalnych. W jednym końcu, blisko drzwi wejściowych – stół dyżurnego bibliotekarza. Naprzeciw – prostokąt drzwi, prowadzących do wspólnego gabinetu Profesora i dr Szejnkowskiej. Przestrzeń między tymi dwoma punktami wypełniają miejsca dla czytelników – równe rzędy stołów ze szklanymi taflami na blatach. Elegancja, ale i udręka dla oczu zarazem – wszystkie lampy odbijają się w tym szkle, jak w lustrze.

Dyżurni mają na uwadze zarówno studencki rój – w tamtych latach bardzo liczny, jak i często spotykanych na Piasku pracowników naukowych naszego Uniwersytetu i innych uczelni krajowych, a także zagranicznych. W niemniejszym stopniu w orbicie uwagi znajdują się także drzwi prowadzące do gabinetu Profesora. Bronisław Kocowski przychodząc po południu do pracy – a zwykle szedł bezpośrednio korytarzem ze swego mieszkania i przez czytelnię czasopism, mającą połączenie z jego pokojem – wchodził do siebie. Nam bibliotekarzom miał zwyczaj ukazywać się milcząco w drzwiach gabinetu, na znak, że jest już obecny między nami.

³ *Słownik pracowników książki polskiej, Suplement*, pod red. I. Treichel, Warszawa 1986.

⁴ M. Podgórska, *Wrocławscy bibliotekarze w nauce i dydaktyce polskiej*, [w:] *Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia*, Wrocław 2006, t. 3, s. 165–166.

Czekaliśmy na tę znaną wszystkim sylwetkę, gotowi do wszelkiej pomocy. Wiadome nam, umowne gesty Profesora, dyktowane ciężkim jego kalectwem – złym słuchem i zaburzeniami równowagi – były zróżnicowane. Przyzywał nas gestem zapraszającym, gdy chciał się porozumieć, natomiast uniesiona prosto w górę ręka oznaczała, że Profesor chce wejść do czytelnicy, że trzeba go sprowadzić i pomóc się poruszać. Orientował się świetnie w układzie księgozbioru podręcznego i w katalogach.

Profesor wyraźnie lubił naszą czytelnicy i często o tym mówił. Chciał, aby »żyła« w dobrze pojętej służebności. Toteż zawsze bardzo interesowały Profesora nowe nabytki przysyłane na Piasek z Biblioteki Głównej. W większości zamawiała je dla czytelnicy dr Szwejkowska, konsultując się z Profesorem i kierownikami innych działów na Piasku oraz kierując się również własnym bezbłędnym wyczuciem i znajomością potrzeb.

Część księgozbioru podręcznego mieściła się we wspólnym gabinecie Profesora i dr Szwejkowskiej, jako ta najbardziej przydatna im do pracy, pozostając jednak nadal w użytku czytelnicy. Pokój ten, przez odpowiednie ustawienie półek, zamieniony został na dwa osobne pomieszczenia z oknami – pełne światła i ciszy.

Księgozbiór rosnący bogactwem, nasza bibliotekarska praca, na jakość której Profesor wyraźnie zwracał uwagę oraz czytelnicy, zarówno naukowcy jak i studenci, a wśród tych ostatnich – szczególnie studenci zaoczeni, to były dominanty zainteresowania Profesora czytelnicy. W stosunku do nas bibliotekarzy był zawsze uprzejmy – tą uprzejmością nacechowaną dyskretnym, a jednak uchwytnym odcieniem życzliwego koleżeństwa. Była to miara osobistej dobroci i skromności Profesora, zrozumienia i szacunku dla naszej pracy, dostrzegania trudnych warunków, w które umiał i chciał wnikać.

Wieczorem, kiedy słabł ruch w czytelnicy, lubił Profesor od progu drzwi popatrzeć na salę, wezwać do siebie i czasem zapytać: *Dużo jeszcze macie roboty?* – *Już mniej* – można było zwykle wtedy odpowiedzieć. *No to proszę sprawdzić* – i cytował jakąś pozycję, nazwisko, tytuł lub datę. Sprawdzaliśmy chętnie. Zwykle te małe zadania

więzały się z aktualną pracą Profesora. Był redaktorem naukowym wielu wydawnictw bibliologicznych: *Encyklopedii wiedzy o książce*, Dahla, *Słownika pracowników książki polskiej*. Cały materiał redakcyjny przygotowany do publikacji tych wydawnictw przepływał przez ręce Profesora. Sprawdzał wszystko, pozycja po pozycji, z niezmienną wnikliwością. Nie znosił i nie tolerował powierzchowności, nieuwagi, wszystkiego co można określić jako »bylejałość«. Tępił to i potrafił być bezwzględny. Pamiętam oburzenie Profesora, gdy ktoś opracowujący biogram pomylił dwie osoby o tym samym imieniu i nazwisku, żyjące nawet w podobnym okresie, ale o innej życiowej drodze i zasługach. *Jak można tak się pomylić?* – długo tą sprawę wspominał.

Profesor nie »oszczędzał« siebie w pracy z ludźmi. Pani dr Szwejkowska określiła to kiedyś pięknie, jako »niezwykłą hojność intelektualną Profesora«. Toteż wiele korzystał student pracujący pod jego osobistym kierunkiem. Profesor umiał pokazać to co wielkie, nie tracąc z oczu tego co małe, a jednak wielkości potrzebne. Miał szacunek dla drobiazgu i znał jego cenę. Swoim studentom Profesor potrafił i chciał pomóc. Cenił jednak bardzo własny wkład studenta – samodzielność myślenia, dociekliwość i intuicję w poszukiwaniach.

Czytelnia interesowała Profesora jako najbliższy studencki warsztat i była przedmiotem jego osobistej troski. Pamiętam jak kiedyś zaniepokoiła Profesora niewystarczająca ilość lektur potrzebnych do egzaminu w czytelni. *Jak sobie z tym poradzimy – sesja blisko* – martwił się Profesor. Było to i nasze zmartwienie, ale akurat wpadliśmy na dobry pomysł, więc można było Profesora uspokoić. Oto mamy na stole listę. Studenci zapisują się imiennie na dwugodzinne, spokojne korzystanie z tytułu. Egzemplarz wędruje z rąk do rąk przy pełnej terminowości odbioru i zwrotu. *To dobry pomysł, choć was obciąża* – uśmiechał się Profesor – *Pochwalam, czytelnia żyje* – dodawał. Pochwalał też, a może tylko się nie dziwił, bo było to pewne odstępstwo od przyjętych zwyczajów – odręczne, natychmiastowe nanoszenie na karty naszej podręcznej kartoteki informacyjnej, którą prowadziliśmy w czytelni – doraźnie wychwyconych, ciekawych informacji bibliograficznych. Nie było ani czasu, ani możliwości, by zniknąć na tzw. za-

pleczu i wypisywać na maszynie nową kartę. Popołudniowy dyżur w czytelni długi czas był dyżurem jednoosobowym. Pamiętam, że taką bogatą informację o uzupełniającej recenzji dla *Chronologii* Włodarskiego nanosiło się nie tylko na kartę tej pracy, ale i na jej egzemplarz czytelniany, bo rzecz była w »obiegu«. *A nie boicie się, że was zjedzą?* – żartował Profesor. W takiej luźnej rozmowie można było czasami zapytać ostrożnie Profesora, co sądzi o czyjejś pracy seminarystycznej, magisterskiej. Zналиśmy naszych studentów, darzyliśmy ich sympatią, byliśmy świadkami ich trudu. Profesor zwykle w bardzo oszczędnej formie mawiał, często z zadowoleniem: *No wcale dobrze idzie, wcale dobrze*. Czasami jednak nachmurzony rzucał: *Nic samodzielnego, bełkot z Burbianki*.

Szczególną troską otaczał Profesor studentów zaocznych. Byli to często starsi już ludzie, zakłopotani swoją spóźnioną nauką, zmęczeni dalekim dojazdem, obciążeni ponad miarę, a mimo to dzielni, też ponad miarę. Profesor był serdeczny, pomagał, tłumaczył, zastanawiał się, jak zwrócić uwagę, by nie urazić. Czytelnia nastawiona na »służebność« i ceniąca sobie tę właśnie rolę, sprzyjała powstawaniu atmosfery życzliwości. Wyczuwali to nasi czytelnicy, często podkreślając dobre warunki pracy w czytelni.

Pamiętam, jak kiedyś studentka zaoczna – starsza pani przyjeżdżająca z daleka – siedząc w czytelni od rana, wieczorem, bardzo już zmęczona, podeszła do mnie żaląc się: *Chyba zemdleję, nic już nie jestem w stanie przeczytać*. Widzę, że rzeczywiście mieni się na twarzy – raz blada, raz rozogniona i mówię: *Jest wolny pokój, bo nie ma Profesora ani dr Szwejkowskiej, są wygodne fotele, otwarte okna, można spokojnie odpocząć*. Okazuje się jednak, że ona musi się położyć na czymś twardym. Proponuję chodnik na podłodze, swetry pod głowę. Zgadza się... Zamykam drzwi. Tymczasem wpada do czytelni, mimo późnej pory, jeden z asystentów. Nie zdążyłam uprzedzić, puka do drzwi, nie słysząc odzewu uchyla je. Za chwilę bardzo speszony podchodzi do mnie zawiadamiając: *Tam ktoś leży, zasłabnięcie, czy coś gorszego? Nic z tych rzeczy* – mówię – *Odpoczywa, tylko odpoczywa*. Na drugi dzień dr Szwejkowska i Profesor zostali powiadomieni

o tym niecodziennym wydarzeniu w czytelni. *No to gdzie ją pani położyła?* – dociekliwie badał Profesor. *Na środku, na podłodze, przy otwartym oknie* – mówię. *Na środku, na podłodze...* – powtarzał Profesor i śmiał się.

Dawne to już dzieje. W znajomym prostokącie drzwi już nigdy nie ukaże się w czytelni znajoma postać. Ale i tak Profesor Kocowski żyje na Piasku – żyją Jego prace, a w nich Jego myśl i Jego serce⁵.

*

Równie piękne wspomnienia zatytułowane *Profesor Kocowski, jakim go pamiętamy* napisała Elżbieta Marczevska-Stańdowa. Czytamy: „Była to niezwykła postać pod każdym względem, wprost wzorcowo związana z Biblioteką Uniwersytecką nie tylko jako miejscem pracy, ale przede wszystkim odpowiedzialnością za jej losy. Mimo licznych obowiązków Profesor nie wzgardził rolą »kronikarza Biblioteki«. Spośród wielu osób zajmujących się historią księżnicy, spod jego pióra wyszło najwięcej publikacji, utrwalających jej dzieje. Złożyły się na nie artykuły dotyczące całokształtu życia instytucji, historii zbiorów, Oddziału Starych Druków jak również ilustrowany przewodnik orientujący w organizacji, rodzaju zbiorów i katalogach Biblioteki.

Niespełna czterdziestoletni doktor Bronisław Kocowski przybył do Wrocławia w 1946 r., otrzymując angaż do pracy w Bibliotece Uniwersyteckiej i przydziałowe mieszkanie przy ulicy Pokutniczej 42 (obecnie Łaciarskiej). Pedagog z urodzenia, tutaj w okresie organizowania się wrocławskiej księżnicy, uchodził już za »rasowego bibliotekarza«, mając na swym koncie paroletnie doświadczenie zawodowe zdobyte podczas wojny w Bibliotece Ossolineum we Lwowie. Zatem od razu pierwszy przydział pracy to szefostwo »Biura Katalogowego«, które trwało stosunkowo niedługo, bo już w końcu 1947 r. otrzymuje nominację na kierownika Oddziału Starych Druków. Tworzenie działu, mając tylko lokal na opracowanie zbiorów, prawie żadnych

⁵ H. Żelaźniewicz, *Profesor widziany z czytelni*, Wrocław 1986 [maszynopis autorki].

perspektyw magazynowych, szczupły nieprzeszkolony personel, a do tego połowę zbiorów zalegających w beładzie piwnice i korytarze, nie mogło napawać optymizmem. A jednak ta niesłychana systematyczność Doktora oraz umiejętność kierowania zespołem zaowocowały w krótkim stosunkowo czasie. Zapał kierownika udzielił się wszystkim współpracownikom, nawet tym »korytarzowym« zatrudnionym przy sortowaniu rewidowanych książek. Doktor punktualnie o godzinie ósmej był już na stanowisku pracy, w stroju bibliotekarza, w przydziałowym fartuchu urzędował przy swoim biurku. Na drzwiach jego gabinetu, oprócz wizytówki, widniała tablica informacyjna, na której podane były »adresy«, gdzie w ciągu godzin pracy mógł przebywać. Wmontowana w tablicę strzałka wskazywała aktualne miejsce jego pobytu. Wszystkie ewentualności zostały skrupulatnie podane: gabinet (z uwagi na nienajlepszy słuch wchodziło się – zgodnie z jego życzeniem – bez pukania), dyrekcja, sortownia, uniwersytet, ... z miejscem sekretnym włącznie. Doktor będąc tytanem pracy wymagał jej także od swoich współpracowników. Nie znosił »przestojów«, a kiedy zdarzyło się, że spotkał delikwenta na prywatnej pogaduszcze i do tego z pełną wdzięką koleżanką, kwitował ten przypadek ze swoistym poczuciem humoru: *A pan, panie kolego wolalby w tym momencie, żeby szef był ślepyym zamiast głuchym.*

Starodruczne góry przylegające do ścian korytarzy napawały Bronisława Kocowskiego szczególną troską. Skąpa obsada personalna oddziału zmusiła go do starań o prace zleczone, umożliwiające zatrudnienie tzw. sortowników. Zgłosiła się wówczas do selekcjonowania książek pokaźna grupa studentów z różnych wydziałów uniwersytetu, ba nawet różnych uczelni. Przeszkolenie »ochotniczej ekipy« okazało się konieczne. Nauczył ich Doktor nie tylko odróżniać aldyny od elzewirów, silesiaka od bohemików, ale także szacunku do starej książki. Mimo specjalnego kierownictwa nad całością zbiorów zabezpieczonych, Bronisław Kocowski kontrolę pracy, na swoim odcinku, prowadził sam. Regularnie, w godzinach popołudniowych, odwiedzał »ćwierkające« – jak mówił – »szpaki i dzierlatki«, interesując się wynikami pracy. Zdarzyło się kiedyś, że przyjaciel Doktora, z lwow-

skich, szkolnych czasów, poszukując go we Wrocławiu dotarł do Biblioteki i trafiwszy na sortujących książki studentów zapytał, czy znają Bronisława Kocowskiego? Wówczas jedna z »dzierlatek« wyrecytowała szybko: *Pana Doktora wszyscy dobrze znamy, za elzewiry karmi cukierkami*. Tak było w istocie. Kierownik bardzo często zjawiał się z pudełkiem pomadek, nagradzając w ten sposób efektywność pracy.

W Bibliotece przyjął się obyczaj, że o Bronisławie Kocowskim mówiło się krótko »Doktor« i wszyscy doskonale wiedzieli o kogo chodzi, chociaż nie był jedyną osobą w księżnicy, która ten stopień naukowy posiadała. Długo jeszcze Profesor pozostawał »Doktorem z Szajnochy«, a pracownicy, którzy liczyli już lata do emerytury – »młodzieżą biblioteczną«.

Bronisław Kocowski, sprawując od roku 1952 funkcję kustosza Oddziałów Zbiorów Specjalnych, doświadczył swego »kataklizmu bibliotecznego«, a mianowicie przemieszczenia zbiorów podległych mu działów i gabinetów z ulicy Szajnochy na Piasek. W odbudowanym gmachu na Piasku otrzymał także prywatne mieszkanie, ale praktycznie urzędował cały dzień w gabinecie na drugim piętrze. Nawal pracy biblioteczej, badania naukowe, prowadzone zwykle popołudniami, wiązyły go w księżnicy do późnych godzin wieczornych. Jednak najbardziej absorbujące zajęcia nie ujarzmiły poczucia obowiązku przeprowadzenia kontroli oddziałów i stanowisk pracy. Profesor zawsze znalazł czas, aby »okiem potuczyć« swoich podopiecznych. Wszystkie pisma urzędowe, kierowane przez pracowników oddziałów specjalnych do dyrekcji, były dokładnie przez Kustosza studiowane. Ceremonia zapoznawania się z nimi była aktem »najkrótszym«, gdyż zawsze prosił o jakieś dodatkowe wyjaśnienia, na zakończenie wizyty mówiąc: *Bo widzi pan musiało to trwać chwilę, ponieważ między dyrektorem a Kocowskim jest taka różnica, że Kocowski czyta nie podpisując, a dyrektor podpisuje nie czytając*.

Profesor we współpracownikach widział ludzi. Nie był pamiętliwy i nie działał przeciw komuś. Jeżeli miał pretensje, przedkładał je wprost bez żadnych zabiegów dyplomatycznych. Wysoko sobie cenił okazywane mu zaufanie, za które płacił z nawiązką tą samą monetą.

Wobec swoich zwierzchników był bardzo lojalny, przestrzegający zawsze urzędowej etykiety. Profesor nie stronił od ludzi, aczkolwiek kłopoty zdrowotne ograniczały jego szersze kontakty towarzyskie. Pamiętamy go jednak dobrze, w roli gościnnego gospodarza ze spotkań na Pokutniczej, czy też późniejszych, z okazji ukazania się pierwszego tomu *Katalogu inkunabułów*, jak również z okazji otrzymania nominacji profesorskiej.

Zdolności pedagogiczne Bronisława Kocowskiego owocowały nie tylko w bezpośrednim kontakcie z młodzieżą, czy jego podopiecznymi, ale doświadczała ich także szeroka społeczność biblioteczna, składająca się wówczas prawie w pięćdziesięciu procentach ze studentów. Chętnie służył każdemu radą, wskazówką, pomocą. Potrafił wyjaśnić niejedną zawiłą problem w sposób tak jasny i logiczny, że nawet bardzo odporne odbiorcy trafiał »sam do głowy«. Kustosz lubił nauczać i wychowywać. Wynikało to zapewne z osobistej potrzeby, ale w dużej mierze przyczyniła się do tego także zawodowa kariera dydaktyka, zapoczątkowana pracą nauczycielską w szkołach średnich. Profesorów, których rodowód pedagogiczny sięgał gimnazjów, rozpoznawało się bezbłędnie. Byli oni przeważnie znakomitymi wykładowcami, jednak podczas egzaminów lubili często traktować studenta jak ucznia. Powszechną tajemnicą było, że »złotousty« Władysław Czapliński egzaminował studentów polonistyki nie tylko z historii, ale także z Paska i z Sienkiewicza. O Bronisławie Kocowskim mówiono, że lubi robić repetytorium z historii. I pewnie różnie ono wypadło, bo Profesor często ze smutkiem zauważał, że młodzi słabo znają dzieje ojczyste. *Historii książki* – mawiał – *to się trochę nauczyli, ale o Batorym ledwo słyszeli.*

Obcując z młodzieżą, mimo poważnej choroby serca, nie zauważał rzeźb czasu na własnej sylwetce. Uprzytomnił sobie dopiero »kalendarz« – jak opowiadał z humorem – na spotkaniu z rówieśnikami gimnazjalnymi: *Wchodzę ja do wskazanego mnie pokoju i cofam się w drzwiach o pół kroku. Oczom nie wierzę. Przy stole siedzą same dziady! Pojąłem wtedy, że mam mało czasu, a moje studia o »Wyprawie włoskiej« jeszcze nie skończone.* Niestety nie zamknął swego dorobku naukowego klamrą publikacji z historii politycznej. Biblioteka Uniwersy-

tecka i Instytut Bibliotekoznawstwa, gdzie w sumie przepracował ponad 30 lat, zgotowały mu wielką intelektualną przygodę ze starą książką”⁶.

*

Jako istotne uzupełnienie niniejszych rozważań warto również zaprezentować nieopublikowany artykuł Edwarda Dulskiego i Wojciecha Mrozowicza *Spuścizna Profesora Bronisława Kocowskiego w Oddziale Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej* pokazujący, jak wieloma, często odległymi zagadnieniami, interesował się ten niezwykle bibliotekarz i jakie prowadził aktywne życie naukowe.

„Po śmierci Bronisława Kocowskiego we wrześniu 1980 r. rodzina Profesora przekazała do Oddziału Rękopisów materiały, które po nim pozostały. Krewnych Profesora reprezentował tu brat, inż. Adam Kocowski, który w 1981 r. dostarczył szereg paczek z różnymi dokumentami, świadectwami, dyplomami, pierwszymi rękopiśmiennymi wersjami różnych prac naukowych, zapiskami, rachunkami i innymi archiwaliami dokumentującymi codzienne życie Profesora. Wszystkie te materiały trafiły do Biblioteki nieuporządkowane, w pudłach, teczkach, skoroszytach. Prace nad uporządkowaniem i opracowaniem zawartości spuścizny prowadzone były w latach 1985/1986. W wyniku tych prac wydzielono ze spuścizny 60 jednostek, którym nadano sygnatury akcesyjne: Akc. 1986/1 ... 60. Poszczególne jednostki można ułożyć w kilku cyklach tematycznych: materiały osobiste Profesora, dokumentujące jego działalność dydaktyczną, naukową, współpracę z różnymi instytucjami oraz zbiór korespondencji. Ponadto ze spuścizny wyłączone zostały materiały niezwiązane bezpośrednio z osobą prof. Kocowskiego, a które znajdowały się w jego posiadaniu. Były to przede wszystkim artykuły naukowe uczniów Profesora, prace doktorskie pisane pod jego opieką, ponadto pewna ilość fragmentów rękopiśmiennych wydobytych najczęściej z opraw starych druków, których Profesor nie zdążył przekazać do zbiorów bibliotecznych. Osobną jednostkę utworzyły materiały związane z osobą pierwszego dyrektora Biblioteki Uniwersy-

⁶ E. Marczevska-Stańdowa, *Profesor Kocowski, jakim go pamiętamy*, Wrocław 1986 [maszynopis autorki].

teckiej, prof. Antoniego Knota, zgromadzone przez jego współpracowników i uczniów w latach 1974–1980. Opracowujący spuściznę stanęli również przed koniecznością odrzucenia wielu materiałów z dużą pieczołowitością zbieranych przez Profesora, niemniej jednak z bibliotecznego punktu widzenia bezwartościowych. Wymienić tu należy szereg zawiadomień o różnych zebraniach i posiedzeniach, w których Profesor brał udział, stare recepty, rachunki, wiele druków, które można odnaleźć w innych archiwach, oraz notek bibliograficznych przemieszanych niemal ze wszystkimi innymi materiałami.

Pierwszą grupę w części spuścizny włączonej do zbioru utworzyły materiały osobiste Profesora. Złożyły się na nie dokumenty i legitymacje członkowskie kilku organizacji, świadectwa szkolne dokumentujące okres nauki młodego Bronisława Kocowskiego w IV i IX gimnazjum lwowskim, indeks i świadectwa uniwersyteckie z czasów studiów na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, następnie materiały, dzięki którym można prześledzić pierwsze lata pracy przyszłego profesora we lwowskim szkolnictwie w X i V gimnazjum, po nich zaś materiały związane z uzyskiwaniem kolejnych stopni naukowych.

Najobszerniejsza część spuścizny to materiały związane z aktywnością naukową profesora Kocowskiego. Najstarszym zachowanym tu dokumentem jest maszynopis jego pracy doktorskiej *Trzej padewczycy. Wpływ Batorego i Zamoyskiego na działalność Reinholda Heidensteina* (wydana później we Lwowie w 1939 r.). Kolejne prace znajdujące się w tym zbiorze potwierdzają szerokie zainteresowania Profesora, który od polskiej historii politycznej i wojskowej XVI i XVII w. przeszedł do historii książki drukowanej oraz do wielu zagadnień bibliotekoznawczych (*Wyprawa wołoska, Drzeworytowe książki średniowiecza, Drukarnictwo w Brzegu w jego piastowskim okresie, Z badań nad początkami drukarstwa w Magdeburgu*). Znajdujemy tu również wiele materiałów związanych z powstaniem największego i chyba najważniejszego dzieła Profesora *Katalogu inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*.

Oprócz znanych prac naukowych Profesora spuścizna zawiera także wiele drobnych, popularnych artykułów i referatów nigdzie jak dotąd nieopublikowanych. Są to prace różnorodne, część z nich odzwier-

ciędlu zainteresowania Autora historią Śląska (*Dążenia dziejowe Polski do odzyskania Śląska, Jagiellonowie władcami Śląska i Łużyc, Walka z bandytyzmem na Śląsku*), historią wojskową (*Powstanie listopadowe*) oraz zagadnieniami bibliotekoznawczymi (*Główne zasady bibliotekarstwa ze szczególnym uwzględnieniem starodruków na Ziemiach Odzyskanych*). Niektóre z tych materiałów mają charakter krótkich referatów wygłaszanych przez Profesora dla młodzieży, inne zaś to niedokończone opracowania lub jedynie wstępnie zebrane materiały (drukarnia nad Zatoką Massachusetts).

Kolejną grupę w spuściźnie stanowią materiały pozostałe po wieloletniej pracy dydaktycznej Profesora w Instytucie Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Często świadczą one o wysokim poziomie wielu magistrantów i doktorantów, którzy wyszli z seminarium Profesora i w wielu przypadkach do dzisiaj prowadzą działalność naukową. W tej grupie materiałów ważną część zajmują także dokumenty odzwierciedlające udział Profesora w przewodach habilitacyjnych, przeprowadzanych nie tylko we Wrocławiu, ale także w innych ośrodkach naukowych.

Materiały ilustrujące współpracę Bronisława Kocowskiego z rozmaitymi instytucjami i organizacjami naukowymi to następna grupa dokumentów w jego spuściźnie. Spotykamy tu ślady jego współpracy w latach 1968–1980 z Wydawnictwem Ossolineum przy redagowaniu serii »Książki o książce« i *Encyklopedii wiedzy o książce*. Przekonujemy się także, że Profesor był aktywnym członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Wrocławskiego Towarzystwa Historycznego, że współpracował z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, z Wrocławskim Wydawnictwem Prasowym, redakcją „Roczników Bibliotecznych”, z Państwowym Instytutem Książki oraz Polską Akademią Nauk. Aktywna działalność profesora jest tym bardziej godna podkreślenia, że w jego materiałach osobistych często spotykamy ślady trapiących go przez wiele lat kłopotów zdrowotnych.

Nieodłączną częścią spuścizny jest obszerny, liczący około 650 jednostek, zbiór korespondencji kierowanej do Profesora, oraz znacznie skromniejszy, zawierający tylko kilkanaście listów, najczęściej brulio-

nów lub kopii, pisanych ręką Profesora. Poszczególne jednostki (listy, kartki pocztowe) zostały rozdzielone do teczek ułożonych w trzech pudłach alfabetycznie według autorów (ponad 200) korespondencji. W obrębie teczek listy są uporządkowane chronologicznie.

Cały zbiór korespondencji najlepiej chyba odzwierciedla rozległe kontakty Profesora. Obok pism bardzo osobistych, znaleźć tu można listy wielu wybitnych historyków i bibliologów, z którymi z racji swych zawodowych zainteresowań profesor pozostawał w bliskim kontakcie. Ponadto należy tu wspomnieć o obszernej korespondencji ze współpracownikami, tak z Biblioteki, jak i z Instytutu, będącej świadectwem utrzymywania przyjacielskich stosunków z tymi, z którymi Profesor stykał się na co dzień. Nie należy tutaj zapominać również o wielu korespondentach wywodzących się spośród uczniów i studentów Profesora; przeważa jednak tutaj korespondencja okolicznościowa – życzenia świąteczne, imieninowe, świadczące chyba najlepiej o sympatii, jaką darzyli swego Mistrza jego uczniowie. Z kolei lakoniczne »odpisałem« opatrzone datą, umieszczane prawie na każdym liście, jest potwierdzeniem rzetelności Profesora w prowadzeniu korespondencji. Zbiory uzupełnia niewielka kolekcja fotografii Profesora i jego współpracowników z Biblioteki i Instytutu⁷.

Z przedstawionych powyżej tekstów wyłania się obraz wielkiego człowieka, bibliotekarza, badacza, uczonego, pedagoga i organizatora posiadającego umiejętność kierowania zespołem, zarażania współpracowników entuzjazmem i zapałem do pracy, rozwijania w ludziach myśli twórczej i motywowania do intelektualnego wysiłku. Jest to wizerunek człowieka niezwykle pracowitego, oddanego Bibliotece Uniwersyteckiej i badaniom starych druków oraz dydaktyce w Instytucie Bibliotekoznawstwa, ale przede wszystkim skromnego, życzliwego, pełnego zrozumienia i szacunku dla innych Profesora.

Chciałabym serdecznie podziękować Pani Profesor Marii Pidhyczak-Majerowicz za przekazanie maszynopisów i możliwość ich opublikowania.

⁷ E. Dulski, W. Mrozowicz, *Spuścizna Profesora Bronisława Kocowskiego w Oddziale Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej*, Wrocław 1986 [maszynopis autorów].

Barbara Kulig

Marta Lange

Biblioteka Uniwersytecka

Uniwersytet Wrocławski

ZOFIA GACA-DĄBROWSKA
– WYBITNA OSOBOWOŚĆ
BIBLIOTEKARSTWA POLSKIEGO
– NAUKOWIEC, DYDAKTYK, SPOŁECZNIK

Zofia Gaca-Dąbrowska¹ urodziła się 26 grudnia 1927 r. w miejscowości Jaktorów (województwo warszawskie) w rodzinie inteligenckiej. Jej matka Zofia z domu Bartoszewicz pochodziła z pogranicza dzisiejszej Litwy i Białorusi, a jej ojciec Mieczysław Dąbrowski był oficerem wojsk polskich, absolwentem Wyższej Szkoły Wojennej, od 1933 r.

¹ Zofia Gaca-Dąbrowska. Teczka akt osobowych Zofii Dąbrowskiej-Gacy, Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, sygn. RK-120/2768, kat. A z lat 1960–1998. Do 1998 r. używane jest nazwisko: Zofia Gaca-Dąbrowska, a po 1998 r. zmiana na: Zofia Dąbrowska-Gaca. W tekście pozostawiono przyjętą wcześniej formę: Zofia Gaca-Dąbrowska.

urzędnikiem administracji państwowej, z terenów dzisiejszej Ukrainy. Jak sama zauważa – jej rodowód to: „korzenie ziemiańsko-kresowe z wszelkimi konsekwencjami zamieszkiwania na rubieżach Polski”². Była najmłodszą z trójki rodzeństwa.

W 1936 r. podjęła naukę w szkole podstawowej w Lidzie (Wileńszczyzna), następnie, po przeniesieniu się ojca do Lublina, w prywatnej szkole powszechnej Sióstr Urszulanek. Wybuch II wojny światowej przerwał naukę – wszystkie szkoły zostały zamknięte. Rodzina Dąbrowskich już jesienią 1939 r. została wysiedlona z mieszkania, a ich mienie skonfiskowano. Ojciec, zwolniony z pracy, był wielokrotnie przesłuchiwany przez gestapo i szykanowany przez władze okupacyjne. Rodzina pozostała bez środków do życia. W 1940 r. Dąbrowscy przenieśli się do Sokołowa Podlaskiego, gdzie dzięki pomocy dawnych znajomych przetrwali czas wojny. Siostry Zofii włączyły się czynnie w konspiracyjną działalność Armii Krajowej. Niespełna trzynastoletnia wówczas Zofia pomagała im w zbieraniu i przekazywaniu informacji, korzystając z tego, że nie budziła większych podejrzeń dzięki małemu wzrostowi i filigranowej posturze. Starła się w tym trudnym czasie zdobywać wiedzę w Sokołowie Podlaskim i na tajnych kompletach przerobiła cztery klasy gimnazjalne, a w 1946 r. uzyskała świadectwo maturalne w reaktywowanym w tymże mieście Liceum Humanistycznym Księży Salezjanów. Koszmar wojny nie dawał długo o sobie zapomnieć – „okupacyjna rzeczywistość towarzyszyła mi jednak długo w dorosłym życiu”³.

Po wojnie rodzina rozproszyła się po Polsce. Jedna z sióstr zaczęła studiować w Łodzi, druga, mężatka, wyjechała do Gdańska w poszukiwaniu pracy. Również rodzice Zofii starali się znaleźć nowe miejsce zamieszkania i utrzymania. Osiedlili się w Wąbrzeźnie w pobliżu Torunia. W roku akademickim 1946/1947 Zofia wstąpiła na Wydział Humanistyczny Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika (UMK) w Toruniu. Uniwersytet ten był nową uczelnią akademicką powołaną

² Na podstawie rozmów autorek przeprowadzonych z Zofią Gacą-Dąbrowską.

³ *Ibidem*.

do życia po 1945 r. Znaleźli w nim zatrudnienie pracownicy naukowcy przede wszystkim z Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie i częściowo z Uniwersytetu im. Jana Kazimierza we Lwowie. Po tych uczelniach UMK przejął też tradycję i atmosferę utrzymywaną dopóki było to możliwe w zmieniających się warunkach politycznych. Zofia Dąbrowska studiowała filologię polską pod kierunkiem profesora Konrada Górskiego i profesora Tadeusza Makowieckiego. Jej nauczycielami byli także ówczesni adiunkci, później profesorowie, Irena Sławińska i Czesław Zgorzelski. Studia rozbudziły w niej zamiłowanie do pracy badawczej. Jak sama wspomina: „studiowanie pod opieką tak wybitnych dydaktyków i uczonych UMK pozwoliło jej opanować podstawy metodyki badań naukowych i szczególną uwagę zwrócić na zagadnienia literackie okresu romantyzmu oraz przełomu XIX i XX wieku”⁴.

W czasie studiów brała czynny udział w pracach nad *Słownikiem języka Adama Mickiewicza* przygotowywanym przez prof. K. Górskiego (Wrocław–Warszawa–Kraków, t. 1–11, 1962–1983). Chętnie uczestniczyła w jego zajęciach seminaryjnych, ponieważ czynnie interesowała się problematyką edytorstwa naukowego. Pierwszą próbą działalności badawczej była praca magisterska *Twórczość dramatyczna Karola Huberta Roztworowskiego*. Końcowy egzamin magisterski (nr dyplomu 220) zdała 15 maja 1951 r., otrzymując tytuł magistra filozofii w zakresie filologii polskiej. Marzenia o kontynuowaniu pracy naukowej na UMK nie spełniły się z powodu zmian, jakie nastąpiły na uczelni po 1950 r. Jej profesorowie – przewodnicy naukowcy, m.in. K. Górski, T. Makowiecki, I. Sławińska, C. Zgorzelski – zostali zwolnieni z UMK. Część z nich zatrudniła się w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

W czasie studiów w Toruniu Zofia Dąbrowska poznała przyszłego męża – Witolda Gacę, późniejszego asystenta Akademii Medycznej w Poznaniu. Wyszła za mąż 15 września 1952 r. Witold Gaca studiował wówczas w Toruniu biologię, ponieważ nie został przyjęty na studia w Akademii Medycznej w Gdańsku i przygotowywał się do egza-

⁴ *Ibidem*.

minu, tym razem w poznańskiej Akademii Medycznej. Jako siedemnastoletni chłopiec przeżył więzienie, a potem prawie trzyletni pobyt w obozie koncentracyjnym Stutthof. Środowisko studenckie Torunia składało się wówczas z wielu osób o podobnych przeżyciach okupacyjnych. Młodzi ludzie mieli za sobą przeszłość nie tylko więzienną, ale i żołnierską, powstańczą oraz wysiedleńczą, przybywali ze wszystkich stron Polski. Ponadto różnili się wiekiem i doświadczeniem, ale w tym pierwszym okresie po wojnie cieszyli się życiem i możliwością nauki, korzystając ze względnie wówczas jeszcze swobodnego zrzeszania się w organizacjach dostępnych studentom: „Bratniaku”, duszpasterstwie akademickim, Sodalicii Mariańskiej, zespołach teatralnych, chórach. Brali także czynny udział w wycieczkach i obozach letnich. Zofia i Witold z wielkim zaangażowaniem uczestniczyli w życiu studenckim. Zofia przez cały okres studiów należała do Sodalicii Mariańskiej, organizacji katolickiej, która pręźnie odradzała się po wojnie, zwłaszcza wśród społeczności akademickiej, przygotowując do przyszłych ról społecznych elitę moralną i intelektualną. Po licznych aresztowaniach członków Sodalicii (1948 r.) i wyrokach skazujących (od 1 roku do 10 lat), jej działalność w latach 1949–1979 została oficjalnie zawieszona.

PRACA BIBLIOTECZNA

Zofia Gaca-Dąbrowska skierowana została nakazem pracy jeszcze w 1950 r. najpierw do szkolnictwa podstawowego na Pomorzu, potem (1 września 1950 r.), po usilnych staraniach, udało jej się rozpocząć pracę w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu na stanowisku bibliotekarza (1950–1951), a następnie starszego bibliotekarza (1952–1953). Biblioteka ta po 1945 r. z trudem odbudowywała swój księgozbiór. Cenne zbiory gromadzone przez Raczyńskiego i ofiarowane miastu w założonej przez niego w 1829 r. księżnicy, uległy w czasie działań wojennych prawie całkowitemu spaleni. Ocalała tylko część starodruków i rękopisów. Nowy księgozbiór kompletowano dzięki zwożonym i zabezpieczanym książkom z innych bibliotek, które uległy w czasie

wojny likwidacji bądź zostały opuszczone przez właścicieli. Częścio-wo wpływały też dary i zakupy nowych wydawnictw. Zofia Gaca-Dąbrowska wspomina akcję segregowania i włączania cenniejszych pozycji ze stert książek złożonych w piwnicach Biblioteki i przekazywania do Działu Opracowania Zbiorów. W dziale tym rozpoczęła właśnie swoją pracę bibliotekarza. Zanim zlecono jej katalogowanie nabytków, musiała najpierw nauczyć się pisanie kart katalogowych znormalizowanym druczkiem bibliotecznym. Karty katalogowe wypisywało się ręcznie, bowiem brakowało maszyn. Do dziś z uśmiechem wspomina, jak męczyła się, by powielić w przepisowy sposób przydzieloną jej dzienną porcję kart. Łączyło się to z jednoczesnym poznawaniem elementów opisu katalogowego. „Taka szkoła zawodu – uciążliwa i bez polotu – trudna była dla świeżo »upieczonego« magistra, któremu marzyły się laury naukowe”⁵.

Powoli zapoznawała się z innymi pracami bibliotecznymi: ewidencjonowaniem i opracowywaniem bieżących czasopism, udostępnianiem zbiorów, funkcjonowaniem bibliotek filialnych wchodzących w skład miejskiej sieci bibliotecznej. Zmuszana też była do brania udziału w różnych akcjach zleczanych Bibliotece Raczyńskich przez jej bezpośredniego zwierzchnika, tj. Miejską Radę Narodową w Poznaniu. Nie zawsze było to łatwe do zaakceptowania, skorzystała więc z możliwości przeniesienia się do nowoorganizującej się Biblioteki Akademii Medycznej w Poznaniu. Pracowała w niej w okresie od 1 marca 1953 do 15 listopada 1960 r. – najpierw na stanowisku starszego asystenta (1953–1958), a następnie kustosa (1958–1960). Zajmowała się organizowaniem Działu Czasopism i Sekcji Informacyjno-Bibliograficznej, której w późniejszym czasie została kierownikiem.

W 1954 r. ukończyła roczny państwowy kurs ogólnobibliotekarski organizowany przez Ośrodek Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie. Od 1958 r. włączyła się w działalność naukową bibliotek, biorąc udział w dokumentowaniu zbiorów czasopiśmiennych i sporządzaniu bibliografii (zob. *Bibliografia*, poz. 1, 2, 4). Współtworzyła

⁵ Na podstawie rozmów auterek przeprowadzonych z Zofią Gacą-Dąbrowską.

również *Kronikę Akademii Medycznej w Poznaniu* (zob. *Bibliografia*, poz. 3).

Rok 1960 przyniósł duże zmiany w życiu Zofii Gacy-Dąbrowskiej. Opuściła Poznań – co było związane ze zmianą pracy przez jej męża – oboje przenieśli się do Wrocławia. Została przyjęta do pracy w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Wrocławskiego (BUWr.) 16 listopada 1960 r. przez ówczesnego dyrektora prof. Antoniego Knota. Pracowała kolejno na stanowiskach: starszy bibliotekarz (1960–1964), kustosz (od 1964 r.), adiunkt biblioteczny (1966–1968), kustosz dyplomowany (1968–1973). Była zatrudniona w kilku oddziałach: Oddział Udostępniania Zbiorów, Oddział Opracowania Druków Ciągłych, Oddział Bibliotek Zakładowych. W tym ostatnim pełniła funkcję kierownika w latach 1965–1972. Przez kilka miesięcy na przełomie roku akademickiego 1972/1973 prowadziła Bibliotekę Instytutu Geologicznego, by od 1 listopada 1973 r. przejść na etat adiunkta do Instytutu Bibliotekoznawstwa UWr. i zająć się działalnością naukowo-dydaktyczną. W latach 1961–1962 Zofia Gaca-Dąbrowska ukończyła dwuletni Państwowy Kurs Bibliograficzny, zorganizowany przez Ośrodek Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie oraz w dniach 27–30 czerwca 1962 r. zdała w Bibliotece Jagiellońskiej egzamin dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych. W 1962 r. było ich w BUWr. zaledwie pięciu. Została mianowana dyplomowanym adiunktem bibliotecznym w 1966 r., ale dopiero w 1968 r. otrzymała awans na kustosa dyplomowanego.

Zofia Gaca-Dąbrowska rozpoczęła pracę w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu w burzliwym dla tej instytucji czasie. W latach 60., jak również we wcześniejszym okresie, Biblioteka Uniwersytecka przeżywała nieustanne zmiany lokalowe i strukturalne oraz liczne przeprowadzki i remonty, co pociągało za sobą uciążliwe przenoszenie i pakowanie księgozbioru. Nie należy zapominać, że dopiero w 1958 r. ukończono odbudowę Biblioteki na Piasku (ul. św. Jadwigi 3/4), wiosną 1959 r. zakończono remont budynku przy ul. Karola Szajnochy 10, a w latach 1964–1966 wykonano kapitalny remont wnętrza budynku Biblioteki Głównej przy ul. Karo-

la Szajnochy 7/9⁶. Oddziały biblioteczne nieustannie zmieniały nazwę, lokalizację i zakres obowiązków. Struktura biblioteki dopiero się kształtowała – została zatwierdzona po raz pierwszy 20 stycznia 1964 r. przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego w Warszawie. Była to struktura zindywidualizowana dla potrzeb poszczególnych bibliotek. Praca w tych warunkach nie była łatwa. Dyrektor prof. A. Knot był bardzo wymagającym pracodawcą. Organizował wewnętrzne szkolenia. W tym celu powołano Referat Szkolenia Zawodowego, przed którym nowozatrudnieni pracownicy musieli zdać kolokwium z ustalonej literatury z zakresu bibliologii i bibliotekoznawstwa⁷.

O prof. A. Knocie krążyło wiele anegdot, był znany m.in. z wielkiej dbałości o punktualność: „Profesor Stanisław Szpilczyński, sąsiad Biblioteki Uniwersyteckiej [...] i stały jej bywalec, zobaczywszy dyrektora Antoniego Knota, stojącego w drzwiach Książnicy i spisującego spóźnialskich, ze zdziwieniem zapytał, czy nie ma on kierownika administracyjnego, który by się tymi sprawami zajmował. – Mam – odpowiedział dyrektor – ale ten pan też się spóźnia”⁸.

Prof. A. Knot kierował BUWr. w latach 1945–1963. W okresie pracy Zofii Gacy-Dąbrowskiej funkcję dyrektora pełnili także: dr Jadwiga Pełczyńska (1963–1969) i mgr Mieczysław Szczerbiński (1969–1975). Do bliskich współpracowników dyrekcji należeli samodzielni pracownicy nauki, m.in. prof. Marta Burbianka, prof. Bronisław Kocowski, prof. Jerzy Woronczak. Mimo uciążliwych warunków pracy w ówczesnej bibliotece panowała bardzo koleżeńska, wręcz rodzinna atmosfera. Pracowali w niej ludzie pełni zapału, sumiennie wykonujący swoje obowiązki, ale także nie stroniący w wolnych chwilach od wspólnego udziału w różnych imprezach – literackich, teatralnych, koleżeńskich spotkaniach czy wycieczkach turystyczno-krajoznaw-

⁶ J. Ożóg, *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1995, s. 88.

⁷ *Ibidem*, s. 100.

⁸ E. Marczevska-Stańdowa, *Jako drzewiej bywało... Anegdoty z dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 2001, s. 11.

czych (m.in. wyjazdy w góry). Przy okazji spotkań powstawały żartobliwe wierszyki z różnych okazji, m.in. dedykowane solenizantom. Sprzyjało to nawiązywaniu przyjaźni, które trwały długie lata nawet po przejściu na emeryturę. Zofia Gaca-Dąbrowska była najbardziej zaprzyjaźniona z Ireną Mirzejan i Krystyną Markiewicz, z którymi przez pewien czas pracowała w Oddziale Druków Ciągłych BUWr. Mile też wspomina bibliotekarzy bibliotek zakładowych „Do dziś utrzymuję kontakty z paniami: Teresą Osiecką, Jadwigą Ignatowicz, Janiną Ociepkową i innymi, a przede wszystkim z prof. Marią Pidłypczak-Majerowicz, którą jako młodziutką absolwentkę studiów bibliotekoznawczych przyjmowałam do pracy w Bibliotece Wydziału Prawa, potem w Bibliotece Instytutu Matematycznego i Instytutu Geologicznego”⁹.

Zofia Gaca-Dąbrowska pracowała w Oddziale Bibliotek Zakładowych BUWr. w latach 1965–1972. Oddział ten powstał w 1950 r., ale zasady działania biblioteki głównej i bibliotek zakładowych ustalono dopiero na mocy zarządzenia Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 marca 1961 r.¹⁰ Została wówczas utworzona jedna sieć biblioteczna UW., za której funkcjonowanie odpowiadał dyrektor BUWr. w zakresie: koordynacji gromadzenia zbiorów, ogólnych zasad korzystania z nich, unifikacji techniki bibliotecznej i obsady personalnej bibliotek. Opierając się na tym zarządzeniu, Oddział Bibliotek Zakładowych opracował na przełomie 1964/1965 roku projekt organizacji sieci wraz z regulaminem jednolitych zasad udostępniania zbiorów. Jednakże dopiero w 1969 r. przedstawiono te materiały, uzupełnione w 1967 r., w formie projektu proponowanych zarządzeń Rektorskiej Komisji Bibliotecznej, a następnie Rektorskiej Komisji do Spraw Rozwoju Uczelni¹¹. Pracownicy Oddziału, oprócz wykonywanych obowiązków w Bibliotece Głównej, często byli zatrudniani do prac zleconych przy katalogowaniu zbiorów bibliotek zakładowych (w latach 1965–1969 przepracowali 4173 godziny) z powodu

⁹ Na podstawie rozmów przeprowadzonych przez autorki z Zofią Gacą-Dąbrowską.

¹⁰ T. Zarzębski, oprac., *Przepisy prawne dla bibliotek naukowych i fachowych według stanu w dniu 1 VI 1968*, Warszawa 1968, s. 180–182.

¹¹ J. Ożóg, *op. cit.*, s. 153.

dużych braków kadrowych. W 1964 r. obsada 9 bibliotek zakładowych wynosiła zaledwie 21 osób, w 1970 r. – 39 osób, w 1973 r. – 67 osób. Zofia Gaca-Dąbrowska jako kierownik oddziału sprawowała nadzór merytoryczny nad działalnością informacyjną, prowadziła poradnictwo zawodowe i instruktaż oraz konsultacje w bibliotekach zakładowych, czuwała nad stanem kwalifikacji zawodowych pracowników tych bibliotek, organizowała szkolenia i praktyki, sporządzała, gromadziła i analizowała roczne sprawozdania i inne dane statystyczne związane z pracą bibliotek zakładowych. Brała również udział w projektach związanych ze zmianą struktury i organizacji bibliotek zakładowych BUWr., udoskonalała warsztat biblioteczny poprzez działalność instruktażową i współpracę z innymi oddziałami BUWr. W 1965 r. zorganizowała dwumiesięczny kurs szkoleniowy dotyczący katalogowania czasopism. Doświadczenia zdobyte w czasie tej działalności i zgromadzone materiały dokumentacyjne pozwoliły jej na prowadzenie własnych badań nad problematyką organizacji sieci bibliotek zakładowych w ramach wyższych uczelni. Wyniki tych badań referowała na krajowych konferencjach poświęconych tym zagadnieniom. Jednocześnie włączyła się czynnie w prace Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, pełniąc funkcję przewodniczącej Sekcji Szkoleniowej w Zarządzie Okręgu Wrocławskiego.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-DYDAKTYCZNA

Dyrekcja BUWr., uwzględniając zainteresowania badawcze Zofii Gacy-Dąbrowskiej, włączyła ją do zespołu przygotowującego hasła do *Słownika pracowników książki polskiej* (Łódź 1972). W zespole tym opracowała samodzielnie 9 haseł, a redakcyjnie przygotowała 70 haseł innych autorów. Zespół ten powstał jeszcze w 1953 r. dzięki inicjatywie prof. A. Knota w składzie dwunastoosobowym, który zmienił się z biegiem czasu. Dwa razy w roku jego członkowie spotykali się w Domu Pracy Twórczej Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, najpierw w Maciejowcu, a później w Ustroniu k. Kępna, gdzie w spokoju gromadzili, porządkowali i redagowali materiały naukowe.

*Zespół Słownika Pracowników Książki Polskiej (Ustronie k. Kępna);
pierwsza od lewej Zofia Gaca-Dąbrowska.*

Dom Pracy Twórczej w Ustroniu k. Kępna.

Zofia Gaca-Dąbrowska już w 1963 r. rozpoczęła badania nad czasopiśmiennictwem literackim pogranicza XIX i XX w., które miały zaowocować rozprawą doktorską, najpierw pod kierunkiem prof. Stanisława Kolbuszewskiego, a po jego śmierci opiekę naukową przejął prof. Bronisław Kocowski z Instytutu Bibliotekoznawstwa UW. Zajęła się sylwetką Teodora Wierzbowskiego, historyka literatury polskiej, którego działalność dotyczyła zagadnień bibliografii, bibliotekoznawstwa i edytorstwa, czyli dziedzin jakie starała się poznać w swojej pracy zawodowej na tle historycznym. W 1969 r. otworzyła przewód doktorski pod kierunkiem prof. Bronisława Kocowskiego. Obrona rozprawy *Teodor Wierzbowski (1853–1923). Studium bibliologiczne* odbyła się 15 stycznia 1973 r. Temat pracy był świadomym wyborem dziedzin, które stały się celem jej pracy zawodowej i zainteresowań badawczych. Rozprawa w skróconej formie została opublikowana w trzech częściach w „Rocznikach Bibliotecznych” (R. 1973 i R. 1974). Rada Wydziału Filologicznego UW. nadała jej stopień doktora nauk humanistycznych 27 lutego 1973 r. Współpracę z Instytutem Bibliotekoznawstwa UW.¹² nawiązała Zofia Gaca-Dąbrowska będąc jeszcze pracownikiem BUWr. w 1970 r. – prowadziła w nim zlecone wykłady z problematyki organizacji bibliotek naukowych. Instytut ten powstał 1 października 1956 r. jako Katedra Bibliotekoznawstwa, od 1969 r. nosił nazwę Instytut Bibliotekoznawstwa.

1 września 1973 r. otrzymała etat adiunkta w Instytucie Bibliotekoznawstwa UW. i została kierownikiem Zakładu Bibliotekarstwa, którym kierowała aż do przejścia na emeryturę, tj. do 1997 r.

Lata 70. były okresem związanym z organizacją studiów bibliotekoznawczych w kraju. Od 1975 r. na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego Zofia Gaca-Dąbrowska opracowywała programy nauczania dla kierunku humanistycznego przedmiotu „bibliotekarstwo” oraz praktyk studenckich i specjalizacji „biblioteki naukowe”. Programy te uzyskały pozytywne recenzje, zostały zaakceptowane przez Ministerstwo i były wykorzystywane w większości akade-

¹² Teczka, *op. cit.*

mickich ośrodków bibliotekoznawczych. Ponadto opracowała pomoce dydaktyczne: *Bibliotekarstwo, przewodnik metodyczny do nauki przedmiotu, dla studentów Zaocznego Studium Bibliotekoznawstwa* (Wrocław 1976, 1979). Na ten temat wypowiedziała się też na konferencjach instytutów bibliotekoznawstwa, wygłaszając liczne referaty: *Problemy specjalizacji w kształceniu modelu absolwenta studiów bibliotekoznawczych* (Karpacz 1977), *Metodyka nauczania przedmiotu bibliotekarstwo* (Osieczany 1979), *Akademickie kształcenie bibliotekarzy dla potrzeb bibliotek* (Karpacz 1979), *Z problematyki rozwoju nauki o bibliotece w Polsce* (posiedzenie WTN, Wrocław 1980), *Zawód bibliotekarza w II Rzeczypospolitej* (Sesja jubileuszowa Instytutu Bibliotekoznawstwa UW., Wrocław 1981). Referaty zawierały konkretne wnioski doskonalenia dydaktyki akademickiej i były poparte długoletnią praktyką bibliotekarską, jak i doświadczeniami zdobywanymi w czasie prowadzonych zajęć dydaktycznych. Dogłębna znajomość problematyki kształcenia spowodowała też, że w latach 1977–1980 pełniła funkcję kierownika tematu „Zawód bibliotekarza w PRL” w ramach ministerialnego problemu węzłowego 11.1, co owocowało m.in. współpracą w przygotowaniu *Suplementu do Słownika pracowników książki polskiej* (Warszawa 1986).

Jako nauczyciel akademicki w Instytucie Bibliotekoznawstwa UW. prowadziła różnego rodzaju zajęcia: ćwiczenia, wykłady, seminaria magisterskie na studiach dziennych, zaocznych i podyplomowych. Głównym tematem tych zajęć były zagadnienia bibliotekarskie, dotyczące przede wszystkim bibliotek naukowych w przekroju historycznym i współczesnym na tle przemian zachodzących w bibliotekarstwie światowym. Jej zajęcia cieszyły się dużą frekwencją, ponieważ proponowała ciekawe i różnorodne tematy rozpraw i umożliwiała swobodną dyskusję. Organizacja i sposób prowadzenie tych zajęć nigdy nie były przedmiotem krytyki przełożonych, przeciwnie – spotykały się z pełną aprobatą. Gwarantowały również doskonałe opanowanie techniki i metodyki pisania prac naukowych. Ponadto – jako świetny pedagog – potrafiła umiejętnie zdyscyplinować studentów do ukończenia nauki w przewidzianym terminie. Do 1996 r. wypromo-

wała 168 magistrów. Była promotorem 4 przewodów doktorskich: Marii Kalczyńskiej: *Wydawnictwo prasowe „Gazety Opolskiej” w roli edytora i popularyzatora książki polskiej na Górnym Śląsku 1890–1923* (1993), Aleksandra Radwańskiego: *Problemy przetwarzania informacji bibliograficznej* (1995), Bogumiły Staniów: *Literatura amerykańska dla dzieci i młodzieży w Polsce w latach 1945–1985. Studium bibliologiczne* (1996), Małgorzaty Czerwińskiej: *Pismo i książka w systemie Louisa Braille’a w Polsce. Historia i funkcje rewalidacyjne* (1997). Dwóch jej magistrantów zostało asystentami w Instytucie Bibliotekoznawstwa UW.

Działalność dydaktyczna związana z bibliotekarstwem spowodowała, że jej zainteresowania badawcze skierowane zostały na zagadnienia bibliotekoznawcze w ramach ogólnej nauki o książce (bibliologii). Z zakresu tej problematyki ogłosiła szereg publikacji, które dokumentuje załączona bibliografia jej prac.

W twórczości naukowej Zofii Gacy-Dąbrowskiej można wyróżnić trzy główne nurty:

- problematyka kształtowania zawodu bibliotekarza oraz dydaktyki akademickiej z tym związanej;
- problematyka teorii i metodologii nauki o bibliotece;
- poszukiwanie historycznych korzeni i powiązań z ogólnosiątkowymi kierunkami rozwoju funkcji bibliotek w przeszłości i współcześnie dla obu pierwszych nurtów¹³.

Osobnym zagadnieniem, ale równie ważnym, są publikacje na temat różnych form ochrony i organizowania dostępności do książki polskiej na obczyźnie, ze szczególnym uwzględnieniem czasów II wojny światowej. Zofia Gaca-Dąbrowska jest „czołową przedstawicielką metodologicznej problematyki bibliotekarstwa (nauki o bibliotece) w polskim piśmiennictwie bibliologicznym”¹⁴. Prof. Wiesław Bieńkowski w recenzji jej dorobku naukowego i dydaktycznego pisze: „opowiada się konsekwentnie za oddzieleniem nauki o bibliote-

¹³ Teczka, *op. cit.*

¹⁴ *Ibidem.*

ce (bibliotekoznawstwa) od nauki o książce (bibliologia) i nauki o informacji naukowej (informatologii), pomimo istnienia nadal wielu wspólnych pól badawczych tych dyscyplin”¹⁵. Analiza dziejów bibliotek i bibliotekarstwa XIX i XX w. skierowała jej uwagę na okres II Rzeczypospolitej, w którym twórczy wysiłek wybitnych ówczesnych bibliotekarzy polskich nie tylko doprowadził do rozwoju bibliotek różnych typów w Polsce, ale także stworzył podwaliny współczesnej nauki o bibliotece. Okres ten był do tej pory mało rozpoznany i przebadany, a zajęcie się nim w ówczesnej sytuacji politycznej wymagało dużej odwagi i determinacji. Jego szczegółowa analiza złożyła się na rozprawę habilitacyjną *Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej. Zarys problemów organizacyjnych i badawczych*. Wrocław 1983 (rec.: prof. Helena Więckowska, prof. Karol Głombowski, prof. Krzysztof Migoń; rec. wydawnicza: prof. Jan Baumgart). Została doktorem habilitowanym nauk humanistycznych w zakresie nauki o książce i bibliotece 25 stycznia 1983 r. Rozprawa ta była punktem wyjścia do późniejszych ważnych publikacji, takich jak: *Zarys rozwoju nauki o bibliotece do 1939 roku*¹⁶, który rysuje rozwój nauki w powiązaniu z przemianami zachodzącymi od końca wieku XVIII w organizacji bibliotekarstwa w kraju i za granicą oraz opracowanie w *Wielkiej encyklopedii PWN* hasel: *bibliotekoznawstwo* i *bibliotekarstwo* (t. IV, Warszawa 2001) i rozdziału *Historii nauki polskiej* (t. V, cz. 1, Wrocław 1992) pt. *Biblioteki i ich rola w rozwoju życia naukowego w Polsce 1919–1951*. Zachowane recenzje dorobku naukowego Zofii Gacy-Dąbrowskiej podkreślają jej rzetelne wykorzystanie materiałów źródłowych, rzeczowy i obiektywny sposób pojmowania zagadnień, rozległą erudycję oraz komunikatywny styl przekazywanych informacji. Autorka pisze zwięźle, jasno i rzeczowo. Wkrótce po obronie rozprawy habilitacyjnej została mianowana docentem przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną (1 grudnia 1984 r.), następnie profesorem nad-

¹⁵ Teczka, *op. cit.*

¹⁶ „Acta Universitatis Wratislaviensis” no 1726. „Bibliotekoznawstwo” 1995, t. 19, s. 7–27.

Uroczystość w Auli Leopoldina Uniwersytetu Wrocławskiego;
druga z prawej Zofia Gaca-Dąbrowska.

zwyczajnym UW. (1 marca 1991 r.), a w 1996 r. został jej przyznany i nadany przez prezydenta RP tytuł profesora nauk humanistycznych.

Status samodzielnego pracownika pociągnął za sobą obowiązek recenzowania różnych rozpraw – habilitacyjnych, doktorskich i wydawniczych. Od 1986 r. zrecenzowała 4 rozprawy habilitacyjne, 9 rozpraw doktorskich i 9 prac zleconych przez wydawnictwa. Poza tym dla Komitetu Badań Naukowych przygotowała 22 recenzje projektów badawczych. Stałe przedłużanie kadencji kierowania przez nią Zakładem Bibliotekarstwa świadczy o pozytywnej ocenie dykcji Instytutu Bibliotekoznawstwa, dotyczącej osiągniętych przez nią wyników zarówno w pracy merytorycznej, jak i organizacyjnej.

Zofia Gaca-Dąbrowska brała udział w różnych gremiach o charakterze naukowym. Od 1983 r. była członkiem Rady Naukowej BUWr., w latach 1985–1989 została członkiem Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy i Dokumentalistów Dyplomowanych przy Ministerstwie Edukacji Narodowej, w 1985 r. członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego (pełniąc w latach 1992–1995 funk-

cję przewodniczącej Komisji Bibliologii i Bibliotekoznawstwa tego Towarzystwa), w latach 1992–1995 była członkiem Rady Naukowej Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu oraz długoletnią przewodniczącą Sekcji Szkoleniowej w Zarządzie Okręgu SBP we Wrocławiu¹⁷. W Sekcji tej prowadziła liczne akcje szkoleniowe. Zorganizowała stały punkt poradnictwa fachowego oraz kursy przygotowujące do egzaminu na bibliotekarzy dyplomowanych.

Wygłaszała różne prelekcje związane z problematyką współczesnego bibliotekarstwa polskiego, m.in. w ramach działalności SBP:

- Znaczenie Heleny Radlińskiej dla bibliotekarstwa polskiego;
- Społeczna rola bibliotek;
- Narodowy Zasób Biblioteczny;
- Stare i nowe zadania Biblioteki Narodowej;
- Organizacja badań księgozbiorów regionalnych;
- Metody badań stosowane w bibliotekoznawstwie.

Uczestniczyła również w pracach komitetów redakcyjnych czasopism: „Studia o Książce”, „Polish Libraries Today” oraz serii „Nauka – Dydaktyka – Praktyka”. Od 1950 r. należała również do Związku Nauczycielstwa Polskiego, a od 1980 r. była członkiem „Solidarności”. W 1996 r. została przewodniczącą specjalnej komisji ds. komputeryzacji Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW.

PRACA SPOŁECZNA

Wiele wysiłku, czasu i zaangażowania włożyła nie tylko w pracę społeczną związaną m.in. z doskonaleniem zawodowym i podnoszeniem kwalifikacji zawodowych bibliotekarzy, ale także w intensywną działalność naukową. Uczestniczyła w pracach różnych gremiów jako:

- członek Związku Nauczycielstwa Polskiego od 1950 r.;
- członek SBP od 1953 r., następnie wiceprzewodnicząca przez 2 kadencje i przewodnicząca (1964–1965) Sekcji Szkoleniowej

¹⁷ „Przegląd Uniwersytecki” 1997, R. 3, nr 2, s. 7.

- SBP w Zarządzie Okręgu Wrocławskiego Zarządu Okręgowego SBP we Wrocławiu, członek prezydium;
- współpracownik Sekcji Bibliograficzno-Wydawniczej SBP Zarząd Okręgu Wrocław Miasto;
 - przewodnicząca Sekcji Szkoleniowej Oddziału Opracowania Zbiorów przy BUWr. (1963–1965);
 - delegat do Zarządu Głównego SBP (od 1966 r.);
 - członek „Solidarności” (od 1980 r.);
 - członek Rady Bibliotecznej BUWr. (1983–1996);
 - członek Senackiej Komisji Bibliotecznej (1984–1987);
 - przewodnicząca Komisji Wydawniczej przy Instytucie Bibliotekoznawstwa UW.;
 - wiceprzewodnicząca Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy i Dokumentalistów przy Ministerstwie Edukacji Narodowej (1985–1989);
 - członek Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego (od 1985 r.);
 - członek PAN (od 1986 r.);
 - członek Dorocznej Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej do Spraw Studenckich (1984–1987);
 - członek (1992–1995) i wiceprzewodnicząca Rady Naukowej przy Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu;
 - zastępca redaktora naczelnego rocznika „Studia o Książce”;
 - członek Komitetu redakcyjnego „Polish Library Today” oraz serii „Nauka – Dydaktyka – Praktyka” wyd. przez SBP wraz z Instytutem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW.
 - przewodnicząca (1992–1995) i członek Komisji Bibliologii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego;
 - członek Rady Naukowej Instytutu Bibliotekoznawstwa UW.;
 - członek Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego we Wrocławiu;
 - członek Komisji Nauk Filologicznych przy Oddziale PAN we Wrocławiu;
 - członek redakcji przy Bibliotece Narodowej czasopisma „Libraries in Poland”;

- przewodnicząca komisji ds. komputeryzacji w Instytucie Bibliotekoznawstwa UW. (1996 r.).

Zofia Gaca-Dąbrowska otrzymała w dowód uznania za długoletnią działalność dydaktyczną, naukową i społeczną liczne odznaczenia:

- Zasłużony działacz kultury (1975 r.);
- Honorowa „złota” odznaka SBP (1976 r.);
- Medal im. Kopernika;
- Zasłużony dla województwa wrocławskiego i miasta Wrocławia (1977 r.);
- Zasłużony dla województwa wrocławskiego i miasta Wrocławia – srebrna odznaka (1985 r.);
- Złoty Krzyż Zasługi (1985 r.);
- medal z SBP „W dowód uznania za zasługi dla bibliotekarstwa oraz SBP” (2006 r.).

Za działalność dydaktyczną i wychowawczą uzyskała nagrody rektorskie w 1974 i 1983 r. oraz za pracę pedagogiczną w 1978 r.

W natłoku licznych zajęć dydaktycznych, naukowych i społecznych Zofia Gaca-Dąbrowska mało czasu mogła poświęcić zainteresowaniom pozazawodowym. Najbardziej cenny był dla niej i jest zawsze kontakt z przyrodą. Jeszcze jako zupełnie młoda osoba brała udział w kursie wspinaczki wysokogórskiej w Zakopanem. Potem razem z mężem wiele podróżowała po Polsce i Europie. Każde wakacje poświęcali zwiedzaniu ciekawych miejsc, najpierw z plecakiem i namiotem, następnie, gdy lat przybywało, z przyczepą samochodową. W życiu codziennym towarzyszył jej niezmiennie „Tygodnik Powszechny” – „od początku jego istnienia był zawsze dostępny w domu Rodziców, a potem w moim własnym. Był, jak to pisze kardynał Dziwisz, moralnym punktem odniesienia dla wielu Polaków, w tym także dla mnie”¹⁸.

Zofia Gaca-Dąbrowska jest osobą niezwykle skromną i szlachetną. Pomimo wspaniałego dorobku naukowego oraz wielu osiągnięć dydaktycznych, nigdy nie zabiegała o rozgłos i zaszczyty. Wykazywała się konsekwencją i zdecydowaniem w poruszaniu trudnych tematów

¹⁸ Na podstawie rozmów przeprowadzonych przez autorki z Zofią Gacą-Dąbrowską.

badawczych dotyczących m.in. okresu międzywojennego. Rzetelnie zajmowała się rozpoznawaniem i przybliżaniem tego okresu, mimo że był to trudny temat z powodów ideologicznych i politycznych w ówczesnej polskiej rzeczywistości. Tym bardziej należy cenić odwagę badawczą wykazaną w prezentowanych przez nią publikacjach. Zofia Gaca-Dąbrowska dała się poznać jako znakomity nauczyciel akademicki, szczególnie w zakresie dydaktyki bibliotekoznawstwa. Posiadając rozległą wiedzę bibliotekarską popartą wieloletnim doświadczeniem i osiągnięciami dydaktycznymi wykształciła wielu następców. W czasie swojej pracy naukowej ukończyła wiele kursów zawodowych, odbyła szereg praktyk i ustawicznie pracowała nad swoim rozwojem intelektualnym. Była ekspertem w komisjach resortowych. Organizowała wiele akcji mających na celu doskonalenie zawodowe bibliotekarzy (kursy, prelekcje, utworzenie punktu poradnictwa zawodowego) z ramienia SBP i innych stowarzyszeń oraz towarzystw. Jej długoletnia praca zawodowa w różnych typach bibliotek naukowych pozwoliła na prowadzenie zajęć w sposób autentyczny, oparty na praktyce, a jednocześnie pogłębiony wnikliwą refleksją teoretyczną.

Zofia Gaca-Dąbrowska od czasu przejścia na emeryturę nie podejmuje już badań, które mogłyby zaowocować poważniejszymi publikacjami, utrzymuje natomiast bliski kontakt z Instytutem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW, śledząc z dużym zainteresowaniem rozwój jego młodej kadry, jak również zapoznając się z bieżącą literaturą bibliologiczną.

BIBLIOGRAFIA PUBLIKACJI ZOFII GACY-DĄBROWSKIEJ

1958–1972

1. *Bibliografia publikacji z lat 1945–1953 pracowników Akademii Medycznej w Poznaniu*, [współprac.], Poznań 1958.
2. *Wykaz zagranicznych czasopism bieżących bibliotek szkół wyższych m. Poznania oraz Biblioteki PTPN za rok 1957*, [współprac.], Poznań 1958.
3. *Kronika Akademii Medycznej w Poznaniu od 1.01.1950 do 30.09.1957*, [współprac.], t. 1–3, Poznań 1959.

4. *Wykaz zagranicznych czasopism bieżących bibliotek szkół wyższych m. Poznania oraz Biblioteki PTPN za rok 1958*, [współoprac.], Poznań 1960.
5. *W sprawie „Izby Kasprowiczowskiej*, „Tygodnik Powszechny” 1963, nr 52, s. 5.
6. *Główne nurty pisarstwa Jana Wantuły*, „Kwartalnik Opolski” 1964, s. 23–30.
7. *Wrocławskie lata Antoniego Bederskiego*, „Roczniki Biblioteczne” 1969, s. 571–587.
8. *Słownik Pracowników Książki Polskiej*, Warszawa–Łódź 1972, biogramy: *Jan Gajdzica*, s. 242, *Jan Kasprowicz*, s. 401, *Paweł Kotas*, s. 451, *Jerzy Kotula*, s. 452, *Leon Nowak*, s. 631–632, *Paweł Stalmach*, s. 845, *Ignacy Świeży*, s. 893, *Jerzy Waclawie*, s. 934, *Jan Wantuła*, s. 938.

1973

9. *Teodor Wierzbowski (1853–1923). Studium bibliologiczne*, „Roczniki Biblioteczne” 1973 [druk 1974], R. 17, z. 3/4 s. 665–718.
10. *Żywe tradycje Komisji Edukacji Narodowej w bibliotekarstwie współczesnym*, „Bibliotekarz” 1973, R. 40, nr 10, s. 289–295.

1974

11. *Bibliotekarstwo w zmieniającym się świecie*, [w:] *Biblioteka we współczesnym świecie: materiały z sesji odbytej w dniu 8 maja 1974 r.*, Wrocław 1974, [maszyn. powiel.], s. 27–40, 50–52.
12. *Działalność edytorska Teodora Wierzbowskiego*, „Roczniki Biblioteczne” 1974 [druk 1975], R. 18, z. 1/2, s. 337–371.
13. *Marta Burbianka (1898–1973)*, „Informator Bibliotekarza i Księgarza na rok 1975” 1974, s. 280–283.
14. *Teodor Wierzbowski jako bibliograf*, „Roczniki Biblioteczne” 1974 [druk 1975], R. 18, z. 3/4, s. 719–771.

1975

15. *Z historii współpracy bibliotekarzy krajów słowiańskich*, „Roczniki Biblioteczne” 1975 [druk 1976], R. 19, z. 3/4 s. 545–564.

1976

16. *Bibliotekarstwo, przewodnik metodyczny do nauki przedmiotu, dla studentów Zaocznego Studium Bibliotekoznawstwa*, [oprac. A. Aleksiewicz] Wrocław 1976.
17. *Konferencja na temat „Metodologia bibliotekoznawstwa i nauki o informacji”*, Poznań 17 i 18 grudnia 1974 r., „Studia o Książce” 1976, t. 6, s. 238–241.
18. *Z dyskusji nad koncepcją bibliotek uczelnianych. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A” 1976 [druk 1978], t. 31, s. 22–24.

1977

19. *Problematyka historii bibliotekarstwa w Związku Radzieckim*, „Studia o Książce” 1977, t. 7, s. 219–224.
20. *Stare i nowe problemy bibliotek uniwersyteckich*, „Roczniki Biblioteczne” 1977 [druk 1978], R. 21, z. 1/2, s. 427–453.

1978

21. *Bibliotekarstwo, przewodnik metodyczny do nauki przedmiotu, dla studentów Zaocznego Studium Bibliotekoznawstwa*, [oprac. A. Aleksiewicz] Wrocław 1978.
22. *Bibliotekarstwo polskie w okresie II Rzeczypospolitej, Sprawozdanie z sesji naukowej poświęconej dziejom bibliotekarstwa polskiego w okresie międzywojennym (Poznań, 17 XI 1978 r.)*, „Roczniki Biblioteczne” 1978 [druk 1980], R. 22, z. 3/4, s. 620–624.
23. *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, red. K. Głombowski, B. Świerk, H. Więckowska, Wrocław 1976, [rec.] „Studia o Książce” 1978, t. 8, s. 274–281.
24. *Metodologiczne podstawy badań bibliotekoznawczych*, „Studia o Książce” 1978, t. 8, s. 265–270.

1979

25. *Kształcenie bibliotekarzy na poziomie wyższym dla potrzeb bibliotekarstwa publicznego [w:] Materiały ze spotkania panelowego zorganizowanego 23 maja 1978 r. w Malborku na temat: Kształcenie kadr dla potrzeb bibliotekarstwa publicznego*, Elbląg 1979, s. 15–32.
26. *Nauka o bibliotece w programach kształcenia bibliotekarzy (Okres II Rzeczypospolitej)*, „Roczniki Biblioteczne” 1979 [druk 1981], R. 23, z. 2, s. 153–181.
27. *Problemy bibliotekoznawcze II Rzeczypospolitej. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A” 1979 [druk 1981], t. 34, s. 24–26.
28. *Problemy kształcenia bibliotekarzy na forum międzynarodowym i w Polsce*, [współautor] A. Jankowska-Janiak, „Studia o Książce” 1979, t. 9, s. 243–248.

1980

29. *Akademickie kształcenie bibliotekarzy dla potrzeb bibliotek publicznych związkowych i szkolnych, VIII Zjazd Bibliotekarzy Polskich „Biblioteki dla wszystkich” [materiały na VIII Zjazd Bibliotekarzy Polskich]*, Poznań 1980, [maszyn. powiel.].
30. *Bibliotekarstwo, materiały pomocnicze do nauki przedmiotu [skrypt przeznaczony dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej]*, wybór tekstów i oprac., Wrocław 1980.
31. *O teoretycznych problemach nauki o bibliotece*, „Studia o Książce” 1980, t. 10, s. 201–210.
32. *Z problematyki rozwoju nauki o bibliotece w Polsce*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A” 1980, s. 12–14.

1981

33. *Akademickie kształcenie bibliotekarzy*, oprac. I. Kuczyńska, „Przegląd Biblioteczny” 1981, R. 49, z. 3/4, s. 411–420.
34. *Biblioteka dla wszystkich. Sekcja IV: Kształcenie i zawód bibliotekarza*, oprac. I. Kuczyńska, s. 401–420.

1982

35. *Shiyali Ramamrita Ranganathan (1892–1972). W dziesięciolecie śmierci wybitnego bibliotekoznawcy*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A” 1982 [wyd. 1983], R. 37, s. 11–12.
36. *Sytuacja w badaniach nad dziejami bibliotek i bibliotekarstwa XIX i XX w.*, „Studia o Książce” 1982, t. 12, s. 65–85.
37. *Zawód bibliotekarza w II Rzeczypospolitej*, „Roczniki Biblioteczne” 1982 [druk 1984], R. 26, z. 1/2, s. 109–127.

1983

38. *Bibliotekarstwo, materiały pomocnicze do nauki przedmiotu, [skrypt przeznaczony dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej]*, wybór tekstów i oprac. [wyd. 2], Wrocław 1983.
39. *Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej, zarys problemów organizacyjnych i badawczych*, Wrocław 1983 (Acta Universitatis Wratislaviensis; no 697. Bibliotekoznawstwo 12); [rec.] J. Kołodziejska, „Przegląd Biblioteczny” 1986, R. 54, z. 1, s. 79–83.
40. *Bibliotekarstwo. Ocena stanu podręczników bibliotekarskich w Polsce*, „Przegląd Biblioteczny” 1983, R. 51, z. 2/3, s. 185–197.

1984

41. *Biblioteki narodowe na świecie. Główne kierunki rozwoju w przekroju historycznym*, „Przegląd Biblioteczny” 1984 [wyd. 1985], R. 52, z. 3/4 s. 267–278.
42. *Rozwój zawodu bibliotekarza w II Rzeczypospolitej*, „Roczniki Biblioteczne” 1984, R. 26, s. 109–127.

1985

43. *Einführung in die Bibliothekskunde, W. Krieg, Darmstadt, 1982*, [rec.] „Studia o Książce” 1985, t. 15, s. 310 [nota recenzyjna, sygnowane: (ZGD)].

1986

44. *50 lat Biblioteki Narodowej, Warszawa 1928–1978, [red. W. Stankiewicz], Warszawa 1984*, [rec.] „Przegląd Biblioteczny” 1986, z. 1, s. 83–86.
45. *Genealogy for Librarians, R. Horvey, London 1983*, [rec.] „Studia o Książce” 1986, t. 16, s. 373 [nota recenzyjna, sygnowane: (ZGD)].
46. *Helena Więckowska 1897–1984*, „Roczniki Biblioteczne” 1986 [druk 1988], R. 30, z. 1/2 s. 537–542 [nekrolog].
47. *Lexikon des gesamten Buchwesens*, hrsg. von Severin Corsten, Günther Pflug und Friedrich Adolf Künsemüller; unter Mitwirkung von Bernhard Bischoff [i in.], Stuttgart 1986, hasła: 1987 Bd. 1: *Baworowski Wiktor*, s. 262; *Bederski Antoni*, s. 273; *Bernacki Ludwik*, s. 319; *Birkenmajer Aleksander Ludwik*, s. 145; *Borkowski Stanisław Jan Dunin*, s. 510.
48. *Słownik pracowników książki polskiej*, pod red. I. Treichel, *Suplement*, Warszawa–Łódź 1986, hasło: *Wierzbowski Teodor*, s. 230.

49. *Z historycznych i metodologicznych problemów badań księgoznawczych i bibliotekoznawczych pod red. Z. Jabłońskiego, Kraków 1985*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1986 [druk 1988], R. 30, z. 1/2, s. 508–514.

1987

50. *Konferencja naukowa „Bibliotekarze w służbie książki” w Olsztynie (19 i 20 listopada 1986 r.)*, „Roczniki Biblioteczne” 1987 [druk 1988], R. 31, z. 1, s. 402–403.
51. *Międzynarodowa sesja naukowa „Joachim Lelewel – księgoznawca – bibliotekarz – bibliograf”*, Warszawa, 20–22 marca 1986 r., „Roczniki Biblioteczne” 1987 [druk 1988], R. 31, z. 1, s. 399–402.
52. *Profesor Bronisław Kocowski. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1987 [wyd. 1989], t. 42, s. 27–28.

1988

53. *Bibliotekarze w Polsce okresu międzywojennego*, J. Włodarczyk, Łódź, 1988, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1988 [druk 1989], R. 32, z. 1, s. 396–401; [polemika] J. Włodarczyk, „Roczniki Biblioteczne” 1988 [druk 1989], R. 32, z. 2, s. 339–342; [odpowiedź] Z. Gaca-Dąbrowska, „Roczniki Biblioteczne” 1988 [druk 1989], R. 32, z. 2, s. 342.
54. *Buch, Bibliothek und geisteswissenschaftliche Forschung*, B. Fabian, Göttingen, 1983, [rec.] „Studia o Książce” 1988, t. 17, s. 406 [nota recenzyjna, sygnowane: (ZGD)].
55. *Problemy bibliotekarza naukowego w II Rzeczypospolitej*, Olsztyn 1988, s. 17–24.
56. *Stan badań, potrzeby i perspektywy w zakresie bibliologii polskiej*, „Przegląd Biblioteczny” 1988 [wyd. 1989], z. 3/4 s. 492–503.
57. *Z dziejów rewindykacji polskich zbiorów bibliotecznych z Rosji (1918–1935)*. Komunikat, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1988 [wyd. 1990], t. 43, s. 28–30.

1989/1990

58. *Biblioteki polskie w okresie II wojny światowej*. Komunikat, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1989/1990 [wyd. 1992], t. 44/45, s. 18–21.
59. *Rewindykacja polskich zbiorów bibliotecznych z Rosji w okresie II Rzeczypospolitej*, „Roczniki Biblioteczne” 1989 [druk 1991], R. 33, z. 1/2, s. 161–181.
60. *Działalność dydaktyczna prof. B. Kocowskiego*, „Roczniki Biblioteczne” 1989, R. 32, z. 1, s. 59–72.
61. *Jerzy Włodarczyk, Bibliotekarze okresu międzywojennego, Łódź 1988*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1989, R. 32, z. 1, s. 396–401.

1990

62. *Between Covers*, J. Tebbel, New York, 1987, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1990 [wyd. 1991], R. 34, z. 1/2, s. 269 [nota recenzyjna, sygnowane: Z. G. D.].

1991

63. *Biblioteki kombatanckie. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A”, 1991 [wyd. 1992], t. 46, s. 21–23.

1992

64. *Biblioteki i ich rola w rozwoju życia naukowego w Polsce (1919–1951)*, [w:] *Historia nauki polskiej*, pod red. Bogdana Suchodolskiego, t. 5: 1918–1951, cz. 1, red. Z. Skubała-Tokarska, Wrocław 1992, s. 569–603.
65. *Das Bibliothekswesen der Volksrepublik China, C. Lux, München, 1986*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1992, R. 36, z. 1/2, s. 298–299 [nota recenzyjna, sygnowane: Z. G.-D.].
66. *Nowe czasopismo bibliotekoznawcze*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1992, R. 36, z. 1/2, s. 299–300 [„Polish Libraries Today”, nota recenzyjna, sygnowane: Z. G.-D.].
67. *Polska YMCA – działalność na polu rozpowszechniania książki. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A”, 1992 [wyd. 1993], R. 47 s. 23–25.
68. *Tropami organizowania sieci bibliotek polskich na obczyźnie (Działalność biblioteczna Stowarzyszenia Polskich Kombatantów)*, „Roczniki Biblioteczne” 1992, R. 36, z. 1/2, s. 219–232.
69. *Zur Internationalität wissenschaftlicher Bibliotheken, hrsg. von Y. A. Haase und A. Habermann, Frankfurt a.M., 1987*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1992, R. 36, z. 1/2, s. 298 [nota recenzyjna, sygnowane: Z. G.-D.].

1993

70. *Academic Libraries in Poland*, „Polish Libraries Today” 1993, vol. 2, s. 9–20.
71. *Karta z dziejów Fundacji z Brzezia Lanckorońskich*, „Czasopismo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich”, 1993, z. 3, s. 15–23.
72. *Przyczynek do Fundacji z Brzezia Lanckorońskich. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A” 1993 [wyd. 1994], t. 48, s. 21–23.
73. *Systemowe badania bibliotek, A. Sitarska, Łódź, 1990*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1993, R. 37, z. 1/2 s. 224–228.

1994

74. *Biblioteki oświatowe w lubelskiem (1918–1939), J. Plis, Lublin 1993*, [rec.] „Bibliotekarz” 1994, nr 4, s. 30–31.

1995

75. *Między historią wojskowości a historią książek, Bronisław Kocowski*, [w:] *Ślady edukacji bibliotekarskiej*, red. H. Zasadowa, Warszawa 1995, s. 26–35.
76. *Research Libraries in Poland*, transl. by Andrzej Branny, [w:] *Modern libraries and librarianship in Poland*, ed. by M. Kocójowa and A. Altenberger, Kraków 1995, s. 27–31.

77. *Zarys rozwoju nauki o bibliotece w Polsce do 1939 roku*, „Acta Universitatis Wratislaviensis no 1726, Bibliotekoznawstwo”, 1995, t. 19, s. 7–27.
78. *Historyk bibliotek polskich wobec „Raportu” (o stratach bibliotek polskich w czasie II wojny światowej)*, [w:] *Symposia Bibliologica. Dokumentacja księgozbiorów historycznych. Współpraca krajowa i zagraniczna. Skutki II wojny światowej dla bibliotek polskich*, Warszawa 1995 s. 131–137.

1997

79. *Działalność Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego oraz jego Komisji Bibliologii i Bibliotekoznawstwa w zakresie problematyki śląskiej*, [w:] *Książka na Śląsku w latach 1945–1956: zarys problematyki*, pod red. M. Pawłowiczowej, Katowice 1997, s. 78–85.
80. *18 Sesja Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Wrocław, 28–30 sierpnia 1996*, „Roczniki Biblioteczne” 1997, R. 41, s. 233–236.

2001

81. *Wielka Encyklopedia PWN*, Warszawa 2001, hasła: *Bibliotekarstwo*, s. 20–21, *Bibliotekoznawstwo*, s. 22–23.

Jadwiga Tyl

Biblioteka Uniwersytecka
Uniwersytetu Wrocławskiego

ANNA ALEKSIEWICZ – BIBLIOTEKOZNAWCA, PEDAGOG, DZIAŁACZ SPOŁECZNY

Anna Aleksiewicz z domu Majkowska urodziła się 17 czerwca 1936 r. w Boguszewie na Pomorzu, jako jedno z czworga dzieci Stanisława i Leonardy Majkowskich. Rodzice Anny Aleksiewicz byli osiedleńcami, którzy przybyli w te okolice po I wojnie światowej – matka z lubelskiego, ojciec z okolic Warszawy. Ojciec Stanisław Majkowski do wybuchu II wojny światowej pracował jako listonosz oraz prowadził małe gospodarstwo rolne, matka opiekowała się dziećmi. W czasie wojny rodzina Majkowskich zmuszona była uciekać przed okupantem na wschód. Rodzice wybrali Niezabitów, małą miejscowość w powiecie puławskim, gdzie mieszkała rodzina matki. Anna Aleksiewicz do dziś ma w swojej pamięci wielodniową podróż, którą odbyła jako trzyletnie dziecko, chłopskim wozem przystosowanym do tak dalekiej drogi jedynie brezentowym zadaszeniem jego połowy. Na takim wozie Anna Aleksiewicz

W czasie wojny rodzina Majkowskich zmuszona była uciekać przed okupantem na wschód. Rodzice wybrali Niezabitów, małą miejscowość w powiecie puławskim, gdzie mieszkała rodzina matki. Anna Aleksiewicz do dziś ma w swojej pamięci wielodniową podróż, którą odbyła jako trzyletnie dziecko, chłopskim wozem przystosowanym do tak dalekiej drogi jedynie brezentowym zadaszeniem jego połowy. Na takim wozie Anna Aleksiewicz

siedziała, z przerażeniem tuląc do siebie ukochaną lalkę. Niewygodna podróży, częste naloty w czasie tej ucieczki, a także atmosfera paniki otaczających ją ludzi odcisnęły się piętnem na psychice małego dziecka, pozostając w pamięci na całe życie. W Niezabitowie upłynęło wczesne dzieciństwo Anny Aleksiewicz. Tam też, prawdopodobnie na skutek wcześniejszych przeżyć, znacznie pogłębiła się między nią i jej starszym bratem Romanem niezwykle silna przyjaźń. Brata wspomina jako człowieka bardzo ciepłego, opiekuńczego i odpowiedzialnego. Więzy emocjonalna pomiędzy rodzeństwem była tak silna, że gdy Roman rozpoczął naukę w pobliskiej szkole podstawowej, ona towarzyszyła mu na lekcjach, mimo że miała dopiero 5 lat. To przywiązanie przetrwało do końca życia brata.

Anna Aleksiewicz rozpoczęła naukę w szkole podstawowej w Niezabitowie a ukończyła ją już w Boguszewie, gdzie z rodziną powróciła po zakończeniu wojny. Jej rodzice przenieśli się do wsi Linowa, obok Boguszewa, gdzie „z nadania” otrzymali ziemię i tam pracowali jako rolnicy. Po kilku latach, na skutek odmowy wstąpienia do spółdzielni produkcyjnej, którą założono w Linowej, po licznych szykanach odebrano im zarówno ziemię jak i dom. Wrócili zatem w 1952 r. do Boguszewa. Po ukończeniu szkoły podstawowej Anna Aleksiewicz podjęła naukę w Liceum Ogólnokształcącym w Grudziądzu. W 1954 r. uzyskała świadectwo dojrzałości. Ponieważ od zawsze kochała książki, kolejnych pięć lat poświęciła na pracę w bibliotece, gdzie poznała zawód bibliotekarza i z każdym rokiem utwierdzała się w przekonaniu o słuszności swego wyboru.

W 1960 r. Anna Aleksiewicz postanowiła pogłębić swą wiedzę i podnieść swoje kwalifikacje na studiach bibliotekoznawczych. Jej wybór padł na Wrocław. Jednym z powodów takiej właśnie decyzji był fakt, iż tutaj studiowały już dwie osoby z Grudziądza¹, co w dużym stopniu ułatwiło młodej dziewczynie zaaklimatyzowanie się w obcym mieście. Pracę magisterską *Odbicie świadomości zbiorowej w repertuarze wydawniczym polskich ośrodków drukarskich w zakre-*

¹ Były to Irena Szostek i Teresa Perkowska.

sie piśmiennictwa kontrreformacyjnego w okresie od połowy XVII do połowy XVIII wieku napisała pod kierunkiem Karola Głombiowskiego. Na jej podstawie, w 1965 r. uzyskała tytuł magistra bibliotekoznawstwa. Tuż po skończeniu studiów powróciła do zawodu bibliotekarza, zatrudniając się w Bibliotece Uniwersyteckiej. Niestety na krótko. Po niespełna dwóch latach ze względów zdrowotnych musiała zmienić miejsce pracy.

Rok 1967 zapoczątkował nowy etap w jej życiu, bowiem została wówczas zatrudniona na stanowisku asystenta w Katedrze Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego². Tutaj odnalazła wreszcie swoje miejsce, podejmując coraz to nowe wyzwania, które realizowała w pracy naukowej. W 1969 r. awansowała na starszego asystenta, prowadząc zajęcia dydaktyczne na studiach zaocznych i stacjonarnych w zakresie bibliotekarstwa oraz specjalizacji: biblioteki publiczne³.

Początkowo tematyka prac naukowych Anny Aleksiewicz oscylowała wokół współczesnej problematyki wydawniczej i księgarskiej, z czasem jednak jej zainteresowania objęły również zagadnienia związane z książką XIX-wieczną. Zainteresowania te miały związek z podjętym tematem pracy doktorskiej, której przewód otworzony został 12 stycznia 1971 r. na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego pod kierunkiem Bronisława Kocowskiego. Tematem pracy była *Typografia i jej produkcja w Rzeczypospolitej Krakowskiej i Galicji Zachodniej przed wprowadzeniem autonomii*⁴. W poszukiwaniu materiałów źródłowych do swojej pracy Anna Aleksiewicz przeprowadzała szczegółowe kwerendy w wielu bibliotekach naukowych, a także w bibliotekach powiatowych i wojewódzkich oraz w archiwach różnych ośrodków, szczególnie na terenie Polski południowo-

² Od 1969 r. Katedrę Bibliotekoznawstwa przekształcono na Instytut Bibliotekoznawstwa, który od 2004 r. działa pod nazwą Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa.

³ Już wówczas, po niespełna 2 latach działalności dydaktycznej, została doceniona jako pedagog i naukowiec, bowiem w 1969 r. otrzymała rektorska nagrodę naukową.

⁴ Praca ukazała się drukiem w 1975 r., zob. *Bibliografia*, poz. 10.

wschodniej. W tym trudnym okresie musiała sama radzić sobie z problemami życia codziennego oraz kłopotami finansowymi, jakie się pojawiły. Mimo przeciwności losu, pracowicie kompletowała źródła do swej pracy, którą pisała według ściśle ustalonego przez siebie harmonogramu. Ten ścisły reżim, jaki sama sobie narzuciła, umożliwił napisanie rozprawy w ciągu czterech lat. Tuż po obronie pracy i otrzymaniu stopnia doktora w Instytucie Bibliotekoznawstwa, Annę Aleksiewicz awansowano na stanowisko adiunkta. Wielu ludzi osiągnąwszy taki poziom wiedzy poprzestałoby na tym, korzystając z przywilejów swego stanowiska, ona jednak postanowiła pracować naukowo dalej. W 1977 r. uczestniczyła w dwumiesięcznym kursie statystyki bibliotecznej oraz zaliczyła dwuletni kurs języka angielskiego (1977–1978), nie zaniedbując jednocześnie swej działalności naukowej i dydaktycznej. Za osiągnięcia na tym polu w latach 1979–1983 niemal co roku otrzymywała rektorską nagrodę naukową. Podjęła również pracę nad swą rozprawą habilitacyjną na temat *Historia drukarstwa Galicji Wschodniej w latach 1815–1960*, przedstawiającą szczegółowo rozwój oficyn drukarskich na tym terenie⁵. 16 lutego 1993 r. odbyło się jej kolokwium habilitacyjne, a w 1996 r. na wniosek dziekana Wydziału Filologicznego, popartego akceptacją Rady Wydziału, mianowana została profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Wrocławskiego.

Pracowitość i sumiennosc, to cechy, które charakteryzują Annę Aleksiewicz. Aktywnosc naukowa przeklada sie na liczne publikacje, ktorzych, jak wykazuje *Bibliografia*⁶, w okresie 35 lat pracy powstala znaczna liczba. Prócz wielkiego zaangażowania w pracę naukową, bardzo wiele serca oddaje młodzieży, z którą pracuje na co dzień. Działa także aktywnie w organizacjach społecznych, w zadziwiający sposób godząc ze sobą mnóstwo obowiązków, jakie ta działalność nakłada na nią.

⁵ Praca habilitacyjna Anny Aleksiewicz została złożona do druku w 1991 roku i opublikowano w listopadzie 1992 r. – zob. *Bibliografia*, poz. 35, recenzentami jej pracy byli: Hanna Tadeusiewicz, Władysław Bieńkowski i Kazimiera Maleczyńska.

⁶ Por. *Bibliografia prac Anny Aleksiewicz* zamieszczona na końcu tekstu.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Swoje życie zawodowe Anna Aleksiewicz związała z wrocławskim Instytutem Bibliotekoznawstwa. W 2007 r. obchodziła czterdziestolecie swojej pracy zawodowej w tej placówce. Jak pisze sama o sobie w *Autoreferacie przedstawiającym osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne*⁷: „[...] to Karol Głombiowski zobaczył we mnie materiał na pracownika naukowego, zatrudniając mnie w prowadzonej przez siebie Katedrze Bibliotekoznawstwa...” Zapewne jej predyspozycje Karol Głombiowski zauważył już podczas pisania pracy magisterskiej, której był promotorem i to on ukierunkował zainteresowania swej podopiecznej, w stronę zagadnień wydawniczych i księgarskich. Późniejsza działalność naukowa Anny Aleksiewicz rozwijała się już pod kierunkiem Bronisława Kocowskiego, który zachęcił ją do zapoznawania się z dziejami XIX-wiecznych oficyn drukarskich. Na podstawie tych badań powstała jej praca doktorska, którą oceniono niezwykle wysoko. Już podczas obrony recenzenci zgodnie domagali się opublikowania tej pracy motywując, iż: „jej wyniki na pewno wejdą na trwałe do literatury poświęconej dziejom Krakowa i Galicji Zachodniej [...]”⁸. Profesor Antoni Knot w swej recenzji wydawniczej napisał: „[...] Praca w swej znakomitej większości posiada charakter nowatorski. Wypełnia bowiem, istniejącą dotąd lukę w zakresie historii drukarstwa galicyjskiego [...]”⁹. O merytorycznym poziomie tej pracy świadczy również fakt, iż po obronie rozprawa została zaprezentowana na posiedzeniu Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, gdzie także przyjęto ją bardzo przychylnie.

Po doktoracie Anna Aleksiewicz kontynuowała swoje badania w zakresie drukarstwa galicyjskiego. Za podstawę posłużyły źródła

⁷ Dokument udostępniony przez Annę Aleksiewicz.

⁸ Ocena pracy ogłoszona przez jednego z recenzentów pracy – prof. Janinę Bieniarzównę, cyt. za: *Wniosek o przyznanie nagrody Ministra Nauk*, dokument udostępniony przez Annę Aleksiewicz.

⁹ *Recenzja* – Antoni Knot, dokument udostępniony przez Annę Aleksiewicz.

zebrane do napisania rozprawy doktorskiej, które jednak systematycznie pogłębiała, uzupełniając o nowe fakty. Powstało wówczas wiele artykułów opisujących repertuar wydawniczy zakładów typograficznych w Galicji. W pracach tych unaoczniała problemy, z jakimi borykali się XIX-wieczni typografowie. Przede wszystkim interesowały ją zagadnienia dotyczące cenzury, zarówno prewencyjnej jak i represyjnej w Galicji Zachodniej, a także w samym Krakowie. W swych pracach Anna Aleksiewicz wykorzystywała w tym samym stopniu dostępną literaturę przedmiotu, listy, pamiętniki jak i bardzo cenne materiały archiwalne, odnalezione przez nią m.in. w Archiwum Państwowym Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego, w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz w rozlicznych innych aktach dawnych znajdujących się w wielu bibliotekach naukowych. Jak napisała Hanna Tadeusiewicz w *Ocenie dorobku naukowego dr Anny Majkowskiej Aleksiewicz*: „[...] szeroką podstawę bibliograficzną i dokumentacyjną, źródłową charakteryzuje praca Pani Aleksiewicz”, stwierdziła także, iż: „[...] wieloletnie studia zaowocowały ważkimi naukowo publikacjami, czyniąc z niej specjalistkę w tym zakresie o niekwestionowanej wiedzy”¹⁰. Na podstawie tych badań poszukiwawczych powstały artykuły poświęcone działalności niektórych postaci XIX w. m.in. Antoniego Zygmunta Helcla – XIX-wiecznego prawnika, historyka, publicysty a prywatnie przyjaciela Samuela Bandtkiego. Przedstawiła także bardzo szczegółowo działalność jednego z najwybitniejszych drukarzy lwowskich – Edwarda Winiarza¹¹. Ponadto wyszły spod pióra Anny Aleksiewicz szczegółowe studia na temat nieznanych początków i późniejszego rozwoju drukarstwa w Sanoku i Przemysłu, opisujące dorobek wydawniczy pomniejszych oficyn drukarskich w tych ośrodkach¹². W 1991 r., opierając się na archiwalnych periodykach drukarzy „Czcionka” i „Praca” oraz na licznych rękopisach, listach i notatkach współczesnych odnalezionych w Bibliotece

¹⁰ Dokument udostępniony przez Annę Aleksiewicz, s. 2.

¹¹ Zob. poz. 16 i 32 w *Bibliografii*.

¹² *Ibidem*, poz. 18.

Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, ogłosiła w „Rocznikach Bibliotecznych” artykuł z okazji jubileuszowych uroczystości drukarzy galicyjskich¹³.

Inny charakter miała, wydana w „Studiach o Książce”, obszerna rozprawka dotycząca repertuaru wydawniczego książki naukowej w zaborze austriackim. Była to syntetyczna analiza tych wydawnictw w oparciu o sporządzoną przez Annę Aleksiewicz kartotekę, której podstawę stanowiła m.in. *Bibliografia Polska* Estreicherów i uzupełnienia do niej¹⁴. Dodatkiem i uzupełnieniem tej pracy były uwagi sporządzone na marginesie dziejów drukarstwa w „Rocznikach Bibliotecznych” w roku 1988. Były to uwagi komentujące m.in. zarządzenia władz w odniesieniu do właścicieli oficyn drukarskich, ich działalności, zatrudniania tam uczniów, cenzury, zrzeszania się drukarzy w związki zawodowe oraz strajki¹⁵.

Jak napisała Hanna Tadeusiewicz w cytowanej powyżej *Ocenie dorobku naukowego*, Anna Aleksiewicz w swych pracach „[...] wskazała na istotne problemy nurtujące ówczesne drukarstwo [...]. Dorobek charakteryzuje solidna podbudowa źródłowa, jasny język wypowiedzi, trafne wnioski wysnute z przeanalizowanego materiału. [...] Przedstawia on pełną wartość naukową i stał się dobrym przygotowaniem do podjęcia rozprawy habilitacyjnej”¹⁶. Tematem tej pracy była historia drukarstwa, tym razem w Galicji Wschodniej, w analogicznym okresie jak opisywany w pracy doktorskiej, czyli lata 1815–1860. Pracę swą pisała opierając się o opracowaną wcześniej kartotekę liczącą ponad 3500 pozycji bibliograficznych. I tym razem recenzenci jednomyślnie ocenili tę rozprawę niezwykle wysoko. Cytując kolejny raz Hannę Tadeusiewicz należy podkreślić, iż „[...] duże doświadczenie w studiach nad drukarstwem zaboru austriackiego i znajomość tej problematyki, wyekscerpowanie materiałów dotyczących typografii

¹³ *Ibidem*, poz. 33.

¹⁴ *Ibidem*, poz. 23.

¹⁵ *Ibidem*, poz. 30.

¹⁶ H. Tadeusiewicz, *Ocena dorobku naukowego dr Anny Aleksiewicz*, s. 3.

z wykorzystanych źródeł i literatury przedmiotu dały książkę wartościową naukowo [...], która uzupełnia znikomy stan wiedzy o badanym fragmencie historii polskiego drukarstwa [...].” Kazimiera Maleczyńska określiła pracę jako „[...] poważny wkład w naukę”, natomiast Wiesław Bieńkowski pisał, że „Pani dr Anna Majkowska-Aleksiewicz jest badaczką [...] rokującą najlepsze nadzieje na przyszłość w obranej dyscyplinie wiedzy [...]. Udowodniła to wynikami dotychczasowych osiągnięć naukowych, które znacznie wzbogaciły nie tylko wiedzę o książce, ale szerzej: także historię kultury polskiej w XIX wieku”¹⁷.

Oprócz badań związanych z dziejami oficyn drukarskich, Anna Aleksiewicz zajmowała się także współczesnymi problemami bibliotekarstwa. Tuż po obronie pracy doktorskiej w 1976 r. wydała wspólnie z Zofią Gacą-Dąbrowską, przewodnik z zakresu bibliotekarstwa¹⁸ przeznaczony dla studentów studiów zaocznych bibliotekoznawstwa. Recenzowała również, od 1970 r. kolejne tomy periodyku *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*, cztery tomy wydawnictwa zbiorowego *W kręgu prasy*, dla Wydziału Nauk Humanistycznych UMK w Toruniu oraz wiele publikacji na zamówienie różnych instytucji (m.in. Wydawnictwa Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i innych). Ponadto uczestniczyła w pracach nad problemem węzłowym *Polska kultura narodowa – jej tendencje rozwojowe i percepcja*.

W 1977 r. opracowała dla *Encyklopedii Książki Polskiej* hasło *Biblioteki oświatowe*, a w 1996 r. została poproszona o opracowanie 26 haseł do nowego wydania *Encyklopedii Wiedzy o Książce*. Należy także wspomnieć, iż Anna Aleksiewicz aktywnie uczestniczyła w licznych konferencjach naukowych, przedstawiając na nich swe referaty i komunikaty (m.in. w Krakowie, Poznaniu, Karpaczu, Cedynie k/Kielc, Wrocławiu, a także na wykładach otwartych w Henrykowie, Bolesławcu, Polanicy-Zdroju, Bojanowie i innych). Na zlecenie róż-

¹⁷ W. Bieńkowski, *Ocena dorobku naukowego*, dok. udostępniony przez Annę Aleksiewicz.

¹⁸ Zob. *Bibliografia*, poz. 14.

nych instytucji naukowych recenzowała dorobek naukowy i rozprawy habilitacyjne (np. Grażyny Gzelli, Marii Konopki, Romana Jaskuły, Jadwigi Koniecznej, Ewy Andrysiak), doktorskie (np. Magdaleny Madejskiej, O. Jarosława Łuniewskiego, ks. Rajmunda Pietkiewicza, Agaty Walczak-Niewiadomskiej).

Za osiągnięcia naukowe Anna Aleksiewicz otrzymała w 1977 r. nagrodę ministerialną III stopnia (za pracę doktorską), w 1987 r. indywidualną nagrodę rektora III stopnia, w 1988 r. Złoty Krzyż Zasługi. 9 grudnia 2006 r. na zjeździe z okazji pięćdziesięciolecia istnienia Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa przyznano jej Medal Pamiątkowy Uniwersytetu Wrocławskiego i jako jedyną wyróżniono Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Otrzymała także Medal Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz nagrodę rektorską.

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA

Od początku swej pracy w Instytucie, czyli od października 1967 r., Anna Aleksiewicz prowadziła zajęcia dydaktyczne, zarówno na studiach stacjonarnych jak i zaocznych. Z czasem zaczęła prowadzić je także na studiach podyplomowych. Prowadzone przez nią wykłady i ćwiczenia dotyczyły głównie organizacji bibliotek i bibliotekarstwa, opracowania i klasyfikowania zbiorów, specjalizacji z zakresu bibliotek oświatowych i dawnej książki. W roku akademickim 1976/1977 podjęła się prowadzenia seminariów magisterskich. Do roku 2006 wypromowała 156 magistrów, których rozprawy w większości dotyczyły aktualnej problematyki bibliotecznej. Dysertacje pisane pod kierunkiem Anny Aleksiewicz posiadają charakter twórczy i oryginalny, wnosząc do stanu badań nowe wartości poznawcze. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż w roku 2002 jej magistrantka Anna Pieprz¹⁹ została laureatką Konkursu Rady Miejskiej w Górze na najlepszą pracę magisterską poświęconą Ziemi Górowskiej, a w 2003 r. Dorota

¹⁹ A. Pieprz, *Rozwój i działalność biblioteki Liceum Ogólnokształcącego w Górze Śląskiej*, Wrocław 2002, [maszynopis].

Chmielarz otrzymała za swoją pracę wyróżnienie w konkursie *Nagroda Młodych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*²⁰.

We wspomnieniach byłych studentów Anna Aleksiewicz zawsze odbierana jest jako osoba pełna ciepła, oddana swej pracy i niezwykle sprawiedliwa. To właśnie ten przychylny, osobisty stosunek do każdego z magistrantów owocuje do dzisiaj tak dobrymi wynikami prac, których jest promotorem²¹. Pod jej opieką każdy czuje się jednakowo ważny i doceniony.

O wielkiej sympatii do Anny Aleksiewicz świadczą bezpośrednio wypowiedzi studentów, a także niezwykle ciepły ton, jaki przebija w redagowanym przez studentów bibliotekoznawstwa satyrycznym informatorze „Wzrost – pokaźny, oczy – dobre, znaki szczególne – kocha swój zawód [...] Instytutowi poświęciła ćwierć wieku, a książeczka, która jest jej oddechem i radością prawdopodobnie jeszcze więcej [...]”²². Tezę tą potwierdziła bezpośrednia rozmowa z autorką, w której Anna Aleksiewicz przyznała, że od zawsze uwielbiała czytać książki. W czasach szkolnych zaczytywała się w powieściach dla dziewcząt. Ulubioną lekturą tamtych lat była *Ania z Zielonego Wzgórza* i kolejne tomy cyklu. Później uwielbiała powieści sensacyjne Agaty Christie oraz felietony Stefana Wiecheckiego. Bardzo często spotkać ją można było w teatrze lub operze. Prowadziła nawet notatki, na jakim przedstawieniu była i kto reżyserował dany spektakl. Zbierała programy i afisze teatralne. Była zatem nastolatką o konkretnie ukierunkowanych zainteresowaniach. Późniejsza droga kariery, ja-

²⁰ D. Chmielarz, *Działalność Pracowni Konserwacji Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, w zakresie ochrony zbiorów specjalnych*, Wrocław 2003, [maszynopis].

²¹ Jak bardzo osobisty stosunek do studentów ma Anna Aleksiewicz może świadczyć fakt, iż do dnia dzisiejszego pamięta ona dokładnie imię i nazwisko swojej pierwszej magistrantki Barbary Jaremko (obecnie Król), która obroniła pracę *Organizacja kształcenia bibliotekarzy w Polsce Ludowej 1945–1975*, Wrocław 1978, sygn.1200 M/Z, [maszynopis].

²² *Kto jest kim w Instytucie Bibliotekoznawstwa UW: Informator opracowany przez studentów IV roku specjalizacji edytorskiej*, Koło Naukowe, Wrocław 1992, s. 5.

ką obrała, będąc w zgodzie z nimi, doprowadziła ją na szczyty w hierarchii akademickiej, co jednak w żaden sposób nie wpłynęło na jej bezpośredni stosunek do ludzi. Świadczy o tym fakt, iż jako kierownik Zaocznego Studium Bibliotekoznawstwa niejednokrotnie pomagała w załatwianiu spraw organizacyjnych, stanowiących dla studentów pierwszego roku istny labirynt zagadek, z którymi nie potrafili sobie poradzić. Zdarzało się, że bezpośrednio wstawiała się za swoimi podopiecznymi, którzy w chwilach słabości chcieli rezygnować ze studiów. Zawsze znajdowała wyjście ze skomplikowanych sytuacji, dodając otuchy, radząc jak należy w danej sytuacji postąpić, lub prosiła o dodatkowe terminy egzaminów dla swych uczniów. Trzeba naprawdę mieć wielkie serce i kochać swój zawód pedagoga, by w takim stopniu angażować się w sprawy studentów. Jej byli studenci, jednogłośnie niemal stwierdzają, iż „zajęcia i egzaminy z *Bibliotekarstwa* u profesor Aleksiewicz to czysta przyjemność”. Atmosferę napięcia przed egzaminem potrafiła rozładować po mistrzowsku, naprowadzając rozmowę na tematy pozornie niezwiązane z zagadnieniami egzaminu. Luźna rozmowa wstępna miała na celu odwrócenie uwagi studenta od stresowej dla niego sytuacji, a umiejętnie zadawane pytania prowadziły do właściwych odpowiedzi. W ten sposób każdy niemal egzamin kończył się pozytywnym wynikiem.

Anna Aleksiewicz była także promotorem przewodów doktorskich. W 2004 r. pod jej kierunkiem Agnieszka Chamera-Nowak napisała pracę *Biblioteka Andrzeja Edwarda Koźmiana w zbiorach Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, a w 2005 r. Katarzyna Domańska uzyskała tytuł doktora, prezentując pracę *Edukacja czytelnicza i informacyjna – założenia i realizacja w bydgoskich bibliotekach szkół średnich*.

Należy wspomnieć także o tym, iż poza działalnością dydaktyczną udzielała się na rzecz studentów – m.in. od 1979 r. przez wiele lat była opiekunem dydaktycznym praktyk zawodowych oraz opiekunem czterech roczników studentów (w latach 1967–1987). Od 1987 r. nieprzerwanie pełniła rolę kierownika Studium Zaocznego w Instytucie Bibliotekoznawstwa, w gestii którego leżały sprawy dotyczące m.in.

opłat za studia. Niejednokrotnie dzięki jej staraniom studiujący pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu uzyskiwali zniżki w opłatach za studia zaoczne, co przy niskich bibliotecznych pensjach było sprawą niebagatelną. Pozostaną oni zawsze wdzięczni za okazaną pomoc. To jeszcze jeden dowód wielkiego serca i zrozumienia problemów innych ludzi.

Anna Aleksiewicz wielokrotnie (ok. 30 razy) uczestniczyła także w pracach Komisji Rekrutacyjnej na studia magisterskie – początkowo dzienne, a później głównie zaoczne. Od 16 lutego 1974 r. przez kilka kolejnych lat była członkiem Rady Naukowej Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego, od 1999 do 2006 r. jako delegat Rady Wydziału Filologicznego. W latach 1998–1999 była kierownikiem Zakładu Bibliotekoznawstwa. Ponadto w latach 2005–2006 działała jako Sekretarz Rektorskiej Komisji Bibliotecznej.

DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA I SPOŁECZNA

Anna Aleksiewicz jest typem człowieka, który „musi” pracować na rzecz innych. Realizuje to powołanie uczestnicząc w pracach licznych towarzystw i organizacji. Odkąd skończyła szkołę średnią i rozpoczęła w 1955 r. pracę w bibliotece w Nowogardzie, aż do 1982 r. należała do Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W 1967 r. po rozpoczęciu pracy w Instytucie Bibliotekoznawstwa UW, była opiekunem studenckiego koła naukowego, które prowadziła przez kilka następnych lat. W latach 1975–1980 pełniła funkcję sekretarza Oddziałowej Organizacji Związku Nauczycielstwa Polskiego. Niemal od pierwszych dni przemian w latach 80., czynnie uczestniczyła w wydarzeniach, jakie miały miejsce na Uniwersytecie Wrocławskim. Powierzono jej w owym czasie zaszczytną funkcję męża zaufania, co wiązało się z funkcją przewodniczącego instytutowego ogniw „Solidarności”.

W okresie od 1 grudnia 1989 do 28 lutego 1994 r. pełniła funkcję sekretarza Oddziału Wrocławskiego Towarzystwa Bibliologicznego. Do jej zadań należało protokołowanie zebrań oraz sporządzanie sprawozdań rocznych z działalności Organizacji. Z powierzonych zadań

wywiązywała się zawsze rzetelnie, co zostało zauważone. W 1990 r., gdy z powodu złego stanu zdrowia złożyła rezygnację z funkcji sekretarza, przewodniczący Towarzystwa profesor Józef Szczepaniec osobiście prosił ją o odwołanie swej decyzji. Mimo złego samopoczucia wycofała wcześniejszą rezygnację, pełniąc powierzone jej obowiązki do końca kadencji. 20 grudnia 1994 r., pozostając nadal w szeregach Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, została członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego.

W kadencji 1996–1998 Prezydium Wrocławskiego Oddziału PAN powołało ją na członka Komisji Nauk Filologicznych. W związku z tym wielokrotnie zapraszana była na posiedzenia Komisji, biorąc w nich czynny udział. W 1994 r. na jednym z posiedzeń wygłosiła referat na temat *Etyka zawodu bibliotekarza. Przegląd postaw i poglądów*, przyczyniając się w ten sposób praktycznie do propagowania zawodu bibliotekarza w kręgach naukowych Wrocławia.

Mimo, że działalność w organizacjach bibliologicznych i naukowych zajmowała jej mnóstwo czasu, nie zrezygnowała z działalności społecznej. Od 1991 r. przez 2 kadencje piastowała funkcję sekretarza Zarządu Rady Osiedlowej Krzyki–Partynice, a także była członkiem redakcji „Informatora Rad Osiedli: Borek, Krzyki–Partynice”. Regularnie publikowane przez Annę Aleksiewicz artykuły poruszały najbardziej palące problemy dotyczące życia codziennego na osiedlu, opisywały życie jego mieszkańców, ale także omawiały zagadnienia natury filozoficznej, dotyczące życia duchowego człowieka, ukazując refleksje autorki w tej materii²³. Dzięki działalności Anny Aleksiewicz w Radzie udało się załatwić wiele ważnych dla mieszkańców spraw, np. utwardzono drogi, uporządkowano okoliczne tereny, pomagano bibliotekom publicznym i szkolnym na terenie osiedla poprzez dotacje finansowe²⁴. Poza tym do chwili obecnej czynnie uczestniczy ona w Radzie Parafialnej.

²³ Por. „Informator Rad Osiedli: Borek, Krzyki–Partynice”, listopad–grudzień 2000, nr 51, s. 1–2.

²⁴ Za swą działalność społeczną otrzymała w 2001 r. imienne podziękowanie od Rady Miejskiej Wrocławia podpisane przez Przewodniczącego Jarosława Obremskiego.

Oczywiście jako bibliotekarz z powołania Anna Aleksiewicz nie mogła pozostać obojętna na problemy nowo powstającej Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. W 1999 r. odpowiedziała na apel władz uczelni i została wpisana na listę ofiarodawców Społecznego Komitetu Budowy Nowej Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu.

Z końcem 2006 r. Anna Aleksiewicz przeszła na emeryturę, co nie oznacza bynajmniej wycofania się z czynnej działalności. Przeciwnie – do końca czerwca 2007 r. kontynuowała rozpoczęte seminarium magisterskie, by doprowadzić swych magistrantów do końca studiów. Prowadziła również zajęcia na studiach stacjonarnych, opowiadając studentom o umiłowanym przez nią zawodzie bibliotekarza. Znając jej zapał i pracowitość, należy przypuszczać, że powstanie jeszcze niejedna praca jej autorstwa z zakresu drukarstwa XIX-wiecznej Galicji. Zapewne nie wycofa się także z działalności społecznej. Wydaje się bowiem, że Anna Aleksiewicz żyje zgodnie z sentencją Seneki – *Alteri vives oportet, si tibi vis vivere*²⁵.

PRACA BIBLIOTEKARSKA

Od najmłodszych lat Anna Aleksiewicz interesowała się wszystkim, co w jakimś stopniu wiązało się z książką oraz biblioteką i pragnęła pracować w bibliotece. Dlatego też tuż po maturze postanowiła odbyć półroczny Państwowy Kurs Bibliotekarski w Jarocinie. Ukończyła go w marcu 1955 r. i zatrudniona została zgodnie z ówczesnym nakazem pracy w Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Nowogardzie (obecnie woj. zachodniopomorskie), początkowo jako instruktor, później jako kierownik tej placówki. W 1958 r. przeniosła się do Miejskiej Biblioteki Publicznej w Grudziądzu. W bibliotece tej pełniła m.in. funkcję kierownika filii do 1960 r., kiedy to zdecydowała o podjęciu wyższych studiów bibliotekoznawczych. Pragnęła pogłębić swoją wiedzę bibliotekarza o zagadnienia teoretyczne, aby móc jeszcze lepiej wykonywać ten zawód.

²⁵ L.A. Seneca, *Epistulae morale ad Lucilium*, V, 48,2 [Trzeba, żebyś żył dla innych, jeśli chcesz żyć dla siebie].

Po ukończeniu studiów 1 września 1965 r. została zatrudniona w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Początkowo pracowała w Czytelni Ogólnej przy ul. Szajnochy, następnie przeniesiono ją do Oddziału Starych Druków w Bibliotece na „Piasku”. Po stwierdzeniu u niej alergii na kurz i grzyby przeszła do pracy w Oddziale Bibliologicznym, gdzie kierownikiem była wówczas Helena Szwejkowska. Praca w tym oddziale dawała jej wiele satysfakcji, gdyż profil zbiorów bardziej odpowiadał tematycznie jej zainteresowaniom. Wydawało się także, że stężenie szkodliwych dla organizmu toksyn jest niższe. Niestety, oczekiwania te okazały się mylne. Anna Aleksiewicz musiała zrezygnować z pracy w Bibliotece Uniwersyteckiej, w której przepracowała w sumie dwa lata.

Mimo, iż staż pracy w bibliotece nie był zbyt długi, to jednak o Annie Aleksiewicz można powiedzieć z całą odpowiedzialnością, że jest ona bibliotekarzem w pełnym tego słowa znaczeniu. Gdyby nie przeciwwskazania zdrowotne do pracy *stricte* bibliotecznej z pewnością pozostałaby ona w tym zawodzie o wiele dłużej. Jednak nawet wtedy, gdy jej kariera naukowa była w fazie pełnego rozkwitu, starała się ona nie tracić kontaktu z praktyką bibliotekarską. W 1969 r. została kierownikiem biblioteki instytutowej, wykonując przez kilka kolejnych lat wszystkie czynności bibliotekarskie – od zakupu, poprzez opracowanie do udostępniania. Praca ta pozwoliła Annie Aleksiewicz na konfrontację teorii bibliotekoznawczej z praktyką. Zaowocowało to niewątpliwie w późniejszych publikacjach, a w szczególności pomogło jej w napisaniu skryptu dla studentów studiów zaocznych²⁶.

Ponieważ staż pracy Anny Aleksiewicz jako bibliotekarza jest stosunkowo krótki w jej karierze zawodowej, a praca naukowa i dydaktyczna, której się poświęciła, świadczy o tym, że jest ona w większej mierze bibliotekoznawcą i pedagogiem, to jednak z zamiłowania na zawsze pozostanie bibliotekarzem.

²⁶ Zob. *Bibliografia*, poz. 14.

BIBLIOGRAFIA PRAC ANNY ALEKSIEWICZ**1970**

1. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1969, T. 18, 19*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1970, R. 14, z. 1/2, s. 459–461.
2. *Działalność wydawnicza Dolnego Śląska w latach 1945–1950*, „Studia o Książce” 1970, t. 1, s. 185–202, [współautor: A. Pilak].
3. *Poglądy na księgoznawstwo i bibliotekoznawstwo w Niemczech*, „Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 121, Bibliotekoznawstwo” Wrocław 1970, t. 6, s. 61–94.

1971

4. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1970, T. 20, 21*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1971, R. 15, z. 3/4, s. 152–155.

1972

5. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1971, T. 22, 23*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1972, R. 16, z. 3/4 s. 763–766.

1973

6. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1972, T. 24, 25*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1973, R. 17, z. 1/2, s. 514–517.
7. *Przyczynek do działalności Jakuba Żegoty Wywialkowskiego*, „Roczniki Biblioteczne” 1973, R. 17, z. 3/4, s. 651–663.
8. *Wróblewski A., Biblioteki szkół wyższych w liczbach, Warszawa 1973*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1973, R. 17, z. 1/2, s. 511–514.

1974

9. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1973, T. 26, 27*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1974, R. 18, z. 1/2, s. 582–585.
10. *Typografia i jej produkcja w Rzeczypospolitej Krakowskiej i Galicji Zachodniej przed wprowadzeniem autonomii. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A”, t. 29, s. 37–38.

1975

11. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1974, T. 28, 29*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1975 [druk 1976], R. 19, z. 3/4, s. 824–826 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
12. *Cenzura w Rzeczypospolitej Krakowskiej i Galicji Zachodniej w pierwszej połowie XIX wieku*, „Roczniki Biblioteczne” 1975, R. 19, z. 1/2, s. 39–58.

1976

13. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1975, T. 30, 31*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1976 [druk 1977], R. 20, z. 1/2, s. 462–467 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].

14. *Bibliotekarstwo, przewodnik metodyczny do nauki przedmiotu, dla studentów Zaocznego Studium Bibliotekoznawstwa*, [oprac. A. Aleksiewicz, Z. Gaca-Dąbrowska] Wrocław 1976.
15. *Drukarstwo w Rzeczypospolitej Krakowskiej i Galicji Zachodniej w latach 1815–1860*, Warszawa–Wrocław 1976, „Acta Universitatis Wratislaviensis, no 300, Bibliotekoznawstwo 8”.
16. *Z dziejów działalności wydawniczej Antoniego Zygmunta Helcla*, „Roczniki Biblioteczne” 1976 [druk 1977], R. 20, z. 1/2, s. 139–152.

1977

17. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1976, T. 32, 33*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1977 [druk 1979], R. 21, z. 3/4, s. 960–963 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
18. *Z dziejów drukarstwa przemysłowego w latach 1815–1860*, „Roczniki Biblioteczne” 1977 [druk 1978], R. 21, z. 1/2, s. 219–246.

1978

19. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1977, T. 34, 35*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1978 [druk 1980], R. 22, z. 3/4, s. 598–600 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
20. *Bibliotekarstwo, przewodnik metodyczny do nauki przedmiotu, dla studentów Zaocznego Studium Bibliotekoznawstwa*, [wyd. 2, oprac. A. Aleksiewicz, Z. Gaca-Dąbrowska], Wrocław 1978.
21. *Początki drukarstwa w Sanoku*, „Roczniki Biblioteczne” 1978 [druk 1980], R. 22, z. 3/4, s. 461–477.

1980

22. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1978, T. 36*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1980 [druk 1981], R. 24, z. 1, s. 476–478 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
23. *Charakterystyka repertuaru wydawniczego książki naukowej w zaborze austriackim w latach 1815–1860*, „Studia o Książce” 1980, t. 10, s. 73–111.

1982

24. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1978, T. 37, 1979, T. 38, 39; 1980, T. 40, 41*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1982 [druk 1984], R. 26, z. 1/2, s. 354–361 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
25. *Kształtowanie się zawodu bibliotekarza w Polsce Ludowej*, „Roczniki Biblioteczne” 1982 [druk 1984], R. 26, z. 1/2, s. 161–175.

1985

26. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1982, T. 44, 45; 1983, T. 46, 47*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1985 [druk 1987], R. 29, z. 1/2, s. 569–575 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].

1986

27. *Sesja naukowa „Losy książki polskiej w okresie niewoli 1795–1918”*, „Roczniki Biblioteczne” 1986 [druk 1988], R. 30, z. 1/2, s. 531–534.

1987

28. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1985, T. 50, 51*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne”, [druk 1988], R. 31, z. 1, s. 389–392 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].

1988

29. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1986, T. 52, 53*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1988 [druk 1989], R. 32, z. 1, s. 368–372 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
30. *Kilka uwag na marginesie dziejów drukarstwa w Galicji w pierwszej połowie XIX wieku*, „Roczniki Biblioteczne” 1988 [druk 1991], R. 32, z. 2, s. 99–117.

1989

31. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1987, T. 54, 55*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1989 [druk 1991], R. 33, z. 1/2, s. 297–300 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
32. *Edward Winiarz – drukarz lwowski*, „Roczniki Biblioteczne” 1989 [druk 1991], R. 33, z. 1/2, s. 53–72.

1991

33. *Jubileuszowe uroczystości drukarzy galicyjskich w XIX wieku*, „Roczniki Biblioteczne” 1991 [druk 1992], R. 35, z. 1/2, s. 229–242.
34. *Ogólnopolska konferencja nt. „Bibliotekarska etyka zawodowa”, Kraków 3 grudnia 1990*, „Roczniki Biblioteczne” 1991 [druk 1992], R. 35, z. 1/2, s. 372–374.

1992

35. *Historia drukarstwa Galicji Wschodniej w latach 1815–1860*, Wrocław 1992, „Acta Universitatis Wratislaviensis, no 1488, Bibliotekoznawstwo”.

1993

36. *Dalsze losy oficyn Galicji Wschodniej powstałych przed 1861 r.*, „Roczniki Biblioteczne” 1993, R. 37, z. 1/2, s. 125–159.
37. *Problemy zabezpieczenia i konserwacji zbiorów. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1993 [druk 1994], t. 48, s. 26–27.

1994

38. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1988, T. 56, 57; 1989, T. 58*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1994 [druk 1995], R. 38, z. 1/2, s. 205–209 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
39. *Etyka zawodu bibliotekarza. Przegląd postaw i poglądów. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1994 [druk 1995], t. 49, s. 13–15.

1995

40. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1990–1992, T. 59–61*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1995, R. 39, z. 1/2, s. 151–156 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].

41. *Plis J., Biblioteki oświatowe w Lubelskiem (1918–1939), Lublin 1993*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1995, R. 39, z. 1/2, s. 185–188 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
42. *Gzella G., Pisma dla ludu pod zaborami w pierwszej połowie XIX w., Toruń 1994*, [rec.] *Książka i prasa dla czytelnika wiejskiego*, „Literatura Ludowa” 1995, nr 2, s. 55–58.
43. *List do redakcji*, „Poradnik Bibliotekarza” 1995, nr 2, s. 24–25.
45. *Pracownicy drukarni, litografii i giserni Lwowa w 1862 roku*, [w:] *Studia bibliograficzno-bibliologiczne: praca dla uczczenia 45-lecia pracy naukowej Profesora Wiesława Bienkowskiego*, pod red. M. Kocójowej, Kraków 1995.
46. *Rola książki w kształtowaniu więzi międzyzaborowej w pierwszej połowie XIX w.*, „Acta Universitatis Wratislaviensis, no 1726, Bibliotekoznawstwo”, Wrocław 1995, t. 19, s. 75–89.

1996

47. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1993, T. 62*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1996, R. 40, z. 1/2, s. 149–152 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
49. *FIDES: biuletyn bibliotek kościelnych 1995, nr 1*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1996, R.40, z. 1/2, s. 177 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
50. *Wrażenia z pobytu w bibliotekach zachodniej Kanady*, „Roczniki Biblioteczne” 1996, R. 40, z. 1/2, s. 197–205.

1998

51. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin, 1994–1997, T. 63–67*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1998, R. 42, s. 127–130 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
52. *Bibliotheksbau, Auswahldokumentation 1994/95. Neubau, Umnutzung, Sanierung von Bibliotheksbauten*, Berlin 1997, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1998, R. 42, s. 169–170 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
53. *IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX i XX wieku”*, Kraków 4–5.XI.1997, „Roczniki Biblioteczne” 1998, R. 42, s. 185–186.
54. *Prace ofiarowane Profesorowi Bronisławowi Zysce*, „Studia Bibliologiczne”, t. 10, 1997, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1998, R. 42, s. 134–135 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
55. *Z doświadczeń bibliotek krajów zachodnich*, [w:] *Biblioteki naukowe, ośrodki naukowej informacji wojskowej wyższych uczelni wojskowych*, Wrocław, 2–4.06.1998 (materiały konferencyjne), Wrocław 1998, s. 16–21.

1999

56. *Próba charakterystyki zbiorowości drukarzy Lwowa w XIX w.*, [w:] *Kraków–Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, Kraków 1999, t. 4, s. 11–21.

2000

57. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1997–1999, T. 68–71*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 2000, R. 44, s. 247–252 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].
58. *V [Piąta] Ogólnopolska Konferencja Naukowa. Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX i XX wieku Kraków. 3–4 IX 1999*, „Roczniki Biblioteczne” 2000, R. 44, s. 296–298.
59. *Działalność cenzury austriackiej we Lwowie w pierwszej połowie XIX w.*, „Acta Universitatis Wratislaviensis, no 2290, Bibliotekoznawstwo 23”, Wrocław 2000, s. 7–36.

2001

60. *Biblioteki publiczne w środowisku wiejskim*, „Poradnik Bibliotekarza” 2001, nr 3, s. 3–4.

2002

61. *Twórcy naukowej książki w Galicji drugiej połowy XIX wieku*, [w:] *Kraków–Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, Kraków 2002, t. 5, s. 15–25.

2003

62. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne, Lublin 1999–2002, T. 72–78*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 2003, R. 47, s. 201–208.
63. *Kontakty wydawców i drukarzy lwowskich z cenzurą w pierwszej połowie XIX w.*, [w:] *Kraków–Lwów: książki, czasopisma biblioteki XIX i XX wieku*, Kraków 2003, t. 6, cz. 1, s. 9–27.

2004

64. *O źródłach do najnowszej działalności bibliotek, Konspekt*, „Pismo Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej” 2004, nr 19, s. 80–82.
65. *Siciak A., Druki przemyskie 1754–1939. Bibliografia publikacji polskich, niemieckich, węgierskich, francuskich oraz żydowskich i ukraińskich wydanych alfabetem łacińskim, Przemyśl 2002*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 2004, R. 48, s. 192–194 [sygnowane: Anna Aleksiewicz].

2005

66. *Z badań nad cenzurą we Lwowie w XIX w.*, [w:] *Kraków–Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, Kraków 2005, t. 7, s. 65–78.
67. *Personel drukarni i litografii lwowskich w poł. XIX w. Próba charakterystyki*, Katowice 2005.
68. *Spór Karola Cieszewskiego, redaktora pisma „Czytelnia dla młodzieży” Z Dyrekcją Policji we Lwowie w świetle zachowanej korespondencji*, „Roczniki Biblioteczne” 2005, R. 49, s. 277–285.

2006

69. *Wybrane źródła do dziejów Zakładu Pillerów we Lwowie*, [w:] *Kraków–Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, pod red. H. Kosętki, Kraków 2006, t. 8, s. 5–14.

Bożena Górna

Biblioteka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Maria Piłdyczak-Majerowicz

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

JERZY CHODOROWSKI – CZŁOWIEK, BIBLIOTEKARZ, NAUKOWIEC

JERZY CHODOROWSKI W ŚWIETLE DOKUMENTÓW ARCHIWUM UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO I W BIBLIOTEKI WYDZIAŁU PRAWA

W Bibliotece Wydziału Prawa zatrudnionych było kilka osób, które szczególnie wpłynęły na jej kształt i charakter. Niewątpliwie jedną z nich był Jerzy Chodorowski, który swoje wysiłki poświęcił jej rozwojowi. Najpierw jako jeden z pierwszych pracowników, później uczony, na którego pomoc zawsze mogli liczyć bibliotekarze.

Urodził się 10 września 1920 r. w Krakowie¹ w rodzinie inteligenckiej. Ojcem jego był Longin, a matką Fran-

¹ Matka schroniła się tutaj przed najazdem bolszewickim.

ciszka z domu Mazurkiewicz. Do szkoły podstawowej i średniej uczęszczał w Rohatynie (woj. stanisławowski) i tam złożył egzamin maturalny w 1938 r. Następnie rozpoczął we Lwowie studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza, które ukończył w 1944 r. Każdy z czterech egzaminów końcowych zdał z wynikiem bardzo dobrym².

Od 27 lipca 1944 r. do 13 marca 1959 r. pracował jako laborant w Instytucie Mikrobiologii we Lwowie. W grudniu 1959 r. w ramach repatriacji przyjechał do Polski. 20 marca 1960 r. zwrócił się z prośbą o przyjęcie do pracy na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. Dwa dni później dr Tomasz Afeltowicz wystąpił z pismem o przyznanie Chodorowskiemu stanowiska bibliotekarza w Katedrze Ekonomii Politycznej w związku z wcześniejszym zwolnieniem etatu przez Wiesława Sameckiego.

Najpierw jednak Jerzy Chodorowski został zatrudniony na umowę zlecenia (1 kwiecień – 31 maja 1960 r.). Do jego zadań należało „porządkowanie księgozbiorów Katedry Ekonomii Politycznej (20 tys. woluminów), a w szczególności skatalogowanie ostatnich nabytków Katedry (dar Fundacji Forda)”³. Z dniem 1 czerwca tegoż roku powierzono mu obowiązki bibliotekarza na trzymiesięczny okres próbnym w tejsze biblioteki zakładowej⁴. Po upływie tego terminu jego umowa o pracę została przedłużona na czas nieokreślony.

W styczniu 1961 r. Rada Wydziału Prawa podjęła uchwałę o scaleniu 12 bibliotek katedralnych w jedną – wydziałową. Tego samego

² I egzamin: Prawo rzymskie, teoria prawa, historia prawa polskiego i historia prawa na Zachodzie Europy; II egzamin: Prawo kościelne, ekonomia polityczna, prawo polityczne i prawo narodów; III egzamin: Skarbowość i prawo skarbowe, nauka administracji i prawo administracyjne, statystyka, prawo i postępowanie karne, filozofia prawa; IV egzamin: Prawo cywilne, postępowanie sądowo cywilne, prawo handlowe i wekslowe, prawo międzynarodowe prywatne, [w:] Odpis dyplomu ukończenia studiów L. 5603, Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Dział Kadr – sygn. 120, Tezka osobowa Jerzego Chodorowskiego, k. 10–11. Wszystkie wymienione w artykule dokumenty związane z pracą naukową i zatrudnieniem znajdują się w tej tezcze.

³ Umowa zlecenia Nr K III 35/455/50 z dnia 1 kwietnia podpisana przez rektora prof. W. Świdę.

⁴ Pismo K III 24 a/1076 rektora W. Świdę z dnia 27 maja 1960 r., k. 7.

roku na wrześniowej Radzie Wydziału dziekan Kazimierz Orzechowski poinformował, że „najwięcej pracy będzie wymagało jeszcze przygotowanie lokalu centralnej biblioteki”⁵. Na pytanie o obsadę tworzonej Biblioteki dziekan stwierdził, że Wydział rozporządza trzema pracownikami bibliotecznymi, którzy zatrudnieni byli w katedrach⁶. Miesiąc później rozpoczęło się przenoszenie zbiorów, a w listopadzie zadbano również o obsadę personalną wydziałowej biblioteki, wśród której znalazł się również Jerzy Chodorowski.

Początki tej Biblioteki były niezwykle trudne. Pomieszczenia trzeba było adaptować z pokoiów biurowych. Z dwóch takich pokoi urządzona została czytelnia na 48 miejsc. Piwnice przebudowano i przystosowano na magazyny. W tym pionierskim okresie książki znoszono z całego budynku Wydziału do bibliotecznych pokoi służbowych oraz do piwnic, gdzie kładziono je bezpośrednio na betonową podłogę. Wraz z księgozbiorami katedr przejmowano ich katalogi, których stan i jakość były różne. Dlatego zdecydowano, że scalanie katedralnych księgozbiorów będzie związane z opracowaniem na nowo ponad 100 tys. woluminów. Ponownie zakładano księgi inwentarzowe, księgi akcesyjne, tworzone katalogi: alfabetyczny i rzeczowy oraz cały aparat biblioteczny. Kompletowano czasopisma stare i nowe, porozdzielane dotychczas po różnych katedrach, opracowano centralny katalog czasopism, którego dotychczas nie było. Eliminowano druki zbędne, wyodrębniano dublety z druków zwartych i ciągłych, aby w ramach wymiany międzybibliotecznej rozesłać do innych bibliotek, przez co uzyskano w magazynach dodatkową powierzchnię użytkową⁷.

Dziekan doc. Kazimierz Orzechowski i kierowniczka Biblioteki uważali również, że dla dobrego funkcjonowania placówki należy

⁵ Protokół z posiedzenia RW z dnia 8 września 1961 r., Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, sygn. W-III/0001 s. 199. Więcej na ten temat B. Górna, *Z kart historii*, [w:] *Biblioteka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii 1961–2005. Historia. Organizacja. Działalność*, Wrocław 2005, s. 23–35.

⁶ Wśród tych bibliotekarzy był również mgr Jerzy Chodorowski.

⁷ Starano się zrobić chociażby prowizoryczny katalog dubletów, w celu zorganizowania stałej wymiany z innymi bibliotekami.

przedłużyć godziny otwarcia czytelnicy od 8 do 21 (dotychczas była czynna w godzinach 9–18), wprowadzić do wypożyczalni codzienne dyżury w godzinach 8–15 (wcześniej książki wypożyczano tylko 2 dni w tygodniu w godz. 9–14) i uruchomić, chociażby w małym zakresie, wypożyczalnię międzybiblioteczną w związku z zapotrzebowaniem czytelników. Wymagało to wszystko znacznego wkładu pracy i ogromnych nakładów finansowych przy niewielkiej obsadzie.

W połowie 1962 r. pracowało w Bibliotece tylko 7 osób⁸, których obowiązki były szerokie i różnorodne. Jeden pracownik wykonywał kilka różnych funkcji. W dokumentach Biblioteki znajduje się informacja, że do zadań bibliotekarza Chodorowskiego w 1962 r. należały: „dyżury w czytelnicy wydziałowej – 4 godziny. Pozostałe 3 godziny – kwalifikowanie książek do katalogu rzeczowego, opracowanie systemu tegoż katalogu, porządkowanie kart w obrębie działów. Pisanie sygnatur na grzbietowych nalepkach wszystkich druków zwartych i ciągłych”. Ówczesna kierowniczka Biblioteki zwróciła jeszcze uwagę, „że część z tych czynności np. układanie kart czy pisanie nalepek wykonuje pan Chodorowski, wobec braku czasu, w trakcie swego dyżuru w czytelnicy, nie może więc on poświęcić należytej uwagi czytelnikom i książkom”⁹. Nie była to całkowita prawda. Wielu starszych pracowników naukowych Wydziału wspomina czas, kiedy to pierwszym bibliotekarzem, z którym mieli kontakt, był właśnie Jerzy Chodorowski. Tłumaczył tym młodym wówczas ludziom z wielką cierpliwością, jak korzystać z katalogów, jak dotrzeć do poszukiwanej przez nich książki.

W pierwszych latach funkcjonowania wydziałowej Biblioteki sporo zamieszania wywołał sposób ułożenia książek w magazynie. Pod koniec 1962 r. prof. Witold Świda, ówczesny przewodniczący Komisji Bi-

⁸ Dokument w posiadaniu Biblioteki, s. 1. Więcej na ten temat B. Górna, *Historia Biblioteki Wydziału Prawa...*, [w:] *Biblioteka Wydziału...* op. cit., s. 35–42.

⁹ Pismo w sprawie preliminarza budżetowego na rok 1963, prawdopodobnie z września 1962 r. Zob. też: *Biblioteka Wydziału...*, op. cit., s. 216–217. Do licznych obowiązków bibliotekarza Chodorowskiego w 1963 r. należał również zakup książek obcojęzycznych (francuskich, angielskich, niemieckich) po zakończeniu Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie.

bliotecznej, uważał, że księgozbiory pokatedralne powinny stać w takim samym porządku jak w katedrze. To stanowisko było niezgodne z pierwotną koncepcją całkowitego scalenia zbiorów. Nowe władze wydziału stanęły na stanowisku, żeby wydzielić książki Katedry Prawa Karnego, natomiast inne scalać na dotychczasowych zasadach. Zamęt trwał około 2 lata¹⁰. Trzy razy zmieniło się wówczas kierownictwo Biblioteki. Ostatecznie całkowicie powrócono do pierwotnej koncepcji, co spowodowało potrzebę opracowania nowego schematu katalogu rzeczowego, uwzględniającego księgozbiór związany z prawem karnym.

Ten rozgardiasz nie był korzystny dla bibliotekarzy. Trudno się wówczas pracowało. Zgodnie z wnioskiem dyrekcji Biblioteki Uniwersyteckiej z dnia 19 grudnia 1963 r. rektor Witold Świda powierzył starszemu bibliotekarzowi Jerzemu Chodorowskiemu pełnienie obowiązków kierownika Biblioteki Wydziału Prawa¹¹. Wkrótce jednak zrzekł się on tej funkcji, ponieważ – jak wspomina w piśmie do dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej Jadwigi Pełczyny¹² – zgodził się tylko przez 1 miesiąc zarządzać zespołem. Później na prośbę kustosa Szczerbińskiego podjął się jeszcze przez 2 tygodnie kierowania biblioteką. Ostatecznie pełnił ją ponad 3 miesiące, ponieważ rektor zwolnił go z tego obowiązku dopiero z dniem 31 marca 1964 r.

Na stanowisku starszego bibliotekarza¹³ pracował Jerzy Chodorowski jeszcze rok. W marcu 1965 r. zwrócił się do dziekana Wydziału Prawa doc. Jana Kosika z prośbą, aby jego kandydatura została wzięta pod uwagę w związku z konkursem na stanowisko pomocniczego pracownika naukowego w Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego. Kilka dni później, 25 marca, kierownik wspomnianej wyżej Katedry prof. Seweryn Wysłouch prosił dziekana o powołanie Je-

¹⁰ Więcej na ten temat B. Górna, *Historia...*, *op. cit.*, s. 39–42.

¹¹ Pismo K III 24a/1305/63 rektora UW r. z dnia 20 grudnia 1963 r.

¹² Pismo Jerzego Chodorowskiego z dnia 10 marca 1964 r., k. 21 a.

¹³ Pismo L.dz. 124/b/63 z 15 października 63 r. w sprawie awansu J. Chodorowskiego na stanowisko st. bibliotekarza; 12 listopada 1963 r. prorektor prof. dr Marian Jakubiec przyznał Jerzemu Chodorowskiemu nagrodę „za sumiennosc i zdyscyplinowanie w pracy”. Zob. też pismo L.dz.130–B-64 z 1 lipca 1964 r. z prośbą o nagrodę.

rzeżo Chodorowskiego z dniem 1 kwietnia na starszego asystenta w związku z jego poważnym stażem naukowym¹⁴.

20 grudnia 1965 r. Rada Wydziału Ekonomiki Przedsiębiorstwa WSE we Wrocławiu nadała mu tytuł doktora nauk ekonomicznych na podstawie pracy *Definicje jako logiczna podstawa systemów ekonomicznych*. W związku z tym w styczniu następnego roku prof. Wysłouch podjął starania o powołanie dr. Jerzego Chodorowskiego na stanowisko adiunkta. „Od szeregu lat pracuje intensywnie naukowo, bierze czynny udział w seminariach naukowych we Wrocławiu i Warszawie, publikuje cenne prace z interesującej go dziedziny, [...] jego długi staż biblioteczny można uznać za odpowiadający drugiemu z wymogów ustawowych”¹⁵. Również opinia doc. Józefa Popkiewicza była bardzo pochlebna. Informował w niej o biegłej znajomości przez dr. Chodorowskiego czterech języków obcych (niemiecki, francuski, angielski, rosyjski). Dodał również, że jeśli Katedra Historii nie może go zatrudnić, to w każdej chwili może zrobić to Katedra Ekonomii Politycznej¹⁶.

1 marca 1966 r. dr Chodorowski został mianowany adiunktem w Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego, a 1 października 1969 r. w Instytucie Historii Państwa i Prawa UW. w związku ze zmianą struktury Wydziału (utworzenie instytutów). O przekonaniu wśród pracowników naukowych, że Jerzy Chodorowski zna dobrze sprawy biblioteczne może świadczyć fakt powołania go na członka podkomisji bibliotecznej przez rektora Mariana Orzechowskiego w 1972 r.¹⁷

¹⁴ Protokół RW z 19 lutego 1965 r. Prof. Seweryn Wysłouch zaproponował obsadzenie etatu w Katedrze Historii Państwa i Prawa przez mgr. J. Chodorowskiego – pracownika Biblioteki. Rada Wydziału na posiedzeniu 26 marca jednogłośnie zaakceptowała wniosek o powołanie J. Chodorowskiego na stanowisko starszego asystenta. Zob. Protokół RW z 26 marca 1965 r. Rektor pismem K III 24a/264/65 zaakceptował tę prośbę.

¹⁵ Pismo Prof. Seweryna Wysłoucha z dnia 15 stycznia 1966 r. Rada Wydziału na posiedzeniu 21 stycznia jednogłośnie zaakceptowała wniosek o powołanie dr. Chodorowskiego na stanowisko adiunkta. Rektor w piśmie K III 372/66 nadał temu moc obowiązującą na okres 1 marzec 1966 – 30 września 1969 r., k. 36.

¹⁶ Opinia z 20 stycznia 1966 r. doc. J. Popkiewicza, k. 93–94.

¹⁷ Pismo R 30e-30/72 z dnia 24 listopada 1972 r.

1 października 1973 r. został przeniesiony na stanowisko adiunkta w Instytucie Ekonomii Politycznej UW. ¹⁸ Przeniesienie to uzasadniały „duże kwalifikacje naukowe dr. Chodorowskiego z dziedziny doktryn ekonomicznych oraz bardzo poważne potrzeby dydaktyczne i naukowo badawcze Instytutu Ekonomii Politycznej”. Z jego przejściem wiązano „spore nadzieje na polepszenie sytuacji w kształceniu młodych kadr (doktorów i habilitacji) naukowych”¹⁹.

19 grudnia 1974 r. w czasie posiedzenia Instytutu Ekonomii Politycznej doc. Tomasz Afeltowicz poinformował, że niecały miesiąc wcześniej, 25 listopada, zatwierdzono Jerzemu Chodorowskiemu tytuł doktora habilitowanego z ekonomii²⁰. W opinii o habilitancie doc. dr Wiesław Samecki napisał, że jest on „czynnie zaangażowany w pracy społecznej. Od lat pełni społecznie funkcję stałego konsultanta Biblioteki Wydziałowej w sprawach katalogu rzeczowego, nie stroni również od innych prac bibliotecznych, ilekroć zajdzie tego potrzeba. Od wielu lat J. Chodorowski jest członkiem Komisji Dyscyplinarnej Uniwersytetu im. B. Bieruta. Jako człowiek wyrozumiały i życzliwy w stosunku do studentów nie traktuje swoich funkcji w Komisji formalistycznie, stara się raczej przyjść z pomocą studentom, których lekkomyślna młodość postawiła w konflikcie z obowiązującymi normami współżycia wspólnoty akademickiej. Jerzy Chodorowski jest człowiekiem o niespotykanej kulturze, takcie, delikatności, dzięki czemu cieszy się szacunkiem i sympatią wszystkich tych, którzy go znają”²¹.

¹⁸ Pismo K-5841/73 rektora w sprawie przeniesienia do Instytutu Ekonomii Politycznej.

¹⁹ Dziekan Karol Jonca w piśmie W-VIII-h-V/18/73/74 do Rektora z dnia 3 października 1973 r.

²⁰ Rozprawa habilitacyjna: *Niemiecka doktryna gospodarki wielkiego obszaru Grossraumwirtschaft 1800-1945*, Wrocław 1972, 423 s. Recenzentami byli prof.: Franciszek Ryszka, Józef Popkiewicz oraz Stanisław Wykrętowicz. Ten ostatni, niezwiązany z wrocławskimi uczelniami, napisał w recenzji, że „rozprawa habilitacyjna dr. Jerzego Chodorowskiego jest dziełem dojrzałym, stanowiącym twórczy wkład do nauki w zakresie badań nad historią myśli i teorii ekonomicznej. Zob. s. 67.

²¹ Opinia doc. dr Wiesława Sameckiego w Teczce Osobowej, k. 57-59.

Trudno znaleźć na Wydziale Prawa i Administracji osobę, która nie zgadzała by się z tą opinią.

Na styczniowej Radzie Wydziału (28 stycznia 1975 r.) dziekan doc. Aleksander Patrzalek przedstawił wniosek Instytutu Ekonomii Politycznej w sprawie powołania dr. hab. Jerzego Chodorowskiego na stanowisko docenta. Wniosek mocno poparto, „podkreślając ogromne zaangażowanie kandydata w pracy naukowej i dydaktycznej”²². Sprawę przekazano do Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego²³.

1 października 1975 r. dr hab. Jerzy Chodorowski został powołany na stanowisko docenta²⁴, na którym pracował do 30 września 1990 r. Od 1 października 1986 r. na własną prośbę został zwolniony z zajęć dydaktycznych i organizacyjnych²⁵. Obecnie przebywa na emeryturze, ale nadal pracuje naukowo. Był bezpartyjny, nigdy nie zabiegał o stanowiska i zaszczyty²⁶. Zawsze skromny, życzliwy dla studentów, pracowników i bibliotekarzy.

²² Wyciąg z posiedzenia Rady Wydziału 28 stycznia 1975 r. 26 osób głosowało na tak, 1 wstrzymała się. W piśmie do Rektora dziekan doc. Patrzalek zawarł opinię o habilitancie: „Dr Jerzy Chodorowski jest wybitnym teoretykiem ekonomii. Głęboka znajomość krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu, rozbudowany własny warsztat twórczy umożliwiając mu prowadzenie wykładów monograficznych, seminariów, a także prac doktorskich z zakresu ekonomii politycznej i doktryn ekonomicznych”.

²³ Już w czasie posiedzenia Senatu w dniu 26 lutego 1975 r. nadano tej sprawie dalszy bieg. Na 23 osoby obecne, 22 głosy były za skierowaniem wniosku do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1 osoba się wstrzymała). Zob. wyciąg z protokołu Senatu UW. Archiwum UW, sygn. 120. Rektor prof. Marian Orzechowski pismem PF 31/75 z dnia 12 maja 1975 r. do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki wniósł o powołanie na stanowisko docenta dr. hab. Jerzego Chodorowskiego.

²⁴ Zob. Pismo DU 4-1904/57/75 Ministra Kaliskiego z MNSWiT.

²⁵ Zob. pismo prorektora F. Połomskiego z dnia 29 września 1986 r., s. 91.

²⁶ Instytut Ekonomii Politycznej dwukrotnie występował o Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (20 stycznia 1987 r. i 10 marca 1990 r.). W 1990 r. Rektor Mieczysław Klimowicz nadał sprawie bieg i we wniosku o odznaczenie napisał m.in.: „Doc. dr Jerzy Chodorowski jest pracownikiem powszechnie lubianym i szanowanym. Jego wyjątkowa życzliwość, kultura i delikatność zaskarbiła mu sympatię studentów i kolegów. W pełni zasługuje na przyznanie mu Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski”. Zob. Pismo z 30 kwietnia 1990 r.

Przejsie na nowe stanowiska nie spowodowały zerwania przez Jerzego Chodorowskiego więzów z biblioteką. Pomagał nie tylko klasyfikować trudniejsze dzieła, lecz także zawsze służył dobrymi radami; przez wiele lat wchodził w skład Wydziałowej Komisji Bibliotecznej, wielokrotnie był przedstawicielem Rady Wydziału w Radzie Bibliotecznej przy Bibliotece Uniwersyteckiej.

DZIAŁALNOŚĆ JERZEGO CHODOROWSKIEGO W WYDZIAŁOWEJ KOMISJI BIBLIOTECZNEJ

Na uwagę zasługują również związki Jerzego Chodorowskiego z Biblioteką Wydziału Prawa w okresie, kiedy był już pracownikiem naukowym. Brał udział w posiedzeniach Wydziałowej Komisji Bibliotecznej od 1968 do 1990 r. jako jej członek (w tym honorowy od 1975)²⁷. Szczególną aktywność Komisja ta wykazywała w latach 1969–1974, kiedy doc. dr Jan Selwa był jej przewodniczącym. Wówczas można było zaobserwować bardzo systematycznie prowadzone narady, z których sporządzano protokoły. Zajmowano się na tych posiedzeniach wszystkimi aspektami pracy bibliotecznej. Sporo czasu poświęcono również katalogowi rzeczowemu, doceniając jego rolę w wyszukiwaniu literatury. Przewodniczący Komisji zlecał opiekę nad tym katalogiem najbardziej zorientowanemu pracownikowi naukowemu – dr. Jerzemu Chodorowskiemu²⁸.

Na jednym z pierwszych swoich wystąpień na Komisji Bibliotecznej Jerzy Chodorowski wygłosił referat, w którym „zapoznał członków Komisji z historią katalogu rzeczowego, sposobem posługiwania się nim i wysunął swoje propozycje”²⁹. Tworzenie katalogu systematycz-

²⁷ Por. *Biblioteka Wydziału Prawa ...*, *op. cit.*, s. 205–207.

²⁸ Zob. Protokoły Komisji Bibliotecznej z 27 listopada 1969 r. Zob. też Protokół KB z 23 lutego 1973 r. Na Komisji dokonano nowego podziału obowiązków wśród jej członków; i tak dr J. Chodorowski ponownie podjął się opieki nad katalogiem rzeczowym.

²⁹ Protokół z posiedzenia Komisji Bibliotecznej z dn. 23 marca 1969 r. Por. również J. Mroczo-Sidorowicz, *Opracowanie zbiorów*, [w:] *Biblioteka Wydziału Prawa ...*, *op. cit.*, s. 120.

nego rozpoczęto w 1962 r. Jednak w związku z różnicami koncepcji dotyczącymi rozmieszczania księgozbiorów, o czym wspomniano już wcześniej, prace przerwano. W 1964 r. poszczególne katedry zaczęły opracowywać nowy schemat³⁰. Katalog ten klasyfikował piśmiennictwo według treści w obrębie działów podstawowych i coraz mniejszych poddziałów, tworząc logiczną całość. Początkowo schemat obejmował 15 działów. Każdy z działów głównych oznaczono cyframi rzymskimi, natomiast poddziały cyframi arabskimi. Jerzy Chodorowski wykazał niedoskonałości tego katalogu, przede wszystkim niejednorodną strukturę (część działów była bardzo zwięzła, inna część zbyt szczegółowa).

W związku ze wspomnianymi wyżej trudnościami oraz kłopotami personalnymi prace nad katalogiem były bardzo opóźnione (duże zaległości w klasyfikacji, karty włączane do katalogu niesystematycznie)³¹. W efekcie braków kadrowych opracowaniem rzeczowym zajmowały się osoby niedostatecznie wyszkolone, a ciągłe zmiany na stanowiskach powodowały czasami paromiesięczne luki. Ponieważ katalogowanie i inwentaryzowanie były wspierane pracami zleconymi, to w klasyfikowaniu powstawały duże zaległości w stosunku do całego procesu opracowania. W tej sytuacji J. Chodorowski zaproponował radykalne sposoby jej uleczenia. Zasugerował, żeby jeden bibliotekarz zajmował się tylko i wyłącznie katalogiem rzeczowym; w celu ułatwienia poszukiwań czytelnikowi trzeba ułożyć alfabetycznie kartki katalogowe w ramach działów; natomiast w celu zlikwidowania zaległości należy korzystać ze stałej współpracy pracowników naukowych³².

Schemat klasyfikacji rzeczowej tworzone przez kilka następnych lat, modyfikowali go pracownicy naukowcy Wydziału, których prace koordynował Jerzy Chodorowski³³. Chodziło głównie o to, aby

³⁰ Tradycyjny katalog przedmiotowy. W 1964 r. katalog ten mieścił się w 72 skrzynkach.

³¹ Protokół z posiedzenia Komisji Bibliotecznej z dn. 23 marca 1969 r., *op. cit.*, s. 1.

³² *Ibidem*.

³³ O współdziałaniu z innymi pracownikami w tej sprawie świadczyło m.in. pismo W-VIII-A-63/2079/68/69 dziekana Kosika do profesorów Wydziału z 3 czerwca 1969 r. z prośbą o udzielenie dr. Chodorowskiemu pomocy w pracy nad katalogiem

wszystkie działy prawa były jednakowo rozbudowane, miały podobną strukturę wewnętrzną i były powiązane logicznie. W miarę rozwoju nauk prawnych starano się go powoli zmieniać³⁴. Kiedy kierownik Biblioteki wskazywał na niedoskonałości klasyfikacyjne katalogu rzeczowego i sugerował zmiany polegające na eliminacji pewnych działów z części ogólnej katalogu, bądź też na wprowadzeniu poprawek w innych działach, prof. J. Kosik i doc. J. Selwa wyrazili pogląd, aby zachować stan dotychczasowy, a tylko skomasować słowniki filologiczne. Prof. K. Jonca podkreślił, że katalog rzeczowy ma ułatwiać czytelnikowi dostęp do literatury przedmiotu, dlatego im bardziej jest rozbudowany, tym lepiej. Zatem należy zachować ostrożność przy dokonywaniu reform katalogu. Doc. Selwa przypomniał, że głównym twórcą obecnego katalogu rzeczowego jest doc. J. Chodorowski, wobec czego należałoby zasięgnąć jego opinii. W wyniku dyskusji Komisja zaleciła kierownikowi Biblioteki przygotowanie listy proponowanych reform katalogu rzeczowego na następne posiedzenie, wcześniejsze udostępnienie tej listy członkom Komisji oraz zapewnienie obecności doc. Chodorowskiego na tym posiedzeniu³⁵. Każda taka ewolucja powodowała dyskusje, w czasie których podejmowano decyzje bardzo przemyślane, wielokrotnie konsultowane³⁶.

rzeczowym. Sam dr Chodorowski stworzył schemat katalogu rzeczowego ekonomii, który służy nadal czytelnikom. W latach dziewięćdziesiątych zmodyfikowano tylko tą jego część, która dotyczyła nowo powstałej Unii Europejskiej.

³⁴ Protokół KB z dnia 1 października 1971 r. Por. Protokół z posiedzenia KB z dnia 2 grudnia 1976 r. Więcej zob. J. Mroczo-Sidorowicz, *op. cit.*

³⁵ Por. Protokół Komisji Bibliotecznej z dnia 2 grudnia 1976 r. Zob. również J. Mroczo-Sidorowicz, *op. cit.*

³⁶ Por. Protokół Komisji Bibliotecznej z 10 kwietnia 1984 sprawa uaktualnienia schematu klasyfikacyjnego katalogu rzeczowego – po dyskusji powołano zespół pod przewodnictwem doc. Chodorowskiego; zob. Protokół Komisji Bibliotecznej z 18 grudnia 1984 r. – Jerzy Chodorowski zreferował wyniki prac tego zespołu. Zob. Protokół Komisji Bibliotecznej z 16 grudnia 1985 r. – doc. Chodorowski ponownie zajmuje się przebudową i aktualizacją katalogu rzeczowego.

Ostateczna wersja katalogu rzeczowego klasyfikowała piśmiennictwo merytorycznie w obrębie 33 działów³⁷. Wprowadzenie opracowania komputerowego i języka KABA w klasyfikowaniu dzieł spowodowały, że dalsze modyfikacje schematu katalogu rzeczowego już są zbędne.

Na początku lat 70. Biblioteka otrzymała projekt *Schematu klasyfikacji rzeczowej księgozbiorów prawniczych* opracowany w Instytucie Nauk Prawnych PAN. Propozycja ta została szczegółowo przedyskutowana w gronie pracowników naukowych i Biblioteki, w którym dr Chodorowski również zabierał głos. Projekt nie zyskał jednak zwolenników ze względu na szereg wad i usterek. Koncepcja schematu ograniczała się wyłącznie do piśmiennictwa prawniczego, nie obejmując innych nauk reprezentowanych w Bibliotece Wydziałowej. Dużą wadą schematu było rozrzucenie jednego i tego samego problemu między różne działy, przez co poszukiwanie i klasyfikowanie byłoby bardzo utrudnione³⁸. Przeklasyfikowanie księgozbioru, który w tym czasie wynosił 100 000 woluminów, zahamowałoby normalny tryb pracy Biblioteki i było niemożliwe do przeprowadzenia zarówno ze względu na niewielką liczbę pracowników, jak i brak finansów na wykonanie prac.

Inną sprawą, którą przez wiele miesięcy zajmował się Jerzy Chodorowski z ramienia Wydziałowej Komisji Bibliotecznej, była selekcja księgozbioru. Wspomniano wyżej, że książki z bibliotek katedr znoszone do piwnic, gdzie składowano je w hałdy, z których wybierano dzieła wartościowe do ponownego opracowania. W celu przyspieszenia prac postanowiono wyłączyć materiały zbędne i przeznaczyć je do wymiany międzybibliotecznej. Pozostałe zaś włączać sukcesywnie do zbiorów. Szczegółowy „Projekt selekcji księgozbioru znajdującego się na hałdach” przedstawiła podczas zebrania u dzieka-

³⁷ Zob. Schemat katalogu rzeczowego Biblioteki Prawa, Administracji i Ekonomii. Został on zamknięty w 2000 r. w związku z opracowaniem komputerowym książek.

³⁸ Uwagi Komisji Bibliotecznej przy Wydziale Prawa i Administracji UW. o projekcie „Schematu klasyfikacji rzeczowej księgozbiorów prawniczych” opracowanym w Instytucie Nauk Prawnych PAN [maszynopis]. Zob. również Protokół Komisji z 1 października 1971 r.

na 17 kwietnia 1969 r. mgr Teresa Osiecka, ówczesny kierownik Biblioteki. Komisja Biblioteczna wraz z dziekanem Janem Kosikiem powołała zespół do selekcji zbiorów. Siedemnastu pracowników naukowych podzielono na grupy. Koordynatorem czwartej grupy był dr Jerzy Chodorowski. Prof. Kazimierzowi Orzechowskiemu powierzono opracowanie jej zasad i kierowanie pracami. Profesor zakładał, że „ilościowy rezultat selekcji w przypadku druków zwartych powinien być skromny”³⁹. Wynikało to z założenia, że Biblioteka Wydziałowa powinna posiadać wszystkie druki, nawet hitlerowskie, propagandowe, jako dokument epoki i ze względu na ich wartość historyczną. Przewidywano, że w „hałdach” znajdują się bardzo cenne i unikalne materiały źródłowe. Te planowano przechować nawet w kilku egzemplarzach. „[...] wydzielać należy tylko druki absolutnie nie mające związku z profilem Wydziału”⁴⁰. Podstawą selekcji książek miało być porównanie z katalogiem. Natomiast czasopisma, których wyłączenie uznawano za zadanie pierwszoplanowe, zalecano grupować tytułami i na bieżąco opracowywać, bądź uzupełniać braki. W trakcie prac nad selekcją zrezygnowano z podziału na cztery grupy, aby uniknąć rozbieżności w kryteriach wyboru. Ostał się tylko jeden zespół – prof. Kazimierz Orzechowski i kierownicy grup, którzy przeglądali „hałdę”. Przejrzane zbiory ustawiano na półkach – osobno druki zwarte, osobno ciągłe, wyłączając dzieła zniszczone i nieprzydatne (np. powieści). Porządkowanie według tytułów roczników czasopism wykonywali stażyści, a w dalszej kolejności pracownicy Biblioteki⁴¹. Była to ogromna praca, zakończona na początku lat 70., która zdecydowanie ułatwiła katalogowanie. Zbędnymi zbiorami zostały obdarowane liczne biblioteki w kraju, a nawet za granicą (np. w Brnie).

Z innych spraw, którymi zajmował się również Jerzy Chodorowski w Komisji Bibliotecznej, było opracowanie zasad gromadzenia zbiorów

³⁹ Pismo z 25 września 1969 r. do dziekana Wydziału Prawa i Administracji podpisane przez prof. K. Orzechowskiego.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Więcej zob. M. Łuczak, *Gromadzenie zbiorów. Akcesja. Inwentaryzacja*, [w:] *Biblioteka Wydziału Prawa ...*, *op. cit.*, s. 89–113.

rów⁴², następnie sformułowanie stanowiska Komisji Bibliotecznej w kwestii zasad organizacji bibliotek zakładowych, które były podstawą do opracowania uczelnianego regulaminu tychże bibliotek⁴³. Wielokrotnie współuczestniczył w decydowaniu o zakupie wartościowych książek i czasopism zagranicznych⁴⁴.

Biblioteka borykała się z problemem książek wypożyczonych czytelnikom, którzy nie zwrócili ich przez kilkanaście lat pomimo wysyłania monitów. Sprawa ta była wielokrotnie omawiana na Komisji Bibliotecznej, wskutek czego powołano w 1979 r. trzyosobowy zespół, w składzie którego znalazł się również doc. Chodorowski. Zadaniem tego ciała było przeglądnięcie rewersów i zadecydowanie, czy warto nadal czynić starania o zwrot książek poprzez sąd, czy lepiej zdecydować się na ich wykreślenie z inwentarza⁴⁵.

W 1980 r. doc. Chodorowski zgłosił postulat przekazania Bibliotece przez dziekana kserografu do stałego użytkowania. Brak tego urządzenia powodował, że studenci wyrwali kartki, a nawet całe arkusze z książek i czasopism, nie mogąc uzyskać kserokopii. Taki stan był zbyt uciążliwy, zarówno dla samych studentów, jak i Biblioteki, więc jedynym wyjściem było zainstalowanie w czytelni kserografu⁴⁶. Nastąpiło to wkrótce, ale w bardzo ograniczonym zakresie.

*

Po przejściu na emeryturę przynajmniej raz w tygodniu doc. dr. hab. Jerzy Chodorowski przychodził do czytelni naukowej, gdzie zawsze można było się z nim spotkać, porozmawiać⁴⁷. Zawsze z dobrym słowem, służył bibliotekarzom pomocą we wszystkich ich problemach bibliecznych. Jako jeden z nielicznych pracowników nau-

⁴² Zob. Protokół z 11 grudnia 1969 r.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Zob. np. protokoły Komisji Bibliotecznej z 10 stycznia 1972 r., 19 kwietnia 1972 r., 22 maja 1972 r.

⁴⁵ Protokół Komisji Bibliotecznej z 27 marca 1979 r.

⁴⁶ Zob. Protokół Komisji Bibliotecznej z 17 grudnia 1980 r.

⁴⁷ Obecnie przychodzi rządzić, ponieważ choruje.

kowych wyraził zgodę na zamieszczenie swoich prac w Prawniczej Bibliotece Cyfrowej⁴⁸.

O szacunku dla pracy bibliotekarzy świadczą podziękowania zamieszczone w niektórych jego książkach, czasem nawet za niewielką pomoc, w wielu wypadkach wchodzącą w zakres zwykłych obowiązków⁴⁹.

JERZY CHODOROWSKI WE WSPOMNIENIACH MARII PIDŁYPCZAK-MAJEROWICZ

W bogatej naukowej biografii prof. dr. hab. Jerzego Chodorowskiego „przystanek biblioteka” ma swoje szczególne miejsce. Nie było to bowiem jednorazowe spotkanie z pracą biblioteczną, ale wieloletnia służba owocująca nie tylko wdzięcznością ze strony samych książek oraz instytucji, dla której były gromadzone, lecz przede wszystkim ze strony bibliotekarzy i czytelników. Najlepszym przykładem tej wdzięczności, a ogólnie także istotnej roli, jaką odegrał Jerzy Chodorowski w działalności Uczelni, Wydziału Prawa, a szczególnie Biblioteki Wydziałowej są wspomnienia Marii Pidłypczak-Majerowicz, obecnie profesor Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Z prof. dr. J. Chodorowskim, wówczas doktorem, zetknęłam się na przełomie 1969/1970 r. W Bibliotece Wydziału Prawa rozpoczęłam pracę 1 grudnia 1969 r., obejmując zwolniony etat po starszej koleżance ze studiów. Byłam świeżo upieczoną absolwentką bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego i do pracy, zgodnej z uzyskanym wykształceniem oraz własnym przekonaniem o swojej wiedzy, przystąpiłam ze zrozumiałym zaangażowaniem.

⁴⁸ Zob. <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=53>. Nie zamieszczono tutaj jeszcze wszystkich prac Jerzego Chodorowskiego, ponieważ zgodnie z polskim prawem autorskim zgodę oprócz autora prac musi wyrazić również wydawnictwo. I z tym bywa czasem większy problem (nie każdy wydawca docenia taką promocję!).

⁴⁹ Zob. np. *Adam Smith (1723–1790), życie i dzieło autora „Badań nad naturą i przyczynami bogactwa narodów”*, Wrocław 2002, s. 14.

Powierzono mi obowiązki związane głównie z udostępnianiem księgozbioru, dodatkowo zlecając włączanie kart do katalogu alfabetycznego. Pracę w udostępnianiu zbiorów dzieliłam na dyżury w czytelni – dopołudniowe i popołudniowe oraz parogodzinne w wypożyczalni, za którą byłam odpowiedzialna. Wypożyczalnia, wówczas niewielki kąt w pokoju 15, przylegająca do czytelni naukowej i częściowo magazynu, była niebywałym miejscem bibliotecznych kontaktów z czytelnikami. Moje służbowe biurko stało wprawdzie w pokoju 17, ale z racji częstych kontaktów z magazynierem Zbigniewem Fichlem i niezwykle sumienną strażniczką inwentarzy bibliotecznych Danutą Szul „mieszkałam” niemal w pokoju 16. Pokój zajmowały właściwie tylko książki, które wpisane do inwentarza wędrowały na długi stół magazyniera zajmującego się technicznym opracowaniem zbiorów, czyli sygnowaniem, pieczętowaniem, oklejaniem znakami własnościowymi. W tym nieprawdopodobnie ciasnym pomieszczeniu bardzo często przebywały jeszcze dwie osoby – dr Jerzy Chodorowski i doc. dr Jan Selwa, których nie było widać zza stosów książek.

W ciągu mojej niedługiej pracy w Bibliotece Wydziału Prawa – od grudnia 1969 do maja 1972 r. moje kontakty z dr. Jerzym Chodorowskim były tak częste, że aż niezauważalne. Utkwiły jednak w mojej pamięci dwa obrazy szczególnie związane z jego osobą. Pierwszy z nich, o czym już wcześniej napisałam, to był pokój 16. Był to właściwie ciąg powtarzających się zdarzeń, tworzących jeden obraz. W tle obrazu były drewniane regały sięgające sufitu, zajmujące całą ścianę i pełne książek. Po prawej stronie pod oknem stały biurka (Z. Fichtla i D. Szul), pośrodku długi stół zavalony stosami książek, przy którym zwykle stał dr J. Chodorowski starannie przeglądający każdą książkę i prowadzący rozmowy, nie tylko na tematy biblioteczne. Niezwykle skromny, wyciszony i niebywale życzliwy swoim rozmówcom. Słuchał uważnie, co mówili. Delikatnie też korygował nadmierną „zawodową zapalczywość” co młodszych adeptów bibliotekarstwa, moją też. Wtedy nie umiałam tego jeszcze ocenić, ale z perspektywy swoich wieloletnich zawodowych doświadczeń, mogę potwierdzić nie tylko dużą wiedzę bibliotekarską Jerzego Chodorowskiego, ale także jego wielką intuicję w tym zakresie. Doktora Chodorowskiego książki „lubily i lubią”.

Drugi obraz treścią związany jest z niebibliotekarską działalnością Pana Jerzego. Pewnego dnia na przełomie 1971/1972 r. poprosił mnie o pomoc w osobistej sprawie, w czasie poza moimi obowiązkami zawodowymi. Osobista sprawa dotyczyła pomocy w naniesieniu korekty na kilka (8?) kopii maszynopisu rozprawy, jak się okazało później habilitacyjnej. Na dwóch długich stolach rozłożone były wszystkie egzemplarze, dr J. Chodorowski dzierżył w rękach karty poprawionej wersji i według tego wzoru trzeba było nanieść poprawki, tj. zamalować na biało błędne znaki i napisać właściwą literę lub słowo, czy nawet zdanie. Uzbrojona w pędzelek, białą farbkę i czarny długopis wędrowałam do każdej kopii, zamalowywałam i pisałam poprawki. Praca trwała kilka godzin, gdyż maszynopis pracy miał sporą objętość (600 lub 700 stron). Dr J. Chodorowski dbał, abym nie straciła całkowicie sił w czasie tej żmudnej pracy. Były słodkie bulki, owoce, herbata i wiele ciepłych, dobrych słów skierowanych do mnie. Klimat tego roboczego spotkania pozostał mocno w moich wspomnieniach do dzisiaj.

Zakres obowiązków bibliotekarskich, także honorowych, Jerzego Chodorowskiego był istotnie obszerny. Jako bibliotekarz pełnił dyżury w czytelni, porządkował karty katalogu rzeczowego, kwalifikował książki do katalogu rzeczowego, pracował nad systemem katalogu rzeczowego, czuwał nad zakupem książek obcojęzycznych zamawianych na Międzynarodowych Targach Książki w Warszawie. Kierował kilka miesięcy Biblioteką Wydziału. W roli kierownika czuł się jednak źle i zrezygnował ze stanowiska. Z Biblioteką, po przejściu do nauki i dydaktyki, nie zerwał kontaktów, pracował dla niej nadal społecznie. Był stałym konsultantem Biblioteki w sprawie katalogu rzeczowego i innych prac bibliotecznych, koordynował selekcję księgozbioru, opracował główne zasady gromadzenia zbiorów i organizacji bibliotek zakładowych, współtworzył regulamin dla tych bibliotek. Decydował o zakupie książek, czasopism zagranicznych, a także w bardzo delikatnej, choć uciążliwej dla bibliotekarzy sprawie wypożyczonych i nie zwróconych książek, w czym przodowali pracownicy naukowci. Gdy przyglądam się zakresowi formalnych i społecznych obowiązków bibliotekarskich prof. Chodorowskiego konstatuje, że nauki ekonomiczne bardzo zyskały, gdy Jerzy

Chodorowski i władze Wydziału zdecydowały o Jego przejściu do działań naukowych. Biblioteka Wydziału nie straciła, bo J. Chodorowski dbał o nią z pewnego, niewielkiego oddalenia. Ale straciło na pewno bibliotekarstwo, które w latach powojennych mozolnie budowało swoje struktury. Mnie natomiast było dane spotkać wspaniałego człowieka, o wielkiej wiedzy i kulturze, umiejącego słuchać i służyć zawsze życzliwą radą, za co jestem losowi niezwykle wdzięczna.

BIBLIOGRAFIA PRAC JERZEGO CHODOROWSKIEGO

1. Meier Richard L., *Science and Economic Development, New York 1956*, [rec.] „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1961, nr 1, s. 143–145.
2. Pollock F., *The Economic Consequences of Automation. Oxford 1957*, [rec.] „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1961, nr 1, s. 149–150.
3. Waśkiewicz H., *Historia filozofii prawa. Filozofia prawa. Historia prawa starożytnego świata pogańskiego, cz. 1, Lublin 1961*, [rec.] „Eos” 1961, vol. 51, z. 2, s. 384–386.
4. *Zur Ökonomie der Atomzeit, Tübingen 1957*, [rec.] „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1961, nr 1, s. 150–151.
5. Carter C.F., Williams B.R., *Industry and Technical Progress, London 1957*, [rec.] „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1961, s. 145.
6. *Definicje w historycznym rozwoju myśli ekonomicznej*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1961, nr 2, s. 256–287.
7. Kennedy G., *The Art of Persuasion in Greece, Princeton 1963*, [rec.] „Eos” 1964, t. 54, s. 206–207.
8. Staffa Piero, *Produkcja towarów za pomocą towarów*, Warszawa 1965, 157 s. [przekład z j. ang.].
9. Schneider Eugen V., *Biurokracja przemysłowa* [w:] *System społeczny przedsiębiorstwa*. Warszawa 1966, s. 37–66 [przekład z j. ang.].
10. Schneider Eugen V., *Teoria socjologiczna przemysłu*, [w:] *System społeczny przedsiębiorstwa*. Warszawa 1966, s. 167–202 [przekład z j. ang.].
11. Seyles R.L., *Dynamika zachowania się grupy roboczej*, [w:] *System społeczny przedsiębiorstwa*. Warszawa 1966, s. 203–242 [przekład z j. ang.].
12. *Postulaty operacyjności i operatywności definicji pojęć ekonomicznych*. Acta Universitatis Wratislaviensis 1967, nr 63, Prawo t. 18, s. 167–178.
13. *Spory w łonie Europejskich Wspólnot Gospodarczych przed ich Trybunałem Sprawiedliwości, (1954–1965)*, „Przegląd Zachodni” 1967, R. 23, nr 6, s. 255–291.

14. *Solow R.M., Teoria kapitału i stopa przychodu*, Warszawa 1967 [przekład z j. ang.].
15. *Problematyka doktryny „Grossraumwirtschaft”*, „Studia Śląskie” 1968, t. 13, s. 289–303.
16. *J.G. Fichte – prekursor niemieckiej doktryny „gospodarki wielkiej przestrzeni”*. „Przegląd Zachodni” 1969, R. 25, nr 5, s. 87–108.
17. *J.G. Fichte – précurseur de la doctrine allemande de „l'économie du grand espace”*, „La Pologne et les Affaires Occidentales” 1970, vol. 11, nr 1, s. 126–153.
18. *J. G. Fichte – precursor of the German doctrine of „large area economy”*, „Polish Western Affairs” 1970, vol. 11, nr 1, s. 126–153.
19. *Działalność interpretacyjna Sądu wspólnot europejskich*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny” 1970, z. 2, s. 141–162.
20. *Niemiecka opozycja wobec rodzimych koncepcji gospodarki wielkiego obszaru*, „Przegląd Zachodni” 1971, nr 4/5, s. 378–401.
21. *Grossraumwirtschaft*, „Dzieje Najnowsze” 1971, R. 3, z. 1/2, s. 253–255.
22. *Niemiecka doktryna gospodarki wielkiego obszaru Grossraumwirtschaft 1800–1945*, Wrocław 1972, 423 s.
23. *Wybór tekstów źródłowych z historii ustroju Polski 1916–1939*, Wrocław 1972.
24. *Wpływ kryzysów walutowych na integrację zachodnioeuropejską*, Acta Universitatis Wratislaviensis 1973, nr 202, Prawo, t. 40, s. 155–177.
25. *Definicje w systemach ekonomicznych*, „Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A” 1974, nr 163.
26. *Wybór tekstów źródłowych z historii ustroju Polski 1916–1939*, Wrocław 1974.
27. *Ekspansja – wzrost – kryzys – planowanie. Przegląd najnowszej literatury NRD, RFN i Austrii z zakresu historii gospodarczej XX wieku*, „Dzieje Najnowsze 1976, nr 1, s. 153–165.
28. *Wybór tekstów źródłowych z dziejów sądownictwa polskiego do 1795 r.*, Wrocław 1976.
29. *Wybór tekstów źródłowych z historii ustroju Polski 1916–1939*, Wrocław 1977.
30. *Handke Horst, Strukturwandlungen der Arbeiterklasse und Stadtmonopolistische Regulierung der klassenbeziehungen*, [w:] *Wirtschaft und Staat im Imperialismus*, Berlin 1976, [rec.] „Dzieje Najnowsze” 1978, nr 2, s. 223–229.
31. *Kto był twórcą nauki ekonomii?* Acta Universitatis Wratislaviensis 1980, Nr 485, Przegląd Prawa i Administracji, t. 13, s. 185–203.
32. *Adam Smith (1723–1790)*, Wrocław 1980, Acta Universitatis Wratislaviensis no 505. Prawo 89.
33. *Wybór tekstów źródłowych z dziejów sądownictwa polskiego do 1795 roku*, Wrocław 1980.
34. *Osoba ludzka w doktrynie i praktyce europejskich wspólnot gospodarczych*, Poznań, 1990, Prace Instytutu Zachodniego nr 55.

35. Zielińska-Głębocka A., Stępiak A., Gawlikowska-Hueckel K. (eds.): *Transformation and Integration in Europe [...] Gdańsk, 1994*, [rec.] „Przegląd Zachodni” 1995, nr 1, s. 182–185.
36. *Czy zmierzch państwa narodowego?* Poznań 1996, Seria Nowy Porządek Świata.
37. *Roman Rybarski (1887–1942)*, Wrocław 1997, Acta Universitatis Wratislaviensis No 1854, Prawo t. 250.
38. *Przynęty i pułapki w europejskich traktatach integracyjnych*, Rzeszów 2001, Biblioteka „Dextry”, t. 3.
39. *Adam Smith (1723–1790), życie i dzieło autora „Badań nad naturą i przyczynami bogactwa narodów”*, Wrocław 2002, Acta Universitatis Wratislaviensis, No 2418.
40. *Kto kogo prowadzi?*, Poznań 2004, Nowy Porządek Świata, t. 23.
41. *Rodowód ideowy Unii Europejskiej*, Krzeszowice 2005.

Mirosław Osowski
Biblioteka Uniwersytecka
Uniwersytet Wrocławski

MARIA PRZYWECKA-SAMECKA – BIBLIOGRAF I BADACZ DRUKARSTWA MUZYCZNEGO

Maria Przywecka-Samecka urodziła się 21 listopada 1912 r. w Northausen w polskiej rodzinie urzędniczej, jako córka Stanisława Przyweckiego i Marii z domu Roth. Dzieciństwo i młodość spędziła w Poznaniu, gdzie uczęszczała do Szkoły Wydziałowej, którą ukończyła w 1927 r. W wieku szesnastu lat podjęła swoją pierwszą pracę zawodową w charakterze księgowej w firmie R. Barcikowski Sp. Akcyjna. Równocześnie uczęszczała do Państwowego Gimnazjum im. Bergera, w którym 7 listopada 1935 r. zdała maturę o profilu matematyczno-przyrodniczym. W styczniu 1936 r. rozpoczęła studia pod kierunkiem prof. Adama Skałkowskiego na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Poznańskiego. Ten etap jej nauki przerwał wybuch wojny. Podczas okupacji pracowała w Poznaniu jako księgowa w firmie Alfred Toepfer (od 1 września 1940 do 1 stycznia 1945 r.), uczestnicząc jednocześnie w tajnym nauczaniu przygotowującym polską młodzież do matury z przedmiotów humanistycznych i religii. Po zakończeniu wojny, w okresie od marca do czerwca 1945 r. była zatrudniona w charakterze księgowej w poznańskiej firmie Wielkohurt¹. Wznowi-

¹ Akta Osobowe, Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, sygn. RK-120, s. 6.

ła także przerwane studia na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskując w kwietniu 1946 r. stopień magistra filozofii w zakresie historii.

DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEKARSKA

Podanie o zatrudnienie w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego Maria Przywecka złożyła 29 maja 1946 r., zaś pracę w charakterze pracownika naukowego tejże instytucji rozpoczęła dwa tygodnie później – 15 czerwca. Początkowo przechodziła praktykę w najważniejszych oddziałach biblioteki. W międzyczasie uczęszczała do Państwowej Szkoły Muzycznej nr 1 we Wrocławiu, jak sama określała „dla pogłębienia znajomości teorii muzyki”. Równocześnie podnosiła swoje kwalifikacje, zdając 25 kwietnia 1947 r. egzamin na bibliotekarza I kategorii przed Państwową Komisją w Warszawie.

Rok 1949 był przełomowym w historii Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego. Zakończono wewnętrzną organizację biblioteki, ustalono zasady gospodarowania dubletami oraz drukami zbędnymi. Znacząco wzrosło opracowanie zbiorów specjalnych, w szczególności zbiorów graficznych, starych druków i rękopisów. W tym samym roku z ogółu ocalałych zbiorów wyodrębniono muzykalia. Liczne prace porządkowe a także zbyt mała liczba pracowników sprawiły, że dopiero w drugiej połowie 1949 r. rozpoczęto w organizowanym Gabinetzie Muzycznym prace związane z uporządkowaniem ocalałych rękopisów i druków muzycznych. Wbrew wcześniejszej ocenie straty okazały się znacznie dotkliwsze niż przewidywano. Tylko niewielka liczba muzykaliów zachowała się w komplecie. Chociaż większość najcenniejszych woluminów w obawie przed zniszczeniem została wywieziona w różne miejsca Dolnego Śląska, to i tak nie uniknęły one poważnych uszkodzeń. Wśród tych ewakuowanych dzieł znalazło się wiele bezcennych drukowanych poloników.

W swoim komunikacie dotyczącym tej części kolekcji Maria Przywecka-Samecka wyrażała nadzieję, iż dalsza praca nad opracowywaniem ocalałych zbiorów „ujawni polskiej nauce muzycznej je-

szcze niejeden utwór wzbogacający wiedzę na temat historii muzyki polskiej².

1 września 1949 r. władze uczelni oficjalnie powołały do życia oddział, który miał zebrać zasób muzyczny dawnej Biblioteki Miejskiej, a także zbiory zabezpieczone nut – zarówno rękopiśmienne jak i drukowane. Scalenie tak różnych co do pochodzenia, a jednocześnie co do treści zbiorów, jak również organizację oddziału powierzono zajmującej wówczas stanowisko asystenta bibliotecznego Marii Przyweckiej-Sameckiej³. Już wtedy wchodziła ona w skład grupy tworzą-

Scalenie zbiorów – Lektorium w budynku przy ul. K. Szajnochy; na dole od lewej: Jadwiga Kusińska, Maria Kulesza?, Ewa Woronczak? (tyłem), Wiesław Koneczny (siedzi), na górze od lewej: NN, Irena Mirzejjan, Adam Ursel, Halina Sadowska, poniżej: Konstanty Jażdżewski i Maria Przywecka-Samecka (przy filarze).

² M. Przywecka-Samecka, *Polonica muzyczne w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Zeszyty Wrocławskie” 1949, nr 3–4, s. 94.

³ *Uniwersytet Wrocławski 1945–1970. Księga jubileuszowa*, pod red. W. Floriana, Wrocław, 1970, s. 298.

cej katalog alfabetyczny nabytków, gdzie nie tylko szeregowała karty katalogowe, ale również ustalała prawidłowość haseł⁴.

W roku 1949 Gabinet Muzyczny posiadał 23 564 woluminów nut – w tym ok. 3500 woluminów starych druków muzycznych, a także dość liczny księgozbiór podręczny⁵. Na początku prace związane z funkcjonowaniem oddziału miały charakter organizacyjny. Zajmował on wtedy dwie sale urządzone na II piętrze budynku Biblioteki Uniwersyteckiej przy ul. Szajnochy 10. Uporządkowano stare druki muzyczne z XVI i XVIII w. (2882 woluminy), które po odkurzeniu ustawiono w ustalonym porządku na półkach. Zbiory te, częściowo zniszczone przez działania wojenne, stanowiły fragment uratowanej dawnej Biblioteki Miejskiej. Z tej kolekcji wyodrębniono polonika. Z nut rękopiśmiennych wydzielono 146 woluminów oprawnych i około 1500 luźnych kart. Z dawnej Biblioteki Miejskiej, ze zbiorów zabezpieczonych oraz z bieżących nabytków, do księgozbioru podręcznego zakwalifikowano 521 woluminów książek, 132 czasopism i 80 nut wydanych po roku 1800. W okresie tym skład personalny oddziału stanowiła tylko jedna osoba – Maria Przywecka-Samecka⁶.

W 1953 r. na skutek dokładnej inwentaryzacji i systematycznego powiększania się zasobu Gabinetu Muzycznego kolekcja starych druków z XVI i XVII w. z dawnej Biblioteki Miejskiej wzrosła do 2923 woluminów. Druki muzyczne wydane po 1800 r. stanowiły 7800 pozycji i pochodziły głównie ze zbiorów zabezpieczonych. Maria Przywecka-Samecka ustawiła je działowo, natomiast w obrębie działów wg kompozytorów. W kolekcji tej dość pokaźną grupę stanowił zbiór wyciągów fortepianowych oper i operetek. W tym samym roku opracowała 1335 woluminów nut nowych, wpisując je do inwentarza, który założyła do ich ewidencji, a także rozpoczęła tworzenie kartko-

⁴ *Sprawozdanie za rok 1949, Biblioteka Uniwersytecka, Informator IX*, Wrocław, 1950, s. 51.

⁵ *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu*, oprac. B. Kocowski, Wrocław, 1968, s. 59.

⁶ *Sprawozdanie za rok 1949...*, *op. cit.*, s. 73.

wego katalogu alfabetycznego i rzeczowego nut. W zasobach oddziału znalazły się również książki z zakresu muzykologii, czasopisma muzyczne, monografie muzyków, katalogi wydawnicze i księgarskie, programy koncertów i oper oraz libretta operowe. Zasoby te w ilości 2300 zostały objęte katalogiem alfabetycznym i rzeczowym książek. Należy podkreślić, że w owym czasie kolekcja oddziału stanowiła jedyny tego rodzaju zbiór na Dolnym Śląsku⁷.

Równocześnie z pracą zawodową Maria Przywecka-Samecka kontynuowała naukę. W 1951 r. Rada Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Praca polityczna i społeczna Tomasza Wawrzeckiego 1795–1816*, nadała jej stopień naukowy doktora nauk humanistycznych. Praca ta ze względów politycznych nie mogła się wówczas ukazać drukiem w całości⁸, opublikowano jedynie jej streszczenie⁹.

W 1953 r. Maria Przywecka-Samecka ukończyła sześciotygodniowy kurs dla samodzielnych bibliografów zorganizowany przez Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej w Warszawie. Czynnie uczestniczyła też w życiu biblioteki. Była przedstawicielem Referatu Współpracy z Czasopismami Fachowymi, a także przedstawicielem Biblioteki Uniwersyteckiej w Radach Wydziałowych¹⁰. Po scaleniu oddziałów specjalnych w 1953 r. przesunięta została na stanowisko kierownika tzw. Innych Zbiorów Specjalnych, w skład którego wchodziły wtedy Gabinety: Ikonograficzny, Kartograficzny i Muzyczny a także Stacja Foto-Mikrofilmowa¹¹.

⁷ M. Przywecka-Samecka, *Gabinet Muzyczny Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Bibliotekarz” 1953, nr 3, s. 86–87.

⁸ K. Maleczyńska, *Ocena dorobku naukowego i osiągnięć dydaktycznych dr hab. M. Przyweckiej-Sameckiej*, Archiwum UW, sygn. RK-403, s. 27.

⁹ Bronisław Pawłowski przedstawia pracę Marii Przyweckiej: *Tomasz Wawrzecki (Thomas Wawrzecki)* [streszczenie], „Sprawozdania Toruńskiego Towarzystwa Naukowego” 1951, R. 5, z. 1/4, s. 82–85.

¹⁰ „Biuletyn Informacyjny. Biblioteka Uniwersytecka”, pod red. J. Ożoga, 1954, R. 4, półrocze 1, s. 12.

¹¹ *Ibidem*, s. 2.

Cały czas była aktywnym uczestnikiem licznych przedsięwzięć bibliotecznych, podnosząc zarazem swoje kwalifikacje zawodowe. Uczestniczyła w II Konferencji Naukowej Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, wygłaszając referat *Dzieje drukarstwa muzycznego do końca XVIII wieku*¹². Brała udział w wyjazdach naukowych, m.in. do ośrodka Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego w Maciejowcu, gdzie zajmowała się tworzeniem *Bibliografii Zawartości Czasopism*, kierując zespołem w składzie: Adela Gostyło, Jadwiga Ignatowicz, Bożena Łukaszewicz, Władysława Różańska i Halina Sadowska¹³.

Od 28 do 30 czerwca 1954 r., przebywała na wyjeździe naukowym w poznańskich bibliotekach naukowych: Bibliotece Raczyńskich, Bibliotece Kapitulnej i Bibliotece PTPN, a także w toruńskiej Bibliotece Uniwersyteckiej. W placówkach tych, zajmowała się poszukiwaniem oraz badaniem starych druków i rękopisów muzycznych. Wyjeżdżała również do Biblioteki Śląskiej w Katowicach w sprawie projektu, dotyczącego stworzenia bibliografii zawartości czasopism śląskich¹⁴. W 1954 r. uczestniczyła w pracach zespołu kierowanego przez Jana Baumgarta tworzącego *Bibliografię Historii Polskiej*, a także włączyła się do międzynarodowej współpracy bibliografowania starych druków muzycznych w RISM (*Répertoire International des Sources Musicales*)¹⁵.

W 1955 r. ukazała się jej publikacja, zawierająca szczegółową bibliografię prac bibliotekarzy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu za lata 1945–1955. Za swoje zaangażowanie zawodowe została wyróżniona Medalem 10-lecia i dyplomem uznania za wkład pracy w odbudowę Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego.

W 1956 r. Biblioteka Uniwersytecka stanęła przed faktem podziału zbiorów. W związku z tym, iż opisy w ocalałych katalogach tomo-

¹² „Biuletyn Informacyjny...”, *op. cit.*, 1954, R. 4, półrocze 2, s. XIV.

¹³ *Ibidem*, s. XVII.

¹⁴ *Ibidem*, s. XVIII.

¹⁵ M. Przywecka-Samecka, *Autoreferat* (praca zawodowa i naukowa), Archiwum UWR, sygn. 403, s. 40.

wych były zbyt ogólne, utworzono w budynku na Piasku odrębną jednostkę organizacyjną – Samodzielny Oddział Katalogowania Starych Druków byłej Biblioteki Miejskiej, któremu powierzono zadanie zinventaryzowania tych zasobów i przeniesienia ich na Piasek. Obsadę Oddziału stanowili pracownicy Oddziałów Specjalnych¹⁶. Opierając się na danych zawartych w Biuletynie Informacyjnym Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego, w oddziałach podległych Marii Przyweckiej-Sameckiej opracowano 31 jednostek kartograficznych i 641 woluminów muzykaliów, udostępniono zaś 31 woluminów ze zbiorów kartograficznych, 40 ze zbiorów graficznych i 637 woluminów muzykaliów, zrealizowano 102 kwerendy dotyczących zbiorów¹⁷. W zakresie zbiorów ikonograficznych sklasyfikowano 200 książek, przepisano 199 kart i wykonano 51 kart tzw. przewodnich. Do katalogu alfabetycznego włączono 140, zaś do systematycznego 160 kart. W kolekcji muzykaliów zaszerogowano 158 książek, przepisano 144 kart, do katalogu alfabetycznego nut i książek włączono 696 kart, zaś do systematycznego 850 kart¹⁸. Karty te, wykonane bardzo starannym odręcznym pismem, do dzisiaj zachowywane są w Oddziale Zbiorów Muzycznych jako dokumentacja pracy M. Przyweckiej-Sameckiej.

Maria Przywecka-Samecka w okresie styczeń–lipiec 1956 r., w kierowała również działem Opracowania Druków Zwartych Nowych¹⁹. Po powrocie na to stanowisko dawnego kierownika – Jana Ożoga, skupiła się ponownie na katalogowaniu zbiorów specjalnych.

Jej zaangażowanie przedstawiają poniższe dane:

- przeprowadzono prace porządkowe w magazynie, rozpakowano, ustawiono według sygnatur, przeniesiono i ponownie ustawiono księgozbiór (książki nowe i stare druki) Gabinetu Muzycznego i Ikonograficznego (ok. 4 tys. woluminów);
- ustawiono w lektorium księgozbiór podręczny Gabinetu Ikonograficznego i Muzycznego, przepisano karty katalogu podręcznego;

¹⁶ „Biuletyn Informacyjny...”, *op. cit.*, 1956, R. 6, s. 158–159.

¹⁷ *Ibidem*, s. 175.

¹⁸ *Ibidem*, s. 176.

¹⁹ *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945–1970... op. cit.*, s. 283.

- przyjęto ok. 850 woluminów nowych książek do Gabinetu Muzycznego i Ikonograficznego ustawiając je w magazynie głównym;
- odtworzono z fragmentów 56 woluminów starych druków muzycznych;
- skatalogowano 412 starych druków muzycznych i 8 książek z księgozbioru podręcznego²⁰.

Oprócz tych wszystkich prac bibliotecznych, M. Przywecka-Samecka prowadziła również czytelnię oddziałową, która wówczas czynna była w godzinach 10.00–14.00²¹.

Ta intensywność działań bibliotecznych, a także osiągnięcia na polu naukowym Marii Przyweckiej-Sameckiej sprawiły, że ówczesny dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej Antoni Knot wystąpił z wnioskiem o przyznanie jej awansu na stanowisko starszego asystenta bibliotecznego, motywując go „specjalizacją rzadką w kraju i wielkimi ambicjami w zakresie badań naukowych”²². 1 września 1956 r. Maria Przywecka-Samecka uzyskała awans na stanowisko adiunkta bibliotecznego, pełniąc nadal funkcję kierownika Oddziału Innych Zbiorów Specjalnych.

PRACA DYDAKTYCZNA

W roku akademickim 1956/1957 przy Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego zostało utworzone zaoczne studium bibliotekoznawcze dla pracujących. Na jego kierownika powołano Antoniego Knota – ówczesnego dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej, który doceniając dorobek naukowy i predyspozycje dydaktyczne Marii Przyweckiej-Sameckiej, powołał ją z dniem 1 grudnia 1956 r. na stanowisko adiunkta przy Katedrze Bibliotekoznawstwa Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego²³. Powierzono jej prowa-

²⁰ „Biuletyn Informacyjny...”, *op. cit.*, 1956, R. 6, s. 220.

²¹ „Biuletyn Informacyjny...”, *op. cit.*, 1954, R. 4, s. 3.

²² A, Knot, *Wniosek o przyznanie awansu na stanowisko starszego asystenta bibliotecznego*, Akta osobowe M. Przyweckiej-Sameckiej, Archiwum UW, sygn. RK-120, s. 78.

²³ „Biuletyn Informacyjny...”, *op. cit.*, 1956, R. 6, s. 190.

dzenie zajęć dydaktycznych na trzech latach studiów z dziedziny bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa, w tym podstaw prawnych bibliotek polskich i dziejów budownictwa bibliotecznego. Duża wiedza i opanowanie literatury przedmiotu sprawiły, że jej wykłady prowadzone były w sposób żywy, wzbogacane pokazami oraz wycieczkami szkoleniowymi, co świadczyło o jej wysokich kwalifikacjach dydaktycznych i zdolnościach pedagogicznych²⁴. Pozytywne wyniki jej pracy potwierdzały coroczne praktyki „jej” studentów w innych bibliotekach, gdzie wyróżniali się wysokim poziomem wiedzy zawodowej.

Nie należąc do żadnej organizacji politycznej, w swoim nauczaniu i wychowaniu przyszłej kadry pracowników społecznych kładła nacisk na właściwy dobór literatury. Jako opiekun kolejnych roczników

U docent Sameckiej
 Na wykładzie cisza.
 Pilnie się notuje,
 Nie przelaci myśla.
 Wykład to jest ważny
 Kto robi notatki
 Ten potem odważny
 Idzie jak do matki
 Zdaje egzaminy
 Robiąc tegie miny
 Potem na ćwiczeniach
 Dyskusja gorąca
 Wszyscy naraz krzyczą
 Każde zdanie wtrąca

A to właśnie w Polsce
 Jest wypadek rzadki
 Ze w takiej dyskusji
 Każdy „wstawia gadki”
 Zato ja lubimy
 Za to dziękujemy
 Będziemy wspominać
 Kiedy odpędzimy.

11/11 H. d. l. p. r. e.
 1968/69

Wierszyki od studentów – z prywatnych zbiorów córki.

²⁴ K. Głombiowski, *Dane o dorobku naukowym, pracy dydaktycznej i postawie moralnej oraz społecznej, informacje o dotychczasowym zatrudnieniu*, Archiwum UW, sygn. RK-403, s. 93.

studentów wykazywała zainteresowanie ich sprawami bytowymi, dzięki czemu zaskarbiła sobie powszechne zaufanie i sympatię młodzieży²⁵. Od roku akademickiego 1959/1960 zajmowała się organizowaniem praktyk studenckich, a od 1966/1967 prowadzeniem seminariów magisterskich poświęconych głównie współczesnym zagadnieniom bibliotekoznawczym²⁶. Pod jej opieką seminaRIA te ukończyło 87 studentów, z tego 4 prace ukazały się drukiem, a 2 zostały nagrodzone²⁷. Maria Przywecka-Samecka była również promotorem jednego doktoranta.

Poza pracę dydaktyczną we wrocławskiej uczelni, w latach 1968–1973 prowadziła w Studium Edytorstwa Muzycznego Akademii Muzycznej w Krakowie wykłady na temat drukarstwa muzycznego. Były one bardzo wysoko ocenione przez władze tej uczelni²⁸.

W 1967 r. ówczesny kierownik Katedry Bibliotekoznawstwa prof. Karol Głombiowski złożył wniosek o powołanie z dniem 1 października Marii Przyweckiej-Sameckiej na stanowisko starszego wykładowcy. Kilka miesięcy później, 21 maja 1968 r., otrzymała stanowisko docenta etatowego przy Katedrze Bibliotekoznawstwa, której kierownictwo przewidywało zatrudnienie jej w dziedzinie bibliotekonomi współczesnej²⁹. Stopień ten został zatwierdzony przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego pismem z dnia 2 listopada 1968 r. Pomimo złożenia pracy habilitacyjnej w przepisowym terminie w 1966 r. i przyjęcia jej do druku w 1967 r. oraz przyznania w roku 1968 przez Radę Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego stopnia naukowego doktora habilitowanego w zakresie biblio-

²⁵ *Ibidem*, s. 93.

²⁶ „Biuletyn Informacyjny...”, *op. cit.*, 1957, R. 7, s. 191.

²⁷ M. Przywecka-Samecka, *Autoreferat... op. cit.*, s. 40.

²⁸ M. Tomaszewski, *Opinia na temat działalności i dorobku naukowego dr hab. M. Przyweckiej-Sameckiej w związku z wystąpieniem o tytuł profesora*, Akta osobowe M. Przyweckiej-Sameckiej, Archiwum UW, sygn. RK-403, s. 36.

²⁹ Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Filologicznego z dn. 3 grudnia 1968 r. w sprawie powołania na stanowisko docenta, dr M. Przywecką-Samecką, Akta Osobowe, Archiwum UW, sygn. K-120, s. 90.

tekoznawstwa, ostatecznie nie uzyskała stanowiska docenta w Instytucie Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. W stopniu starszego wykładowcy, z dniem 1 października 1973 r. przeszła na emeryturę, oddając się odtąd wyłącznie pracy naukowej, uwiecznionej wydaniem 3 książek z zakresu drukarstwa muzycznego³⁰.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA

Praca naukowa Marii Przyweckiej-Sameckiej wskazuje na rozległość jej zainteresowań badawczych. Najwyraźniej zarysowują się trzy kierunki tematyczne: dzieje drukarstwa muzycznego, bibliotekoznawstwo oraz dzieje prasy i książki we Wrocławiu i na Śląsku.

Pierwszy z kierunków zaznaczył się największą liczbą opracowań i dotyczył dziejów drukarstwa muzycznego w Polsce i na świecie. Przez cały okres swojej działalności w tej dziedzinie opublikowała kilka zarysów monograficznych ukazujących historię drukarstwa muzycznego od jego początków aż do końca XVIII w. Wśród nich najważniejszą była jej praca habilitacyjna *Drukarstwo muzyczne w Polsce do końca XVIII w.*, będąca pierwszym tego typu opracowaniem w Polsce. Wypełniała ona lukę w polskich studiach księgoznawczych w tym zakresie³¹, a fakt ukazania się wznowienia tej pracy, w sytuacji dość rzadkich wznowień wąskospecjalistycznych prac naukowych, dowodzi przydatności i użyteczności tej publikacji. Zakres tematyczny, o którym mowa dopełniło kilkanaście haseł biograficznych, dotyczących drukarzy muzycznych okresów Renesansu, Baroku i Oświecenia oraz hasło: *Drukarstwo muzyczne (do XVIII w.) w Encyklopedii Muzycznej PWM*. Była również autorką szeregu recenzji zagranicznych publikacji naukowych, które dotyczyły tej tematyki.

Drugi kierunek zainteresowań skoncentrowany był na badaniu współczesnych zagadnień bibliotekoznawczych i wyrażony został

³⁰ K. Małczyńska, *Ocena dorobku naukowego i osiągnięć dydaktycznych dr hab. M. Przyweckiej-Sameckiej*, Archiwum UW, sygn. RK-403, s. 29.

³¹ Wyciąg z protokołu ..., *op. cit.*, s. 92.

w opracowaniach dotyczących rozwoju sieci publicznych bibliotek powszechnych w Polsce. Zainteresowania tą dziedziną stymulowane były przez charakter jej pracy zawodowej, najpierw w BUWr, a później przez dydaktykę w Instytucie Bibliotekoznawstwa. Były one ściśle powiązane z jej zainteresowaniami zbiorami muzykaliów w bibliotekach. Prace z tego zakresu ukazywały się w poważnych czasopismach specjalistycznych m.in. w „Rocznikach Bibliotecznych”, „Studiach o Książce”, „Gutenberg-Jahrbuch”. Artykuły te poświęcone były zarówno historii wybranych bibliotek polskich, jak również ludziom związanym z dziejami książki. Jej praca z dziedziny wiedzy o książce zaowocowała także wieloma hasłami w *Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego* i w *Encyklopedii wiedzy o prasie*.

Trzeci z kierunków zaznaczył się w jej dorobku naukowym ukazaniem się m.in. *Bibliografii polskich czasopism Wrocławia i Śląska*, opracowanej wspólnie z J. Reiterem. Problematyka Śląska w pracach Marii Przyweckiej-Sameckiej przewijała się później wielokrotnie, uzupełniając wiedzę o przeszłości tego regionu. W grupie tej znalazły się liczne prace o charakterze historiograficznym, prace dokumentujące zbiory i działalność BUWr, a także przyczynki do dziejów drukarstwa na Śląsku.

Maria Przywecka-Samecka prezentowała także wrocławskie środowisko bibliotekarskie na licznych konferencjach. Była członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, aktywnie uczestnicząc w pracach jego Komisji Bibliologii i Bibliotekoznawstwa³². Na jednej z konferencji bibliotekoznawczych, która odbyła się 11–12 stycznia 1960 r., przedstawiła referat o korzyściach płynących ze współpracy Instytutu Bibliotekoznawstwa z Biblioteką Główną³³. Na temat dziejów drukarstwa muzycznego wygłosiła referaty na Ogólnopolskim Zjeździe Bibliotekarzy w Katowicach (1971 r.) i w Krakowie (1974 r.), oraz na rocznicowych uroczystościach bibliotek publicz-

³² Akta osobowe, Archiwum UWr, sygn. RK-120, s. 117.

³³ K. Głombiowski, *Opinia o pracowniku*, Archiwum UWr, sygn. RK-120, s. 127.

nych w Dzierżoniowie, Strzegomiu i Świdnicy³⁴. Na ogólnopolskiej Sesji naukowej (październik 1975 r.) zorganizowanej we Wrocławiu z okazji 500-lecia słowa drukowanego na Śląsku, wygłosiła referat *Druk szablony ksiąg chorałowych i jego zastosowanie na Śląsku*.

Maria Przywecka-Samecka w swojej pracy zawodowej była związana wykształceniem i działalnością naukową z kilkoma ośrodkami uniwersyteckimi. Z Poznaniem – pierwszymi latami nauki i tajnym nauczaniem w latach okupacji, z Toruniem – swoją dysertacją doktorską dotyczącą postaci Tomasza Wawrzeckiego, a także z Wrocławiem – gdzie uzyskała stopień doktora habilitowanego na podstawie pracy na temat drukarstwa muzycznego w dawnej Polsce. W jej dorobku znalazły się opracowania, artykuły, recenzje, jak również kilkanaście szkiców i przyczynków do dalszych badań. Jej działalność przebiegała równocześnie w trzech powiązanych ze sobą dziedzinach: bibliotekarstwie, bibliotekoznawstwie i bibliografistyce³⁵. Należała do grona najbardziej zasłużonych pracowników wrocławskiej uczelni. Jej działalność zawodowa objęła organizację zbiorów muzycznych i śląskich w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego, a następnie tworzenie wrocławskiego bibliotekoznawstwa akademickiego. Uzyskała wysokie osiągnięcia naukowe, zwłaszcza w dziedzinie drukarstwa muzycznego. Dzięki swoim opracowaniom stała się jedynym, na tę skalę w Polsce, specjalistą w tym zakresie

Podczas wygłaszania referatu.

³⁴ M. Przywecka-Samecka, *Autoreferat...*, *op. cit.*, s. 40.

³⁵ M. Tomaszewski, *op. cit.*, s. 35.

Z Prof. Bronisławem Kocowskim 6 listopada 1976 r.

i jednym z wybitnych znawców z zakresu europejskiego druku muzycznego. W swojej pracy habilitacyjnej wkroczyła na zupełnie nieznanе przedtem pole badawcze. Publikacje Marii Przyweckiej-Sameckiej prezentują efekt mozolnej pracy i charakteryzują się zarówno erudycją jak i dobrym rozpoznaniem całokształtu problematyki. Jej zainteresowania badawcze ugruntowała wieloletnia praca w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego, uzupełniona w późniejszych latach pracą dydaktyczną w Instytucie Bibliotekoznawstwa. Jako członek Komisji Bibliografii (obecnie Bibliologii) i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Nauk, aktywnie uczestniczyła w jej pracach, prezentując na posiedzeniach fragmenty swoich prac.

Była przedstawicielem Biblioteki Uniwersyteckiej w Radach Wydziałowych³⁶, a także członkiem Zarządu Koła Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich³⁷. Od 1946 r. należała do Związku Biblio-

³⁶ „Biuletyn Informacyjny...”, *op. cit.*, 1954, R. 4, Wrocław 1954, s. 12.

³⁷ *Sprawozdanie za rok 1949, op. cit.*, s. 27.

tekarzy i Archiwistów Polskich³⁸, a później Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Otrzymała dwukrotnie nagrodę Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki: zespołową II stopnia w 1979 roku i indywidualną III stopnia w 1982 r. Za swoją pracę *Drukarstwo muzyczne w Europie do końca XVIII w.* Rada Wydziału Filologicznego w 1988 r. przyznała jej nagrodę III stopnia Ministra Edukacji Narodowej. Otrzymała również dwie indywidualne nagrody Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego (w 1981 i 1990 r.), a także odznaczenia: Dyplom Uznanie i Medal X-lecia Biblioteki Uniwersyteckiej w 1955 r., Medal zasługi Komisji Edukacji Narodowej w 1980 r., Złoty Krzyż Zasługi w 1983 r. oraz *Merentibus Universitas Wratislaviensis* w 1985 r.³⁹ Maria Przywecka-Samecka opublikowała 39 prac, w tym jednej była współautorką.

W drodze uchwały z dnia 10 listopada 1992 r. po przeprowadzeniu postępowania opiniodawczego Rada Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego złożyła wniosek o nadanie Marii Przyweckiej-Sameckiej tytułu naukowego profesora nauk humanistycznych. Z tym samym wnioskiem w maju 1993 r. wystąpiło kierownictwo Instytutu Bibliotekoznawstwa, kierując go do Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych. Tytuł otrzymała od Prezydenta RP, wraz z okolicznościowym pismem datowanym 24 czerwca 1993 r.⁴⁰ W tym też roku, po 42 latach oczekiwania, ukazała się drukiem jej praca doktorska.

Zmarła 12 stycznia 1995 r. we Wrocławiu. Pochowano ją 16 stycznia 1995 r. na Cmentarzu Grabiszyńskim.

BIBLIOGRAFIA PRAC MARII PRZYWECKIEJ-SAMECKIEJ

1. *Polonica muzyczne w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Zeszyty Wrocławskie” 1949, nr 3–4, s. 92–94.

³⁸ Akta Osobowe, Archiwum UWr., sygn. RK-120, s. 14.

³⁹ Akta Osobowe, Archiwum UWr., sygn. RK-403, s. 42.

⁴⁰ Akta Osobowe, Archiwum UWr., sygn. RK-120, s. 22.

2. *Bibliografia historii polskiej za rok 1948*, oprac. J. Baumgart, Kraków 1952 [współpraca w zespole].
3. *Gabinet Muzyczny Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Bibliotekarz” 1953, R. 20, nr 3, s. 86–87.
4. *Bibliografia historii Śląska za lata 1939–1946*, zest. K. Maleczyński, Wrocław 1954 [współpraca w zespole].
5. *Bibliografia historii polskiej za rok 1949*, oprac. J. Baumgart, Wrocław 1954 [współpraca w zespole].
6. *Dzieje drukarstwa muzycznego do końca XVIII w.*, [w:] *Druuga Konferencja Naukowa Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego: Wrocław 3–5.XI.1954*, [streszczenia referatów], Wrocław 1954, s. 12–13.
7. *Z działalności Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*, „Życie Szkoły Wyższej” 1954, R. 2, nr 6, s. 122–124.
8. *Bibliografia historii polskiej za rok 1950–1951*, oprac. J. Baumgart, Wrocław 1955 [współpraca w zespole].
9. *Bibliografia prac bibliotekarzy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu za lata 1945–1955*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteka Uniwersytecka” 1955, R. 5, półr. 1, ss. nlb. 6, CXLIX–CLXXXV, nlb. 1.
10. *Jerzego Samuela Bandtkiego niedoszłe wydanie opisu Śląska i Wrocławia B. Ste-nusa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego, Seria A. Nr 4. Biblioteko-znawstwo” 1956, t. 2, s. 63–72.
11. *Dzieje drukarstwa muzycznego do końca XVIII wieku*, Wrocław 1957 [uzup. odb. ze Śląskich Prac Bibliograficznych i Bibliotekoznawczych Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Wrocław 3–5 XI 1954].
12. *Dzieje drukarstwa muzycznego do końca XVIII wieku* [w:] *Druuga Konferencja Naukowa Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego: Wrocław 3–5.XI.1954*, [referat] Wrocław 1957, (Śląskie Prace Bibliograficzne i Bibliotekoznawcze: Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, t. 4), s. 120–137, [dyskusja, s. 137–145].
13. *Jerzego Samuela Bandtkiego niedoszłe wydanie opisu Śląska i Wrocławia B. Ste-nusa*, [streszcz.] „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1954 [wyd. 1957], t. 9, s. 50.
14. *Edgar Lehmann, Die Bibliotheksräume der deutschen Klöster im Mittelalter, Berlin 1957*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne, 1959, R. 3, z. 1/4, s. 291–294.
15. *Bibliografia polskich czasopism śląskich (do 1939 roku)*, [we współpracy z J. Re-iterem] Opole 1960, [maszyn. powiel.].
16. *Z dziejów najstarszych pomieszczeń bibliotecznych w Polsce. Biblioteka Kapitul-na w Gnieźnie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego, Seria A” 1962, t. 3, s. 5–27.

17. *The unpublished edition of B. Stenus's description of Silesia and of Wrocław prepared by Jerzy Samuel Bandkie*, „Comptes Rendus de la Société des Sciences et des Letters de Wrocław” 1954 [wyd. 1962], v. 9, s. 36.
18. *Åke Davidsson, Bibliographie der musiktheoretischen Drucke des 16. Jahrhunderts, Baden-Baden 1962*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1964 [druk 1965], R. 8, z. 1/2, s. 537–539.
19. *A. Hyatt King, Four hundred years of music printing, London 1964*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1964 [druk 1965], R. 8, z. 3/4, s. 549–551.
20. *Z historii druków muzycznych Gdańska XVII wieku*, „Roczniki Biblioteczne” 1964 [druk 1965], R. 8, z. 3/4, s. 393–398.
21. *Nieznana XVII-wieczna drukarnia w Górze Śląskiej*, „Roczniki Biblioteczne” 1966 [druk 1967], R. 10, z. 1/2, s. 85–89.
22. *Drukarstwo muzyczne w Polsce do końca XVIII w.*, [streszczenie] „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1966 [druk 1968], t. 21, s. 33–35.
23. *Drukarstwo muzyczne w Polsce do końca XVIII wieku*, Kraków [1969].
24. *O badaniach dziejów bibliotek publicznych w Wielkopolsce*, „Informator Bibliotekarza Wielkopolskiego” 1969, R. 3, nr 1/2, s. 41–43.
25. *I. Fellinger, Verzeichnis der Musikzeitschriften des 19 Jahrhunderts, Regensburg 1968*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1969 [druk 1970], R. 13, z. 1/2, s. 353–356.
26. *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie, 1969, Jg 16*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1970, R. 14, z. 1/2, s. 463–465.
27. *Zentralblatt für Bibliothekswesen, 1969, Jg 83*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1970, R. 14, z. 1/2, s. 465–467.
28. *Działalność Komisji Sądowo-Edukacyjnej. (Z dziejów Uniwersytetu Wileńskiego)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1972 R. 15, nr 3, s. 505–517.
29. *Przewodnik metodyczny do nauki bibliotekoznawstwa i bibliotekarstwa dla II i III roku studiów zaocznych*, Wrocław 1972 [maszyn. powiel.].
30. *Rozwój czasopiśmiennictwa muzycznego (zarys historyczny)*, „Roczniki Biblioteczne” 1973, R. 17, z. 1/2, s. 157–177.
31. *Rozwój pisma i druku muzycznego dla niewidomych. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1973 [druk 1974], t. 28, s. 49–50.
32. *Problematyka pisma muzycznego dla niewidomych w ciągu wieków*, „Studia o Książce” 1974, t. 4, s. 113–130.
33. *Ciekawostka typograficzna drukarstwa muzycznego (szablonowy druk ksiąg chorałowych, [w:] 500-lecie polskiego słowa drukowanego: Wrocław 1475–9 X–1975, [streszczenia referatów przygotowanych na Sesję Naukową] Wrocław 1975 [maszyn. powiel.].*

34. *Zbiory muzyczne w bibliotece*, [w:] *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, [hasło] Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976, s. 318–320.
35. *Czasopisma muzyczne*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o prasie*, pod red. J. Maślanki, [hasło] Wrocław–Warszawa–Kraków 1976, s. 46–47.
36. *Początki drukarstwa muzycznego w Niemczech i Szwajcarii*, „Roczniki Biblioteczne” 1977 [druk 1978], R. 21, z. 1/2, s. 91–116.
37. *Druk szablonowy ksiąg chorałowych i jego zastosowanie na Śląsku*, [w:] *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku: materiały sesji naukowej 9–11 X 1975 Wrocław*, red. tomu K. Małczyńska, przedm. J. Trzynadłowski, Wrocław 1978, „Acta Universitatis Wratislaviensis no 364. Bibliotekoznawstwo 7”, s. 91–104.
38. *Problematik des Musiknotendruckes in der Inkunabelzeit*, „Gutenberg-Jahrbuch” 1978, s. 51–56.
39. *Antico Andrea*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1979, t. 1, s. 58–59.
40. Hasło: *Attaignant Pierre*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1979, t. 1, s. 86.
41. Hasło: *Ballard*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1979, t. 1, s. 175.
42. Hasło: *Berg Adam*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1979, t. 1, s. 269.
43. *Początki drukarstwa muzycznego w Europie. Wiek XV*, [streszczenie] „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1979 [druk 1981], t. 34, s. 29–30.
44. *Początki drukarstwa muzycznego w Europie wiek – XV*, Wrocław 1981, „Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A”, nr 221.
45. *Dufour Pierre*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1984, t. 2, s. 473.
46. *Z dziejów węgierskiego drukarstwa muzycznego (XVI–XVIII w.)*, „Roczniki Biblioteczne” 1985 [druk 1987], R. 29, z. 1/2, s. 115–129.
47. *Drukarnstwo muzyczne w Europie do końca XVIII wieku*, Wrocław 1987.
48. *Fournier Pierre Simon*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, Kraków 1987, t. 3, s. 134–135.
49. *Gardane (rodzina włoskich drukarzy muz.)*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1987, t. 3, s. 234–235.
50. *Groicki Bartłomiej*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1987, t. 3, s. 487.
51. *Rozwój drukarstwa muzycznego w Niderlandach (XVI–XVIII w.)*, Wrocław 1989, „Acta Universitatis Wratislaviensis” no 1062.
52. *Z dziejów najstarszych pomieszczeń bibliotecznych Wrocławia*, „Roczniki Biblioteczne” 1990 [wyd. 1991], R. 34, z. 1/2, s. 3–26.

53. *Dzieje drukarstwa muzycznego w Polsce do końca XVIII wieku*, Wrocław 1993, „Acta Universitatis Wratislaviensis” no 1454. Bibliotekoznawstwo.
54. *Haller Jan*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1993, t. 4, s. 19–20.
55. *Haultin Pierre (sen.); Haultin Pierre (jun.)*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1993, t. 4, s. 107.
56. *Hünefeld Andrzej*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1993, t. 4, s. 334.
57. *Tomasz Wawrzecki (1753–1816)*, Wrocław 1993.
58. *Z dziejów wrocławskich konwentów Klarysek i Urszulanek*, Wrocław–Oleśnica 1996.
59. *Łazarz Andrysowic*, [w:] *Encyklopedia Muzyczna PWM*, [hasło] Kraków 1997, t. 5, s. 466.

BIBLIORGRAFIA ŹRÓDŁOWA

1. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego: Akta osobowe.
2. Gostomska Z., *Założyciele*, „Odra” 1947, R. 3, nr 20, s. 1.
3. Maleczyńska K., *Nota o Autorze: Śp. Maria Przywecka-Samecka*, [w:] M. Przywecka-Samecka, *Z dziejów wrocławskich konwentów Klarysek i Urszulanek*, Wrocław–Oleśnica 1996, s. 79.
4. *Materiały bibliograficzne do historii Uniwersytetu*, 15832 III GŚL.
5. *Pamiętka dziesięciolecia Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu 1945–1955*, Biblioteka Uniwersytecka, Wrocław 1955.
6. Pomarański E., *Moja biblioteka: 50-lecie Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu 1945–1995*, Wrocław 1995.
7. Rombowski A., *Materiały bibliograficzne do pięciolecia Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu*, *Informator*, Wrocław 1950.
8. Żbikowska-Migoń A., *Maria Przywecka-Samecka (21 XI 1912 – 12 I 1995)*, [nekrolog] „Roczniki Biblioteczne” 1995, R. 39, z. 1–2, s. 207–209.

Mirosław Osowski
Biblioteka Uniwersytecka
Uniwersytet Wrocławski

ANIELA KOLBUSZEWSKA – BIBLIOTEKARZ MUZYCZNY

Muzyka, historia oraz przyroda – to trzy życiowe pasje Anieli Kolbuszewskiej, wieloletniego kierownika Oddziału Zbiorów Muzycznych, a później również wicedyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Zainteresowanie muzyką w jej przypadku wybiega poza percepcję słuchową, obejmuje dodatkowo, a może przede wszystkim, informację historyczną związaną z utworem, jego twórcą, a także epoką, w której powstał, losami wydawców, księgarzy, drukarzy i bibliofilów, dzięki którym do dzisiaj można badać historyczne kolekcje.

Aniela Kolbuszewska urodziła się 29 listopada 1934 r. w Poznaniu, jako drugie z szóstki dzieci państwa Stanisława i Marii Kolbuszewskich. Rodzina zamieszkiwała wówczas dom przy ul. J. Matejki 53¹. Jej ojciec – wybitny polonista, w kilka lat po uzyskaniu w 1930 r. habilitacji, został powołany na stanowisko profesora Katedry Literatur Słowiańskich

¹ A. Kolbuszewska wspomina: „Wiem, że gdy wybuchła wojna pierwszy dom, jaki został zbombardowany w Poznaniu, to był „nasz” dom. Przypuszczam, że musiał on być zajęty przez Niemców jeszcze przed zniszczeniem. Gdy po ukończeniu studiów w 1956 r. rozpoczęłam moją pierwszą zawodową pracę, jako bibliotekarz w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu, pełniąc dyżury w Czytelnii Głównej natrafiłam tam w dziale Literatura Polska na książkę *Historia Literatury Polskiej* z prywatnej biblioteki mojego dziadka, jego autorstwa i z jego podpisem”.

na Uniwersytecie Łotewskim w Rydze², które piastował do roku 1945. W 1938 r. Maria Kolbuszewska wraz z trójką dzieci postanowiła przeprowadzić się z Poznania do Rygi, aby być przy mężu. Tam właśnie upływały kolejne lata dzieciństwa Anieli Kolbuszewskiej. Wraz z bratem Stanisławem została zapisana do przedszkola francuskiego. Lekcji języka francuskiego udzielała jej również Madame Dembski, która przychodziła regularnie do domu Państwa Kolbuszewskich. Pierwsze lekcje z wiedzy ogólnej odbywały się w domu, a nauczycielami byli rodzice.

Z chwilą otwarcia szkoły polskiej w Rydze w 1944 r. Aniela Kolbuszewska została przyjęta do piątej klasy. Tam uczyła się języka polskiego, łotewskiego, rosyjskiego i niemieckiego. Równocześnie jej wiedzę wciąż regularnie uzupełniali rodzice w domu, starając się wychowywać dzieci w atmosferze przepelnionej patriotyzmem. Do dzisiaj Aniela Kolbuszewska wspomina, że pierwszą książką, którą ojciec czytał na głos w domu, był *Potop* Henryka Sienkiewicza.

W listopadzie 1945 r. po wielu trudnościach związanych z uzyskaniem pozwolenia władz rosyjskich na wyjazd do Polski rodzina Kolbuszewskich przekroczyła granicę w okolicach Gołdapi i po wielomiesięcznej tułaczce po Polsce osiedliła się na stałe we Wrocławiu. W krótkim czasie Stanisław Kolbuszewski stał się wykładowcą i współtwórcą polonistyki na Uniwersytecie Wrocławskim, a także współzałożycielem Wyższej Szkoły Pedagogicznej, w późniejszym okresie przeniesionej do Opola.

Matka Anieli Kolbuszewskiej – Maria (z domu Dobrzycka), urodziła się we Fryburgu (Szwajcaria), gdzie spędziła dzieciństwo i pierwsze lata szkolne. Po powrocie do Polski, kontynuowała naukę. Studiowała polonistykę i romanistykę na Uniwersytecie w Poznaniu, ucząc jednocześnie języka francuskiego w Gimnazjum ss. Urszulanek. W trudnych pierwszych powojennych latach, wykorzystując

² Por. m.in. A. Ozols, *O pracy naukowej i dydaktycznej prof. dr Stanisława Kolbuszewskiego na Łotwie. Z historii łotewsko-polskich związków kulturalnych*, [w:] *Stanisław Kolbuszewski (1901–1965)* pod red. W. Dynaka, s. 19; S. Niciejka, *Śląski rozdział w biografii Stanisława Kolbuszewskiego*, [w:] *St. Kolbuszewski, Kolumna duchów nad nam*, Opole 1988, s. 8.

swój szczególny dar pedagogiczny, organizowała komplety dzieci, które z wielkim powodzeniem uczyła języka francuskiego. Jej siostra Anna w swoich wspomnieniach określiła ją jako „prawdziwe serce domu, w którym zawsze panuje ciepła i życzliwa ludzimi atmosferą”³. Aż do śmierci zachowała młodzieńczy i świeży umysł, posługując się biegle dziesięcioma językami. Swoją pasję – wędrowki po górach i miłość do przyrody – przekazała wszystkim swoim dzieciom.

Po osiedleniu się w 1946 r. rodziny we Wrocławiu Aniela Kolbuszewska kontynuowała naukę rozpoczętą w Rydze, uczęszczając od kwietnia do czerwca 1946 r. do klasy szóstej Szkoły Podstawowej Nr 3. W roku szkolnym 1946/1947 rozpoczęła naukę w klasie siódmej w Prywatnym Liceum Ogólnokształcącym ss. Urszulanek. To szybkie pokonywanie poziomów edukacji szkolnej zostało zahamowane po ukończeniu klasy dziesiątej. Powodem był przepis dotyczący przyjmowania na studia wyższe tylko osób, które zdały maturę w szkołach z uprawnieniami państwowymi. Ponieważ liceum ss. Urszulanek takich uprawnień nie posiadało, Aniela Kolbuszewska zmuszona była powtórzyć dziesiątą klasę, tym razem w I Państwowym Liceum Ogólnokształcącym we Wrocławiu. Tam jej nauczycielką języka polskiego była znakomita polonistka prof. Maria Przybytkowa, a matematyki uczyła ją prof. Joanna Tabaczyńska. Po zdaniu matury Aniela Kolbuszewska podjęła naukę na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego, studiując w la-

Przed egzaminem na bibliotekarza dyplomowanego – czerwiec 1962 r.

³ A. Dobrzycka, *Rodzina Dobrzyckich*, [w:] *Inteligencja poznańska. Historia i wspomnienia*, Poznań 1998, s. 224–241.

tach 1952–1956 u wykładowców tej miary, co prof. Julian Czyżewski (geografia fizyczna Polski), prof. Alfred Jahn (geomorfologia), prof. Antoni Wrzosek (geografia ekonomiczna), prof. Aleksander Kosiba (klimatologia), prof. Antoni Opolski (astronomia), prof. Józef Oberc (geologia), prof. Jan Tomaszewski (gleboznawstwo).

Studia ukończyła zdobywając tytuł magistra w 1957 r. Trzy lata później zakończyła edukację w Szkole Muzycznej.

DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEKARSKA

W Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu została zatrudniona przez dyrektora Antoniego Knota 1 listopada 1956 r. na tzw. ryczałt. Przez prawie rok odbywała staż w poszczególnych działach biblioteki, zdobywając wiedzę i doświadczenie biblioteczne. Swoją praktykę rozpoczęła od Działu Opracowania Druków Zwartych Nowych, gdzie przechodziła gruntowne szkolenie w zakresie katalogowania książek pod kierownictwem ówczesnego kierownika działu mgr Jana Ożoga i mgr Janiny Ociepkowej. Szkolenie to odbywało się na podstawie obowiązujących w bibliotece przepisów katalogowania Józefa Grycza⁴. Skierowana następnie do Oddziału Katalogów mozolnie porządkowała setki kart katalogowych. W późniejszym czasie pełniła dyżury w Czytelni Głównej, gdzie charakter pracy pozwalał jej na kontakt z książką z różnych dziedzin wiedzy. Po prawie rocznej pracy Aniela Kolbuszewska otrzymała etat, który związał ją z Biblioteką Uniwersytecką aż do momentu przejścia na emeryturę. Po szkoleniach w działach ogólnych, na zapytanie dyrekcji, jak widzi swoją przyszłość w Bibliotece, wyraziła chęć pracy w Gabinecie Muzycznym, którego nazwa została zmieniona w 1961 r. na Oddział Zbiorów Muzycznych w ramach zmian w strukturze organizacyjnej Biblioteki Uniwersyteckiej wprowadzonych przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego⁵.

⁴ J. Grycz; W. Borkowska, *Skrócone przepisy katalogowania alfabetycznego*, Warszawa 1953.

⁵ Dz. Urz. Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, 1961, nr 3, poz. 9.

Remont prowadzony w Bibliotece Uniwersyteckiej w 1955 r. spowodował, że część zbiorów specjalnych została umieszczona w budynku przy ul. K. Szajnochy 7/9, część w magazynie głównym przy ul. K. Szajnochy 10, reszta zaś w jednej wielkiej sali w tym samym budynku, gdzie wydzielono stanowiska pracy dla bibliotekarzy zbiorów specjalnych. Kierownikiem całego zespołu był wówczas doc. Bronisław Kocowski, który zapoznał Anielę Kolbuszewską ze specyfiką tej kolekcji.

W październiku 1957 r. władze Biblioteki zleciły jej sporządzenie spisu obejmującego zbiory Gabinetu Muzycznego, który od przeszło roku był pozbawiony opiekuna. Wykaz ten zawierał stare druki muzyczne z XVI–XVIII w. pochodzące z dawnej Biblioteki Miejskiej, druki muzyczne różnej proweniencji, nuty nowe zgromadzone w latach 1953–1957, a także tzw. księgozbiór podręczny obejmujący druki zwarte i czasopisma. Na podstawie tego spisu komisja w składzie: doc. dr Marta Burbianka, doc. dr Bronisław Kocowski i mgr Jadwiga Kusińska z dniem 18 listopada 1957 r. przekazała Anieli Kolbuszewskiej wymienione zbiory wraz z katalogami kartkowymi, a także 8 woluminami rękopiśmiennych katalogów rękopisów i druków muzycznych XVI–XX w. dawnej Biblioteki Miejskiej.

Praca nad zbiorami muzycznymi, ze względu na ich lokalizację, była bardzo skomplikowana, stare druki bowiem znajdowały się w Magazynie Głównym przy ul. K. Szajnochy. Pierwszy kontakt z tą cenną kolekcją Aniela Kolbuszewska miała już na samym początku swojej pracy nad muzykaliami. Do Biblioteki napływały wówczas z zagranicy listy – kwerendy od niespokojnych o los wrocławskich zbiorów muzykologów z całego świata – głównie z Niemiec i Stanów Zjednoczonych⁶. Nowe nabytki, uzyskiwane przez Bibliotekę w for-

⁶ W Oddziale Zbiorów Muzycznych do dziś przechowywane są zeszyty dokumentujące tę formę przekazywania drogą pisemną danych dotyczących wrocławskich muzykaliów. Zapisane początkowo drobnym, w latach późniejszych mniej dbałym piśmem, figurują tysiące szczegółów o wydaniach, wydawcach muzycznych, zapisach nutowych, o książkach głosowych itd., o których kwerenci byli informowani.

mie egzemplarza obowiązkowego, na okres remontu budynku przy ul. K. Szajnochy 10 przewieziono do Sali Muzycznej Gmachu Głównego Uniwersytetu i praktycznie w tym okresie były one niedostępne. Wkrótce, w związku z zakończeniem w 1958 r. remontu budynku przy ul. św. Jadwigi 3/4, przeznaczonego na zbiory specjalne, muzykalia zostały częściowo przetransportowane do nowego pomieszczenia. Ten okres pracy Anieli Kolbuszewskiej wiązał się nie tylko z katalogowaniem nowych zbiorów nutowych, prowadzeniem własnych inwentarzy, ale również z pracą związaną z przewożeniem na Piasek kolejnych transportów zbiorów, dotychczas rozlokowanych w różnych pomieszczeniach należących do Uniwersytetu Wrocławskiego. Zadanie to przysparzało wiele trudności, bo w 1959 r. gmach biblioteki na Piasku nie był w pełni wyposażony, a liczba personelu bibliotecznego niewielka.

Po przemieszczeniu muzykaliów do budynku na Wyspie Piaskowej władze uczelni powierzyły Anieli Kolbuszewskiej pełnienie obowiązków kierownika Oddziału Muzycznego. Warunki w odbudowanej bibliotece nie były łatwe. W grudniu 1958 r. oddział ulokowano na II piętrze w sąsiedztwie Oddziału Starych Druków, a z dniem 1 października 1959 r., rozpoczęto udostępnianie muzykaliów czytelnikom. Oddział dysponował, co prawda, jednym pomieszczeniem z w pełni wyposażonym stanowiskiem bibliotekarskim oraz niezbędnym w dziele pianinem, ale zbiory rozmieszczone były na różnych kondygnacjach budynku. Poza tym stare druki muzyczne jeszcze przez pewien czas ciągle składowane były w gmachu głównym Biblioteki przy ul. K. Szajnochy, co bardzo utrudniało ich opracowywanie. Pierwsza pracownia Oddziału Muzycznego mieściła się w pokoju wówczas oznaczonym nr 24, część zbiorów tymczasowo ulokowano w dzisiejszym pomieszczeniu opracowania starych druków, w części północnej skrzydła południowego. Później jakiś czas zbiory muzyczne były przechowywane w magazynie Oddziału Starych Druków, w zachodnim skrzydle budynku. Księgozbiór specjalistyczny, książki i czasopisma oraz nuty nowe ulokowane były na parterze. W tym okresie Aniela Kolbuszewska zaczęła nawiązywać kontakty zawodowe z bi-

bliotekarzami muzycznymi w bibliotekach krajowych oraz ze specjalistami europejskimi. Niezwykle owocne okazały się szczególnie te z Sekcją Bibliotek Muzycznych przy Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, prowadzoną przez mgr Marię Prokopowicz.

Początkowo wszystkie prace związane z prawidłowym oznakowaniem i opracowywaniem muzykaliów Aniela Kolbuszewska wykonywała sama, z czasem dyrekcja sporadycznie delegowała do pomocy przy tych pracach magazynierów, którzy zajmowali się przeważnie sygnowaniem zbiorów. Dzisiaj sama wspomina, że zadanie to było dla niej ogromnym wyzwaniem. Do przeniesienia i opracowania była ogromna liczba woluminów w tym ok. 3 tys. cennych starych druków i 1500 rękopisów muzycznych. Większość z nich była w nieładzie, bez znaków własnościowych, często bardzo zniszczone i brudne. Obowiązek ułożenia, spisania, opracowania i sporządzenia inwentarza spadł właściwie na jedną osobę. W kolejnych latach liczba zbiorów systematycznie się powiększała, doszła bieżąca produkcja nut drukowanych przez polskie i zagraniczne firmy wydawnicze, a także książki i czasopisma o tematyce muzycznej wchodzące w skład tzw. księgozbioru podręcznego. Dzięki ogromnej determinacji Anieli Kolbuszewskiej w krótkim czasie duża część rękopisów i starych druków muzycznych uzyskała nowe sygnatury, a informacja o nich pojawiła się w międzynarodowych bibliografiach i katalogach obejmujących europejski dorobek muzyczny.

O dużym zaangażowaniu i pracowitości Anieli Kolbuszewskiej świadczą dane statystyczne zamieszczone w rocznych sprawozdaniach bibliotecznych oddziału. W zakresie opracowania druków nutowych: w 1959 r. skatalogowała ona 344 woluminy nut i sporządziła 988 kart katalogowych, w 1964 r. opracowała 574 woluminy oraz sporządziła 919 kart katalogowych, zaś w 1969 r. liczba dzieł opracowanych wyniosła 800 woluminów, do których sporządziła 1543 karty katalogowe.

Z każdym rokiem wraz z liczbą czytelników wzrastała liczba udostępnionych muzykaliów. Oddziałowa książka odwiedzin w 1959 r. odnotowała 51 czytelników, w 1964 r. oddział obsłużył już 180 osób,

a w 1969 r. z muzykaliów skorzystało 327 czytelników⁷. Z dniem 1 października 1969 r. dwa wydzielone dla czytelników stoły zostały określone mianem czytelni własnej, a od 1 listopada został zatrudniony magazynier w pełnym wymiarze godzin. Dopiero od 1973 r. dyrekcja Biblioteki zatrudniła drugiego pracownika do prac merytorycznych.

Jesienią roku 1968 oddział został przeniesiony do nowych pomieszczeń na parterze gmachu i ulokowany w jednej wielkiej sali. Pomieszczenie pełniło rolę zarówno magazynu jak i pracowni, nie spełniając tym samym warunków zgodnych z przepisami obowiązującymi w bibliotece. Jediną korzyścią dla pracowników był fakt, że cały księgozbiór nareszcie znajdował się w jednym miejscu. W takich niekorzystnych warunkach przez prawie 25 lat odbywała się praca zatrudnionych w oddziale osób. Dopiero w roku 1994, w wyniku zabiegów Anieli Kolbuszewskiej, już jako zastępcy dyrektora d/s zbiorów specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej, pracownia Oddziału Muzycznego i część księgozbioru zostały przeniesione do zwolnionych przez Obronę Cywilną pokojów w południowo-wschodniej części gmachu na parterze.

Działalność Anieli Kolbuszewskiej nie ograniczała się jednak tylko do prac związanych z porządkowaniem zbiorów w Oddziale Muzycznym. Służyła również pomocą w pracach merytorycznych w Oddziale Starych Druków, gdzie dokonywała m.in. korekty i konkordancji sygnatur katalogu inkunabułów. Pełniła dyżury w Czytelni Zbiorów Specjalnych, zastępowała pracowników w sekretariacie, Oddziałach Kartograficznym, Starych Druków i Udostępniania. Na potrzeby innych działów tłumaczyła na języki obce kwerendy. Jednocześnie stale podwyższała swoje kwalifikacje. W okresie 27–30 czerwca 1962 r. z powodzeniem zdała egzamin bibliotekarski dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych⁸, a w maju 1978 r. złożyła egzamin z języka francuskiego w Ministerstwie Nauki Szkolnictwa Wyższego

⁷ Dane wg sprawozdań rocznych sporządzanych w oddziale.

⁸ Egzamin złożony przed komisją działającą w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie, gdzie przewodniczącym Komisji był prof. Aleksander Birkenmajer. Na sześciu kandydatów z BUWr. dyplom uzyskały tylko dwie osoby.

i Techniki w Warszawie. Dzięki dużej aktywności zawodowej szybko awansowała na kolejne stanowiska.

1 października 1960 r. otrzymała awans na stanowisko starszego bibliotekarza, 1 sierpnia 1965 r. awansowała na stanowisko kustosza, 1 sierpnia 1966 r. otrzymała etat bibliotekarza dyplomowanego, zostając adiunktem bibliotecznym, 1 sierpnia 1968 r. została kustoszem dyplomowanym, a z dniem 1 sierpnia 1978 r. starszym kustoszem dyplomowanym, osiągając tym samym najwyższy pułap w hierarchii etatów bibliotecznych.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA, PUBLIKACYJNA I ORGANIZATORSKA

Propagując informacje o zbiorach oddziału organizowała prezentacje najcenniejszych i najciekawszych kolekcji muzykaliów na wystawach towarzyszących odbywającemu się cyklicznie we Wrocławiu Międzynarodowemu Festiwalowi Wratislavia Cantans. W porządku chronologicznym cykl tych ekspozycji przedstawia się następująco:

- 1979 – *Rękopisy i druki muzyczne ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Zorganizowana w Miejskiej i Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej wystawa z okazji odbywającego się 14 Festiwalu Wratislavia Cantans reprezentowała materiały wydane od 1558 r. do czasów współczesnych. Przedstawiała różny sposób zapisu muzyki wokalnoinstrumentalnej i technik graficznych, zarówno w rękopisach jak i drukach muzycznych.
- 1980 – *Druki muzyczne ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Odwiedzający wystawę prezentowaną w Miejskiej i Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej we Wrocławiu mogli zapoznać się z ewolucją formy wydawniczej kantaty, poczynając od XVII-wiecznych utworów drukowanych w oficynach włoskich, poprzez ciekawe wydania z przełomu XVIII i XIX w. utworów takich kompozytorów, jak Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwik van Beethoven czy Johann Sebastian Bach
- 1981 – *Aria – arietta – cavatina. Druki ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Zorganizowana w Ratuszu Miejskim wystawa, prezentowała najciekawsze i najcenniejsze wydawnictwa nutowe od 1586 do 1825 r. Na całość składało się 40 ekspozatów, które ukazywały rozwój i ewolucję typografii muzycznej, uwzględniając w szczególności produkcję oficyn włoskich.

- 1982 – *Nuty ilustrowane. Drzeworyt, miedzioryt, litografia*. Ekspozycja prezentująca nutową grafikę ilustracyjną w Ratuszu Miejskim podzielona była na trzy części. Pierwsza obejmowała renesansowe i barokowe druki z drzeworytowymi rycinami, wśród których znajdowały się m.in. utwory dedykowane królom polskim. Druga część ukazywała druki XVIII w. z ozdobnymi kartami tytułowymi, wśród których umieszczony był pierwodruk koncertu fortepianowego Wolfganga Amadeusa Mozarta. Trzecią część stanowiły litografie. W grupie tej znajdował się m.in. *Album Majowy* Ignacego Jana Paderewskiego.
- 1983 – *Kwiaty w muzyce. Druki ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Pokazane na wystawie w Ratuszu Miejskim eksponaty obejmowały druki wydawane od XVI w. po czasy współczesne, ukazując różne style i formy kształtujące się na przestrzeni epok. Kryterium doboru obiektów stanowiła ornamentyka florystyczna.
- 1984 – *Pieśń polska w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Na wystawie zorganizowanej w Ratuszu Miejskim zaprezentowane zostały polskie muzykalia w formie pieśni z XIX i XX w. Wśród nich znalazły się *Śpiewy historyczne* Juliana Ursyna Niemcewicza, *Śpiewnik domowy* Stanisława Moniuszki, a także druki z utworami takich kompozytorów, jak Aleksander Zarzycki, Zygmunt Noskowski, Mieczysław Karłowicz i Karol Szymanowski.
- 1985 – *W kręgu rocznic*. Wystawa odnosiła się do rocznicy urodzin Henricha Schütza (znanego pod nazwiskiem Henricus Sagittarius), Johanna Sebastiana Bacha oraz Georga Friedricha Haendla. Wystawiono najcenniejsze i najstarsze druki z utworami wspomnianych kompozytorów posiadane przez Bibliotekę Uniwersytecką. Eksponowane we wrocławskim Ratuszu Miejskim muzykalia charakteryzowała ciekawa grafika zarówno w zapisie nutowym, jak i w postaci ilustracji umieszczonych na kartach tytułowych.
- 1986 – *Literackie inspiracje muzyki romantycznej*. Ekspozycja prezentowana w Ratuszu Miejskim podzielona była na trzy grupy: pieśń, muzyka programowa i opera. Grupa pierwsza obejmowała m.in. kompozycje Franza Schuberta, Roberta Schumanna i Johannes Brahmsa, grupę drugą ilustrowały dzieła takich twórców, jak Ferenc Liszt, Hector Berlioz i Felix Mendelssohn-Bartholdy, zaś w grupie trzeciej umieszczono utwory Carla Marii Webera i Heinricha Marschnera. Wszystkie eksponaty to wydania z XIX w. Autorką opisów była bibliotekarka Oddziału Muzycznego – Wiesława Síp.
- 1987 – *Muzyka wokalna w wydawnictwach wrocławskiej firmy Hainauera*. Wystawa zorganizowana w Ratuszu prezentowała najciekawsze druki muzyki wokalne z okresu wieloletniej działalności tej oficyny, która wspaniała się wydaniem m.in. dzieł Fryderyka Chopina, Władysława Żeleńskiego, Zygmunta Noskowskiego oraz Maurycego Moszkowskiego.

- 1988 – *Polonica nutowe w Oddziale Zbiorów Muzycznych Biblioteki Uniwersyteckiej*. Na wystawie tej zapoznano publiczność festiwalową z najcenniejszymi obiektami polskiej twórczości muzycznej.
- 1989 – *Muzyka wokalna w publikacjach wrocławskich firm wydawniczych ubiegłych stuleci*. Zaprezentowano na tej wystawie druki muzyczne m.in. takich wrocławskich wydawców, jak Julius Hainauer i Franz Ernst Christoph Leuckart.
- 1990 – *Z muzycznej przeszłości Wrocławia – wystawa druków ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*.
- 1992 – *Z muzycznej teki Wrocławia 1812–1892*. Wystawa zorganizowana w Muzeum Historycznym we Wrocławiu składała się z 37 eksponatów prezentujących utwory m.in. takich kompozytorów, jak Max Bruch, Friedrich Wilhelm Berner i Joseph Ignaz Schnabel.

W 1983 r. z inicjatywy Jarosława Stępowskiego, ówczesnego prezesa Legnickiego Towarzystwa Muzycznego, a zarazem organizatora sesji naukowej poświęconej tradycjom muzycznym Legnicy, Aniela Kolbuszewska przygotowała w Okręgowym Muzeum Miedzi wystawę *Bibliotheca Rudolphina. Druki i rękopisy muzyczne z legnickiej biblioteki księcia Jerzego Rudolfa*. Zaprezentowała na niej po raz pierw-

Podczas wystawy o tematyce muzycznej (1984 r.);
od lewej: Wanda Tomaszewska, Aniela Kolbuszewska i Maria Hoffmann.

szy wyniki poszukiwań dotyczących zlokalizowania w Polsce cennej renesansowej kolekcji. Na wystawie zobaczyć można było 75 pozycji znajdujących się w trzech bibliotekach: Bibliotece Narodowej, Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu oraz Bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Legnicy. Wystawa cieszyła się ogromnym zainteresowaniem środowiska muzycznego i przyniosła niespodziewany efekt. Po zaprezentowaniu wymienionych pozycji okazało się, że pewna liczba woluminów, uważanych dotąd za zaginione, a należących do tej historycznej kolekcji, znajduje się w Bibliotece Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W konsekwencji na zamówienie Legnickiego Towarzystwa Muzycznego Aniela Kolbuszewska merytorycznie opracowała wspomnianą kolekcję w 1983 r. Dopiero jednak w 1992 r. efekt jej pracy ukazał się w postaci drukowanego katalogu obejmującego 265 pozycji w tym 240 druków i 25 rękopisów dawnej „Rudolfiny”.

W 1997 r. Muzeum Narodowe we Wrocławiu przy finansowym współdziałaniu Ministerstwa Kultury i Sztuki zorganizowało wystawę *Musica Sacra. Motywy muzyczne w sztuce śląskiej XIII–XVIII wieku*. Wydarzenie to organizowane było w ramach cyklu imprez kulturalnych towarzyszących odbywającemu się we Wrocławiu Światowemu Kongresowi Eucharystycznemu. Komisarzem wystawy oraz autorem koncepcji i scenariusza był Romuald Nowak. W ramach tej wystawy Aniela Kolbuszewska zaprezentowała ekspozycję zatytułowaną *Przy wtórze cytry i przy dźwięku harfy*, na którą składały się rękopisy, zażytkowe stare druki, a także luźne grafiki pochodzące z kolekcji zbiorów specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Całość ekspozycji stanowił materiał prezentujący ikonografię instrumentów muzycznych od średniowiecza do wczesnego romantyzmu. Wystawa ta została uznana przez Ministerstwo Kultury i Sztuki za jedno z ważniejszych wydarzeń kulturalnych 1997 r. W tym samym roku, kilka miesięcy po powodzi jaka nawiedziła Wrocław, zdjęcia wykonane przez Anielę Kolbuszewską umieszczono pośród innych fotografii na wystawie zorganizowanej w dniach od 16 września do 12 października 1997 r. we wrocławskiej Galerii Sztuki Współczesnej BWA.

W latach 1974–1975 Aniela Kolbuszewska uczestniczyła w kilku audycjach we Wrocławskiej Rozgłośni Polskiego Radia, zapoznając słuchaczy z tematyką muzyczną, obejmującą zarówno charakterystykę postaci kompozytorów, opisy kolekcji, jak również relacji z pobytów w XIX-wiecznym Wrocławiu takich kompozytorów, jak Niccolò Paganini, Franz Liszt czy Hector Berlioz. Programy te prowadzone były przez redaktor Zofię Owińską, która z wielką umiejętnością i gustem dobierała do nich ilustrację muzyczną. Audycje cieszyły się dużym zainteresowaniem i były wielokrotnie powtarzane.

Począwszy od roku akademickiego 1966/1967 Aniela Kolbuszewska prowadziła cykliczne kursy przysposobienia bibliotecznego, a także wykłady dotyczące historii drukarstwa muzycznego dla studentów Akademii Muzycznej we Wrocławiu oraz studentów Kulturoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Aniela Kolbuszewska jest autorką wielu publikacji, wśród których przeważają prace z dziedziny historii drukarstwa i bibliotekarstwa muzycznego oraz katalogi zbiorów muzycznych bibliotek z terenu Śląska. Jej nazwisko figuruje również pod wieloma hasłami w encyklopediach muzycznych, bibliotekarskich i ogólnych. Dużym osiągnięciem było opracowanie przez nią polskiej wersji międzynarodowych przepisów katalogowania rękopisów muzycznych. Recenzja jej pracy *Katalog muzycznych dzieł teoretycznych XVI i XVII wieku* ukazała się w międzynarodowym czasopiśmie muzykologicznym „Notes”⁹ oraz w polskim kwartalniku „Muzyka”¹⁰.

Jej działalność propagująca zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej wychodziła również poza Dolny Śląsk. Jako przedstawicielka Oddziału Zbiorów Muzycznych Biblioteki Uniwersyteckiej prezentowała ją od 1963 r. w związku z przynależnością Oddziału do Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych (*Association Internationale des Bibliothèques Musicales*). Dobra znajomość języków obcych i obcej literatury fachowej pozwalała jej na czynny udział w konfe-

⁹ F. Pajerski, [rec.] „Notes. The Quarterly Journal of music Library Association” 1975, nr 4, s. 785–786.

¹⁰ M. Pielech, [rec.] „Muzyka” 1974, nr 4, s. 91–92

rencjach i prezentowanie tam swoich referatów w językach międzynarodowych¹¹. Począwszy od roku 1967 Aniela Kolbuszewska była również stałym uczestnikiem cyklicznych Krajowych Konferencji Bibliotekarzy Muzycznych, angażując się w prace związane z problematyką opracowania muzykaliów.

Aniela Kolbuszewska od lat 70. współpracowała z działającą przy Międzynarodowym Stowarzyszeniu Bibliotek Muzycznych międzynarodową redakcją „Répertoire International de Sources Musicales” (RISM, Międzynarodowe Repertorium Źródeł Muzycznych), której materiały bibliograficzne ukazują się od szeregu lat w postaci wydawnictw seryjnych obejmujących różnego rodzaju źródła muzyczne. Dzięki tej współpracy w wielotomowym opracowaniu zamieszczono informacje o 3344 woluminach starych druków muzycznych znajdujących się w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu¹². W zakresie opracowania rękopisów Aniela Kolbuszewska nawiązała również współpracę z Biblioteką Narodową w Warszawie. Dla potrzeb RISM w 1986 r. skatalogowała XVII-wieczne rękopisy muzyczne na kartach-wzorcach wg międzynarodowej normy z wpisaniem incipitów muzycznych. W kilka lat później Oddział Zbiorów Muzycznych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu rozpoczął samodzielną współpracę z redakcją RISM, mającą na celu dokumentację wrocławskich rękopiśmiennych źródeł muzycznych z wykorzystaniem programu komputerowego PIKADO. Prowadzone wcześniej opracowanie rękopisów metodą tradycyjną zostało zastąpione opracowaniem komputerowym w zainstalowanym w 1997 r. w Oddziale Zbiorów Muzycznych programie. Dzięki zaangażowaniu Anieli Kolbuszewskiej we wspomnianej wyżej bazie do dnia 20 listopada 2008 r. wprowadzono 8505 rekordów dla 1816 rękopisów muzycznych. Obecnie materiał ten dostępny jest na płytach CD oraz on-line w Internecie.

W 1988 r. Aniela Kolbuszewska przebywała na półrocznym kontrakcie w Stanach Zjednoczonych, gdzie zajmowała się m.in. kompu-

¹¹ Na konferencji w Berlinie w 1985 r. referat *Polskie przepisy katalogowania* wygłosiła w języku niemieckim.

¹² *Einzeldrucke vor 1800*, Kassel 1971–2003, t. 1–15 [RISM, A/I/1–15].

terowym katalogowaniem muzykaliów w University of Virginia Music Library w miejscowości Charlottesville. Podczas tego pobytu wygłosiła referat *Music research libraries in Poland* w trzech instytucjach: East Carolina University w Greenville, Harvard University Library w Cambridge oraz na dorocznej konferencji bibliotekarzy muzycznych regionu wschodniego Chesapeake Chapter w miejscowości Blacksburg w stanie Virginia.

Jako przedstawicielka Oddziału Zbiorów Muzycznych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu i uznany autorytet była zapraszana na liczne imprezy kulturalne związane z historią muzyki na Śląsku. Zawsze brała w nich czynny udział, często występując z referatami. W porządku chronologicznym lista tych spotkań przedstawia się następująco:

- 1972 (3–14.10) – Sesja naukowa z okazji 300-lecia śmierci Ks. Jerzego Wilhelma IV, Towarzystwo Miłośników Ziemi Brzeskiej, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Brzeg – Zamek Piastowski.
- 1973 (25–26.05) – II Ogólnopolska Sesja Naukowa zorganizowana z okazji zbliżającej się rocznicy wygaśnięcia rodu Piastów, Towarzystwo Miłośników Ziemi Brzeskiej, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Brzeg – Zamek Piastowski, referat A. Kolbuszewskiej na temat Rudolfiny.
- 1974 (18–19.10) – Sesja naukowa *Średniowieczna kultura na Śląsku*, Towarzystwo Miłośników Ziemi Brzeskiej, Instytut Historyczny UW, Urząd Powiatowy w Brzegu, Brzeg – Dom Kultury.
- 1975 (7–9.11) – IX Ogólnopolska Konferencja Muzykologiczna, Związek Kompozytorów Polskich, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Legnicy, Wojewódzki Dom Kultury w Legnicy.
- 1980 (25–26.03) – Konferencja naukowa *Tradycje śląskiej kultury muzycznej III*, komunikat A. Kolbuszewskiej *O księgozbiorze muzycznym Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, PWSM we Wrocławiu.
- 1983 (7–8.10) – Sesja naukowa *Życie muzyczne Legnicy od XIII do XIX w. na tle ówczesnej kultury Śląskiej*, Legnickie Towarzystwo Muzyczne; Okręgowe Muzeum Miedzi w Legnicy, referat A. Kolbuszewskiej *Biblioteka muzyczna księcia Jerzego Rudolfa w Legnicy*, impreza towarzysząca: *Wystawa zachowanych muzykaliów ze zbiorów Legnickiej „Rudolfiny”*, Legnica, Okręgowe Muzeum Miedzi.
- 1984 (14–15.04) – Sesja naukowa *Dorobek i perspektywy badań nad przeszłością regionu legnickiego*, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Legnicy, Legnica, Zamek Piastowski.

- 1984 (14–15.04) – Konferencja Naukowa z okazji 25-lecia TPN w Legnicy, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Legnicy, Legnica, Zamek Piastowski.
- 1984 (10–11.04) – Konferencja naukowa *Tradycje Śląskiej Kultury Muzycznej*, referat A. Kolbuszewskiej *Zbiory muzyczne księcia brzeskiego Jana Chrystiana*, Wrocław, Akademia Muzyczna.
- 1985 (3–5.10) – Sesja muzykologiczna *Kultura muzyczna Legnicy i jej związki z kulturą muzyczną Śląska*, Legnickie Towarzystwo Muzyczne, referat A. Kolbuszewskiej *Koncerty Liszta na Śląsku*, Legnica, Okręgowe Muzeum Miedzi.
- 1986 (26–27.04) – Konferencja poświęcona inwentaryzacji ikonografii instrumentów muzycznych, Ludowy Instytut Muzyczny w Łodzi, Stara Wieś.
- 1987 (2.10) – Sesja muzykologiczna *Życie muzyczne Legnicy na tle kultury Dolnego Śląska w XIV–XX wieku*, Legnickie Towarzystwo Muzyczne im. St. Moniuszki, referat A. Kolbuszewskiej *Materiały do bibliografii muzycznej Legnicy – studium przygotowawcze*, Legnica.
- 1987 (26–2.11) – Konferencja naukowa *Tradycje Śląskiej kultury muzycznej*, Akademia Muzyczna we Wrocławiu, referat A. Kolbuszewskiej *Działalność muzycznej firmy Hainauera we Wrocławiu*.
- 1989 (29–30.09) – Sesja muzykologiczna *Życie muzyczne Legnicy od XIII do XIX wieku na tle ówczesnej kultury Śląska*, Legnickie Towarzystwo Muzyczne im. St. Moniuszki, referat A. Kolbuszewskiej *Tobias Schönfeld i jego związki z Legnicą*, Legnica, Okręgowe Muzeum Miedzi.
- 1990 (02–12.04) – *Śląskie druki muzyczne ubiegłych stuleci*, A. Kolbuszewska organizowała w Akademii Muzycznej we Wrocławiu wystawę, prezentując 42 eksponaty pochodzących ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej.
- 1991 (26–27.09) – Sesja muzykologiczna *Muzyka śląska od XIII–XIV wieku*, Legnickie Towarzystwo Muzyczne im. St. Moniuszki, Legnica, Okręgowe Muzeum Miedzi.
- 1992 (9–11.04) – Konferencja naukowa *Tradycje Śląskiej kultury muzycznej VII*, referat A. Kolbuszewskiej *Wydawnictwo muzyczne F.E.C. Leuckarta we Wrocławiu*, Akademia Muzyczna we Wrocławiu.
- 1992 (3.12) – Wrocławska sesja naukowa poświęcona życiu i twórczości Adama Mickiewicza – *W 170 rocznicę wydania Ballad i Romansów*, A. Kolbuszewska w Klubie Muzyki i Literatury we Wrocławiu organizuje wystawę *Poezja Adama Mickiewicza w muzyce*.

Kiedy w 1990 r. Aniela Kolbuszewska została powołana na stanowisko zastępcy dyrektora ds. zbiorów specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, przyjęła to wyzwanie, mając jednocześnie świadomość, że w ten sposób straci bezpośredni kontakt z księgozbio-

rem muzycznym. Piastując to stanowisko do końca 2002 r., dała się poznać jako znakomity organizator. Wykorzystała swój naturalny talent godzenia obowiązku prezentowania Biblioteki na zewnątrz z umiejętnością kierowania zespołem. Rzeczowa i konkretna w działaniu, wzbudzała respekt a zarazem szacunek. Jako zwierzchnik potrafiła znaleźć rozwiązanie problemu zawsze tam, gdzie wydawać się mogło, że wszystkie możliwości zostały już wyczerpane. Dzięki posiadanej wiedzy i talentom organizatorskim w krótkim czasie doprowadziła do uporządkowania kolekcji i likwidacji wieloletnich zaniedbań dokumentacyjnych z zakresu rejestracji i kontroli zbiorów. Z inicjatywy ówczesnej dyrekcji i przy jej zaangażowaniu w 1992 r. Biblioteka podjęła wieloletnią współpracę z Uniwersytetem w Marburgu, która zaowocowała zabezpieczającym zmikrofilmowaniem najcenniejszych zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Współpracując z Uniwersytetem w Osnabrück, przyczyniła się do wydania publikacji barokowych druków okolicznościowych, których unikatowy zbiór stanowi ważną część kolekcji starych druków.

Trudno powiedzieć, w jaki sposób potrafiła pogodzić wszystkie swoje obowiązki. Wydaje się, że wynikało to z cech jej charakteru – dokładności, sumienności, solidności i precyzyjności. Była jak wódz, który ułożywszy sobie strategiczny plan, dąży do najściślejszego jego wykonania. Takim planem był każdy dzień jej pracy. Z relacji Krystyny Porębskiej – prowadzącej sekretariat w budynku Biblioteki na Wyspie Piaskowej – wynika, że współpraca z Anielą Kolbuszewską, choć nie zawsze łatwa ze względu na liczne obowiązki, była bardzo dobra. Styl kierowania oddziałami zbiorów specjalnych – Krystyna Porębska określa jednym zdaniem – niekonwencjonalny i nowatorski.

„Pani dyrektor – wspomina Krystyna Porębska – zawsze potrafiła znaleźć czas dla każdego pracownika, nigdy nikogo nie zostawiała samemu sobie z jego problemem. Na każdą sprawę patrzyła z góry, starając się przewidzieć wszystkie konsekwencje i następstwa swoich decyzji. Począwszy od godziny 8.00, kiedy zjawiała się w swoim gabinecie, aż do godziny 15.00 była »do dyspozycji«, z małą przerwą na posiłek ok. 13.00. Znajdowała jednak zawsze czas, aby po tej krót-

kiej przerwie pójść do swojego „ukochanego” Oddziału Muzycznego, choćby na godzinę, i opracować kolejny rękopis muzyczny”.

Pomimo licznych obowiązków wicedyrektora Aniela Kolbuszewska w dalszym ciągu znajdowała również czas na intensywną pracę naukową z zakresu muzykologii. Świadczy o tym fakt wydania w latach 90. dwóch publikacji i kilku artykułów oraz udział w konferencjach naukowych, na których wygłaszała referaty i uczestniczyła w dyskusjach. Za swoją pracę na rzecz szerzenia kultury muzycznej i propagowania zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej nagradzana była wieloma odznaczeniami państwowymi. Został jej przyznany m.in. brązowy, srebrny i złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medal Akademii Muzycznej we Wrocławiu, oraz znaczna ilość odznaczeń i dyplomów za wieloletnią pracę, zarówno od środowisk muzykologów jak i bibliotekarzy.

Aniela Kolbuszewska do dziś w sposób niezwykle harmonijny łączy pracę bibliotekarską z działalnością naukową i należy niewątpliwie do najbardziej zasłużonych pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej. Z wykształcenia geograf, z zamiłowania muzykolog swoje zawodowe życie poświęciła tej drugiej specjalności. W krótkim czasie zdobyła sobie uznanie i opinię specjalisty w dziedzinie bibliotekarstwa muzycznego zarówno w kraju jak i za granicą. Dzięki stałemu pogłębianiu wiedzy zawodowej oraz znajomości kilku języków obcych (angielskiego, niemieckiego, francuskiego, włoskiego, łotewskiego, rosyjskiego i łaciny) już w pierwszych latach swojej pracy uzyskała najwyższe kwalifikacje zawodowe. Dzięki jej wysiłkom i systematycznej pracy pracowników, którymi przez wiele lat kierowała, kolekcja muzykaliów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu należy do najlepiej zbadanych i opisanych w Polsce. Jest autorką wielu niezwykle cennych publikacji naukowych z dziedziny muzykologii, wystaw towarzyszących wydarzeniom kulturalnym we Wrocławiu, a także uczestniczką konferencji i sympozjów muzykologicznych.

Obecnie, po zakończeniu pracy na stanowisku wicedyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej, nadal współpracuje z Oddziałem Zbiorów Muzycznych. Pod koniec lipca 2008 r. nakładem Wydawnictwa Uni-

wersytetu Wrocławskiego w ramach serii „Bibliothecalia Wratislaviensia” („Acta Universitatis Wratislaviensis” No 2997) ukazała się kolejna publikacja Anieli Kolbuszewskiej *Katalog rękopisów muzycznych XVIII i XIX wieku Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu ze zbiorów Kościoła św. Elżbiety*. Katalog opisuje grupę rękopisów muzycznych znajdującą się obecnie w Oddziale Zbiorów Muzycznych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Całość kolekcji obejmuje 344 pozycje w układzie alfabetycznym haseł według nazwisk kompozytorów, rękopisy anonimowe umieszczone zostały na końcu ciągu. Opis oprócz podstawowych danych, takich jak nazwisko, numer pozycji katalogu, obsada, tonacja, numer opusu i sygnatura, zawiera również informację określającą datę, kopistę, formę zapisu i format biblioteczny. Rozbudowane uwagi dotyczą elementów związanych z tytułem, proveniencją, postacią zapisu oraz datami wykonań w kościele św. Elżbiety. Całość dopełnia fragment incipitu muzycznego w postaci graficznej.

Obecnie planuje wraz z jednym z pracowników Oddziału Muzycznego Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu przygotowanie wydania katalogu rękopiśmiennej spuścizny muzycznej wrocławskiego kompozytora Emila Bohna.

ZAINTERESOWANIA POZA BIBLIOTEKARSKIE

Odrębny rozdział stanowią zainteresowania Anieli Kolbuszewskiej wychodzące poza prace w bibliotece. Zamiłowanie do wędrówek i podróży, przekazane jej przez matkę w dzieciństwie, do dzisiaj stanowią jej pasję. Już we wczesnych latach szkolnych wakacje spędzała z rodzicami na Podhalu. Od tamtego czasu przez wiele lat jej ulubioną formą spędzania urlopu stały się wędrówki po górach¹³. Jej pobyty w górach wiążą się również ze wspomnieniami dotyczącymi życia kulturalnego stolicy Tatr – Zakopanego. Była świadkiem obecno-

¹³ Wiadomości te uzyskano z rozmów prowadzonych w czasie spotkań w Oddziale Zbiorów Muzycznych.

W Tatrach (1958 r.).

ści tam wielu wybitnych osób¹⁴. Pobyty w Zakopanem rozbudziły jej zainteresowanie górami. Liczne wędrowki odbywane z przyjaciółmi sprawiły, że wkrótce знаła niemal każdy ich zakątek. Przez pewien czas brała udział w obozach wspinaczkowych. Podczas licznych wycieczek górskich zdobywała kolejne szczyty i pokonywała coraz trudniejsze szlaki. Jednym z zapisanych osiągnięć tatrzańskich stało się zdobycie 3 lipca 1958 r. szczytu Osterwy¹⁵.

Aktualnie wszystkie wolne chwile wypełnia jej inna pasja, która pochłonęła ją w ostatnim okresie – poszukiwanie i dokumentacja średniowiecznych krzyży pokutnych na terenie całego Śląska.

Wyników tych poszukiwań próżno by szukać w publikacjach. Aniela Kolbuszewska nie planuje ich drukować, zamierza umieścić je natomiast w Internecie. Wszystkie sfotografowane przez nią krzyże i kapliczki pokutne na terenie Śląska – a jest ich około 650, są starannie spisane i zeskanowane w specjalnie do tego celu napisanym programie komputerowym.

¹⁴ Z jej wspomnień przytoczyć można następujący fragment: „...na Krupówkach znajdowała się kawiarnia z dużymi oknami. W prawym oknie przy stoliku siadywał często starszy Pan, a my z bratem Jackiem stawaliśmy zafascynowani, niemal przyklejeni do szyby. Pan uśmiechał się do nas. To był Kornel Makuszyński. Potem Go zabrakło. Są w Archiwach Miasta Zakopanego zdjęcia z Jego pogrzebu. W tłumie na środku placu przed kościołem koło krzyża stoję razem z bratem...”.

¹⁵ Por.: W. H. Paryski, *Tatry Wysokie. Przewodnik taternicki*, Warszawa, 1964, cz. 11, s. 104; P. Michalski [red.], *Galeria Osterwy*, „Góry. Górski magazyn sportowy” 2004, nr 4 (119), s. 56–57.

Z siostrą Marią w Alpach, Grimselpass (20 września 1992 r.).

Przy jednym z krzyży pokutnych, Lapidarium w Sobótce (7 listopada 1999 r.).

Pracowitość, sumienność i wiedza Anieli Kolbuszewskiej jest rzeczywiście niezwykła. Należy do tych bibliotekarzy, których pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu zawsze wspominają z szacunkiem i sentymentem.

BIBLIOGRAFIA PRAC ANIELI KOLBUSZEWSKIEJ

1. *Spis prac literackich i naukowych Stanisława Kolbuszewskiego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis No 40”, (Prace Literackie) Wrocław 1965, s. 231–244.
2. *Sprawozdanie z II Krajowej Konferencji Bibliotekarzy Muzycznych w Toruniu*, „Przegląd Biblioteczny” 1967, nr 35, s. 302–304.
3. *Muzykologia*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, [hasło] Wrocław 1971, szp. 1276–1277.
4. *Śpiewnik*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, [hasło] Wrocław 1971, szp. 2296–2297.
5. *Goślicki Wawrzyniec*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, [hasło] Warszawa 1972, s. 282.
6. *Klimaszewski Hipolit*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, [hasło] Warszawa 1972, s. 415–416.
7. *Cenne muzykalia w Bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Legnicy*, [w:] *Szkice Legnickie*, Legnica 1973, [t.] 7, s. 245–250.
8. *Katalog muzycznych dzieł teoretycznych XVI i XVII wieku*, Wrocław, 1973.
9. *Legnicki zbiór muzyczny księcia Jerzego Rudolfa*, [w:] *Kultura artystyczna renesansu na Śląsku w dobie Piastów*, Opole 1975, s. 97–105.
10. *Przepisy katalogowania rękopisów muzycznych*, tłum. z ang. A. Kolbuszewska, oprac. M.L. Göllner, Wrocław 1979.
11. *Wystawa rękopisów i druków muzycznych ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Wratislavia Cantans 14, Biuletyn Informacyjny” 1979, nr 5, s. 6–8.
12. *O księgozbiorze muzycznym Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Zeszyty Naukowe PWSM we Wrocławiu” 1981, nr 28, s. 175–184.
13. *Kwiaty w muzyce*, „Wratislavia Cantans 18, Biuletyn Informacyjny”, 1983, s. 7–8.
14. *Bibliotheca Rudolphina, Druki i rękopisy muzyczne z legnickiej biblioteki księcia Jerzego Rudolfa*, *Katalog wystawy*, Legnica, 1983.
15. *Pieśń polska. Wystawa druków ze zbiorów Oddziału Muzycznych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Wratislavia Cantans 19, Biuletyn Informacyjny” 1984, nr 2, s. 10–11.
16. *Biblioteka muzyczna księcia Jerzego Rudolfa w Legnicy*, [w:] *Życie muzyczne Legnicy XIII–XIX w. Materiały z sesji naukowej*, Legnica 1984, s. 69–86.

17. *Uwagi do komunikatu W. Węgrzyn-Klisowskiej pt. „Exaudi Domine” Beethovena – wersja oryginalna czy opracowanie*, „Muzyka” 1984, nr 3, s. 98–102.
18. *W kręgu rocznic*, [Komentarz do wystawy druków muzycznych z Biblioteki Uniwersyteckiej], „Wratislavia Cantans 20, Informacja Prasowa” 1985, nr 2, s. 6–7.
19. *Literackie inspiracje muzyki romantycznej*, [Komentarz do wystawy druków muzycznych z Biblioteki Uniwersyteckiej], „Wratislavia Cantans 21, Informacja Prasowa” 1986, nr 1, 1 k. luźna.
20. *Wystawa „Thesaurus musicus”, czerwiec 1983. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu. Oddział Zbiorów Muzycznych*, „Biblioteka Muzyczna” 1983–1984 [wyd. 1986], s. 90–92.
21. *Wrocławska muzyka*, [recenzja książki M. Zduniak *Muzyka i muzycy polscy w dziewiętnastowiecznym Wrocławiu*], „Poradnik Muzyczny” 1986, nr 12, s. 20.
22. *Schütz-Drucke in der Biblioteka Uniwersytecka Wrocław*, „Schütz-Jahrbücher” 1987, Jg. 9, s. 119–122.
23. *Zbiory muzyczne księcia brzeskiego Jana Chrystiana*, „Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej we Wrocławiu” 1987, nr 43, s. 85–115.
24. *Koncerty Liszta we Wrocławiu*, [w:] *Kultura muzyczna Legnicy na tle kultury Śląska*, Legnica 1987, s. 159–181.
25. *Muzyka wokalna w wydawnictwach wrocławskiej firmy Hainauera*, [Komentarz do wystawy druków muzycznych z Biblioteki Uniwersyteckiej], „Wratislavia Cantans 22, Informacja Prasowa” 1987, nr 2, s. 4–5.
26. *Les voyages de Liszt en Silésie*, „Annales Silesiae” 1988, vol. 18, s. 69–78.
27. *Materiały do bibliografii muzycznej Legnicy – Studium przygotowawcze*, [w:] *Życie muzyczne Legnicy na tle kultury Śląska*, Legnica 1989, s. 32–42.
28. *Koncerty Liszta na Śląsku w 1843 roku*, „Zeszyty Lisztowskie” 1989, [nr] 1, s. 19–24.
29. *Działalność firmy muzycznej Juliusa Hainauera we Wrocławiu*, „Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej we Wrocławiu” 1990, nr 49, s. 69–92.
30. *Thobias Schönfeld i jego związki z Legnicą*, [w:] *Życie muzyczne Legnicy na tle kultury Śląska*, Legnica 1990, s. 49–64.
31. *Katalog zbiorów muzycznych legnickiej biblioteki księcia Jerzego Rudolfa*, „Bibliotheca Rudolphina”, Legnica 1992.
32. *Akademia Rycerska w Legnicy, Wstęp*, Legnica 1993, s. 5–9.
33. *Poezja Adama Mickiewicza w twórczości muzycznej*, *Komentarz do wystawy [w Klubie Muzyki i Literatury we Wrocławiu w 1992 r.]*, [w:] *Księga w 170 rocznicę wydania „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza*, [pod red. J. Kolbuszewskiego], Wrocław 1993, s. 492–497.
34. *Hainauer Julius*, [w:] *Encyklopedia muzyczna*, [hasło] Kraków 1993, t. 4, s. 12–13.

35. *Breslau. B. Bibliotheken*, [w:] *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, [hasło] Sachteil, Kassel 1994, Bd. 2, szp. 158–161.
36. *Historische Grundlagen der Musiksammlungen in der Universitätsbibliothek zu Breslau*, [w:] *Deutsche Musik im Osten*, Bd. 6, *Die Musik der Deutschen im Osten und ihre Wechselwirkung mit den Nachbarn*. Hrsg. von Klaus Wolfgang Niemöller und Helmut Loos, Bonn 1994, s. 295–302.
37. *Legniccy kompozytorzy w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (Dokumentacja źródeł XVI–XVII wieku)*, [w:] *Deutsche Musik im Osten, Bd. 5, Beiträge zur Musikgeschichte Schlesiens. Musikkultur – Orgellandschaft, Tagungsbericht, Liegnitz 1991*, Hrsg. von J. Stępowski und H. Loos, Bonn 1994, s. 263–283.
38. *Katalog mikrofilmów druków muzycznych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu ze zbioru Królewskiego Gimnazjum w Brzegu*, „Acta Universitatis Wratislaviensis No 1733” (Bibliothecalia Wratislaviensia, vol. 3), Wrocław 1995.
39. *Zbiory muzyczne kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu*, [w:] *Z dziejów wielkomięskiej fary. Wrocławski kościół św. Elżbiety w świetle historii i zabytków sztuki*, [red. M. Zlat], „Acta Universitatis Wratislaviensis No 1826”, (Historia sztuki, vol. 10), Wrocław 1996, s. 233–238.
40. *Leuckart F.E.Ch.*, [w:] *Encyklopedia muzyczna*, [hasło] Kraków 1997, t. 5, s. 338.
41. *Przy wtórze cytry i przy dźwięku harfy, Katalog [druków i rękopisów z Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu prezentowanych na wystawie we wrocławskim Muzeum Narodowym]*, [w:] *Musica sacra. Motywy muzyczne w sztuce śląskiej XIII–XVIII w.* [oprac. M. Zduniak et al.], Wrocław 1997, s. 72–130.
42. *Zbiory muzyczne*, [w:] *Polonika zagraniczne w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu: informator*, [całość oprac. J. Fercz i E. Pitak; aut. J. Fercz et al.], t. 8: *Zbiory i Prace Polonijne Bibliotek Polskich*, Wrocław 1998, s. 188–197.
43. *Liszt we Wrocławiu*, [w:] *Encyklopedia Wrocławia*, [hasło] Wrocław, 2000, s. 458.
44. *Muzykalia biblieczne*, [w:] *Encyklopedia Wrocławia*, [hasło] Wrocław, 2000, s. 541–542.
45. *Paganini we Wrocławiu*, [w:] *Encyklopedia Wrocławia*, [hasło] Wrocław, 2000, s. 604.
46. *Wydawnictwa muzyczne*, [w:] *Encyklopedia Wrocławia*, [hasło] Wrocław, 2000, s. 928.
47. *Poznajemy zbiory specjalne Biblioteki Uniwersyteckiej. Oddział Zbiorów Muzycznych i jego zbiory*, „Przegląd Uniwersytecki. Pismo Informacyjne Uniwersytetu Wrocławskiego” 2003, nr 2, s. 27–28.
48. *Katalog rękopisów muzycznych XVIII i XIX wieku Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu ze zbiorów wrocławskiego kościoła św. Elżbiety = Katalog der Musi-*

khandschriften des 18. und 19. Jahrhunderts der Universitätsbibliothek Breslau aus den Sammlungen der Breslauer St. Elizabethkirche, wybór i oprac. A. Kolbuszewska, „Acta Universitatis Wratislaviensis No 2997”, (Bibliothecalia Wratislaviensia, 8), Wrocław 2008.

BIBLIOGRAFIA WYKORZYSTANA W PRACY

ŹRÓDŁA

1. Dokumenty z prywatnego archiwum Anieli Kolbuszewskiej.
2. Sprawozdania roczne Oddziału Zbiorów Muzycznych za lata 1958–1990.
3. Sprawozdania z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu za lata 1990–2001.

OPRACOWANIA

1. Dobrzycka A., *Rodzina Dobrzyckich*, [w:] *Inteligencja poznańska. Historia i wspomnienia*, Poznań 1998.
2. Kolbuszewski J., *Polacy na Łotwie. Historia i współczesność. Zarys problematyki*, [w:] *Mniejszości polskie i Polonia w ZSRR*, pod red. H. Kubiaka, Wrocław 1992, s. 331–350.
3. Nawara S., *Zarys dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Uniwersyteckiej” 1955, R. 5.
4. Ożóg J., *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Acta Universitatis Wratislaviensis No 1637”, Bibliothecalia Wratislaviensia, 1, Wrocław 1995.
5. *Polacy na Łotwie*, [pod red. E. Walewandra], Lublin 1993.
6. *Stanisław Kolbuszewski (1901–1965)*, [pod red. W. Dynaka], Wrocław 1993.

Agnieszka Nowacka
Biblioteka Uniwersytecka
Uniwersytet Wrocławski

„Życie bibliotekarza podobne jest do życia książki: służymy razem czytelnikowi, starzejemy się podobnie jak one i odchodzimy z murów bibliotecznych – jak zagubiona książka. Po jednych i po drugich zostaje dokument pobytu, notatka w inwentarzu, zapiska w aktach personalnych oraz garść wspomnień”.

E.M. Stańdowa

ELŻBIETA MARCZEWSKA-STAŃDOWA – BIBLIOTEKARZ I NIE TYLKO...

Należy do pionierów wśród pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej, w której przepracowała 30 lat. Miłośniczka ekslibrisu, kolekcjonerka. Bibliotekarstwo stanowiło jej umiłowany zawód i pasję życiową. Była nie tylko czynnym bibliotekarzem, pozostającym w bliskich kontaktach z czytelnikami, których obsługiwał kierowany przez nią Oddział Udostępniania, ale także badaczem, którego dziełem była rozprawa doktorska obroniona w 1970 r. oraz prawie 100 ogłoszonych drukiem publikacji. Obok prac naukowych jest autorką wielu biogramów, wspomnień, szeregu artykułów związanych ze znakiem książkowym, oraz wierszy i fra szek. Jej bogaty dorobek naukowy oraz wkład w rozwój wrocławskiej Biblioteki nie może zostać pominięty i zapomniany. Jej sylwet-

ka zasługuje na coś więcej niż notatka lub zapiska w aktach personalnych.

Elżbieta Marczevska-Stańdowa urodziła się 20 listopada 1921 r. w Kowalu na Kujawach. Szkołę podstawową oraz średnią ukończyła we Włocławku, gdzie otrzymała świadectwo dojrzałości. Podczas wojny w latach 1940–1944 podjęła się nauczania grupki dzieci gromadzących się w jej domu lub innych domach, które na terenie tzw. Okręgu Warthegau nie mogły uczęszczać do polskiej szkoły, przez co skazane były na analfabetyzm. Uczyla ich czytania, pisania po polsku oraz historii i matematyki¹. Po wojnie znalazła się we Wrocławiu, gdzie zdała na studia polonistyczne na Uniwersytecie Wrocławskim. Tytuł magistra filozofii uzyskała w 1950 r. Już na pierwszym roku studiów od listopada 1946 r. podjęła pracę w Bibliotece Uniwersyteckiej, gdzie została aż do emerytury, na którą przeszła w 1977 r.

Początki tworzenia życia naukowego we Wrocławiu były trudne. Biblioteki wrocławskie częściowo rozproszone, częściowo zniszczone leżały w gruzach. Liczne opracowania historyczne opisują ogromny wysiłek ludzki w ich odbudowie. Dźwignięta z ruin, powoli tworzyła się nowa Biblioteka Uniwersytecka, która skupiała kadry bibliotekarskie, zajmujące się przede wszystkim pionierską pracą organizacyjną i porządkowaniem księgozbiorów. Ludzi przygotowanych do pracy w bibliotece było niewiele, a zadania ogromne i prawdziwie pionierskie, do których należało przede wszystkim: uporządkowanie i opracowanie zbiorów oraz wypracowanie metod pracy. Sytuacja była trudna i pierwsi pracownicy, w tym także Elżbieta Stańdowa wykonywali wszystkie bieżące prace i wspólnym wysiłkiem próbowali przygotować Bibliotekę do normalnej pracy usługowej. Młoda studentka zatrudniona początkowo jako sekretarz w Bibliotece Uniwersyteckiej na etacie administracyjnym, zajmowała się sprawami administracyjnymi, personalnymi i finansowymi. Cały ogrom pracy związanej z budżetem, sprawami pracowników, konserwacją budynków, listami płac, rachunkami czy maszynopisaniem przechodził przez jej ręce.

¹ Akta archiwalne, Rk 120, 12.

Od 1 lutego 1949 r. została przyjęta jako kontraktowy asystent biblioteki i włączyła się w typowe sprawy biblioteczne². W tym czasie cały trud pracowników koncentrował się głównie na zabezpieczeniu i porządkowaniu zbiorów, a zakres ich obowiązków ulegał ciągłym zmianom. Wynikało to z małej ilości rąk do pracy oraz świadomej polityki dyrektora Biblioteki Antoniego Knota, który chciał, aby bibliotekarz był przydatny na każdym odcinku pracy. Wszystkich wówczas absorbowała rewindykacja zbiorów, opracowywanie zbiorów zabezpieczonych, nowe nabytki, które wpływały sukcesywnie, oraz inne bolączki utrwalane w sztywnych sprawozdaniach oraz ciepłych wspomnieniach. Wspomnienia te pisane także ręką Elżbiety Marczevskiej-Stańdowej dokładnie opisują niektórych ludzi, z jakimi zetknęła się podczas pierwszych lat i z którymi również później pozostawała w bliskich kontaktach. Z iście bibliotekarską starannością odnotowała w pamięci ogromną ilość faktów z działalności kolegów–bibliotekarzy, którzy w niepowtarzalnej atmosferze koleżeństwa stawiali pierwsze i dalsze kroki w pracy związanej z książką.

Jedną z pierwszych osobowości z jaką zetknęła się zaraz na początku trudnych lat odbudowy Biblioteki Uniwersyteckiej był Jerzy W. Tajemnicza persona wspomiana przez nią w *Pamiętce dziesięciolecia Biblioteki Uniwersyteckiej* to Jerzy Woronczak, należący do grona pracowników, którzy w przyszłości powiększyć mieli kadrę profesorską wrocławskiej uczelni³. Ciepłe, pełne dowcipów wspomnienia odtwarzają ich wspólną pracę, na którą składały się m.in.: prace magazynowe, sortowanie i układanie książek, które „dosłownie czyszczono z pierza” – jak wspomina autorka. Robota była żmudna i męcząca, jednak w przerwach urozmaicana przez kolegę Woronczaka śpiewami Bogurodzicy. Obydwoje pracowali także razem przy dubletach czasopism, stemplując karty i tworząc kartoteki⁴. Autorka nie za-

² *Ibidem*.

³ *Bibliografia Elżbiety Marczevskiej Stańdowej* umieszczona jest na końcu publikacji, zob. poz. 2.

⁴ *Ibidem*, poz. 2.

pomniała o swoim koledze i po latach dołożyła garść wspomnień w księdze pamiątkowej, poświęconej temu znanemu i cenionemu profesorowi⁵.

W latach 1949–1956 Elżbieta Marczevska-Stańdowa pracowała kolejno w Oddziale Czasopism, Udostępniania Zbiorów, Katalogów Rzeczowych⁶. Po przeszkoleniu w działach ogólnych oraz zdany w 1954 r. państwowym egzaminie bibliotekarskim, który usankcjonował jej przynależność do zawodu, otrzymała przydział do pracy w zbiorach specjalnych. Uczestniczyła w pracach katalogowych starych druków, udostępniała obiekty Oddziału Zbiorów Graficznych, by następnie włączyć się w sprawy organizacyjno–porządkowe Gabinetu Śląsko-Łużyckiego⁷. W tym ostatnim Oddziale pracowała do 1961 r. Od 1956 r., w niełatwym okresie przemieszczania zbiorów Biblioteki z ulicy Szajnochy do odbudowanego gmachu przy ul. Św. Jądwigi, była zastępcą kierownika tego Oddziału. W tym jakże bogatym w doświadczenia zawodowe okresie miała okazję pracować między innymi ze Stefanem Nawarą, Marią Przywecką–Samecką, Adamem Skórą, Kazimierą Maleczyńską, Martą Burbianką, Bronisławem Kocowskim, Heleną Szwejkowską. Wśród nich warto wspomnieć Stefana Nawarę – długoletniego wicedyrektora, bibliotekarza oraz artystę i plastyka, z którym Elżbieta Stańdowa zetknęła się w Gabinetzie Graficznym w latach 1949–1950⁸. Był on jednym z pionierów powojennego życia kulturalno-naukowego we Wrocławiu. Jego dziełem w pierwszych latach odbudowy była rewindykacja zbiorów dawnej Biblioteki Miejskiej i Uniwersyteckiej oraz zabezpieczanie zbiorów opuszczonych⁹. Oprócz tego był on artystą amatorem – współtwórcą środowiska artystycznego w powojennym Wrocławiu. Swoje zamiło-

⁵ *Ibidem*, poz. 95.

⁶ Akta, *op. cit.*, 120.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Był rok 1950 – „Rozdział czynności”*, [w:] *Mól dyrektorski, lipiec–wrzesień 1989*, Wrocław 1989, s. 20.

⁹ A. Nowacka, *Stefan Nawara, bibliotekarz-artysta*, [w:] *Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia*, Wrocław 2006, t. 3, s. 67–90.

wania i zdolności artystyczne wykorzystywał w pracy bibliotecznej i rozwijaniu czynnej działalności bibliofilskiej. Organizował wystawy, które bardzo często pokazywały najpiękniejsze zabytki gromadzone w Bibliotece oraz przyciągały badaczy i miłośników książek. Elżbieta Stańdowa wspomina Stefana Nawarę jako prekursora znaku książkowego we Wrocławskiej Książnicy¹⁰. Niestety artysta bardzo chętnie rozdawał wykonane przez siebie ekslibrisy, dlatego nie wiadomo, ile cyklotypii kreskowych wyszło spod jego ręki. Jedynym, zachowanym do dzisiaj, ekslibrisem tego artysty przechowywanym w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej, jest znak własnościowy wykonany właśnie dla niej w 1947 r. Jest to odbitka o czytelnej treści, przedstawiającej zawód właściciela znaku, jego zainteresowania i cechy osobowe. W tym wypadku zainteresowania literaturoznawcze i „lekkość pisania” Elżbiety Stańdowej symbolizuje motyl i pióro, widoczne nad książkami z literatury polskiej¹¹.

Bardzo możliwym i prawdopodobnym jest, iż opracowywanie zbiorów specjalnych, udostępnianie czytelnikom cennych i rzadkich wydawnictw z zakresu historii sztuki wpłynęły na zainteresowania Elżbiety Stańdowej piękną książką oraz jej znakiem własnościowym. Również współpraca zawodowa ze Stefanem Nawarą musiała być bardzo owocna i bliska, o czym świadczy wspomniany już ekslibris oraz okolicznościowy rękopis z okazji imienin Stefana Nawary, napisany przez Elżbietę Stańdową¹². Warto dodać, że jest ona także autorką jego hasła w *Słowniku Pracowników Książki Polskiej*¹³.

Dużo miejsca poświęciła Elżbieta Stańdowa w swej twórczości i pracach ludziom, którzy całe życie związali z książką i czytelnikiem, przyczyniając się w ten sposób do rozwoju polskiego bibliotekarstwa, które jest nieodłącznym elementem polskiej kultury. Wśród nazwisk figurujących w jej wspomnieniach znajdują się nie tylko uczeni, wy-

¹⁰ *Bibliografia...*, poz. 80.

¹¹ *Ekslibrisy*, Wrocław 1980 [wyd. Wrocławskie Towarzystwo Przyjaciół Książki].

¹² Rękopis w posiadaniu autorki.

¹³ *Bibliografia...*, poz. 83.

bitni specjaliści, czy najbliżsi przyjaciele, ale też skromni pracownicy, starannie wykonujący swe obowiązki¹⁴.

PRACA NAUKOWA W LATACH 1949–1961

Elżbieta Marczevska-Stańdowa, przeszedłszy praktycznie przez wszystkie działy w Bibliotece Uniwersyteckiej, pragnęła poświęcić się także zawodowi bibliotekarza naukowego, co było zgodne z ówczesnymi planami tejże placówki. Dyrektor Antoni Knot wszystkim chętnym podjęcia trudu badawczego stwarzał możliwości i warunki pracy. Dlatego obok szeregu cennych publikacji naukowych m.in.: Bronisława Kocowskiego, Marii Przyweckiej- Sameckiej, Marty Burbianki, Karola Głombiowskiewgo oraz innych profesjonalnych wrocławskich badaczy, tworzących w klimacie mecenatu Biblioteki, prowadzono prace o charakterze bibliograficznym oraz dokumentacyjno-usługowym. Pierwsze z nich swym zasięgiem obejmowały nie tylko zestawy bibliograficzne dotyczące życia Książnicy i Uniwersytetu, ale także w specjalnie powołanych zespołach zbierano materiały do bibliografii zawartości czasopism śląskich, jak również do bibliografii bibliografii nauki o książce, poloników czy indeksów ikonograficznych. Ważnym przedsięwzięciem ze strony dyrekcji Biblioteki było powołanie w 1953 r. Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, której działalność, prace oraz referaty zamieszczano w czasopismach i sprawozdaniach. Sprawozdania te, a także bibliografia Elżbiety Marczevskiej-Stańdowej wykazują, iż włączała się aktywnie wraz z innymi do życia naukowego i bibliotekarskiego. Początkowo jako autorka mniejszych szkiców i artykułów prasowych. Jednak z czasem problematyka i gatunek jej publikacji zyskały coraz większą rangę.

Włączyła się czynnie w przedsięwzięcia zespołowe. Brała udział w pracach nad bibliografią bibliografii i nauki o książce, bibliografią zawartości czasopism „Kłosa” i „Tygodnik Ilustrowany”. Zaznaczyła

¹⁴ *Ibidem*, poz. 39.

swój udział przy powstawaniu *Słownika Bibliograficznego Pracowników Książki Polskiej* i *Encyklopedii Wiedzy o Książce*. Zadania te polegały nie tylko na opracowywaniu setek biogramów, ale także na pracach redakcyjnych całości wydawnictwa. Jak podaje „Biuletyn Informacyjny” Elżbieta Stańdowa przeprowadzała korektę kart, redakcję schematu, miała w zakresie obowiązku kierownictwo lektur ogólne i kierownictwo pracowni¹⁵.

Od 1955 r. była członkiem w Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. W latach 1958–1963 pełniła funkcję sekretarza tejże Komisji¹⁶. Uczestniczyła w zjazdach, konferencjach, praktykach międzybibliotecznych oraz podejmowała szereg prac naukowych. Przede wszystkim zaznaczyła swój poważny udział w czasopiśmie naukowych, gdzie prezentowała wyniki swoich badań, głównie z historii literatury, bibliografii i bibliotekoznawstwa. Szczególnie interesowała ją historia literatury i kultury. Aktywnie udzielała się w „Rocznikach Bibliotecznych” od początku ich powstania, zamieszczając tam artykuły biograficzne, nekrologi, artykuły sprawozdawcze, recenzje, prace z dziedziny organizacji i techniki bibliotekarskiej. Jako polonistce – bliskie jej były tematy literaturoznawcze, dlatego już w drugim zeszycie „Roczników Bibliotecznych” w 1958 r., wydała studium bibliograficzne dotyczące *Zbioru rytmów duchownych Elżbiety Drużbackiej*¹⁷. Kolejne numery zamieszczały systematycznie prace Elżbiety Stańdowej, dając szereg wiadomości, nie tylko ciekawych, ale i niezbędnych w badaniach nad historią książki oraz historią literatury.

Największym jednak osiągnięciem naukowym Elżbiety Stańdowej jest rozprawa *Twórczość literacka Władysława Łozińskiego*, na podstawie której uzyskała doktorat na Uniwersytecie Wrocławskim w roku 1970¹⁸.

¹⁵ „Biuletyn Informacyjny” 1955, R. V, półr. 1, s. CXII.

¹⁶ *Bibliografia...*, poz. 18.

¹⁷ *Ibidem*, poz. 12, 13, 15, 16.

¹⁸ Akta arch. RK 120, 191.

Do tego czasu jednak pogłębiała swoje zainteresowania naukowe oraz sprawowała obowiązki kierownika Oddziału Udostępniania w Bibliotece Uniwersyteckiej.

PRACA W ODDZIALE UDOSTĘPNIANIA

W grudniu 1961 r. E. Stańdowa zajęła odpowiedzialne stanowisko kierownika Oddziału Udostępniania Zbiorów w Bibliotece Uniwersyteckiej. Jak sama wspomina, udostępnianie zbiorów rozpoczęto już w 1946 roku. Dzięki ofiarnej pracy i zdolnościom organizacyjnym pierwszych pionierów, już lutym 1946 roku pracownicy dydaktyczni mogli korzystać z książek w przygotowanej na ten cel w prowizorycznej „czytelni”. Parę miesięcy później otwarto Czytelnię Główną przy ul. Szajnochy 7/9. Korzystali z niej nie tylko naukowcy i studenci, ale także uczniowie szkół średnich. Przepisywali oni całe fragmenty lektur szkolnych w sali czytelnianej, która była zawsze wypełniona po same brzegi¹⁹. Dla większego bezpieczeństwa, księgozbiór *Lectorium* chroniony był przez otaczające go balustradki i nikt nie marzył wówczas o wolnym dostępie do półek. Wyjątek stanowili oczywiście pracownicy naukowcy Uniwersytetu Wrocławskiego²⁰.

Pierwszym kierownikiem, któremu przypadła organizacja Oddziału Udostępniania, była Marta Burbianka. Z jej inicjatywy w 1949 r. scalono czytelnię z wypożyczalnią w jeden organizm. W tym czasie była już wprawdzie otwarta czytelnia i wypożyczalnia książek, ale były to oddzielne agendy nie zespolone w jedną formę oddziału. Kolejni kierownicy wraz z całą załogą borykali się z trudnościami dotyczącymi całą Bibliotekę, a więc z ciasnotą, brakiem ogrzewania, małą liczbą pracowników, remontami oraz przeprowadzkami. Największą bolączką Oddziału Udostępniania była stale mała ilość miejsc dla czytelników. Ciągłe wzrastająca liczba uczącej się młodzieży i powstające nowe kierunki studiów, zwiększały grono użytkowników Bi-

¹⁹ *Bibliografia...*, poz. 78.

²⁰ *Ibidem*, poz. 64.

blioteki. Dlatego też dyrekcja zmuszana była do coraz to nowych rozwiązań organizacyjnych, głównie remontowych.

W grudniu 1961 r. został zakończony remont budynku przy ul. Szajnochy 10, do którego przeniesiono czytelnię, wypożyczalnię i katalogi z ul. Szajnochy 7/9²¹. Zbiegło się to z objęciem funkcji nowego kierownika Działu Udostępniania przez Elżbietę Stańdową²².

Będąc czynnym bibliotekarzem, pozostającym w bliskich kontaktach z czytelnikami, nowa kierowniczka starała się dostosować pracę oddziału do ich potrzeb i oczekiwań. Na początku zajęła się zagospodarowaniem nowych pomieszczeń Oddziału oraz przystosowaniem ich do normalnej pracy usługowej. Stanowisk w Czytelnii niestety po remoncie nie przybyło, zwiększono jedynie zaplecze magazynu podręcznego do 19 270 woluminów²³. Jednak za kadencji Elżbiety Stańdowej, po kolejnym remoncie i przeprowadzce już na stałe do budynku na Szajnochy 10, zaprojektowano i urządzono nowoczesne pomieszczenie ze 178 miejscami, w tym 30 wydzielono dla pracowników naukowych. Dodatkowe miejsca uzyskano dzięki otwarciu Czytelnii Nauk Politycznych. Wprowadzony został wówczas po raz pierwszy w środowisku wrocławskim „wolny dostęp do półek”, do księgozbioru znajdującego się w sali czytelniczej dla wszystkich użytkowników. Zaopatrzone czytelnię w dwa czytniki, a za zgodą rektora zniesiono odpłatność za rewery. Te usprawnienia wpłynęły na wzrost czytelnictwa Biblioteki, które za kierownictwa E. Stańdowej rozwinęło się wszechstronnie, zarówno w liczbie miejsc czytelniczych jak i liczbie udostępnionych woluminów. W roku 1972 przekroczyło ono 500 000 woluminów²⁴. Sama ilość świadczy o ogromnym wysiłku organizacyjnym, jaki należało włożyć w sprawne działanie czytelni oraz obsłużenie wszystkich czytelników.

²¹ „Biuletyn Informacyjny” 1961 [wyd. 1962], R. XI, s. 401.

²² Akta, *op. cit.*, 101.

²³ M. Szczerbiński, *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu*, [w:] *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945–1970*, Wrocław, s. 289.

²⁴ Akta, *op. cit.*, 135.

Usprawniono również pracę Wypożyczalni, gdzie ustawiono dodatkowy katalog skryptów i podręczników gromadzonych w wielu egzemplarzach, obejmujący obowiązkową lekturę dla studentów. Urządzano wystawki nowości, prezentujące najnowsze nabytki Biblioteki Uniwersyteckiej. Zwiększono liczbę godzin otwarcia agendy. Te usprawnienia również wpłynęły na wzrost czytelnictwa, co uwidaczniało się w liczbach, wskazujących na coraz to większą ilość wypożyczeń zbiorów do domu²⁵.

Z uwagi na wielkość i charakter posiadanych zbiorów, BUWr. spełniała wiodącą rolę w obsłudze czytelników nie tylko uczelni, lecz także całego środowiska wrocławskiego²⁶. Nie małą rolę pełniła Elżbieta Stańdowa jako kierownik Oddziału obsługującego czytelników, poprzez udostępnianie miejscowe i międzybiblioteczne książek. Zwłaszcza wiele czasu i pracy poświęciła usprawnieniu wypożyczeń międzybibliotecznych. Odegrała znaczącą rolę w zakresie współpracy bibliotek miasta i województwa, usprawniając obsługę czytelników w dostarczaniu m.in. poszukiwanych wydawnictw. Organizowała także obsługę czytelników w okresie wakacyjnym, uzgadniając okres i czas pracy poszczególnych bibliotek. Była inicjatorką długofalowej akcji propagowania kultury użytkowania książki. Nie była jej obca praca popularyzatorska i dydaktyczna. Wygłosiła szereg odczytów z zakresu popularyzacji wiedzy o bibliotekarstwie i bibliotekach. Prowadziła wykłady z zakresu przysposobienia bibliotecznego dla studentów.

Obok kierowania Oddziałem Elżbieta Stańdowa była również aktywnym członkiem Zarządu Wrocławskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, gdzie pełniła funkcję przewodniczącego Komisji ds. Udostępniania Zbiorów. Organizowała spotkania robocze, sesje naukowe, konferencje mające na celu usprawnianie procesu obsługi czytelników. W tym czasie powstały jej artykuły dotyczące problemów wynikających z codziennej pracy bibliotekarza oraz związane z problemami udostępniania zbiorów, dotyczące czytelnictwa studenckie-

²⁵ M. Szczerbiński, *op. cit.*

²⁶ *Bibliografia...*, poz. 38.

go; zamieszczane głównie w „Bibliotekarzu” oraz w „Materiałach metodycznych...”²⁷. Opracowała także wspólnie z Heleną Szwejkowską skrypt z przysposobienia bibliotecznego, który zawierał zasadnicze wiadomości o Bibliotece Uniwersyteckiej oraz innych księżnicach wrocławskich. Ponadto miała na celu nauczanie studentów posługiwania się katalogami, bibliografiami i innymi wydawnictwami informacyjnymi²⁸.

W 1977 r. Elżbieta Stańdowa przeszła na emeryturę. Za pracę zawodową i społeczną została odznaczona Medalem Edukacji Narodowej, Odznaką 15-lecia Wyzwolenia Dolnego Śląska, Złotą Odznaką SBP, Budowniczy Wrocławia, Zasłużony Działacz Kultury oraz w 1983 r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski²⁹. Jak stwierdził rektor prof. Kazimierz Urbanik na jej temat: „Wkład dr Elżbiety Marczevskiej-Stańdowej w organizację Biblioteki, w ochronę dóbr kultury narodowej jest niepodważalny i zasługuje na pełne uznanie”³⁰.

W KRĘGU EKSLIBRISU

Od momentu przejścia na emeryturę Elżbieta Stańdowa swoje siły skoncentrowała na pracy naukowej, godząc ją z licznymi zajęciami społecznymi oraz życiem towarzyskim. Kontynuując swoje zainteresowania piękną książką i jej znakiem własnościowym, utrzymywała kontakty ze środowiskiem miłośników ekslibrisów. Byli to bibliotekarze, bibliofile, artyści, kolekcjonerzy, twórcy. Łączyła ich aktywna działalność w wielu artystycznych wydarzeniach w kraju, szacunek i zamiłowanie do książek, pasje kolekcjonerskie przejawiające się w zbieraniu rzadkich i pięknych egzemplarzy książek oraz ekslibrisów. Rezultatem zainteresowań i działalności tego środowiska było powołanie i czynne uczestnictwo we Wrocławskim Kole Towarzy-

²⁷ Zob. *Bibliografia...* na końcu artykułu.

²⁸ *Ibidem*, poz. 56.

²⁹ Akta, *op. cit.*, 200.

³⁰ *Ibidem*.

stwa Miłośników Ekslibrisu, utworzonym formalnie w 1980 r.³¹ Elżbieta Stańdowa została członkinią Koła. Comiesięczne spotkania pod nazwą „Wtorek z ekslibrisem” miały trzy stałe punkty programu: wystawę ekslibrisu (najczęściej z katalogiem), wymianę znaków pomiędzy uczestnikami oraz wymianę poglądów o znakach, wystawach, wydawnictwach i konkursach. Dokumentacją tych poczynań, prezentującą konkretne dokonania twórców i kolekcjonerów ekslibrisów, stało się wydawnictwo „W Kręgu Ekslibrisu”. Miesięcznik ten, poświęcony przeszłości oraz teraźniejszości znaku książkowego w Polsce i na świecie, ilustrowany był ekslibrisami, zarówno oryginalnymi jak i reprodukcjami. Znalazły się tam także ekslibrisy Elżbiety Stańdowej – sekretarza biuletynu oraz jej ciekawe artykuły: recenzje z wystaw, biografie twórców i kolekcjonerów, informacje o zbiorach publicznych i prywatnych, kroniki bieżących wydarzeń.

Należy podziwiać trud i wysiłek organizatorów tych inicjatyw, w tym Elżbiety Stańdowej, którzy mimo ciężkich realiów życia w latach 80., przyczynili się do większej popularyzacji ekslibrisu i wzrostu jego poziomu artystycznego. Pierwsze numery periodyku wychodziły nieregularnie. Jeden podczas stanu wojennego „utknął w cenzurze”, kolejne w bardzo skromnej szacie ukazywały się nadal ale niesystematycznie³². Od lat 90., dysponując nowoczesnymi środkami technicznymi, Wrocławskie Koło wznowiło wydawanie biuletynu, a jego częstotliwość ukazywania się zależała od wpływu materiałów. Niestety, ostatni numer pisma ukazał się w 2004 r. i na razie nic nie wskazuje na jego reaktywację. Kontynuuje natomiast zainteresowania małymi formami graficznymi syn Elżbiety Stańdowej – Jakub Stańda, absolwent wrocławskiej Akademii Sztuk Pięknych. Jest nauczycielem przedmiotów plastycznych. Interesuje się rysunkiem i malarstwem. Prace swoje prezentuje na wielu wystawach krajowych i zagranicznych. Jest autorem rysunków ilustrujących książki i czasopisma. W roku 2000 Jakub Stań-

³¹ E. Jabłońska, *M. Mazurkiewicz w 70 Rocznicę Urodzin*, „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 1990, nr 6, s. nlb.

³² *Ibidem*.

da wydał publikację nakładem znanego wrocławskiego ekslibrisisty dra Wiktora Dziulikowskiego, dedykowaną rodzicom. Można w niej znaleźć znaki własnościowe członków rodziny, a wśród nich ekslibris wykonany specjalnie dla matki – Elżbiety Marczevskiej-Stańdowej³³.

TWÓRCZOŚĆ POETYCKA

Oprócz pracy naukowej i bibliotecznej istnieje jeszcze jedna strona działalności Elżbiety Stańdowej, doskonale znana wszystkim jej znajomym, a mianowicie twórczość poetycka. Pełne błyskotliwego dowcipu wierszyki okolicznościowe, fraszki pisane przez bibliotekarkę-poetkę świadczą o ogromnym i wszechstronnym talencie pisarskim miłośniczki książki i ekslibrisu. Przykładem mogą być *Fraszki Biblioteczne* zawierające dużo dowcipnych przysłów, ciekawych anegdot czy mądrych myśli. Wszystkie dotyczą książek i studentów³⁴. Można przytoczyć parę z nich:

*Dobrze, że niektórzy pisarze
starają się o chleb codzienny
dla korników.*

albo:

*Widząc roje korników
bibliotekarz błady
rozsierdził się i krzyknął:
Pozabijam gady!
Na co kornik pokornie,
Wskoczywszy na drążek,
Szepnął doń cichuteńko:
Ty żyjesz – pozwól i innym
Życ z książek.*

oraz:

³³ W. Dziulikowski, *Ekslibrisy Jakuba Stańdy*, Wrocław 2000.

³⁴ *Bibliografia...*, poz. 85 i poz. 97.

*Miłość studentów
Do książek
Wzrasta zawsze
Przed egzaminem.*

Bardzo wymownym, trafnym jak i zabawnym może być również *Epitafium*:

*Tutaj bibliotekarz leży,
Co z kornikami miał
Krwawe spotkanie.
Wybacz mu, Panie!*

W innej broszurce – *Jako drzewiej bywało* – można znaleźć ciekawe i zabawne, pełne humoru sytuacje z życia Biblioteki Uniwersyteckiej. Przykładem może być taka oto anegdota:

Dyrektor Biblioteki miał zwyczaj od czasu do czasu „łapać spóźnialskich”, stojąc w drzwiach prowadzących do Książnicy. Kolega S., mieszkający naprzeciw zakładu pracy, zjawił się kiedyś z piętnastominutowym opóźnieniem. Szef zapytał go groźnie:

– *A pan także nie mógł się doczekać tramwaju?*
– *Nie – odparł delikwent – ja nie czekałem. Niestety, spóźniłem się, bo żaden tramwaj mi nie pasuje.*

Inna z kolei ciekawa historia łączy się z wizytą rektora Uniwersytetu prof. Edwarda Marczewskiego w Bibliotece Uniwersyteckiej. A oto jej fragment:

Ówczesny dyrektor Książnicy prof. Antoni Knot przedstawiał poszczególnych pracowników, informując o zakresie ich pracy. Kiedy doszło do kolegi, który był z wykształcenia klimatologiem, Magnificencja z uśmiechem przerwał prezentację, mówiąc:

– *Już wiem, co pan robi w Bibliotece: Poprawia klimat!*

Wszystkie te krótkie utwory, które wyszły spod pióra Elżbiety Stańskiej, pokazują wyraźnie jej własny, specyficzny styl i talent pisarski oraz wspomnianą już „lekkość pióra”. Dzięki niesamowitej

wprost pamięci do odtwarzania szczegółowo tych wszystkich zabawnych sytuacji oraz osób, jej dorobek pisarski i literacki jest skarbnicą pełną dowcipów i anegdot.

ELŻBIETA STAŃDOWA W OCZACH INNYCH

Wykonując swoje obowiązki, Elżbieta Stańdowa odznaczała się dużym zdyscyplinowaniem, wielką sumiennością, głęboką znajomością merytoryczną pracy bibliotecznej, zmysłem organizatorskim oraz umiejętnością kierowania zespołem³⁵. Tę opinię potwierdzają pracownicy Biblioteki i ludzie blisko związani z Elżbietą Stańdową, dodając, iż jest również człowiekiem bardzo wartościowym, o głębokiej i wyrobionej indywidualności. W pracy była doskonałym fachowcem, wymagającym dużo od innych, ale także i od siebie. Jest uważana za osobę wielce dystygowaną, kulturalną, krótko mówiąc „kobietą z klasą”. Być może uważała – zresztą całkiem słusznie – że uroda i estetyka odgrywają dużą rolę w pracy bibliotekarskiej, zwłaszcza w bezpośrednim kontakcie bibliotekarza z czytelnikiem. Jej znajomi, i nie tylko, zgodnie twierdzą, iż główne zalety Elżbiety Stańdowej to przede wszystkim życzliwość dla świata oraz widzenie raczej pozytywnych stron wszelkich sytuacji i ludzi oraz wrażliwość na piękno. Niewielu jest w Bibliotece pracowników tak dobrze obeznanych z jej administracją, obyczajami w niej panującymi oraz znających ludzi i historię tej placówki.

Niestety powojenne lata odchodzą w przeszłość, coraz mniej jest świadków, bezpośrednich obserwatorów i uczestników wydarzeń z tamtych lat. Dlatego tym bardziej należy przybliżać postacię godną zapamiętania – jak Elżbieta Stańdowa.

Autorka niniejszego artykułu żałuje tylko, że nie miała okazji bliżej poznać i pracować z tak interesującą i wartościową osobą. Sięgnęła więc do relacji przyjaciół, współpracowników, oraz jej bogatego dorobku naukowego, mając nadzieję, że choć trochę udało się przy-

³⁵ Akta, *op. cit.*, 196.

bliżyć sylwetkę tej niewątpliwie wspaniałej i zasłużonej postaci, której dokonania i bogata spuścizna nie pójdzie w zapomnienie.

BIBLIOGRAFIA ELŻBIETY MARCZEWSKIEJ-STĄNDOWEJ

1. *Księgarz wrocławski w holdzie Księżu Józefowi*, „Zwierciadło”, dodatek niedzielny „Słowa Polskiego” 1948, nr 45, s. 3.
2. *Trochę wspomnień*, [w:] *Pamiętka dziesięciolecia Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu 1945–1955*, red. M. Smreka, Wrocław 1955, s. 56–62 [powiel.].
3. *Mickiewicz jako bibliotekarz*, „Bibliotekarz” 1955, nr 12, s. 162–361.
4. *Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej w legendzie śląskiej*, „Tygodnik Katolicki” 1956, nr 35, s. 5.
5. *Odwiedziny polskie we Wrocławskiej Bibliotece Uniwersyteckiej w pierwszej połowie XIX wieku*, „Kwartalnik Opolski” 1956, nr 1/5 s. 165–171.
6. *Legenda śląska mówi*, „Słowo Polskie” 1956, nr 31, s. 4.
7. *Śląska Balladyna*, „Słowo Polskie” 1956, nr 31, s. 4.
8. *Śląskie wersje legendy o śpiących rycerzach*, „Słowo Polskie” 1956, nr 107, s. 1.
9. *Święto „Kupały” na Śląsku*, „Słowo Polskie” 1956, nr 136, s. 3.
10. *Nieznan list Stefana Żeromskiego z czasów organizowania Biblioteki Publicznej w Zakopanem*, „Bibliotekarz” 1956, nr 10, s. 305.
11. *Motyw „wodnika” w legendzie śląskiej*, „Słowo Polskie” 1957, nr 15, s. 4.
12. *Uwagi bibliograficzne do Zbioru Rymów Duchownych Elżbiety Drużbackiej*, „Roczniki Biblioteczne” 1958, nr 11/12, z. 1/2, s. 131–136.
13. *Estreicherowska odbitka z dedykacją*, „Bibliotekarz” 1958, nr 11/12, s. 333–334.
14. *Listy Józefa Chociszewskiego do Władysława Łozińskiego*, „Roczniki Biblioteczne” 1959, s. 441–458 [nadb.].
15. *Listy Elżbiety Drużbackiej*, „Archiwum Literackie” 1960, s. 19–51 [nadb.].
16. *Uwagi bibliograficzne do Zbioru Rymów Duchownych Elżbiety Drużbackiej* [streszczenie], „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, seria A” 1961 [wyd. 1958], t. 13, s. 44.
17. *Wrocław, Przewodnik po dawnym i współczesnym mieście*, opr. W. Roszkowska, Wrocław 1963, s. 136–137, 201 [opr. dot. Biblioteki Uniwersyteckiej].
18. *Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Działalność w l. 1958–1963*, „Roczniki Biblioteczne” 1963, z. 3/4, s. 477–480.
19. *Antoni Sozański jako bibliograf*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, seria A” 1963, [wyd. 1960] s. 32–33 [streszczenie].
20. *Antoni Sozański i jego prace bibliograficzne*, „Roczniki Biblioteczne” 1964, z. 3/4, s. 399–407,

21. *Halina Chmurzyńska, Agnieszka Stepnowska, Księgozbiór Bolesława Prusa. Warszawa 1963*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1965, z. 3/4, s. 421–423 [nadb.].
22. *Herman Fuchs: Bibliotheksverwaltung Wiesbaden 1963*, [rec.] „Roczniki Biblioteczne” 1967, z. 1/2, s. 235–236 [nadb.].
23. *Współpraca w zakresie udostępniania zbiorów. Wypożyczanie międzybiblioteczne, [głos w dyskusji] „Przegląd Biblioteczny” 1968, z. 1/2, s. 145–146.*
24. *Udostępnienia zbiorów bibliotecznych z punktu widzenia studentów zaocznych, „Roczniki Biblioteczne” 1969, z. 1/2, s. 239–248.*
25. *Wrocław, Przewodnik po dawnym i współczesnym mieście*, opr. W. Roszkowska, Wrocław 1970 [wyd. 2], s. 265–267 [opr. dot. Biblioteki Uniwersyteckiej].
26. *Jak żyli Polacy w XVII w. J. Kitowicz, Opis obyczajów za panowania Augusta III*, [rec.] „Słowo Polskie” 1970, nr 225, s. 3
27. *Korespondencja Pawła Stalmacha, opr. I. Homola, L. Brożek, Wrocław 1969*, [rec.] „Zaranie Śląskie” 1970, z. 3, s. 514–517.
28. *Dzierzkowski Dobek Józef, Łoziński Władysław, [w:] Encyklopedia Wiedzy o Książce*, Wrocław 1971.
29. *Andrzej Kłossowski, Ambasador książki polskiej w Paryżu Władysław Mickiewicz, Wrocław 1971*, [rec.] „Słowo Polskie” 1972, nr 39, s. 4.
30. *Rola Biblioteki Uniwersyteckiej w środowisku studenckim Wrocławia, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, seria A” 1971 [wyd. 1972], s. 29–32, [nadb.].*
31. *Dzierzkowski Dobek Józef, Grabarski Lucjan, Sozański Antoni [w:] Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Reichel, Warszawa 1972.
32. *Karol Heitsch (1902–1971)*, „Przegląd Biblioteczny” 1972, z. 2, s. 245–247 [nadb.].
33. *Pięcioletnia działalność Komisji do spraw udostępnienia zbiorów na terenie naszego miasta, „Materiały metodyczne Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu” 1972, nr 1, s. 5–9.*
34. *Zbysław Arct, Gawędy o księgarzach, Wrocław 1972*, [rec.] „Słowo Polskie” 1973, nr 20, s. 4
35. *Władysław Łoziński (1843–1913)*, „Księgarz” 1972, nr 44, s. 49.
36. *Aby student zaoczny otrzymał szybciej podręcznik akademicki... „Materiały metodyczne Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu”, R. 17 nr, 3/4, s. 14–19.*
37. *Wspólne forum do dyskusji nad pracami badawczymi z dziedziny bibliotekoznawstwa dla wszystkich bibliotekarzy (Dwudziestolecie Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego 1953–1973)*, „Materiały metodyczne Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu” 1973, nr 2, s. 13–14.

38. *Rola Biblioteki Uniwersyteckiej w środowisku studenckim Wrocławia*, „Roczniki Biblioteczne” 1973, z. 1/2, s. 227–285.
39. *Alfred Dołżycki*, „Bibliotekarz” 1973, nr 11/12, s. 373.
40. *Jeszcze o pożyteczności utworów Marii Konopnickiej*, „Materiały metodyczne Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu” 1973, nr 4, s. 14–17.
41. *Propozycja Komisji do spraw udostępnienia zbiorów SBP Wrocław–Miasto*, „Materiały metodyczne Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu” 1973, nr 4, s. 14–17.
42. *Marta Burbianka*, „Przegląd Biblioteczny” 1974, nr 3, s. 353–356.
43. *Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego w latach 1953–1973*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1973 [wyd. 1974], t. 28, s. 45–49.
44. *A. Guzowska, E. Marczevska-Stańdowa*, *Wpływ kultury czytelniczej na zmianę struktury użytkowników bibliotek*, „Roczniki. Biblioteczne” 1974, z. 1/2, s. 445–452.
45. *Sprawozdanie z działalności Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego w l. 1970–1974*, „Roczniki. Biblioteczne” 1974, z. 1/2, s. 594–600.
46. *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu wczoraj i dziś. Refleksje trzydziestolecia*, „Materiały metodyczne Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu” 1974, nr 4, s. 37–42.
47. *Wspomnienie o Profesor Marcie Burbiance (Komunikat)*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1974 [wyd. 1975], t. 29, s. 33–36.
48. *Zofia Gostomska-Zarzycka*, *Pierwsza Przewodnicząca Wrocławskiego Koła Związku Bibliotekarzy i Archiwistów*, „Materiały metodyczne Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu” 1975, nr 4, s. 22–23.
49. *O zmarłych pracownikach książki jubileuszowo (Komunikat)*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1977 [wyd. 1978], t. 32, s. 27–31.
50. *Jarosław Wit-Opatrny (1882–1977)*, „Roczniki Biblioteczne” 1978, z. 1/2, s. 383–385.
51. *Maria Rotterowa (1902–1978)*, „Roczniki. Biblioteczne” 1978, z. 3/4, s. 638–640.
52. *E.M.S.: (Słowo wstępne)*, [w:] *Amanda Rożańska. Kamionka Jaroszewska (Katalog)*, [wyd.] Muzeum Ceramiki w Bolesławcu, maj–czerwiec 1978, [s. 1–2].
53. „*Świt*” i *Konopnicka*, „Odra” 1979, nr 1 (215), s. 107–108 [rec.] *Maria Zawalska*, „*Świt*” *Marii Konopnickiej*, Wrocław 1978.
54. *Teresa Potocka*, *Komunikat Referatu Dokumentacji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich we Wrocławiu*, Wrocław 1979, s. 13.
55. *(Słowo wstępne)*, [w:] *Katalog wystawy Handgrafy czarno-białe. Rysunki Aleksander Mann, czerwiec–lipiec ’79*, [wyd.] Klub Międzynarodowej Prasy i Książki w Ostrowie Wielkopolskim, Wrocław 1979, s. 1.

56. E. Marczevska-Stańdowa, H. Szwejkowska, *Przysposobienie biblioteczne*, Wrocław 1980.
57. *Bibliotekarka z wyboru – Marta Burbianka*, [w:] *Portrety bibliotekarzy polskich, Seria książki o książce*, Wrocław 1980, s. 67–76.
58. *Orzeł plastykom najbliższy*”, [rec. wystawy *Heraldyka – orzeł – militaria*” ze zbiorów Romualda M. Łuczyńskiego] „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 1981, nr 2, s. 1.
59. *Bronisław Kocowski (1907–1980)*, Komunikat Towarzystwa Przyjaciół Książki (59) sierpień 1981, s. 17–18.
60. *(Słowo wstępne)*, [w:] *Katalog wystawy ekslibrisów Marii Konopnickiej*, [wyd.] *Dzielnicowa Biblioteka Publiczna Wrocław Psie Pole i Koła Miłośników Ekslibrisu przy TPK we Wrocławiu*, Wrocław 1981, nlb. [s. 1].
61. *Bronisław Kocowski (1907–1980)*, „Roczniki Biblioteczne” 1980, z. 2, s. 423–428 [nadb.].
62. *Książnica Uniwersytecka w latach 1945–1980*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1983, s. 17–20.
63. *(Wstęp)*, [w:] *Czesław Rodziewicz, Ekslibrisy z sową*, [wyd.] *Koło Miłośników Ekslibrisu* [Wrocław 1985].
64. *40-lecie Uniwersytetu Wrocławskiego. 15 listopada 1945 – 15 listopada 1985 roku, Ze wspomnień „czterdziestolatków”. Wspominali: A(dam Skura), E(lżbieta Stańdowa), E(wa Ożogowa), H(anka Gerusowa-Waligórska), T(eresa Osiecka)*, oprac. E. Stańdowa, „Życie Uniwersytetu” 1985, s. 6.
65. *Marta Burbianka*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement*, red. I. Treichel, Warszawa–Łódź 1986 s. 34.
66. *Mieczysław Mazurkiewicz*, „Roczniki Biblioteczne” 1986, z. 1–2, s. 551–554 [nadb.].
67. *Kazimiera Doroż, Mieczysław Ingot, Elżbieta Stańdowa: Aleksander Śnieżko (W piątą rocznicę zgonu). Sylwetki kolekcjonerów*, „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 1988 (nr 3) s. 13–15.
68. *Helena Szwejkowska*, „Mól biblioteczny. Biuletyn informacyjny za rok 1987”, [wyd.] *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu* 1988, s. 22–25.
69. *Helena Bilczewska-Niemętowska*, „Mól biblioteczny. Biuletyn informacyjny za rok 1987”, [wyd.] *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu* 1988, s. 26–28.
70. *Opuścili nas...* „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 1989, s. 6–7 [maj, dot. M. Mazurkiewiczza], *ibidem*, s. 7 [dot. J. Stańdy].
71. *Helena Szwejkowska – pedagog i bibliotekarz (1904–1987)*, „Roczniki Biblioteczne” 1988, z.1, s. 445–458 [nadb.].
72. *Helena Szwejkowska (1904–1987)*, „Komunikat Towarzystwa Przyjaciół Książki” 1988, nr 69 s. 44–45.

73. *Doktor Helena Szwejkowska. Wspomnienie*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A” 1992, s. 29–31.
74. *Maria Soroko (1909–1993)*, „Roczniki Biblioteczne” 1994, z. 1–2, s. 233–234.
75. *Karabiny zamienili na książki*. Wrocław 1994 [nakł. własny, 10 egz.] s. 3.
76. *Anegdotyczne wspomnienia z dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1995 s. 18 [nakł. własny, 10 egz.].
77. *Ewa Stoffel-Ożogowa. Sławistka. Bibliotekarka*, „Roczniki Biblioteczne” 1995, z. 1–2, s. 210–211.
78. *Anegdotyczne wspomnienia z dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1996, s. 34 [wyd. 2, nakł. własny]. W 2001 roku wydrukowano pt. „*Jako drzewiej bywało*”, s. 46, nlb. zob. poz.85
79. „*Rymowanki ku pamięci*”, Wrocław 1996, s. 20 nlb. [nakł. własny].
80. *Stefan Nawara. Nieznany twórca ekslibrisu*, „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 1997, nr 5, s. 5–7.
81. *Piórkciem i rylcem. Ekslibrisy – Czesław Rodziewicz*. Wrocław 1997, [wyd.] Koło Miłośników Ekslibrisu, s. 19.
82. *Fragmety protokołu z zebrań wrocławskich ekslibristów wynotowała Elżbieta Marczevska Stańdowa*.
83. *Ekslibrisy – Jakub Stańda*, Wrocław 1999 [drucek bibliofilski].
84. *Alojzy Florczak, Gabriela Fredrychowicz, Anna Guzowska, Jadwiga Kusińska, Mieczysław Mazurkewicz, Stefan Nawara, Maria Rotterowa, Maria Soroko, Helena Szwejkowska, Jarosław Wit Opatrny*, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej, Suplement II*, [red. I. Treichel], Warszawa 2000.
85. *Ekslibrisy z kolekcji dra Wiktora Dziulikowskiego*, „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 2000, nr 10, s. 9–11.
86. *Sylwetki członków wrocławskiego Koła Miłośników Ekslibrisu. Janusz Halicki, artysta plastyk, twórca ekslibrisów*, „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 2001.
87. *Jako drzewiej bywało... Anegdoty z dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej odnotowane w pamięci...*, Wrocław 2001, s. 46, 2 nlb.
88. *Ekslibrisy oparte na motywach Haftu Wrocławskiego*, „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 2001, nr 12, 11.
89. *U stóp krzyża. Westchnienia Elżbiety do Boga*, Wrocław 2002, s. 18 nlb, ilustr. J. Stańdy.
90. *Hiacynt Rogoziński, Myślę...więc żyję!* Wrocław 2002, s. 38, 2 nlb. Wybór zapisków i przedmowa E. Stańdowa. Ekslibrisy oraz ilustracje J. Stańdy [tegoż autora *Notatki pisane wierszem i prozą 1997–1998*, Wrocław 1998, s. 19, 1 nlb., wyboru dokonała E. Stańdowa).

91. *Ekslibrisy Christophera Nowickiego z kolekcji dra Wiktora Dziulikowskiego*, „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 2002, nr 14, s.11–12.
92. *O łaskę miłosierdzia prosimy Cię Panie...* Wrocław 2002, s. 20 nlb., ilustr. J. Stańdy.
93. „*Pracuję tu bez przerwy*”, „Uniwersytet Wrocławski” 2003 nr 2 (17), maj, s. 19, zdjęcie prof. B. Kocowskiego.
94. *Zbigniew Lubicz-Miszewski. Artysta grafik – twórca ekslibrisów*, „W Kręgu Ekslibrisu. Biuletyn wewnętrzny Koła Miłośników Ekslibrisu we Wrocławiu” 2003, nr 15, s. 3–5.
95. *Wiosenne refleksje*, Wrocław 2003, s. 6 nlb.
96. *[Wiersz] Jubileuszowy przekładaniec poetycka strawa dla Rodziewicza Czesława. Benefis 80-lecia urodzin Czesława Rodziewicza, 8 czerwca 2002 r.*, Wrocław 2002, s. 27.
97. *Jerzy Woronczak, student i bibliotekarz*, [w:] *Od starożytności do współczesności, Język – literatura –kultura. Księga poświęcona pamięci Profesora Jerzego Woronczaka*, pod. red. I. Kamińskiej-Szmaj, Wrocław 2004, s. 27–35.
98. *Myśli rozmaite*, Wrocław 2004.
99. *Fraszki biblioteczne*, Wrocław 2004.

Emilia Starak-Czerniejewska
Biblioteka Główna
Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu

JAN PASIERSKI – OSOBOWOŚĆ INSPIRUJĄCA

„Żebyście nie myśleli, że Wasz Tata to byle co, ofiaruję Wam ten zbiorowy *opus* świadczący, że coś się tam kiedyś *pro publico* robiło. Tata Jan ps. „Jaxa”¹. Pisząc tę dedykację miał na myśli swój udział w walce z okupantem podczas II wojny światowej, jednak zrobił dla kraju o wiele, wiele więcej...

Urodził się 20 stycznia 1911 r. w Dublinach w powiecie lwowskim. Nikt w tym czasie nawet nie pomyślał, że tradycja znakomitej Akademii Rolniczej przeniesiona zostanie do Wrocławia, a Jan zostanie bibliotekarzem w tym odległym mieście.

Ojciec Jana, również Jan, był urzędnikiem państwowym, pracował w policji lwowskiej, matka – Katarzyna Hadało nie pracowała, była,

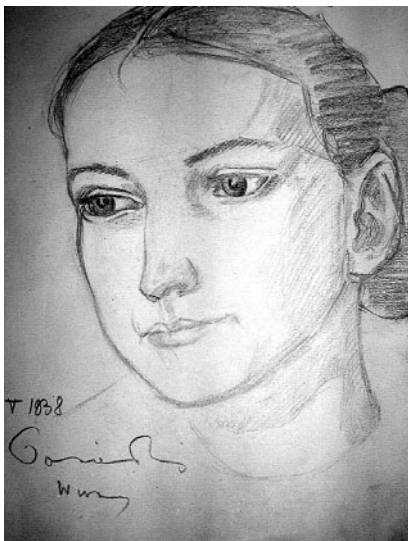
¹ Dedykacja w egzemplarzu książki *Dynamit: z dziejów ruchu oporu w Polsce południowej*, Kraków 1964. Egzemplarz w posiadaniu córki Elżbiety Karwowskiej.

jak się wówczas mawiało, „przy mężu”. Wychowywał się w rodzinie inteligenckiej o mocnych tradycjach patriotycznych. Ukończył 4 klasy szkoły powszechnej, a następnie Gimnazjum Humanistyczne we Lwowie – 10 czerwca 1929 r. W gimnazjum wstąpił do Związku Harcerstwa Polskiego i został drużynowym.

Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, które ukończył 10 czerwca 1933 r. z tytułem magistra praw. W latach 1933–1934 służył w 44 Pułku Strzelców Kresowych w Równem; zakończywszy służbę czynną, przeszedł do rezerwy jako podporucznik piechoty. Po wypełnieniu obowiązku wobec Ojczyzny rozpoczął praktykę zawodową. Przez dwa lata (czerwiec 1935 – czerwiec 1937) odbywał bezpłatną aplikanturę sędziowską. W poszukiwaniu pracy przeprowadził się do Krakowa. Tu, od 1 lipca 1937 r. do wybuchu wojny pracował w Wydziale Śledczym Policji Państwowej w Krakowie. Oprócz zadań standardowych pionu śledczego, uczestniczył w akcjach specjalnych likwidujących reakcyjne środowisko niemieckie w Krakowie, czyli tzw. piątą kolumnę. Jego inteligencja i umiejętność szybkiego kojarzenia fak-

tów w połączeniu z gruntownym wykształceniem i znajomością języków były tu nieocenione. 25 grudnia 1938 r. wstąpił w związek małżeński z Aliną Krasoń.

Po zakończeniu kampanii wrześniowej ukrywał się przez rok u rodziny, ponieważ jako pracownik mundurowy nie zgłosił się do organizowanej przez Niemców policji. Nie potrafił jednak beczynie czekać na koniec wojny. Angażował się w konspirację. Choć z sarkazmem i humorem wspominał działalność i walkę w podziemiu, to wykonywane

Portret żony, 1938, rysunek ołówkiem.

przez niego zadania były wagi państwowej i groziły śmiercią ze strony niemieckiego okupanta.

Jak sam opisuje: „Maj 1940... okupacja. Siedzę prawie od roku jak mysz pod miotłą w prowincjonalnym miasteczku. Nie zgłosiłem się do służby w Kripo (*Kriminalpolizei*) co groziło śmiercią. Znajomi moi nie dali mi długo tkwić w prowincjonalnej dziurze. Znalazłem się w Krakowie w roku 1940. Były to początki pracy konspiracyjnej ZWZ (Związek Walki Zbrojnej). W kierownictwie przeważali zawodowi wojskowi [...] Początki konspiracji w Krakowie przypominały jakieś harcerskie podchody lub zabawę w »żandarma i zbója«. Była to konspiracja na niby, bo wszyscy krakowscy konspiratorzy znali się doskonale pośrednio lub bezpośrednio; kierownictwo w znakomitej większości było niekrakowskie. Zorganizowanemu aparatowi gestapowskiej ofensywy trzeba było przeciwstawić naszą defensywę – nasz kontrwywiad [...] Moi przedwojenni towarzysze trochę zapeszni faktem, że jednak znaleźli się w szeregach Kripo, chętnie garnęli się do roboty w naszym kontrwywiadzie, choć chyba dobrze zdawali sobie sprawę, czym ta zabawa grozi. Pracowali dobrze i ostrożnie. Rutyna zawodowa. Powoli zaczęliśmy wykruszać garnitur konfidencki [...]”².

„Improwizowanie metod konspiracji odbijało się ujemnie na pracy wysokich sztabów i groziło w każdej chwili katastrofą. W tych warunkach powołano mnie do sztabu obszaru śląsko-krakowskiego AK z siedzibą w Krakowie z zadaniem poprawienia techniki konspiracyjnej i zabezpieczenia pracy sztabu. Przebudowałem łączność i kilka oddziałów sztabu [...]”³.

Poza kontrolą bezpieczeństwa wewnętrznego wykonywał mniej lub bardziej znaczące zadania wywiadowcze w terenie. O przebiegu i charakterze tej służby możemy również przeczytać: „Wykorzystując pewne znajomości oraz znajomość języka zaangażowałem się do pracy w administracji *Truppen-Uebungsplatz-Sued* w Dębnie koło Tarnobrzega, jako *Angestellter* tzw. *Rotte V*. Dowodziłem sztabem sprząta-

² J. Pasierski, *Wielka wsypa*, [w:] *Dynamit*, op. cit., s. 108.

³ *Ibidem*, s. 109

czek i miałem nadzór nad hotelem dla oficerów, przyjeżdżających na różne ćwiczenia i odprawy. Teren pracy był niezwykle ciekawy, gdyż odbywały się tu próby z nowymi rodzajami broni i amunicji. Tu wypróbowano m.in. bardzo chytrze skonstruowane miny leśne. Zdobyłem też informacje o znajdujących się w rejonie Huty Komorowskiej wyrzutniach »V-1«. Były to bodajże pierwsze informacje o tej nowej niemieckiej *Wunderwaffe*. [...] W moim hotelu były również *Generalquartiere* dla wyższych oficerów. Po jednej z narad znalazłem w koszu na śmieci naniesioną na planie dyslokację jednostek w jakiejś zamierzonej operacji na froncie wschodnim, która okazała się bardzo ciekawym materiałem. Była to praca dość ryzykowna. Pewnego dnia ostrzegł mnie pracujący tam również berliński szofer, iż jego rodacy mają mnie w podejrzeniu: *Mensch, machen Sie sich auf und Davon!* Na pożegnanie spowodowałem zbombardowanie Dęby przez samoloty radzieckie za bestialskie spalenie w baraku 40 chorych na tyfus jeńców radzieckich, o czym w swoim czasie przekazałem meldunek⁴.

Są to tylko małe zachowane fragmenty wspomnień, dokumentujące jego bohaterską postawę w czasie wojny. W konspiracji używał pseudonimów Jaxa, Brzega, Rom. Ze względu na działalność konspiracyjno-wywiadowczą fikcyjnie zatrudniony był od 15 listopada 1940 do końca 1944 r. w kancelarii adwokackiej dr. M. Matyji (Jana Bardla).

Jak wspomina córka, ze względu na zadania w terenie w krakowskim w domu bywał rzadko, obowiązki domowe i opiekę na dwiema córkami sprawowała żona.

Za zasługi wojenne w latach 1942–1943 trzykrotnie odznaczany Krzyżem Walecznych, a po wojnie 17 lipca 1985 r. przyznawanym w Londynie Krzyżem Armii Krajowej⁵.

⁴ *Ibidem*, s. 112.

⁵ Krzyż Armii Krajowej wprowadzony 1 sierpnia 1966 r. przez gen. T. Bora-Komorowskiego dla zasłużonych żołnierzy Polski Podziemnej 1939–1945. Nadawany był żołnierzom Armii Krajowej oraz organizacji ją poprzedzających: Służba Zwycięstwu Polski, Związek Walki Zbrojnej. Krzyż nadawano w Londynie. Nie został przyjęty do systemu odznaczeń PRL. Dopiero od 1992 r. został uznany za polskie odznaczenie wojskowe nadawane przez Prezydenta RP. Jego nadawanie zakończono z dniem 8 maja 1999 r.

Tymczasem mimo wielu zasług i bohaterskiej postawy w walce z hitlerowcami oraz licznych materiałów wywiadowczych, jakie dostarczył sojusznikom ze wschodu i zachodu, przez władzę ludową uznany został za wroga nowego ustroju. Po wkroczeniu do Krakowa wojsk radzieckich, 7 marca 1945 r. został aresztowany jako żołnierz uznanej za reakcyjną Armii Krajowej. Jego rodzina trwała w dramatycznej niepewności. Przez 9 miesięcy był osadzony i przesłuchiwany w więzieniu przy pl. Inwalidów. Po wypuszczeniu na wolność natychmiast wyjechał z Krakowa.

Od października 1945 r. do stycznia 1946 r. pracował w Państwowym Przedsiębiorstwie Traktorów i Maszyn Rolniczych Cieplice jako referent ds. nieruchomości. Można przypuszczać, że w tym czasie poznał Jana Morawskiego, prezesa Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego Cieplice–Legnica, swojego późniejszego dyrektora w Bibliotece Wyższej Szkoły Rolniczej (WSR) we Wrocławiu.

Następnie przeniósł się do Wrocławia, gdzie rozpoczął pracę w Centralnym Zarządzie Górzeln Rolniczych. Został nawet kierownikiem Oddziału Wrocławskiego. Niestety wskutek donosu 23 marca 1951 r. został ponownie aresztowany przez agentów Urzędu Bezpieczeństwa. Wyrokiem Sądu Wojskowego w Warszawie z dnia 18 marca 1953 r. na mocy Dekretu PKWN z 31 sierpnia 1944 r. *O wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną oraz dla zdrajców Narodu Polskiego*, został skazany na 8 lat więzienia. Przez dwa lata śledztwa osadzony i przesłuchiwany był w Warszawie w więzieniu na Mokotowie, kojarzonym jako miejsce kaźni i straceń Polaków walczących z Niemcami podczas II wojny światowej. Następnie przeniesiony został do Wiśnicza, a w końcu do więzienia w Strzelcach Opolskich. Straszne to były czasy dla prawdziwych polskich patriotów.

Jednak więzienie nie złamało J. Pasierskiego. Jak wspomina córka, w czasach więziennych zawarł wiele przyjaźni i znajomości z osobami z różnych środowisk. Z tego okresu datują się m.in. wieloletnie przyjaźnie z prof. Michałem Walickim (znakomitym historykiem sztuki) i Janem Drohojowskim (dyplomata, w latach 1943–1944 sekretarzem ge-

neralnym Ministerstwa Informatyki rządu polskiego na uchodźstwie). W więzieniu zapoczątkował też nową życiową pasję – rzeźbiarstwo.

Był utalentowany plastycznie, o czym można się przekonać oglądając akwarele oraz ilustrowane listy do żony i przyjaciół. Często motywem rysunków i obrazów był ukochany Lwów – symbol beztroskiej młodości i wesołych czasów studenckich – oraz krajobrazy Polski. Twórczość była formą wyzwolenia od strasznej więziennej codzienności i pozwalała mu przetrwać.

Z więzienia zwolniony został na mocy amnestii 1 maja 1956 r., a po latach zrehabilitowany. Nie był to koniec problemów życiowych. Mimo, że od razu zaczął poszukiwanie pracy, to „człowieka z takim wyrokiem” nikt nie chciał zatrudnić. W końcu zrezygnowany trafił do Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu. Dyrektorowi Janowi Morawskiemu opowiedział historię swojego życia kończąc, że z takim życiorysem nie może znaleźć pracy. Ku jego zaskoczeniu dyrektor Morawski stwierdził, że on zatrudni go właśnie z tego powodu⁶.

Referencji udzielili mu rektor WSR we Wrocławiu prof. dr inż. A. Tychowski, doc. dr W. Kamienobrodzki oraz prof. inż. M. Zachara z Politechniki Wrocławskiej. I tak 1 czerwca 1956 r. rozpoczął pracę w Bibliotece Głównej WSR we Wrocławiu na stanowisku bibliotekarza. Doskonale wykształcony erudyta, władający biegle trzema językami obcymi oraz znający łacinę i grekę, całą powojenną pracę poświęcił bibliotekarstwu.

Zespół pracowników tworzący wówczas bibliotekę składał się z bardzo dobrze wykształconych specjalistów o wysokiej kulturze osobistej, do czego wielką wagę przywiązywał ówczesny dyrektor.

J. Pasiński był pracowity i skuteczny w działaniu. Systematycznie uzupełniał i pogłębiał fachową wiedzę bibliotekarską, a przy tym twórczo podchodził do wykonywanych zadań. Tak kreatywnego pracownika nagradzano i szybko awansowano, w 1958 r. otrzymał awans na stanowisko starszego bibliotekarza.

⁶ Ze wspomnień Marii Morawskiej.

Po reorganizacji Biblioteki w 1959 r. został kierownikiem Działu Gromadzenia Zbiorów. Był to ważny i dynamiczny okres w historii biblioteki. Jej pracownicy stawali wobec konieczności stworzenia zaplecza naukowego młodej polskiej uczelni. Konieczne okazało się wypracowanie spójnej polityki gromadzenia zbiorów.

Współpraca dwóch silnych osobowości – J. Morawskiego i J. Pasierskiego – kreatywnych, o dużym intelektualnym potencjale, owocowało na gruncie zawodowym wieloma pomysłami i projektami. J. Pasierski doskonalił swoje umiejętności bibliotekarskie, studiował literaturę obcojęzyczną dotyczącą interesujących go zagadnień. Dzięki znajomości języków obcych oraz bezkompromisowości w pracy miał przewagę nad kolegami po fachu. Poznawał i propagował rozwiązania nie tylko szkoły radzieckiej, co było popularne i „dobrze widziane”, ale też osiągnięcia amerykańskie i zachodnioeuropejskie oparte na wieloletnich badaniach i praktyce bibliotekarskiej. W toku prac przekonał się, że zmiany lokalne to za mało, potrzebne były rozwiązania ogólnopolskie.

W narzuconym systemie gospodarki planowej dopatrywał się korzyści. Takim elementem była planowa specjalizacja bibliotek w zakresie gromadzenia zbiorów, zwłaszcza w obszarze literatury zagranicznej. Był zdeklarowanym zwolennikiem, uruchomionego w 1956 r. z inicjatywy dyrektora J. Morawskiego, programu wymiany międzynarodowej opartej o Zeszyty Naukowe WSR we Wrocławiu, dzięki któremu biblioteka znacząco wzbogaciła swoje zbiory.

Efektom kilkuletniej pracy i analizy wyników była koncepcja tzw. planowej specjalizacji bibliotek w zakresie gromadzenia zagranicznych czasopism naukowych, zaakceptowana na forum ogólnopolskim i wprowadzona w życie przez 7 naukowych bibliotek rolniczych podległych Ministerstwu Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

Dyrektor Morawski popierał twórcze umysły, nie ograniczał ideologicznie. Był otwarty na postęp, chętnie wysyłał swoich pracowników na konferencje naukowe w celu wymiany doświadczeń. J. Pasierski uczestnicząc w ogólnopolskich konferencjach, często wspólnie z dyrektorem, najpierw propagował ideę oraz korzyści płynące z systemu specjalizacji bibliotek naukowych, następnie zapoznawał

z przebiegiem prac i stosowanymi metodami na gruncie bibliotek wyższych szkół rolniczych.

Przez dziesięć lat sprawował funkcję Przewodniczącego Komisji Koordynacyjnej Bibliotek WSR, a od 1970 r. był członkiem Zespołu roboczego ds. specjalizacji bibliotek przy komisji ds. bibliotek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. W sprawy specjalizacji bibliotek naukowych był bardzo zaangażowany. Ewolucję jego poglądów na ten temat można prześledzić w opublikowanych materiałach konferencyjnych, artykułach i komunikatach zamieszczanych w prasie fachowej. Uwieńczeniem jego wieloletnich prac i badań na ten temat jest znakomita praca doktorska, napisana pod kierunkiem prof. dr. Aleksandra Birkenmajera, opublikowana w 1961 r.⁷ O potrzebie stworzenia kompleksowego opracowania pisał sam autor: „Praca w oddziale gromadzenia zbiorów i konieczność opracowywania na tzw. »szkolenie wewnętrzne« zwykłego referatu o metodach pracy przy gromadzeniu zbiorów, były bezpośrednim powodem zbliżenia do problematyki, której narodziły się pierwsze publikacje. Z czasem dołączyły do tego praktyczne zamiary realizacji koncepcji specjalizacyjnych (w bibliotekach wyższych szkół rolniczych). [...] Dotychczasowy brak w literaturze polskiej, także – o ile mi wiadomo – w literaturze światowej pełniejszego opracowania istniejących aktualnie systemów specjalizacji bibliotek naukowych, skłonił mnie do napisania niniejszej pracy [...]”⁸.

Praca ta ma charakter przekrojowy, omawia historię, stan obecny i przyszłość specjalizacji bibliotek naukowych. Zaskakująco wiele jej wniosków i postulatów do praktycznego wykonania pozostaje aktualna do dziś. Jednym z postulatów, który wciąż czeka na realizację, jest funkcjonowanie stanowisk bibliotekarzy dziedzinowych, cechujących się najwyższymi kwalifikacjami bibliotekarskimi oraz wiedzą fachową w obszarze tematyki gromadzonej literatury. Stanowiska takie z powodzeniem wprowadzono w Europie Zachodniej i są wysoko

⁷ J. Pasierski, *Zagadnienia specjalizacji bibliotek naukowych*, Wrocław 1961 [praca doktorska].

⁸ *Ibidem*, *Przedmowa*.

opłacane. W Polsce wciąż postuluje się ich tworzenie, zapominając o adekwatnym wynagrodzeniu.

Autor w omawianej pracy precyzyjnie wyróżnił i omówił wszystkie elementy konieczne do wzorowego funkcjonowania biblioteki akademickiej w systemie szkolnictwa wyższego. Mocno podkreślał, że najważniejszy w bibliotece jest czytelnik, a biblioteka nie spełniająca jego potrzeb i oczekiwań traci rację bytu. Bardzo nowoczesna jest też wizja biblioteki i sieci bibliotek jako zintegrowanego systemu. „Do elementów zasadniczych, stanowiących *conditio sine qua non* współpracy bibliotek w zakresie gromadzenia literatury naukowej zaliczyłbym katalogi centralne oraz wypożyczanie międzybiblioteczne. Katalogi centralne w systemie specjalizacji stają się więc współczynnikiem koordynacji [...]. Usprawnienie udostępnień zależy od wielu czynników (dobra informacja biblioteczna i bibliograficzna, fachowa i ilościowo wystarczająca obsada personalna, dostateczna ilość magazynierów, sprawna sieć łączności międzybibliotecznej, wyposażenie techniczne w urządzenia do reprodukcji materiałów bibliotecznych)”⁹.

Bardzo istotnym zagadnieniem jest też problem partnerskiego traktowania biblioteki w pracy naukowej. J. Pasierski podkreślał, że musi istnieć relacja zwrotna pracownik nauki – bibliotekarz oparta na współpracy: „Biblioteki naukowe, będące do niedawna cmentarzykiem przebrzmiałych prawd i idei, są już dziś nie tylko »pamięcią« nauki, lecz aktywnym organizatorem jej wyników. Biblioteki naukowe jako integralna część warsztatu naukowego mogą spełnić swoje szczytne zadanie, gdy do ich realizacji przystąpią w sposób zorganizowany”.

⁹ *Ibidem*, s. 3–4. Autorka artykułu, prowadząca wypożyczalnię międzybiblioteczną, wciąż odczuwa niedoskonałość katalogów centralnych, brak systemowych rozwiązań w teleinformacji i reprografii materiałów bibliotecznych. Zmieniają się technologie, a problemy pozostają te same. Jak zdobyć informacje o zasobie biblioteki zakładowej, bogatej w cenną fachową literaturę i przyspieszyć jej dostarczenie czytelnikowi – zadaje sobie to pytanie w ślad za J. Pasierskim. Bezpośrednio korzysta też z wprowadzonego wówczas rozwiązania. Biblioteki wyższych szkół rolniczych w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych na mocy niepisanej umowy wymieniają się literaturą i kopiami bezpłatnie.

zowany, jako jeden skoordynowany i sprawnie współdziałający system”¹⁰.

Takie relacje gwarantują rangę bibliotekarza jako pracownika nauki. J. Pasierski nie musiał nikogo przekonywać, że jest cenionym naukowcem. Świadczyły o tym jego prace oraz liczne kontakty krajowe i zagraniczne. Zbierając materiały i pisząc pracę prowadził korespondencję m.in. z E.E. Williamsem z Harvard University, kierownikiem Biura Farington Plan Office, dr Gizelą von Busse (DFG – Bad Godesberg), Toennesem Klebergiem dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali, Borghild Bjoerlykke z Biblioteki Szkoły Rolniczej w Vollebek (Norwegia).

Jako załączniki do pracy doktorskiej zamieścił tłumaczenia: Planu Farmingtonowskiego, Verteilungsplan der Sondersammelgebiete w Niemieckiej Republice Federalnej, Verteilungsplan der Sondersammelgebiete w Niemieckiej Republice Demokratycznej, Planu szwedzkiego.

Bardzo cenił swojego mistrza i promotora pracy doktorskiej, prof. Aleksandra Birkermajera, który lubił analizować problemy i twórczo

Promocja doktorska.

¹⁰ J. Pasierski, *Zagadnienia specjalizacji bibliotek naukowych*, op. cit., s. 204.

podyskutować ze swoim uczniem. Po obronie doktoratu 1 lipca 1962 r., J. Pasierski zdał egzamin państwowy i został bibliotekarzem dyplomowanym. Otrzymał stanowisko adiunkta bibliotecznego. W dalszym ciągu kierował Oddziałem Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów. Plan specjalizacji funkcjonował praktycznie przez dwadzieścia lat i jest doskonałony z myślą o użytkowniku jako „ostatnim ogniwie systemu”.

Oprócz prac związanych z Oddziałem Gromadzenia uczestniczył w realizacji większości ważnych zadań bibliotecznych. Należał do zespołu opracowującego bibliografię i kartoteki zagadnieniowe. Latami współtworzył kartoteki tematyczne i sporządzał opisy kartkowe. W formie drukowanej ukazały się dwie bibliografie, których był współtwórcą: w 1960 r. *Bibliografia retrospektywna publikacji pracowników nauki Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu za lata 1945–1959*, a w 1964 r. *Bibliografia prac magisterskich i habilitacyjnych wykonanych w Wyższej Szkole Rolniczej we Wrocławiu w latach 1945–1960*.

W kolejnych latach kartoteki tematyczne sukcesywnie ukazywały się jako bibliografie załącznikowe w „Zeszytach Naukowych Wyższej Szkoły Rolniczej” (później Akademii Rolniczej we Wrocławiu) dla poszczególnych wydziałów, albo funkcjonowały w formie kartotek. Wiele z nich współredagował J. Pasierski.

W 1963 r. Biblioteka WSR we Wrocławiu rozpoczęła prace nad najważniejszym zadaniem w swojej historii: *Polską bibliografią weterynarii i hodowli zwierząt za lata 1891–1939*, będącą kontynuacją, wydanej w 1891 r. we Lwowie *Bibliografii polskiej weterynarii i hodowli zwierząt* Stanisława Królikowskiego.

Nieliczny, czteroosobowy zespół w składzie: dr Jan Pasierski, mgr Janina Obmińska, mgr Anna Milewska pod kierownictwem mgr Marii Kurpiowskiej podjął się trudnego zadania, nawet jeżeli uwzględnić merytoryczną pomoc dyrektorów mgr. Jana Morawskiego, mgr. Józefa Gerusa oraz mgr Wandy Rykowej. Początkowo zakładano, że bibliografia retrospektywna obejmie lata 1891–1945 i za te lata zebrano materiały. Prace były wykonywane równolegle z działalnością usługową biblioteki. Prowadzono liczną korespondencję. Wielokrotnie wyjeżdżano do bibliotek w całej Polsce w celu wykonania badań

i opracowań z autopsji. Konieczność przedstawiania okresowych sprawozdań pozwala zobaczyć, jak żmudna i skomplikowana była to praca. Sprawozdania pozwalają też dokładnie śledzić przebieg prac.

J. Pasierski był osobą, która najwięcej „podróżowała”. Oprócz rzeczowych, profesjonalnych opracowań i sprawozdań z podróży, zachowały się praktyczne notki kreślone jego ręką: „Praca od godz. 8–15. Po uprzednim zgłoszeniu do godz. 13.10 można tam na miejscu zjeść obiad á zł. 14. Po południu można też po uprzednim przeniesieniu materiałów pracować do 21 (praktycznie 20.30) w czytelni bibliotekoznawczej, o piętro niżej po drugiej stronie korytarza. Na drugi dzień należy pozostawione skrzynki zabrać z powrotem na górę IV p.”¹¹. Często można spotkać wskazówki praktyczne ułatwiające kolegom życie na delegacji, wskazujące na serdeczność oraz bezinteresowną chęć pomocy.

Osobnym problemem stało się zdobywanie dodatkowych środków na prowadzenie prac nad bibliografią. Za kadencji dyrektora J. Morawskiego nikt nie podważał i nie żądał dokumentów potwierdzających poniesione wydatki. Jego następcą miał coraz większe trudności w ich zdobywaniu. Właśnie z powodu braku środków prace zakończono w 1979 r., a bibliografia nie ukazała się w formie drukowanej. Do dnia dzisiejszego pozostaje w formie kartoteki. Jest odnotowana w Bazach Biblioteki Narodowej w Warszawie w Wykazie polskich bibliografii nie opublikowanych. Ułożona jest w układzie alfabetycznym i liczy 33 tysiące pozycji. Obejmuje lata 1891–1939.

Równocześnie w latach 1963–1967 dr Pasierski prowadził działalność dydaktyczną. Były to wykłady z zakresu informacji naukowej prowadzone w Katedrze Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Przez ponad 30 lat J. Pasierski był aktywnym członkiem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, od 1957 r. członkiem Zarządu Okręgu Wrocławskiego SBP, w latach 1957–1965 członkiem Prezydium Zarządu Głównego. Jako uznany specjalista aktywnie działał w Komisji

¹¹ Archiwalia Biblioteki Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

ds. Współpracy Bibliotek, a w latach 1966–1969 przewodniczył Komisji d/s Katalogów Centralnych.

W trosce o wychowanie następców angażował się w prace przy programie egzaminów dla bibliotekarzy dyplomowanych, a w latach 1968–1970 zasiadał w Komisji Egzaminacyjnej przy Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. 1 czerwca 1968 r. otrzymał stanowisko kustosza dyplomowanego, a 1 maja 1972 r. starszego kustosza dyplomowanego i na tym stanowisku pozostał do emerytury.

Po przejściu na emeryturę 30 września 1976 r. zatrudniony był na pół etatu jako samodzielny pracownik naukowy na stanowisku starszego kustosza dyplomowanego. Wykonywał specjalistyczne prace biblioteczne wymagające najwyższych kwalifikacji i umiejętności.

Wspominając Jana Pasierskiego, oprócz jego profesjonalizmu, należy podkreślić, że był jedną z najbarwniejszych postaci w bibliotece. Wszyscy pamiętający go współpracownicy zgodnie twierdzą, że był najciekawszą osobowością w historii biblioteki. Swoją erudycją wzbudzał podziw i szacunek. Nigdy nie podkreślał swojej wiedzy i umiejętności, ale w sprawach zawodowych, i nie tylko, zawsze służył życzliwą pomocą. Często z charakterystyczną nonszalancją podpowiadała koleżankom poszukującym odpowiedzi na kwerendę – wyjaśnienia lub tłumaczenia jakiejś sentencji lub autora cytatu.

W swoim otoczeniu tworzył niepowtarzalny klimat pełen ciepła i życzliwości. Jednocześnie mobilizował do rozwoju i samodoskonalenia nie tylko zawodowego. Był bardzo inspirującą osobowością. Miał „to coś” określane mianem „artystycznej duszy”. Grał na pianinie i gitarze, okazjonalnie śpiewał. Pięknie rzeźbił, malował. Przyjaciół i kolegów obdarowywał swoimi pracami, które do dziś z sentymentem przechowują. Jego prace plastyczne – zwłaszcza kolekcja rzeźb – doczekały się kilku wystaw również poza terenem biblioteki i uczelni. Część rzeźb trafiła z donacji córki do muzeów. Duża kolekcja znajduje się w Muzeum Śląska Cieszyńskiego O/M Beskidzkie w Wiśle.

Legendarnym miejscem, związanym z biblioteką poprzez osobę właściciela, był letni domek państwa Pasierskich w Osoli. Zaprojektowany został przez przyjaciela domu prof. Kazimierza Ciechanow-

Osola, Magiczny Domek.

Kłęcząca, 1986.

Fragment kolekcji rzeźb.

skiego. Powstawał przez dwa latami z dostępnych na krzysowym rynku materiałów oraz fragmentów i detali tworzonych własnoręcznie przez Jana. Miejsce to posiada niepowtarzalny urok i klimat realizmu magicznego, zachowany do dziś dzięki staraniom córki. W tamtych latach było to centrum „pozaprotokolarnych” spotkań towarzyskich. A zaproszenie przez J. Pasierskiego do „domku w Osoli” stanowiło zwłaszcza dla młodszych pracowników środowiskową nobilitację.

J. Pasierski nie przywiązywał wielkiej wagi do nagród i odznaczeń. Ale był często nagradzany przez dyrektorów biblioteki i rektorów WSR. Za swoją pracę uzyskał wiele odznaczeń: Zasłużony Działacz Kultury (1968 r.), Honorowa Odznaka SBP (1972 r.), Złoty Krzyż Zasługi (1973 r.). Również za działalność konspiracyjną został po latach doceniony przez PRL: Krzyżem Partyzanckim (1961 r.), Odznaką Grunwaldzką (1971 r.), Medalem Zwycięstwa i Wolności 1945 r. (1972 r.) oraz londyńskim Krzyżem Armii Krajowej (1985 r.).

Do powojennych odznaczeń odnosił się z lekką ironią. Zwłaszcza „rozbrajał” go Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 r. – jak wiadomo uzyskanie wolności „uczcił” aresztowaniem przez Urząd Bezpieczeństwa. Najbardziej cenił sobie wojenne Krzyże Walecznych oraz Krzyż Armii Krajowej.

Zmarł we Wrocławiu 23 listopada 1989 r. Pochowany został na Cmentarzu św. Wawrzyńca przy ul. Bujwida we Wrocławiu.

Można bez cienia wątpliwości stwierdzić, że Jan Pasierski tworzył Bibliotekę Główną Akademii Rolniczej we Wrocławiu, nie tylko poprzez znaczący dorobek naukowy i zawodowy, ale i umiejętność tworzenia niepowtarzalnej atmosfery pracy oraz niezwykle inspirującą osobowość.

BIBLIOGRAFIA PRAC JANA PASIERSKIEGO

1. *Planowa specjalizacja bibliotek naukowych*, „Przegląd Biblioteczny” 1959, R. 27, z. 3, s. 193–199.
2. *Stan i problematyka uczelnianych bibliotek zakładowych w wyższych szkołach rolniczych*, [w:] *Konferencja w sprawie uczelnianych bibliotek zakładowych w dniach 3–5 czerwca 1959 r. w Łodzi. Materiały*, Łódź 1960, nr 6, s.172–190.

3. *Zagadnienia specjalizacji bibliotek naukowych*, Wrocław 1961 [praca doktorska].
4. *Specjalizacja rolniczych bibliotek naukowych*, „Bibliotekarz” 1960, R. 27, nr 6, s.161–166.
5. *Biblioteki szkół rolniczych. Koreferat*, [w:] *Materiały z Konferencji Rogowskiej w sprawie działalności i rozwoju bibliotek*, Warszawa 1962, s. 62–70.
6. *Zagadnienia specjalizacji bibliotek naukowych. Komunikat*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego Seria A” 1962, nr 17, s. 43–49.
7. *Specjalizacja bibliotek WSR w Polsce. Dotychczasowe osiągnięcia i perspektywy*, [w:] *Materiały ze Zjazdu przedstawicieli bibliotek WSR w Lublinie 22–23 czerwca 1964*, Lublin 1965, s. 108–115.
8. *System specjalizacji bibliotek wyższych szkół rolniczych w Polsce. Pierwszy rok realizacji [Doniesienie wstępne]*, „Bibliotekarz” 1964, nr 5, s. 150–151.
9. *Wielka wyspa*, [w:] *Dynamit. Z dziejów ruchu oporu w Polsce Południowej*, Kraków 1964, s. 106–113.
10. *Zagadnienia specjalizacji bibliotek. Uwagi o metodzie*, „Roczniki Biblioteczne” 1964 [wyd. 1965], R. 8, s. 117– 118.
11. *Zjazd przedstawicieli bibliotek rolniczych w Lublinie*, „Przegląd Biblioteczny” 1965, R. 33, z. 2, s. 124–125.
12. *Współpraca bibliotek wyższych szkół rolniczych*, „Bibliotekarz” 1965, R. 32, nr 7/8, s. 251.
13. *Dyskutujemy nad ustawą o bibliotekach*, „Bibliotekarz” 1969, R. 36, nr 7/8, s. 221–223.
14. *Trzecia, ogólnokrajowa konferencja w sprawie centralnych katalogów. Dyskusja, refleksje*, „Przegląd Biblioteczny” 1970, nr 2/3, s. 192–200.
15. *System specjalizacji bibliotek wyższych szkół rolniczych w Polsce*, „Życie Szkoły Wyższej” 1970, R. 18, nr 12, s. 104–107.

MATERIAŁY WYKORZYSTANE W ARTYKULE

1. Wykaz akt osobowych nr 8186 Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.
2. *Wykaz publikacji pracowników Biblioteki Głównej* [w:] *Biblioteka Główna 1952–1977. Informator*, Wrocław, s. 19–20.

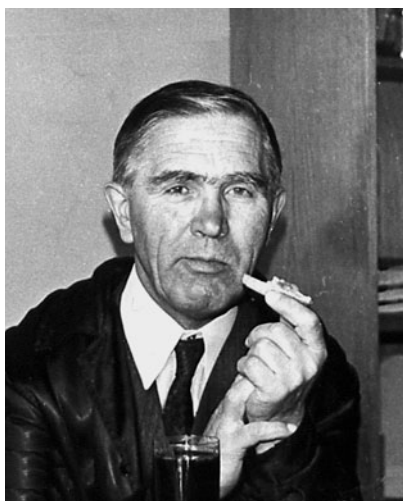
Alicja Konik

Biblioteka Uniwersytecka
Uniwersytet Wrocławski

JAN OŻÓG – BIBLIOTEKARZ Z POWOŁANIA

Jedną z wielu ważnych postaci środowiska bibliotekarskiego Uniwersytetu Wrocławskiego, ściśle związaną z Biblioteką od początków jej istnienia, był niewątpliwie Jan Ożóg. Pisanie o nim jako o bibliotekarzu nie jest zadaniem łatwym, gdyż materiałów dokumentujących jego działalność zachowało się nie tak znów wiele. Są to przeważnie akta personalne przechowywane w Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, które są materiałem pozwalającym zaledwie naszkicować ogólny obraz bibliotekarskiej pracy Jana Ożoga. Dlatego niniejszy biogram stawia sobie za zadanie zebranie danych faktograficznych odnoszących się do czynnego wykonywania przez niego zawodu bibliotekarza i wskazanie jego poglądów w sprawie bibliotek i bibliotekarstwa.

Jan Ożóg urodził się 8 października 1914 r. w Będzienicy (powiat Ropczyce, woj. rzeszowskie) w rodzinie chłopskiej. W latach 1925–1929 uczęszczał do gimnazjum w Ropczycach, a w latach 1930–1934 do

Państwowego Gimnazjum im. Stanisława Staszica we Lwowie, gdzie zdał egzamin dojrzałości w 1934 r. Podobnie jak wielu pionierów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (m.in. Antoni Knot, Bronisław Kocowski i Stefan Nawara) swoje wyższe wykształcenie zdobył na Uniwersytecie im. Jana Kazimierza we Lwowie. Na podstawie pracy magisterskiej *Pismo Święte według nauki Stanisława Hozjusza* uzyskał w roku 1939 dyplom magistra teologii. Już w czasie studiów uniwersyteckich na wydziale teologicznym w latach 1934–1939 pracował jako asystent bibliotekarski w Bibliotece Instytutów Teologicznych. Lata wojny spędził w rodzinnych stronach w Złoczowie (woj. – Tarnopol, 1939–1941) i w Gródku Jagiellońskim koło Lwowa (1941–1944), a od sierpnia 1944 r. do grudnia 1945 r. w Wiśniowej i Rzeszowie. Mieszkając w Gródku Jagiellońskim pracował w charakterze duchownego, biorąc udział w tajnym nauczaniu religii i języka łacińskiego w roku szkolnym 1943/1944, zorganizowanym przez tajne władze szkolne we Lwowie¹.

PRACE BIBLIOTECZNE

Po przyjeździe do Wrocławia został zatrudniony w Bibliotece Uniwersyteckiej 20 grudnia 1945 r., a pracę w niej rozpoczął z dniem 1 stycznia 1946 r. W początkowym okresie na zlecenie Dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu Antoniego Knota objął kierownictwo nad pracami porządkowymi przy księgozbiorach zabezpieczonych, nagromadzonych w ilości kilkuset ton w hali jednego z budynków Biblioteki. Było to niezwykle trudne i żmudne zadanie (należy przypomnieć, że zabezpieczone księgozbiory były zanieczyszczone i częściowo zniszczone), wymagające wielkiego wysiłku i ofiarności. Praca ta polegała na sortowaniu materiałów zabezpieczonych i wydzielaniu tych wartościowych i najbardziej potrzebnych dla Biblioteki oraz dla zakładów i instytutów uczelni. Trzeba podkreślić, że wśród zabezpieczonych książek wydobyto wówczas wiele unika-

¹ Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Akta osobowe, Dział Kadr Rk. 120/660.

tów w skali światowej, zwłaszcza w zakresie rękopisów i starych druków². Cała akcja porządkowania księgozbiorów zabezpieczonych określona została mianem „Akcji 34”, a opisał ją w swoich wspomnieniach pracownik Biblioteki – Bronisław Gnosowski. „Przystąpiono do niej z wielkim zapałem, choć nie była to praca łatwa i lekka” – pisał Bronisław Gnosowski. „Na początku pracy po wypróbowaniu możliwości pracowników ustalono normy pracy, trzeba przyznać wysokie, gdyż od pierwszej chwili wytworzyło się samorzutnie współzawodnictwo indywidualne i grupowe. Dzięki dobrej organizacji pracy kierownika »Akcji 34« kustosa Jana Ożoga nie było czasu i miejsca na objaczkę”³. Wielu „sortowników” po zakończeniu „Akcji 34” wspominało ją jako kampanię frontową⁴. Akcja porządkowa zbiorów była intensywnie prowadzona do końca 1949 r. Później niestety zaprzestano jej z powodu braku środków finansowych. Dała ona niewymierne korzyści, gdyż w wyniku tych prac wydzielono wielką ilość potrzebnych Bibliotece materiałów (ok. 100 000 woluminów) oraz miała wpływ na to, iż wielu z pracowników, biorących w niej udział, na trwałe związało się z Biblioteką⁵.

Już w okresie pionierskim po akcji rewindykacyjnej zbiorów cała kadra bibliotekarska, mimo ogromu prac, jakie spoczywały na niej w tych jakże ciężkich początkach Biblioteki, podjęła się trudu doszkalania zawodowego. Dyrektor Antoni Knot zachęcał bibliotekarzy do pracy naukowej i umożliwiał na wszelkie sposoby doszkalanie swoich pracowników⁶. W Bibliotece organizowane były kursy dla bibliotekarzy naukowych oraz dla magazynierów. „Dyrektor raz po raz wysyłał swych pracowników do Warszawy na bibliotekarski egzamin

² S. Nawara, *Dziesięciolecie Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu 1945–1955*, [w:] *Pamiętka dziesięciolecia Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu 1945–1955*, Wrocław 1955, s. 17.

³ B. Gnosowski, *Akcja 34*, [w:] *Pamiętka...*, *op. cit.*, s. 51.

⁴ *Ibidem*, s. 51.

⁵ S. Nawara, *op. cit.*, s. 18.

⁶ H. Szwejkowska, *Oddział Starych Druków w perspektywie lat dziesięciu*, [w:] *Pamiętka...*, *op. cit.*, s. 43.

państwowy” – Helena Szwejkowska wspomina swoją oraz kilku kolegów i koleżanek (Bilczewska, Burbianka, Kocowski, Nawara, Ożóg, Walter) „wyprawę własną ciężarówką biblioteczną – obóz noclegowy po drodze – skok z auta wprost na salę egzaminacyjną”⁷. Idąc w ślady swoich kolegów także Jan Ożóg 25 kwietnia 1947 roku zdał państwowy egzamin bibliotekarski I kategorii, a w roku następnym uczęszczał na specjalistyczny kurs z zakresu dawnej książki, który prowadzono w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie i zakończył go kolokwium z wynikiem dobrym.

Od pierwszych dni swojej pracy w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu Jan Ożóg objął kierownictwo nad organizowaniem i prowadzeniem Oddziału Czasopism. Równocześnie zorganizował i przejściowo prowadził pierwsze lektorium w tutejszej Bibliotece. W 1948 r., kierując nadal Oddziałem Czasopism, zajął się tworzeniem agend egzemplarza obowiązkowego. Rok 1949 to rok przełomowy w dziejach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu – całkowicie zakończono wewnętrzną organizację tej instytucji, uruchomiono nowe oddziały: muzyczny, kartograficzny, zorganizowano w obrębie Działu Uzupełniania Biuro Dubletów i Druków Zbędnych. Dzięki specjalnym kredytom rozpoczęto planowe porządkowanie księgozbiorów zabezpieczonych i zintensyfikowano opracowywanie zbiorów specjalnych w szczególności graficznych, starych druków i rękopisów. Rok ten był również ważny dla Jana Ożoga, powierzono mu bowiem kierowanie jednym z najważniejszych oddziałów Biblioteki – Oddziałem Opracowania Druków Zwartych Nowych. Niebawem nastąpiły też znaczące zmiany w jego życiu osobistym. „Dla wielu pracowników Biblioteka stała się swatką i skojarzyła szczęśliwe małżeństwa”⁸. Tak też było w przypadku Jana Ożoga, który w 1951 r. zawarł związek małżeński z pracownicą tutejszej księżnicy – Ewą Stoffel. Łączyła ich nie tylko wspólna pasja zawodowa, ale również zamiłowanie do przyrody i czynne uprawianie turystyki. To z ich inicja-

⁷ *Ibidem*, s. 43.

⁸ B. Gnosowski, *op. cit.*, s. 52.

tywy, a w szczególności pani Ewy Ożogowej, organizowane były w gronie bibliotekarzy oraz z ramienia ZNP liczne wyprawy górskimi szlakami.

Oddziałem Opracowania Druków Zwartych Nowych kierował do lipca 1961 r., z wyjątkiem okresu półrocznego w 1955 r., kiedy to przejściowo stał na czele Oddziału Magazynów i Konserwacji Zbiorów. Podczas tego okresu wprowadził w życie Biblioteki wiele racjonalizatorskich pomysłów. Jednocześnie przeszkolił w tym czasie w zakresie opracowania zbiorów całe rzesze pracowników tutejszej książki, jak też innych wrocławskich bibliotek naukowych. Równocześnie w latach 1949–1966 kierował pracami zleconymi w zakresie opracowywania zbiorów zabezpieczonych, początkowo w ramach Biblioteki Uniwersyteckiej, a potem w ramach sieci bibliotek całej uczelni.

W marcu 1962 r. został kierownikiem Oddziału Starych Druków i pozostał na tym stanowisku do listopada 1964 r. Na ten okres przypadło scalenie magazynowe zbiorów tego Oddziału, jednych z największych w Polsce do dziś, bo liczących 230 tys. woluminów, a w ilości dzieł 310 tys. jednostek. Wówczas także nastąpiła intensyfikacja w opracowaniu starych druków sposobem fotograficznym. W obu tych procesach Jan Ożóg brał bezpośredni udział i był za ich przebieg odpowiedzialny jako kierownik Oddziału.

1 listopada 1964 r. na wniosek Dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej dr Jadwigi Pełczyńskiej Rektor Uniwersytetu Wrocławskiego powierzył mu pełnienie obowiązków wicedyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej. To z jego inicjatywy, już jako wicedyrektora, nastąpiła centralizacja opracowania zbiorów, najpierw w samej Bibliotece Uniwersyteckiej, co pociągnęło za sobą ujednoczenie zasad opracowania zbiorów, a następnie centralizacja opracowania zbiorów bibliotek sieci uczelnianej w Bibliotece Głównej. Funkcję wicedyrektora sprawował do maja 1975 r., kiedy to na wniosek Dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej, Rektor uczelni wyraził zgodę na utworzenie w ramach Oddziału Starych Druków – Pracowni Dokumentacyjno-Bibliograficznej, którą z racji doświadczenia zawodowego poprowadził Jan Ożóg. Głównymi zadaniami tej pracowni miało być: opracowanie katalogu

poloników od XV do XVIII w., bibliografii poloników śląskich od XV do XVIII w., katalogu bohemików, slowacików i hungarików oraz opracowanie katalogów tematycznych czasopism, druków ulotnych, druków z zakresu numizmatyki itp. Wszystkie prace dokumentacyjne i bibliograficzne wykonywane były na marginesie prac bieżących (opracowanie i udostępnianie, informacja naukowa itp.). Tylko część z tych prac udało się zrealizować, m.in. Adam Skura wspólnie z Barbarą Górską opracowali katalog wystawy *Książka polska wydawana na Śląsku w XV–XVIII w.*, a Jan Ożóg opracował *Katalog poloników XVI w. Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*.

Od lipca 1977 r. do końca września 1980 r. Jan Ożóg pełnił również obowiązki kierownika Oddziału Rękopisów.

W październiku 1980 r. z racji osiągniętego wieku emerytalnego, Jan Ożóg przeszedł na emeryturę, ale bynajmniej nie rozstał się z Biblioteką. Pracował w niej jeszcze przez 19 lat, niemal do końca swoich dni. Najpierw zatrudniono go na 1/2 etatu do 1991 r. w Oddziale Starych Druków, a później przedłużono mu angaż w wymiarze 1/3 etatu ponownie w tym samym Oddziale. Łącznie Jan Ożóg przepracował w księżnicy 34 lata w pełnym wymiarze godzin, a pozostałe 19 lat na 1/2 i 1/3 etatu w Oddziale Starych Druków. Jako emerytowany pracownik nadal ofiarnie i z wielką energią prowadził prace nad inwentarzem książkowym starych druków, a także przy melioracji katalogu fotograficznego starych druków w związku z planem mikrofilmowego wydania tego katalogu przez firmę Olms⁹.

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA

Drugim kierunkiem działalności Jana Ożoga była praca dydaktyczna. Poza szkoleniem w bieżącym toku prac, co jest nierozdzielnie związane z funkcją kierowniczą, zorganizował i przeprowadził szereg kursów z zakresu opracowania zbiorów zarówno dla pracowników biblioteki głównej jak i bibliotekarzy bibliotek zakładowych. W okresie

⁹ Akta osobowe, Rk. 120/660.

studiów dwustopniowych był wykładowcą zasad bibliotekarstwa dla studentów wydziałów humanistycznych¹⁰. Poza tym przez szereg lat w ramach prac zleconych prowadził ćwiczenia i wykłady w Instytucie Bibliotekoznawstwa tutejszego Uniwersytetu. Pełnił funkcję zakładowego kierownika przeddyplomowej praktyki studentów IV roku Studium Bibliotekoznawstwa dla Pracujących Uniwersytetu, która odbyła się w Oddziale Starych Druków i Oddziale Rękopisów we wrześniu 1962 r. Był sekretarzem Kolegium Dyrektorów Bibliotek Środowiska Wrocławskiego. Sprawował również funkcję przewodniczącego Rady Oddziałowej na terenie Biblioteki¹¹. Jako członek Komisji Bibliotekarskiej brał udział w pracach Komitetu Normalizacyjnego i aktywnie uczestniczył w zjazdach i konferencjach bibliotekarzy naukowych, dając się tym samym poznać w szerszych kręgach bibliotekarskich. W lutym 1951 r. brał udział w konferencji w Krynicy, a w roku 1961 w Rogowie.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I PUBLIKACYJNA

Obok pracy zawodowej i dydaktycznej zajmował się także pracą naukową. W latach 1954–1964 redagował sam, a później również wspólnie z Janiną Ociepkową i Konstantym Jażdżewskim, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu”, w którym oprócz części sprawozdawczej z prac Biblioteki zawarł opracowany przez siebie wykaz nabytków za rok 1961, a za lata 1963–1964 zestawiony wspólnie z Janiną Ociepkową.

Jan Ożóg był autorem szeregu prac, m.in. *Katalogu słowiańskich czasopism i wydawnictw ciągłych*, *Katalogu słowiańskich wydawnictw ciągłych*. Nie można tutaj pominąć innych publikacji takich jak: *Wykaz bieżących czasopism zagranicznych bibliotek naukowych miasta Wrocławia za rok 1964 i 1967* opracowany przy współudziale Janiny Ociepkowej i trzecie opracowanie dotyczące miasta Wrocławia

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, s. 139.

i województwa wrocławskiego za rok 1972 również z Janiną Ociepkową. Ten ostatni wykaz ukazał się w dwóch tomach obejmujących trzy części. Poza tym Jan Ożóg opublikował kilka artykułów dotyczących różnej problematyki biblioteczej, jak np. *Organizacja warsztatu pracy czytelniczej oraz organizacja techniki biblioteczej (o mechanizacji prac biblioteczych)* – referat opracowany wspólnie ze Stanisławem Maksymowiczem, wygłoszony na Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotekarzy Naukowych w Rogowie w 1961 r., a opublikowany w materiałach tejże konferencji wydanych przez ówczesne Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego. Wygłosił też referat na posiedzeniu Komisji do Spraw Bibliotek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego w dniu 10 października 1962 r. *Problematyka dubletów, druków zbędnych i czasopism szcztątkowych*, który został następnie opublikowany w „Przeglądzie Bibliotecznym” w roku 1963 (nr 31). Wygłosił też kilka innych referatów dotyczących spraw organizacyjnych i prac naukowych. Był autorem pierwszej znaczącej monografii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu od czasów jej założenia po czasy współczesne: *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Miał na swoim koncie również kilka prac naukowo-badawczych, które nie ukazały się drukiem. Zgromadził mianowicie literaturę w zakresie drukarstwa na Dolnym Śląsku, opracował kartotekę w układzie alfabetycznym według nazwisk autorów i w układzie według nazw ośrodków drukarskich.

Zwieńczeniem jego wieloletniej pracy naukowej był oczywiście wydany w 1984 r. *Katalog poloników XVI wieku Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu* – stanowiący pierwsze ważne opracowanie z zakresu dokumentacji zbiorów biblioteki, dla którego bazą wyjściową była kartoteka poloników od XVI do XVIII w. w znacznej mierze przygotowana już przez Halinę Sadowską. Oczywiście w trakcie poszukiwań katalogowych i bibliograficznych ujawniono też wiele nowych poloników, nie znajdujących się we wspomnianej kartotece. Autor katalogu zawarł w nim obok podstawowych danych z uwzględnieniem adresu wydawniczego i formatu także kolacjonowanie i proveniencje druków. W ostatnich latach swojej pracy w Oddziale Starych Druków zajmował się inkunabułami pochodzącymi z dawnej Biblio-

teki Miejskiej. Zamierzeniem jego było opublikowanie pracy, która zawierałaby porównawcze zestawienie obecnego stanu faktycznego zachowanych inkunabułów z tym, jaki notują dawne ponemieckie katalogi sprzed II wojny. Nie zdążył niestety tej pracy wydać drukiem – niespodziewanie nastąpiła jego śmierć.

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA

Należy wspomnieć, iż Jan Ożóg udzielał się również społecznie, współpracując z różnymi organizacjami. Tuż po zakończeniu II wojny światowej zaangażował się w działalność Związku Nauczycielstwa Polskiego i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polski. W 1959 r. został przewodniczącym Zarządu Okręgu Wrocławskiego SBP oraz zorganizował Sekcję Bibliotekarską i był jej pierwszym przewodniczącym przy Zarządzie Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZOZNP). Pełnił również funkcję wiceprzewodniczącego Zarządu Okręgu ZNP. W zakresie funkcji związkowych pracował niezwykle ofiarnie, zdobywając sobie uznanie społeczne. Na początku lat 50. Jan Ożóg zasłynął także jako organizator stołówki pracowniczej w Bibliotece Uniwersyteckiej. Będąc działaczem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich organizował współdziałanie bibliotek naukowych i oświatowych. Brał udział w zjazdach i konferencjach i cieszył się dużym autorytetem. Ceniony za swoją działalność zarówno na polu zawodowym jak i społecznym, wyróżniony został licznymi nagrodami, dyplomami i odznaczeniami w tym: Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką ZNP, Medalem 10-lecia PRL oraz Złotą Odznaką Zasłużonego dla Dolnego Śląska w XV-lecie Wyzwolenia Dolnego Śląska i wreszcie za całokształt pracy zawodowej Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Jan Ożóg należał do grupy pracowników o najdłuższym stażu pracy w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. 53-letni okres pracy w księżnicy pozwolił mu opanować wszelkie arkana techniki bibliotecznej, poznać złożoną problematykę działalności bibliotekarskiej, jednym słowem, głęboką wiedzę o zawodzie, którego nigdy nie zamieniłby – jak mawiał sam – na żaden inny.

Piastowanie licznych stanowisk przez Jana Ożoga to wymowne świadectwo, jak bardzo ceniony był w środowisku bibliotekarskim. Przeszedł kolejne szczeble kariery zawodowej od bibliotekarza poprzez kustosza, kustosza dyplomowanego i starszego kustosza dyplomowanego do wicedyrektora Biblioteki. Niewątpliwie było to wynikiem nieustannie pogłębianej wiedzy i wieloletniego doświadczenia w pracy bibliotekarskiej, którymi potrafił dzielić się z młodszymi kolegami po fachu.

Prócz wiedzy i doświadczenia zawodowego wniósł w pracę Biblioteki atmosferę nacechowaną pogodą, ciepłem i serdecznością. Był człowiekiem o niespożytej energii, o wysokiej kulturze, umiejącym się śmiać i opowiadać w gronie kolegów-bibliotekarzy ciekawe anegdoty z życia tej instytucji. Z tej garści wspomnień wyłania się postać doskonałego pracownika, świetnego organizatora i dydaktyka, a prywatnie człowieka niezwykle życzliwego ludziom, obdarzonego humorem i umiejętnością współżycia z ludźmi. Swoją wieloletnią pracą w Bibliotece Uniwersyteckiej wniósł wielki wkład w jej rozwój, a dbałość o sprawy podległych mu pracowników i umiejętność kierowania zespołem zjednały mu szacunek i zaufanie współpracowników. Niestrudzona aktywność zawodowa Jana Ożoga, niestety została przerwana nagłą chorobą i śmiercią 16 stycznia 1999 r. Uroczystości pogrzebowe odbyły się 21 stycznia 1999 r. na cmentarzu Św. Rodziny na Sępolnie.

„Wspomnienia ... ten „dokument” pamięci bardziej żywy od papierowego, malują w pamięci portrety tych, którzy żyli wśród nas – wśród książek i ludzi”¹².

Po Janie Ożogu z pewnością pozostanie nie tylko trwały wkład jego rzetelnej pracy w rozwój Biblioteki Uniwersyteckiej i bibliotekarstwa naukowego we Wrocławiu, ale również wspomnienia w pamięci wielu pokoleń bibliotekarzy.

¹² E. Marczevska-Stańdowa, *Trochę wspomnień*, [w:] *Pamiętka...*, *op. cit.*, s. 56.

BIBLIOGRAFIA PRAC JANA OŻOGA

1. *Katalog słowiańskich czasopism i wydawnictw ciągłych*, Wrocław 1948, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu. Informator 1 [maszynopis powielony].
2. [Red.] „Biuletyn Informacyjny” 1954–1967, R. 4–17 [maszynopis powielony].
3. *Katalog słowiańskich wydawnictw ciągłych*, Wrocław 1958, t. 1–4 [dokumentacja zbiorów własnych, maszynopis powielony].
4. [Współaut.], S. Maksymowicz, *Organizacja warsztatu pracy czytelniczej oraz organizacja techniki biblioteczej/ unowocześnienie i mechanizacja udostępniania i opracowania zbiorów*, [w:] *Materiały z Konferencji Rogowskiej w sprawie działalności i rozwoju bibliotek*, „Sprawy Biblioteczne” 1962, nr 4, s. 174–186.
5. *Sprawozdanie Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu za rok 1962*, „Biuletyn Informacyjny” 1962, R. 12, s. 31–109; za lata 1963–1964, R. 13–14, s. 1–64; za lata 1965–1967, R. 15–17.
6. *Problematyka dubletów, druków zbędnych i czasopism szczątkowych*, „Przegląd Biblioteczny” 1963, R. 31, z. 1, s. 21–28.
7. [Współred.], K. Jażdżewski, J. Ociepkowa, „Biuletyn Informacyjny” 1963–1964, R. 13–14.
8. *Wykaz bieżących czasopism zagranicznych bibliotek naukowych miasta Wrocławia za rok 1964* [oprac. na podstawie materiałów dostarczonych przez biblioteki...], Wrocław 1966, [maszynopis powielony].
9. [Współaut.], J. Ociepkowa, *Wykaz bieżących czasopism zagranicznych ośrodka wrocławskiego za r 1967*, „Biuletyn Informacyjny” 1967, R. 17.
10. [Współaut.], J. Ociepkowa, *Wykaz czasopism zagranicznych znajdujących się w bibliotekach miasta Wrocławia i woj. wrocławskiego. Wpływy za rok 1972 i nowe tytuły zaprenumerowane na r. 1973*, Wrocław 1974, t. 1–2.
11. *Mieczysław Szczerbiński (1925–1975)*, [nekrolog] „Roczniki Biblioteczne” 1976, s. 483–485.
12. *Katalog poloników XVI w. Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1988, t. 1, cz. 1, 1991, t.1, cz. 2, 1991, t. 2.
13. *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis, Bibliothecalia Wratislaviensia I Nr 1637”, Wrocław 1995.
14. [wstęp], [w:] *Wystawa Stefana Nawarry – Bibliotekarz i Artysta*, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Wrocław 1996, s. 1–2.

Lucyna Kurowska-Trudzik
Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna
we Wrocławiu

WIESŁAWA JĘDRZEJEWSKA – BIBLIOTEKARZ SYSTEMOWY DOLNOŚLĄSKIEJ SIECI BIBLIOTEK PEDAGOGICZNYCH

Z wykształcenia jest fizykiem z tytułem doktora, który uzyskała po odbyciu studiów doktoranckich i obronie pracy doktorskiej na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Kilka lat pracowała jako adiunkt na Politechnice Wrocławskiej, następnie dziesięć lat poświęciła wychowaniu czwórki swoich dzieci. Namówiona przez koleżankę, która kierowała wówczas pracą Wydziału informacyjno-bibliograficznego w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu, pojawiła się w bibliotece w październiku 1994 r. w dniu, w którym zakupiono pierwszy komputer.

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna wraz ze swoimi 4 filiami rozpoczęła projektowanie komputeryzacji placówek. Dyrektor Biblioteki, Pani Danuta Skibińska, doceniła kwalifikacje Wiesławy Ję-

drzejewskiej w zakresie informatyki i zatrudniła ją w 1995 r. na stanowisku kierownika Wydziału ds. Informatyzacji Biblioteki.

Ze względu na wymagania kwalifikacyjne nauczycieli bibliotekarzy odbyła studia podyplomowe Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, które ukończyła na Uniwersytecie Wrocławskim. W 2003 r. uzyskała stopień awansu zawodowego nauczyciela dyplomowanego.

Od pierwszych dni pracy rozpoczęła komputeryzację placówki. Pierwszym jej zadaniem było włączenie biblioteki do projektu, koordynowanego przez Wojewódzką Bibliotekę w Gdańsku, tworzenia przez wojewódzkie biblioteki pedagogiczne elektronicznej wersji bibliografii zawartości czasopism.

Zainteresowane biblioteki pedagogiczne miały możliwość darmowego pozyskania z Instytutu Informacji Naukowej i Technicznej, pracującego pod systemem DOS, programu Mikro CDS/ISIS. Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu przystąpiła do współpracy w tym przedsięwzięciu. Wiesława Jędrzejewska zaprojektowała bazę bibliografii zawartości czasopism. Opracowała format zapisu dokumentów, formularze wprowadzania danych, indeksy, formaty wyjścia – przy zachowaniu istniejącej normy, wreszcie drukowanie różnych typów dokumentów.

W 1995 r. rozpoczęto wprowadzanie do bazy pierwszych opisów bibliograficznych. Biblioteka, jak większość bibliotek pedagogicznych, co było ich specyfiką, posiadała kartotekę zagadnieniową opisów bibliograficznych artykułów z czasopism oraz rozpraw z prac zbiorowych. W jej skład wchodziły informacje z zakresu edukacji w Polsce i na świecie, psychologii, pedagogiki, dydaktyki ogólnej i dydaktyk szczegółowych. Przodowaliśmy w kraju w gromadzonych zasobach w tym zakresie, jako że kartoteka taka została założona w 1946 r.

W momencie podjęcia decyzji, o włączeniu się do budowania bazy bibliograficznej zawartości czasopism w zakresie tematyki pedagogiczno-psychologicznej przez ogólnopolską sieć bibliotek pedagogicznych, bardzo szybko pojawił się pomysł na retrospektywne wprowadzenie zasobów naszej kartoteki kartkowej. Rozpoczęliśmy budo-

wę własnej bazy bibliograficznej artykułów na podstawie gromadzonych w bibliotece czasopism i wydawnictw ciągłych – EDUKACJA.

Tworzona na bieżąco baza, a co za tym idzie możliwość szybkiego wyszukiwania informacji przez użytkowników, zostały już w pierwszych miesiącach udostępniania entuzjastycznie przyjęte przez naszych czytelników. Utwierdziło nas to w decyzji o szybkim wprowadzeniu do niej opisów bibliograficznych z kart katalogowych z lat 1990–1994, a w przypadku metodyki języka polskiego z lat 1980–1994. Liczba komputerów w bibliotece sukcesywnie rosła, a ponieważ program ISIS był programem jednostanowiskowym, przenieśliśmy dane między komputerami na dyskietkach.

W 1999 r. Wiesława Jędrzejewska przeprowadziła szkolenia nauczycieli bibliotekarzy wszystkich bibliotek pedagogicznych na Dolnym Śląsku w zakresie wyszukiwania informacji w bazie, stosowanych języków wyszukiwawczych i przekazała bazę wszystkim placówkom wraz z bardzo szczegółową instrukcją.

Z grupą współpracowników Wiesława Jędrzejewska przeprowadziła badania dotyczące wykorzystania bazy zawartości czasopism przez naszych użytkowników. Badania te, w których analizowane były m.in. wyszukiwania w bazie w okresie ponad dwuletniego jej udostępniania, doprowadziły do wniosku, że należy zweryfikować sposób świadczonych przez Bibliotekę usług informacyjnych, mając na uwadze: bogate zasoby Internetu oraz zadowalające wyposażenie placówki w sprzęt komputerowy. Z zazdrością patrzyliśmy na bogatsze biblioteki naukowe, które w latach 90. tworzyły elektroniczne katalogi. Wiesława Jędrzejewska zapoznała się z systemami bibliotecznymi, w których pracowały wówczas polskie biblioteki. Systemy zadowalające w zakresie merytorycznym i technologicznym były dla nas jednak niedostępne ze względu na wysoką cenę.

W tym czasie pojawił się na wrocławskim rynku nowy produkt – system biblioteczny MiniLib, z którego wg informacji twórców istniała możliwość łatwego przejścia do ProLiba. Zdecydowaliśmy się więc na zakup modułu Katalogowania, w którym zaczęliśmy budowę bazy katalogowej wydawnictw zwartych. Decyzję co do zakupu całe-

go systemu odłożyliśmy na późniejszy okres. MiniLib okazał się systemem niedopracowanym. Co prawda nasze uwagi przyczyniły się do jego rozwoju, jednak dla nas była to dwuletnia „droga przez mękę”. Zakupione w ciągu tego okresu książki znalazły się jednak w katalogu, a dzięki zbudowanej w międzyczasie sieci komputerowej udostępniliśmy je w komputerach przeznaczonych dla czytelników.

Budowę elektronicznego systemu informacji rozpoczęto w 2001 r., przystępując tym samym do realizacji koncepcji Wydziału Edukacji Dolnośląskiego Urzędu Marszałkowskiego stworzenia *Regionalnego Systemu Informacji Pedagogicznej* (RSIP). Podstawą *Systemu* miały być bogate zbiory od lat gromadzone w dolnośląskich bibliotekach pedagogicznych, które wg stanu na koniec 2000 r. liczyły łącznie 1 300 188 jednostek inwentarzowych. Koncepcja zakładała komputeryzację wszystkich bibliotek pedagogicznych na terenie Dolnego Śląska i wykorzystanie w nich jednakowego systemu bibliotecznego. Opracowanie projektu, zarządzanie przedsięwzięciem oraz ogólny nadzór nad jego realizacją powierzono placówce wojewódzkiej – Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu. Ta delegacja i fundusze pozyskane na realizację przedsięwzięcia w pierwszym okresie rozwoju *Systemu* dały podstawę ścisłej współpracy 27 jednostek, pomimo różnej ich przynależności organizacyjnej zmieniającej się w myśl realizowanej polityki Wydziału Edukacji Dolnośląskiego Urzędu Marszałkowskiego.

Wiesława Jędrzejewska została koordynatorem tego przedsięwzięcia. W ramach powierzonego jej zadania inicjowała, organizowała oraz zarządzała wszystkimi podjętymi przez Bibliotekę pracami zmierzającymi do pełnej komputeryzacji wszystkich dolnośląskich bibliotek pedagogicznych. Zorganizowała pokazy Zintegrowanych Programów Biblioteczných: Sowa, Patron, MiniLib, Aleph. Współpracowała z bibliotekarzami systemowymi bibliotek akademickich w wyborze programu, który spełniałby potrzeby sieci bibliotek pedagogicznych i umożliwiał pracę w sieciach rozległych. Po podjęciu decyzji o zakupie systemu, zorganizowałam jego pokaz dla wszystkich bibliotekarzy sieci. Do wykonania przedsięwzięcia wybrano zintegrowany biblioteczny program Aleph.

Dzięki temu wyborowi otrzymaliśmy możliwość pracy w sieciach rozległych. Dało nam to szansę na budowę katalogu centralnego, wspólnej bazy danych o zbiorach wszystkich bibliotek, wirtualnych katalogów dla każdej z bibliotek oraz współtworzenie zbudowanej przez DBP w systemie CDS/ISIS bazy bibliograficznej zasobu czasopism z 80 tysiącami rekordów na koniec 2001 r. Obsługiwane przez system kartoteki haseł wzorcowych stworzyły możliwość jednolitego katalogowania przedmiotowego w bibliotekach sieci. W ramach zadania Wiesława Jędrzejewska zaplanowała oraz przeprowadziła analizę stanu bieżącego w bibliotekach sieci w zakresie: zasobów bibliotek, jakości i poziomu infrastruktury technicznej, istniejących w bibliotekach systemach bibliotecznych i bazach w nich tworzonych, umiejętności pracowników korzystaniu z techniki komputerowej. Na podstawie tych danych opracowała tematykę i zakres potrzebnych szkoleń oraz wykaz niezbędnego sprzętu komputerowego dla każdej z placówek.

„Dolnośląski projekt komputeryzacji bibliotek pedagogicznych” zaprezentowała na ogólnopolskiej konferencji bibliotek pedagogicznych w Baranowie Sandomierskim w maju 2001 roku. Następnie swój autorski projekt komputeryzacji, zakres niezbędnych prac, harmonogram ich wdrażania przedstawiła dyrektorom Powiatowych Ośrodków Doskonalenia Nauczycieli i kierownikom bibliotek filialnych na posiedzeniu Rady Biblioteki w grudniu 2001 r.

Współpracowała z dyrekcją Biblioteki przy uzyskiwaniu funduszy na zakup sprzętu komputerowego i systemu bibliotecznego poprzez przygotowanie wniosku o przyjęcie projektu *Regionalny System Informacji Pedagogicznej* jako zadania celowego z budżetu państwa na lata 2001–2002. Projekt uzyskał akceptację i Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu przyznano w końcu 2001 r. fundusze na realizację planowanego przedsięwzięcia. Tym samym rozpoczął się czas jeszcze bardziej intensywnej pracy Wiesławy Jędrzejewskiej. Rozpoczęła negocjacje z firmą Aleph Polska, dystrybutorem systemu, warunki zakupu licencji, współpracowała przy opracowaniu umowy licencyjnej na zakup programu.

Pierwszym zadaniem Wiesławy Jędrzejowskiej w zakresie realizacji projektu było zorganizowanie sprawnej komunikacji między pracownikami bibliotek pedagogicznych na terenie Dolnego Śląska. Realizację tego zadania zapewniła instalacja w placówkach łączy internetowych, wówczas jeszcze SDI i zainstalowanie na zakupionym serwerze skrzynek pocztowych dla wszystkich bibliotek. Dzięki poczcie elektronicznej praca z tak dużym, rozproszonym zespołem okazała się dla niej nie tylko możliwa, ale również bardzo satysfakcjonująca. Mogła szybko i skutecznie rozwiązywać wszelkie problemy na jakie natrafiały biblioteki sieci przy wdrażaniu systemu. Za pomocą poczty elektronicznej przeprowadziła ogromną liczbę konsultacji. Zorganizowała, jeszcze przed wdrażaniem Alepha, szereg szkoleń z nowego dla pracowników formatu zapisu danych MARC21 dla opisu bibliograficznego i dla kartotek haseł wzorcowych.

Dalej przyszła kolej na zaplanowanie harmonogramu szkoleń w pracy z poszczególnymi modułami systemu, które prowadziła firma Aleph Polska. Rozpoczęliśmy od szkoleń z modułów związanych z wprowadzaniem danych do bazy katalogowej oraz OPAC WWW służącym użytkownikom do przeszukiwania katalogu. Następne etapy szkolenia wdrażania systemu prowadziła osobiście Wiesława Jędrzejewska, a po pewnym czasie również inni pracownicy Biblioteki szkolili pracowników z bibliotek sieci.

Biblioteki przystępowały do współpracy sukcesywnie. Po kilku miesiącach 26 bibliotek tworzyło katalog centralny. Kiedy przygotowano nauczycieli bibliotekarzy wszystkich bibliotek do pracy z nowym narzędziem, rozpoczęliśmy wprowadzanie do katalogu centralnego pierwszych opisów wydawnictw zwartych. Optymalne współdziałanie bibliotek pedagogicznych sieci zapewniła architektura systemu typu serwer–klient. Dzięki niej opis bibliograficzny wprowadzany jest do bazy przez jedną z bibliotek, która jako pierwsza wpisuje do katalogu dany tytuł, inne placówki tylko tworzą rekord swojego egzemplarza.

Po roku wdrażania systemu Wiesława Jędrzejewska zaprezentowała na posiedzeniu Rady Biblioteki stan prac nad tworzoną bazą zawar-

tości czasopism i katalogiem centralnym oraz przedstawiła zadania, które uznała za konieczne do wykonania w najbliższym czasie.

W okresie poprzedzającym wspólną pracę kilka bibliotek pedagogicznych w województwie dolnośląskim budowało swoje komputerowe katalogi. Były one zakładane w różnych systemach bibliotecznych: trzy były budowane w Sowie, dwie w CDS/ISIS, jedna w Librze, i jedna w MiniLib. Wszystkie te katalogi, tworzone w formatach bardzo różniących się od siebie, musiały zostać przekonwertowane do formatu MARC21. Wiesława Jędrzejewska czuwała nad poprawnym przeprowadzeniem konwersji danych. Następnym etapem jej pracy była organizacja długotrwałego procesu deduplikacji mającego na celu wyeliminowanie kilku opisów bibliograficznych tej samej pozycji.

Tworzenie katalogu centralnego bardzo usprawniło pracę bibliotekarzy, ale teraz przede wszystkim znacznie oszczędza czas użytkowników bibliotek pedagogicznych, którzy wykorzystując Internet mogą znajdować informację o zbiorach we wszystkich bibliotekach tej sieci nie opuszczając szkoły, miejsca pracy czy miejsca swego zamieszkania.

W tym samym czasie, w którym tworzono katalog centralny, trwały prace nad wprowadzeniem do systemu Aleph bibliograficznych baz zawartości czasopism z programu CDS/ISIS. W Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu prowadzone były wówczas dwie bazy w ISIS, które po przeprowadzeniu deduplikacji zostały scalone. Wiesława Jędrzejewska musiała wtedy intensywnie współpracować z pracownikami firmy Aleph. Spowodowane to było tym, iż żadna z bibliotek pracujących w systemie Aleph nie użytkowała takiej bazy.

Konwersja naszych baz została ukończona w grudniu 2002 r. Dalej był jednak otwarty problem przygotowania odpowiednich formatów wprowadzania dokumentów, sposobu indeksowania baz i takiego zaprojektowania wyprowadzania danych, aby był zgodny z obowiązującymi normami.

80 tys. opisów bibliograficznych artykułów, jakie posiadała baza, to ogromne bogactwo, którym chcieliśmy jak najszybciej podzielić się z bibliotekami pedagogicznym sieci, innymi bibliotekami oraz udostępnić je jak najszybciej użytkownikom. Aleph posiada serwer

WWW, więc bazy natychmiast są widoczne w Internecie. Niestety OPAC WWW był dostosowany tylko do dzieł zwartych. Wiesława Jędrzejewska przy pomocy pracowników serwisu i ogromnego wkładu własnego wysiłku dostosowała OPAC do prawidłowej pracy w zakresie zarówno dzieł zwartych, jak i artykułów z czasopism.

Proces komputeryzacji bibliotek jest długotrwały. Możliwość wykorzystywania baz zewnętrznych, praca w sieci, połączone katalogi niewątpliwie bardzo go przyspieszają, niemniej wprowadzenie ponad 150 tys. woluminów wrocławskiej biblioteki trwałoby przy braku zewnętrznej pomocy kilka lat. Wiesława Jędrzejewska opracowała więc koncepcję i procedurę wprowadzania zbiorów. Jej realizacja znacznie przyspieszyła uruchomienie elektronicznej wypożyczalni w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu. Koncepcja ta zakładała, iż do katalogu wydawnictw zwartych obejmującego pozycje wydane w latach 1998–2004, dołączono pozycje poszukiwane przez użytkowników w ostatnich dwóch latach oraz prace tych autorów, których pracownicy Wypożyczalni uznali za najczęściej udostępniane. Listy poszukiwanych tytułów, w oparciu o rewersy przygotowali pracownicy magazynu.

Powstał międzywydziałowy zespół do przeprowadzenia retrokonwersji zbiorów. Praca zespołu w okresie wakacji, a przede wszystkim w sierpniu, w którym to Biblioteka jest zamknięta dla użytkowników, przyniosła rozbudowę katalogu o ponad 11 tys. woluminów. Co dało takie podejście do retrokonwersji? Przede wszystkim w bazie znalazły się pozycje, którymi zainteresowani byli nasi czytelnicy. Były to nie tylko najnowsze wydania poszukiwanej książki, ale wszystkie edycje, jakie znajdowały się w kolekcji naszej placówki.

Pomocnym przy uzupełnianiu bazy był zdigitalizowany tradycyjny katalog kartkowy. Do realizacji projektu digitalizacji zaangażowano wszystkich pracowników biblioteki. Posiadanie elektronicznych obrazów kart katalogowych usprawniło tworzenie katalogu retro.

W czerwcu 2005 r. podjęto decyzję o uruchomieniu w Bibliotece elektronicznej wypożyczalni. W bazie katalogu centralnego było wówczas około 55 tys. pozycji – wszystkie począwszy od 1998 r. oraz wypożyczane w latach 2003–2004. Wiesława Jędrzejewska opraco-

wała realizację tego przedsięwzięcia oraz jego harmonogram, następnie go koordynowała. Pierwszym jej krokiem było przeprowadzenie analizy systemowej Biblioteki potrzebnej do zdefiniowania w programie Aleph odpowiednich formularzy do wprowadzania danych czytelnika i do wyprowadzania potrzebnych statystyk.

Podstawowym zadaniem dla bibliotekarzy było ustalenie statusów czytelników i ich uprawnień, które Wiesława Jędrzejewska wprowadziła do tablic Aleph. Kolejnym etapem było utworzenie bazy użytkowników Biblioteki. Do realizacji tego zadania Wiesława Jędrzejewska przeszkoliła międzywydziałowy zespół pracowników. Do momentu uruchomienia wypożyczalni tj. do 1 października 2005 r. do bazy wpisani byli wszyscy czytelnicy zapisani w 2005 r. oraz ci z pozostałych, którzy mieli wypożyczone zbiory.

Wiesława Jędrzejewska zadbała, aby czytelnik w chwili uruchomienia wypożyczalni, miał pełną informację o dostępności książki ze strony WWW. Zarządziła więc wprowadzenie na konta czytelników wszystkich pozycji, które były przez nich wypożyczone i jeszcze nie zwrócone do Biblioteki. Dla zachowania dotychczasowych zasad wypożyczania zbiorów wprowadzono nowe statusy: filmy, kasyety wideo, informatorium, podręcznik wypożyczany. W następnym roku wraz informatykiem zatrudnionym w Bibliotece uruchomiła elektroniczne wypożyczalnie w Oleśnicy i Strzelinie, a w 2008 r. w Trzebnicy. Koniec 2007 r. to okres implementacji w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej ostatnich modułów systemu Aleph: Gromadzenia i Czasopism.

System Aleph umożliwia rejestrację zamówień użytkowników na określone przez nich egzemplarze czasopism, kontrolę wpływu konkretnych tytułów czasopism do Biblioteki, obiegu czasopism, a także posiada funkcję generowania reklamacji do dostawców. Przed implementacją modułu czasopisma rejestrowane były tak jak książki, tzn. kolejne numery wprowadzano do rekordów egzemplarzy. W każdym nowym roku tworzyło się rekord egzemplarza, do którego dopisywano kolejne zeszyty.

Wiesława Jędrzejewska utworzyła rekordy zamówień i prenumerat dla wszystkich bibliotek sieci, rejestracja nowych zeszytów stała się

czynnością prostą i bardzo szybką. To bardzo ważna praca, gdyż dzięki niej wszystkie biblioteki pedagogiczne sieci mogą od tej pory prawidłowo i szybko wprowadzać wpływające do nich czasopisma. Również niezwykle ważne jest dla naszych użytkowników to, że widzą oni, które numery poszczególnych tytułów czasopism są w już Bibliotece, a także to, iż mogą zamawiać czasopisma będące jeszcze w trakcie opracowania bibliograficznego. W następnej kolejności uruchomiła funkcję zawiadamiania czytelników pocztą elektroniczną o zbliżającym się terminie zwrotu oraz upomnienia do użytkowników DBP we Wrocławiu przetrzymujących książki.

Dzięki wdrożeniu nowoczesnego systemu bibliotecznego Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu, ale także wszystkie biblioteki sieci podniosły standard usług bibliotecznych i jakość udostępnianych informacji. Wiesława Jędrzejewska przedstawiała stan prac nad systemem na kolejnych Radach Biblioteki, spotkaniach z przedstawicielami dolnośląskich bibliotek pedagogicznych oraz Konsorcjum Wrocławskich Bibliotek Użytkowników Aleph.

Kiedy tworzony przez biblioteki pedagogiczne system informacji miał już duży zasób, promowała go na konferencji „Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne w systemie informacji edukacyjnej” w Sulejówku w kwietniu 2003 r., gdzie przedstawiła główne założenia *Dolnośląskiego Systemu Informacji Edukacyjnej*.

Na II Forum Informatycznym „Media we wspieraniu uzdolnień uczniów” Oleśnica 22–23 kwietnia 2004” zaprezentowała system dyrektorom i nauczycielom z terenu powiatu oleśnickiego oraz dyrektorom ośrodków doradztwa i doskonalenia nauczycieli. Omówiła go również w referacie *Program Aleph jako przykład nowoczesnego regionalnego systemu informacji pedagogicznej*.

Organizatorzy Ogólnopolskiej Konferencji „Nowy wizerunek biblioteki pedagogicznej: komputeryzacja – komunikacja – współpraca”, która odbyła się w Warszawie w październiku 2004 r. zaprosili ją do przedstawienia organizacji współpracy bibliotek pedagogicznych sieci dolnośląskiej na podstawie wspólnego systemu bibliotecznego, jako że rozwiązanie takie było i nadal jest jedyne w skali kraju. Wy-

głosiła tam referat *Zintegrowany biblioteczny system Aleph w sieci dolnośląskich bibliotek pedagogicznych*.

W kolejnych latach funkcjonowania i rozrastania się *Dolnośląskiego Systemu Informacji Edukacyjnej* jeszcze wielokrotnie prezentowała go na konferencjach, seminariach, warsztatach oraz szkoleń przygotowujących nauczycieli do zdalnego korzystania z zasobów *DSIE*.

Wiesława Jędrzejewska pełni funkcję bibliotekarza systemowego zintegrowanego systemu bibliotecznego Aleph, w ramach której odpowiedzialna jest za parametryzację systemu i dostosowywanie go do potrzeb poszczególnych bibliotek i stanowisk pracy, jak również projektowanie i tworzenie raportów z Alepha. Funkcja ta wiąże się z koniecznością ciągłego uzupełniania wiedzy i nowych umiejętności w konfiguracji kolejnych wersji systemu.

Wiesława Jędrzejewska ciągle doskonali swoje kompetencje nie tylko w zakresie obsługi systemu. Jej szczególne zainteresowanie zawodowe to również prawo autorskie w kontekście funkcjonowania bibliotek, nowe rozwiązania w obsłudze użytkowników bibliotek, innowacyjne formy w działalności tych placówek, a ostatnio biblioteki cyfrowe i digitalizacja zasobów. Bardzo chętnie uczestniczy w konferencjach i szkoleniach poświęconych tej problematyce. Swoją nową wiedzą swoją dzieli się w trakcie wykonywania codziennych obowiązków zarówno z dyrekcją Biblioteki, jak i ze współpracownikami.

Wiesława Jędrzejewska jest inicjatorem i koordynatorem projektów powstających w ramach tworzonego systemu. W tym miejscu trzeba podkreślić, że twórcami systemu jest ponad stu nauczycieli bibliotekarzy pracujących w sieci dolnośląskich bibliotek pedagogicznych. U podstaw ich pracy leży przeświadczenie, że środowisko, dla którego pracujemy, a w szczególności kształcający się i doskonalący nauczyciele, studenci przygotowujący się do tego zawodu oraz cała społeczność zainteresowana wychowaniem i edukacją dzieci i młodzieży, może otrzymywać rzetelną, pełną i aktualną informację przy najmniejszym nakładzie swojego wysiłku i czasu.

Szereg nowatorskich zadań, jakie wykonywała Wiesława Jędrzejewska, wymagało dobrej organizacji swojej pracy oraz pracy zespo-

łu, ciągłego oceniania skuteczności podejmowanych decyzji i szybkiej reakcji na pojawiające się nowe wyzwania. Z tym Wiesława Jędrzejewska radzi sobie nadzwyczaj dobrze. Zaprojektowała i wykonała pierwszy internetowy serwis sieci dolnośląskich bibliotek pedagogicznych. Materiały do serwisu przygotowała dyrekcja i kierownicy Wydziałów Biblioteki. W skład serwisu weszło ponad 150 zbiorów w języku HTML.

Po kilku latach serwis ten nie spełniał jednak naszych potrzeb oraz standardów profesjonalnych serwisów bibliotecznych. Wiesława Jędrzejewska stanęła wówczas na czele zespołu opracowującego projekt struktury i grafiki nowego serwisu. Zbudowała go z wykorzystaniem arkuszy stylów CSS oraz języka PHP, a na webmastera serwisu powołała informatyka zatrudnionego w Bibliotece. Główną jakością zmiany, jaką wprowadziła, polegała na rozszerzeniu zawartości starego serwisu o informacje z zakresu edukacji pochodzące z różnorodnych źródeł zewnętrznych.

Bardzo pomocne przy udzielaniu informacji okazały się wyszukane przez nas w sieci i umieszczone w serwisie Biblioteki internetowe adresy dziedzinowych serwisów i bibliograficznych baz danych, adresy serwisów instytucji edukacyjnych oraz placówek szkolących nauczycieli i bibliotekarzy.

Wiesława Jędrzejewska zainicjowała również umieszczanie w witrynie serwisu wybranych aktualności oświatowych, pozyskiwanych ze stron Ministerstwa Edukacji Narodowej, Urzędu Miejskiego we Wrocławiu, Urzędu Marszałkowskiego, Kuratorium Oświaty we Wrocławiu, Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej, Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli. Opracowała także koncepcję prasowego serwisu z elektronicznych wydań gazet.

Dzisiaj truizmem jest już stwierdzenie, że Internet jest największym źródłem informacji. Niekontrolowana i niezorganizowana nieestetyczna informacja nie jest bogactwem a przeciwnie, stała się wrogiem, zwłaszcza dla pracownika zajmującego się udostępnianiem informacji. Wiedzieliśmy, iż zasoby te muszą stać się naturalnym źródłem informacji w bibliotekach pedagogicznych. Wtedy dopiero nauczyciel

bibliotekarz będzie w stanie sprostać wzrastającym wymaganiom użytkowników, dostarczając im szybko wyselekcjonowaną i rzetelną informację z zasobów Internetu. Przy istniejącym tempie rozwoju zasobów sieci globalnej w szczególności dla bibliotekarzy zrozumiała jest fakt, że bogactwo informacji należy w szybki sposób systematyzować. Bibliotekarze zawsze porządkowali powierzone im zbiory, jest to podstawowa zasada organizacji zasobów wiedzy i informacji. Z tego też powodu poznanie i klasyfikowanie zasobów Internetu wydaje się naturalną kontynuacją dotychczasowej działalności bibliotek.

Odpowiedzią na to wyzwanie było zaprojektowanie przez Wiesławę Jędrzejewską przedsięwzięcia na skalę krajową – utworzenia adnotowanej bazy *Edukacyjnych zasobów Internetu* (http://www.dbp.wroc.pl/zrodla_informacji_zasoby_internetu_linki.php). Udało jej się zainteresować tym przedsięwzięciem kilkanaście bibliotek pedagogicznych z ogólnopolskiej sieci bibliotek pedagogicznych. W ramach swojego autorskiego projektu Wiesława Jędrzejewska koordynuje więc współpracę kilkudziesięciu bibliotekarzy z całego kraju.

Praca jej i osób opracowujących materiał internetowy przyniosła widoczne już efekty. Zgromadzony i prezentowany w serwisie Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej oraz w ogólnopolskim serwisie *Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna* materiał jest wartościowy, uporządkowany poprzez stosowaną klasyfikację, opatrzony adnotacją objaśniającą.

Zafascynowana możliwościami nowych technologii Wiesława Jędrzejewska zainicjowała i w naszej Bibliotece przedsięwzięcia związane z rozpowszechnianiem wiedzy za pośrednictwem mediów elektronicznych:

- zamawianie przez serwis WWW Biblioteki elektronicznych kopii materiałów bibliotecznych i przekazywanie skanów drogą elektroniczną naszym użytkownikom;
- udostępnianie kolekcji Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej.

W. Jędrzejewska przygotowała również projekt digitalizacji i dystrybucji wybranych materiałów źródłowych z zasobów biblioteki

wrocławskiej na zamówienie czytelników. Projekt ten jest kolejną szansą dla sieci dolnośląskich bibliotek, przede wszystkim dla mniejszych placówek, tych które nie posiadają i nie będą prawdopodobnie nigdy gromadziły tak dużej liczby tytułów czasopism jak biblioteka we Wrocławiu. Dzięki możliwości sprowadzenia swoim użytkownikom potrzebnych im dokumentów pełnotekstowych – biblioteka zyskuje inną, ważniejszą pozycję w swoim środowisku i oczach czytelników. Zyskuje wizerunek placówki nowoczesnej, która efektywnie wykorzystuje możliwości technologii informatycznych i telekomunikacyjnych, udostępniając już nie tylko bogate źródła informacji z bazy EDUKACJA, ale i źródła pełnotekstowe.

Usługa, ta wykonywana od 2007 r. cieszy się ciągle rosnącą popularnością. Należy podkreślić większe zainteresowanie tą formą udostępniania zbiorów DBP we Wrocławiu klientów spoza województwa dolnośląskiego.

W końcu 2007 r. Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu podpisała umowę z konsorcjum Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa na współtworzenie zasobów cyfrowych.

Celem projektu jest:

- umożliwienie dostępu poprzez Internet do materiałów dotyczących edukacji na Dolnym Śląsku, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju szkolnictwa w latach 1945–1975;
- gromadzenie, opracowanie i publikacja monografii dolnośląskich szkół;
- zabezpieczenie i udostępnienie cennej, liczącej ponad 2200 książek kolekcji *Edukacja II Rzeczypospolitej Polskiej*.

W ramach projektu utworzono pracownię digitalizacji. Wiesława Jędrzejewska, aby być dobrze przygotowaną do zarządzania tym przedsięwzięciem, uczestniczyła w trzech kolejnych warsztatach „Biblioteki cyfrowe” w Poznaniu, kilku konferencjach „Polskie Biblioteki Cyfrowe”, a także różnorodnych szkoleniach. Wypracowała procedury tworzenia i udostępniania elektronicznych kopii dokumentów, następnie przeszkoliła pracowników do obsługi tej usługi naszej Biblioteki.

Prezentację swoich zasobów w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej rozpoczęliśmy udostępnieniem w wersji cyfrowej *Bibliografii Szkolnictwa i Oświaty na Dolnym Śląsku 1976–1999* Urszuli Tobolskiej, pracownika naszej Biblioteki.

Wiesława Jędrzejewska chętnie podejmuje bezinteresowne działania społeczne, jednym z najbardziej znaczących jest zaangażowanie się we współredagowanie ogólnopolskiego serwisu bibliotek pedagogicznych. Od kilku lat jest członkiem redakcji serwisu informacyjnego Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP (<http://e-pedagogiczna.edu.pl>), który współtworzą nauczyciele bibliotekarze z ogólnopolskiej sieci bibliotek pedagogicznych.

To ona kieruje informatyzacją i rozwojem informatycznym sieci bibliotek pedagogicznych na Dolnym Śląsku. Takie rozwiązanie pracy w sieci bibliotek na bazie użytkowania wspólnego systemu bibliotecznego, jest innowacyjne w kraju. Minęło 6 lat od jego wprowadzenia. W innych województwach zostały zauważone ekonomiczne korzyści tej koncepcji, pojawiają się więc projekty budowy kolejnych regionalnych systemów informacji edukacyjnej.

Wiesława Jędrzejewska jest osobą nieustannie śledzącą nowości pojawiające się w bibliotekarstwie światowym i krajowym i otwartą na implementację tych rozwiązań. Nie tylko obsługuje prawidłowe funkcjonowanie systemu Aleph, ale i inicjuje rozwój *Dolnośląskiego Systemu Informacji Edukacyjnej*.

Lucyna Kurowska-Trudzik
Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna
we Wrocławiu

IWONA GAWROŃSKA-PALUSZKIEWICZ – NAUCZYCIEL BIBLIOTEKARZ, SPECJALISTA W ZAKRESIE OPRACOWANIA RZECZOWEGO ZBIORÓW

Iwona Gawrońska-Paluszkievicz związana jest z Wrocławiem od 1982 r., to jest od czasu kiedy podjęła studia na Wydziale Historyczno-Filozoficznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Mając ukończony kierunek o specjalności nauczycielskiej, powzięła decyzję o wyborze innej drogi zawodowej niż większość absolwentów kierunku nauczania początkowego. Zdecydowała się pracować jako bibliotekarz, jednak wykorzystując również swoje kwalifikacje nauczycielskie. Dlatego wybrała jako miejsce pracy bibliotekę pedagogiczną, której użytkownikiem jest kadra pedagogiczna oraz studenci przygotowujący się do zawodu nauczycielskiego. W 1987 r. szczęśliwie przeszła rozmowę kwalifikacyjną u ówczesnego dyrektora Pedagogicznej Biblioteki Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia (obecnie Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu) Danuty Skibińskiej, która z niezwykłą starannością dobierała kadrę pracowniczą placówki. Wymagania kwalifikacyjne dla zatrudnienia nauczyciela bibliotekarza w bibliotece pedagogicznej były i nadal są wysokie. W przypadku absolwentów bibliotekoznawstwa konieczne jest również przygotowanie pedagogiczne w postaci co najmniej kursu kwalifikacyjnego, a dla absolwentów innych kierunków wyższych uczelni koniecz-

ne jest posiadanie specjalności nauczycielskiej oraz ukończenie studiów podyplomowych z bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz chętnie podjęła się uzupełnienia kwalifikacji bibliotekarskich na studiach podyplomowych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie Wrocławskim. Pracowała wówczas w Wydziale gromadzenia zbiorów, a później, po połączeniu wydziałów, w Wydziale gromadzenia i opracowania zbiorów. Już wtedy wyróżniała się dużym zaangażowaniem w wykonywaniu swoich obowiązków, a także w ciągłym doskonaleniu zawodowym.

Po 6 latach pracy w roku 2000 została powołana na stanowisko kierownika tego Wydziału. Był to czas kiedy w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu dokonywał się przełom jej funkcjonowania. W roku 1994 zakupiono pierwszy komputer i rozpoczęto budowanie w nim pierwszej bazy. Była to baza bibliograficzna zawartości czasopism, tworzona na podstawie kartoteki tekstowej artykułów z czasopism gromadzonych w bibliotece. Wydawnictwa zwarte rozpoczęto wprowadzać do katalogu elektronicznego dopiero 5 lat później, to jest w roku 1999. Wtedy to Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna zakupiła moduł katalogowania w programie MiniLib.

Był to program, którego nie stosowano wcześniej w bibliotekach. Zadaniem Iwony Gawrońskiej-Paluszkiwicz, jako kierownika Wydziału gromadzenia i opracowania zbiorów, było przetestowanie programu pod kątem przydatności, funkcjonalności i możliwości informacyjno-wyszukiwawczych. Niezależnie od tych działań podjęła ona decyzję o systematycznym katalogowaniu zbiorów Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej w dostępnym programie. Przeorganizowała pracę Wydziału, ustaliła zasady wprowadzania zbiorów do bazy.

Użytkowanie dwóch odmiennych programów dla tworzenia różnych baz nie spełniało oczekiwań biblioteki, toteż coraz częściej myślano o zakupie zintegrowanego systemu bibliotecznego. W tym też czasie pojawiła się koncepcja wdrożenia, w oparciu o jeden system, wspólnego elektronicznego katalogu dla 27 bibliotek pedagogicznych funkcjonujących w województwie dolnośląskim. W katalogu central-

nym prezentowane miałyby być zasoby lokalnych katalogów bibliotek. W koncepcji tej pojawiła się również idea zaangażowania wszystkich bibliotek pedagogicznych dolnośląskiej sieci do współpracy przy budowaniu *Dolnośląskiego Systemu Informacji Edukacyjnej*. W tym celu w listopadzie 2001 r. zakupiono już profesjonalny system biblioteczny Aleph, który spełniał warunki dla budowy katalogu centralnego kilkudziesięciu bibliotek.

W związku z planowaną współpracą wojewódzkiej sieci bibliotek pedagogicznych przy tworzeniu katalogu centralnego, konieczne było przygotowanie ich kadry do pracy od podstaw. Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz podjęła się przygotowania kilkuetapowego programu wdrażania do opracowania zbiorów w systemie Aleph dla pracowników wszystkich bibliotek sieci. Określiła zasady wspólnego katalogowania oraz opracowania formalnego i przedmiotowego gromadzonych w bibliotekach zbiorów: wydawnictw zwartych, filmów i dokumentów elektronicznych.

Słabe przygotowanie bibliotekarzy sieci w zakresie pracy z komputerem, a zwłaszcza we wspólnym systemie elektronicznym wymagało zaplanowania, a następnie przeprowadzenia przez nią wielu szkoleń i warsztatów, a także prowadzonych na bieżąco indywidualnych konsultacji.

Pierwsze warsztaty praktyczne bibliotekarzy sieci bibliotek pedagogicznych miały więc charakter podstawowy, wprowadzały w problematykę języków informacyjno-wyszukiwawczych stosowanych w różnych systemach bibliotecznych oraz pokazywały na czym polega specyfika słownika haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej na tle innych języków informacyjno-wyszukiwawczych. W dalszej kolejności uczestnicy szkoleń byli zaznajamiani z bardziej szczegółowymi zagadnieniami, jak: leksyka, gramatyka i metodyka opracowania przedmiotowego dzieł zwartych i dokumentów medialnych przy zastosowaniu słownika JHP BN. Dzięki realizacji jej programu szkoleniowego rozpoczęto w 2003 r. tworzenie katalogu centralnego rejestrującego zbiory współtworzących go placówek.

Po roku pracy w nowym systemie Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz podjęła śmiałą decyzję o zamknięciu katalogów kartkowych

Konferencja „Szkolne Centra Multimedialne – wzorcowe rozwiązania”.

w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu, pomimo licznych wątpliwości współpracowników, przywiązanych do tradycyjnych katalogów. Zaprzestanie dwutorowego opracowania wprowadzanych zbiorów – wprowadzania opisów bibliograficznych do bazy i jednoczesnego uzupełniania katalogów drukowanymi kartami – co znacznie przyspieszyło budowę katalogu elektronicznego.

Od czasu rozpoczęcia współtworzenia przez biblioteki pedagogiczne sieci wojewódzkiej wspólnego systemu informacji edukacyjnej Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz prowadzi stałą współpracę z bibliotekami w tym zakresie oraz systematycznie planuje oraz organizuje szkolenia nauczycieli bibliotekarzy, aktualizujące ich wiedzę w zakresie opracowania zbiorów. Jako najlepszy w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej specjalista w dziedzinie przedmiotowego opracowania zbiorów sama prowadzi większość szkoleń z tego zakresu w odniesieniu do dokumentów gromadzonych w placówkach. Na bieżąco organizuje również spotkania, na których omawiane są trudności, na

jakie napotykJą bibliotekarze w opracowaniu przedmiotowym oraz przedstawia zmiany wprowadzane przez Bibliotekę Narodową w słownictwie lub metodyce jej języka.

W 2003 r. na konferencji dyrektorów bibliotek pedagogicznych w Sulejówku podjęto decyzję o współpracy z Biblioteką Narodową polegającą na stosowaniu języka haseł przedmiotowych BN do opracowania przedmiotowego zbiorów gromadzonych w bibliotekach pedagogicznych. Decyzja o użytkowaniu jednolitego języka informacyjno-wyszukiwawczego powodowana była nadzieją dyrektorów tych placówek na ujednoczenie w przyszłości zasobów informacyjnych ogólnopolskiej sieci bibliotek pedagogicznych w postaci jednego serwisu lub stworzenia możliwości jednoczesnego przeszukiwania katalogów bibliotek. Gdyby nie udało się zrealizować tej idei, cenna dla użytkowników bibliotek pedagogicznych będzie możliwość posługiwania się tym samym słownikiem haseł przedmiotowych w katalogach poszczególnych placówek. Praktyczną korzyścią wynikającą z faktu używania wspólnego słownika haseł przedmiotowych jest możliwość pobierania rekordów opisów bibliograficznych bez potrzeby modyfikowania ich, co zdecydowanie przyspiesza czas opracowania zbiorów. A decyzja dyrektorów bibliotek pedagogicznych zapadała w momencie kiedy większość placówek rozpoczynała intensywne prace nad retrospektywnym wprowadzaniem zawartości swoich katalogów do katalogów elektronicznych. Włączenie się do współpracy ogólnopolskiej sieci bibliotek pedagogicznych z Biblioteką Narodową, wykazało pilną potrzebę intensywnego rozwijania słownika JHP w kierunku wprowadzenia do leksyki BN nowoczesnej terminologii pedagogicznej.

Reforma systemu edukacji narodowej, która weszła w życie w roku szkolnym 1999/2000 zdeterminowała wprowadzenie wielu nowych terminów leksykalnych, np. związanych z nową strukturą szkolnictwa, etapami kształcenia, nauczanymi przedmiotami, awansem zawodowym nauczycieli. W ramach programu Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie *Biblioteki pedagogiczne w krajowej i europejskiej sieci współpracy* w 2003 r. powołano międzybi-

blioteczny Zespół zadaniowo-problemowy do spraw rozwoju języka haseł przedmiotowych.

Do pracy w zespole powołano najlepszych specjalistów w zakresie opracowania rzeczowego z bibliotek pedagogicznych, które miały już doświadczenia w pracy nad słownikiem. Zadaniem Zespołu jest opracowywanie propozycji haseł języka przedmiotowego z zakresu pedagogiki, oświaty, edukacji, które rozwijają słownik języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Dzięki pracy Zespołu systematycznie rozrasta się terminologia w tym zakresie dziedzinowym i tematycznym, co zdecydowanie wpływa na poprawę jakości opracowania przedmiotowego literatury pedagogicznej, a w rezultacie na efektywność wyszukiwania w katalogach bibliotek stosujących JHP BN.

Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz od początku powołania Zespołu jest jego aktywnym członkiem. Biblioteka Narodowa dla rozwijania współpracy z bibliotekami pedagogicznymi rokrocznie organizuje, ze wsparciem specjalistycznym fachowców w dziedzinie tworzenia słowników informacyjno-wyszukiwawczych, warsztaty i konferencje dla bibliotekarzy, na których Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz często zabiera głos w dyskusjach oraz przedstawia swoje koncepcje w wygłoszonych referatach.

Zainteresowanie językiem haseł przedmiotowych oraz aktywna współpraca w Zespole do spraw rozwoju języka haseł przedmiotowych zaowocowały publikacjami i wystąpieniami na konferencjach ogólnopolskich. Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz opublikowała m.in. artykuł, w którym opisała proces ujednoczenia opracowania przedmiotowego w katalogach dolnośląskiej sieci bibliotek pedagogicznych¹, przedstawiając kolejne etapy wdrażania JHP BN.

Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz jest też stałym uczestnikiem ogólnopolskich warsztatów organizowanych od dziesięciu lat przez Komisję Opracowania Rzeczowego Zbiorów przy Zarządzie Głównym

¹ I. Gawrońska-Paluszkiwicz, *Wprowadzenie języka haseł przedmiotowych BN do opracowania rzeczowego zbiorów w katalogu centralnym dolnośląskich bibliotek pedagogicznych*, „Bibliotekarz” 2004, nr 12, s. 8–10.

nym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz Bibliotekę Narodową pod nazwą *Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej – nowe słownictwo, najnowsze ustalenia metodyczne, stosowanie w katalogach bibliotek*. W 2005 r., podczas VII warsztatów, wygłosiła referat *Potrzeby bibliotek pedagogicznych w zakresie opracowania przedmiotowego zbiorów a zasoby słownika JHP BN*.

Spotkanie z członkami Klubu Użytkowników MOL-a.

W swoim wystąpieniu ustosunkowała się do propozycji haseł opracowanych przez Wandę Klenczon z Biblioteki Narodowej sporządzonej na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w bibliotekach pedagogicznych Włączając się w nurt prezentacji rozwiązań oraz problemów dużych bibliotek (naukowych, publicznych, akademickich), postanowiła po raz kolejny przedstawić działania biblioteki pedagogicznej. W 2007 r. podczas IX warsztatów wygłosiła referat *Języki informacyjno-wyszukiwawcze baz Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu*. Zaprezentowała

m. in. funkcjonowanie języka haseł przedmiotowych BN stosowanego w katalogu centralnym biblioteki oraz języka informacyjno-wyszukiwawczego tworzonego w DBP we Wrocławiu i stosowanego dla obsługi bazy bibliograficznej artykułów z czasopism EDUKACJA.

W swojej codziennej pracy zawodowej Iwona Gawrońska-Paluszkie-wicz bardzo chętnie przejmuje nowatorskie rozwiązania, a często też jest autorką innowacji wprowadzanych w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej. Wykorzystując możliwość wyszukiwania pełnotekstowego systemu bibliotecznego Aleph, zainicjowała umieszczanie w opisach bibliograficznych cennych merytorycznie publikacji adnotacji treściowych lub spisów treści. Takie działanie jest szczególnie istotne w przypadku braku adekwatnych haseł przedmiotowych, ponieważ daje niemal nieograniczone możliwości w doborze słownictwa, które staje się automatycznie słownictwem używanym do przeszukiwania w katalogu. Swoją koncepcję rozszerzenia możliwości wyszukiwania w katalogach elektronicznych przedstawiła na konferencji *Pracuj lokalnie, myśl globalnie* zorganizowanej przez Bibliotekę Narodową w listopadzie 2007 r. w prezentacji *Potrzeby informacyjne użytkownika biblioteki XXI wieku a opracowanie zbiorów na podstawie badań prowadzonych w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu*.

Kiedy Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu planowała aranżację wnętrza w swojej nowej siedzibie przy ul. S. Worcella Iwona Gawrońska-Paluszkie-wicz zaangażowała się w organizację Czytelnii. Opracowała schemat ustawienia zbiorów z wolnym dostępem, według którego prezentowane są obecnie zbiory Czytelnii. Podstawą koncepcji jej schematu była Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiąta. Jednak ze względu na profil użytkowników biblioteki pedagogicznej, a więc przede wszystkim nauczycieli, zmodyfikowała ten układ, wyodrębniając programy nauczania, podręczniki oraz publikacje metodyczne i zlokalizowała je przy działach z danej dziedziny. W celu szybkiego porządkowania zbiorów prezentowanych w Czytelnii zastosowano kolorowe paski na książkach odpowiadające kolorom działów.

Te doświadczenia z pracy nad budową schematu ustawienia zbiorów przedstawiła podczas spotkania szkoleniowego Zespołu zadanio-

wo-problemowego do spraw języka haseł przedmiotowych w listopadzie 2007 r. w Sulejówku w wystąpieniu *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiąta – z doświadczeń Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu*.

Spotkanie z członkami Klubu Użytkowników MOL-a.

Iwona Gawrońska-Paluszkievicz jest osobą, która od kilku już lat bardzo chętnie angażuje się również we wrocławskim środowisku bibliotekarskim. Kiedy w 2003 r. reaktywowano we Wrocławiu Koło Nauczycieli Bibliotekarzy Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych działające przy Zarządzie Oddziału Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich we Wrocławiu, wybrana została jego przewodniczącą. Była już wtedy osobą znaną wśród bibliotekarzy szkolnych i cenioną przez nich, przede wszystkim dzięki licznym szkoleniom metodycznym prowadzonym w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej dla tej grupy zawodowej. Była także współorganizatorką wraz z Zarządem Oddziału Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich we Wrocławiu konfe-

rencji szkoleniowej dla nauczycieli bibliotekarzy *Biblioteka w szkole*, której celem była prezentacja przykładów pracy dydaktycznej stosowanej we wzorcowych bibliotekach, a tym samym wsparcie nauczycieli bibliotekarzy szkolnych.

Dobry, wieloletni kontakt, jaki utrzymywała z bibliotekarzami szkolnymi zaowocował zainicjowaniem przez Dolnośląską Bibliotekę Pedagogiczną we Wrocławiu stałego cyklu konferencji – pod hasłem *Szkolne Centra Multimedialne* – organizowanych w październiku z okazji Miesiąca Bibliotek Szkolnych. Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz, jako koordynator tego przedsięwzięcia z ramienia Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej wspólnie z Zarządem Oddziału SBP we Wrocławiu w 2007 r. zorganizowała pierwszą konferencję *Szkolne Centra Multimedialne – wzorcowe rozwiązania*. W październiku 2008 r. ponownie podjęła się kierowania organizacją konferencji z tego cyklu – *Szkolne Centra Multimedialne – propozycje działań*. Jak dotychczas wszystkie wystąpienia zaproszonych prelegentów spotkały się z aprobatą słuchaczy, jako że wszystkie prezentowały innowacyjne formy i metody pracy, które bibliotekarze mogą praktycznie wykorzystać w celu podniesienia atrakcyjności prowadzonych zajęć oraz przeobrażenia biblioteki szkolnej w multimedialne pracownie służące zdobywaniu wiedzy i informacji. Obydwie konferencje cieszyły się ogromnym zainteresowaniem i były wysoko oceniane przez uczestników, co do tej pory bardzo satysfakcjonuje ich koordynatorkę.

Doceniając rolę bezpośrednich spotkań z nauczycielami bibliotekarzami, jako ogniwa łączącego bibliotekę pedagogiczną ze szkołą, Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz w 2003 r. nawiązała kontakt z wrocławskim Klubem Użytkowników Mola. Klub ten, działający od 1998 r., skupia kilkudziesięciu nauczycieli bibliotekarzy szkolnych pracujących w systemie bibliotecznym Mol. Jej spotkania z członkami Klubu służą przede wszystkim prezentacji aktualnej oferty, jaką Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna kieruje do nauczycieli.

Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz w odpowiedzi na zapotrzebowanie nauczycieli bibliotekarzy szkolnych województwa dolnośląskiego przygotowała prezentacje i prowadziła szkolenia w 2002 i 2003 r. na

temat „Gromadzenie i ewidencja zbiorów”. Przez kolejne dwa lata prowadziła szkolenia „Wyszukiwanie informacji edukacyjnej w komputerowych bazach Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej”. Z oferty skorzystali m.in. nauczyciele bibliotekarze z Powiatowego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Wołowie oraz Powiatowego Zespołu Szkół nr 1 w Trzebnicy.

Podczas spotkania w październiku 2008 r. nauczyciele bibliotekarze zapoznani zostali z najnowszą propozycją Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej skierowaną do szkół, czyli z pakietem edukacyjnym „Prawa człowieka”. Pakiet ten jest interaktywnym źródłem informacji i wiedzy na określony temat i jest innowacyjną ofertą, niestosowaną jeszcze przez biblioteki pedagogiczne. Przygotowany został jako materiał mający służyć pomocą szkołom i placówkom oświatowym przy realizacji priorytetu dla edukacji określonego przez MEN na rok szkolny 2008/2009 – „Skuteczność realizacji podstaw programowych w zakresie zagadnień związanych z nauczaniem i wychowaniem w kontekście praw człowieka”. Pakiet, zawierający uporządkowany tematycznie materiał źródłowy z baz DBP we Wrocławiu, katalogu centralnego dolnośląskich bibliotek pedagogicznych oraz zasobów Internetu z odesłaniem do dokumentów pełnotekstowych w postaci skanów artykułów i hiperłączy internetowych, wzbudził ogromne zainteresowanie bibliotekarzy szkolnych i akceptację dla tego typu inicjatywy biblioteki pedagogicznej.

Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz podejmuje działania mające na celu stałe podnoszenie jakości pracy Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej, wspieranie nauczycieli bibliotekarzy sieci dolnośląskich bibliotek pedagogicznych oraz bibliotek szkolnych. Wykorzystuje swoją wiedzę i doświadczenie, angażując się w działania na rzecz środowiska edukacyjnego i bibliotekarskiego, lokalnego i ogólnopolskiego w problemach ważnych dla bibliotek pedagogicznych.

Jako kierownik Wydziału gromadzenia i opracowania zbiorów w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej jest lubiana i ceniona za fachowość, umiejętność współpracy, a także umiejętność utrzymywania dobrych kontaktów koleżeńskich.

Jest osobą ambitną, wciąż doskonalącą się i mającą pełną świadomość konieczności ustawicznej edukacji. Kiedy reforma systemu edukacji wchodząca w życie w roku szkolnym 1999/2000 wprowadziła ścieżkę awansu zawodowego nauczycieli, szybko zdecydowała się zabiegać o wyższy stopień. W 2005 r. stanęła przed komisją kwalifikacyjną, przedstawiając swój dorobek zawodowy, i uzyskała akceptację dla przyznania jej tytułu nauczyciela dyplomowanego.

Tak wygląda sylwetka zawodowa Iwony Gawrońskiej-Paluszkiwicz. Prywatnie jest osobą ciekawą świata, lubiącą podróże egzotyczne. Docenia, również piękno naszej ziemi ojczystej i naszego regionu. Od czasów licealnych zafascynowana jest urokiem Sudetów, których szlaki turystyczne stara się przemierzać od wiosny do jesieni. Na co dzień odpoczywa podczas wycieczek rowerowych po Wrocławiu. Celem jej wypraw są najczęściej Wyspa Opatowicka oraz uroczyska wrocławskie Parki: Południowy, Szczytnicki, Grabiszyński.

Barbara Tichy
Biblioteka Główna
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

LESZEK BARG – PRAWNIK, BIBLIOTEKARZ, BADACZ, HISTORYK MEDYCyny

Urodził się 31 października 1924 r. na Podolu w Rożyskach nad Zbruczem w rodzinie nauczycielskiej. W 1932 r. przeniósł się wraz z rodzicami do Jaremcza. Uczęszczał do gimnazjum w Stanisławowie. Do wybuchu II wojny światowej ukończył III klasę gimnazjum.

Jego ojciec, uczestnik walk w obronie Lwowa w 1919 r. oraz wojny z bolszewikami w 1920 r., odznaczony za udział w tych działaniach, powołany został 1 września 1939 r. do 48 pp w Stanisławowie. Po rozbiciu tej jednostki powrócił w połowie września do domu. Oboje rodzice uczyli w szkole dzieci polskie, ukraińskie i żydowskie. Dzięki dobrym stosunkom z nauczycielami, przysyłanymi z ZSRR po zajęciu Małopolski Wschodniej przez Armię Czerwoną, rodzina Bargów uniknęła wywiezienia do Kazachstanu. W 1941 r. po uderzeniu Niemiec na ZSRR i po zorganizowaniu w Jaremczu ad-

ministracji niemiecko-ukraińskiej sytuacja uległa zmianie. Rozpoczęły się szykany i mordy dokonywane na ludności polskiej przez Ukraińców. Ojciec Leszka Barga został zwolniony z pracy.

W marcu 1942 r. rodzina Bargów, ostrzeżona przez miejscowego Hucula, uciekła do Tarnowa. Tam Leszek Barg wraz z ojcem pracowali w tartaku w pobliskiej miejscowości Krzyż. W tym samym roku jego ojciec, niesłusznie oskarżony o podpalenie tartaku, został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, a następnie do obozu w Mathausen. Wówczas we trójkę, wraz z matką i siostrą, Leszek Barg przeprowadził się do Wojnicza, gdzie mieszkał brat ojca, Marian, który był księdzem. On to pomagał swojej rodzinie przez cały czas pobytu w tej miejscowości, czyli do 1945 r. Tam Leszek Barg rozpoczął w 1942 r. naukę w Szkole Rolniczej w Wojniczu. Zwalniało go to od przymusowych prac w Niemczech oraz od służby w paramilitarnej organizacji Baudienst. Nauka trwała rok i obejmowała przedmioty ogólne, teoretyczne z zakresu rolnictwa i ogrodnictwa oraz zajęcia praktyczne. Leszek Barg ocenił ją jako cenne doświadczenie życiowe. Tam też zetknął się z członkami ugrupowań konspiracyjnych.

Równocześnie kształcił się w ramach tajnego nauczania prowadzonego przez mgr Wandę Gądek. W Wojniczu ukończył w konspiracji IV klasę gimnazjum, co później, w latach 1945–1946 r., umożliwiło mu kontynuowanie nauki w liceum w Tarnowie. W 1943 r. dzięki pomocy wójta Franciszka Oćwieji zatrudnił się w Urzędzie Gminnym w Wojniczu, co chroniło go przed wysłaniem na roboty do Niemiec. Tu przydzielony został do referatu kontyngentów, a następnie zatrudniony na stanowisku poborcy podatkowego. Pełniąc tę niewdzięczną funkcję, starał się pomagać ubogim rolnikom, m.in. pisał im podania o umorzenie zadłużeń. W tym okresie, jak wszyscy mieszkańcy Wojnicza, uczestniczył w przymusowych pracach fizycznych na rzecz III Rzeszy¹.

Pod koniec 1945 r. rodzina Bargów wraz z ojcem, który powrócił z obozu, przeniosła się na Ziemię Odzyskane. Niestety już bez sio-

¹ L. Barg, *Okupację niemiecką przeżyłem w Wojniczu*, „Zeszyty Wojnickie” 1998, nr 3–4, s. 3.

stry, która zmarła w 1943 r. Rodzice zamieszkali w Bystrzycy Kłodzkiej, stryj Marian zaś w Polanicy. Miasto to zachwycało Leszka Barga swym pięknem, gdyż przypominało mu rodzinne Jaremcze. Naukę kontynuował w Bielsku-Białej, następnie po odbyciu kursu przygotowawczego dla eksternistów, korzystając z ogromnej wiedzy i pomocy edukacyjnej wuja, w 1946 r. złożył egzamin maturalny w liceum im. Bolesława Chrobrego w Kłodzku.

Do Wrocławia, gdzie mieszka do dzisiaj, przeniósł się w 1946 r. W 1953 r. zawarł związek małżeński z Jadwigą Kosińską. Ma dwóch synów – Wojciecha urodzonego w 1956 r. i Adama w 1958 r.

Zainteresowania Leszka Barga oscylowały wokół prawa i medycyny. Ze względów formalno-ustrojowych (brak odpowiedniego pochodzenia społecznego przy dużej liczbie kandydatów na jedno miejsce) nie podjął studiów medycznych, lecz rozpoczął je na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1950 r. uzyskał tam tytuł magistra, a w 1964 r. doktora nauk prawnych².

BIBLIOTEKARZ DYREKTOR

Pracę w bibliotekarstwie rozpoczął w 1951 r. na stanowisku asystenta technicznego Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Dyrektorem był wówczas prof. Antoni Knot. W 1952 r. przeniósł się do pracy w Bibliotece Głównej Akademii Medycznej³, powstałej w wyniku wyodrębnienia z Wydziału Lekarskiego i Oddziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego (1950 r.), u dyrektora prof. Zdzisława Wiktora. Pracował kolejno na stanowisku starszego asystenta, później adiunkta i kustosza, a od 1972 r. starszego kustosza dyplomowanego. W 1958 r. dr Leszek Barg został dyrektorem tej placówki i funkcję tę sprawował do momentu przejścia na emeryturę w 1991 r.

² Rozmowa z dr. Leszkiem Bargiem.

³ *Akademia Medyczna we Wrocławiu im. Piastów Śląskich. Historia*, <http://www.am.wroc.pl/hist.html> [dostęp 16.06.2007].

PRACE BIBLIOTEKARSKIE

Leszek Barg sprawował funkcję dyrektora Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu przez 33 lata. W chwili przejęcia biblioteka zajmowała powierzchnię 693 m² i zatrudniała 17 pracowników. Ze zbiorów rocznie korzystało ok. 11 000 czytelników. 30 września 1991 r. Biblioteka miała już 1113 m² i zatrudniała 46 pracowników. Zbiory wzrosły do 200 050 jednostek inwentarzowych, a liczba czytelników wzrosła do 35 000 rocznie.

W czasie pełnienia funkcji dyrektora Leszek Barg zabiegał o ustawiczne podnoszenie poziomu usług i najwłaściwszy dobór księgozbioru⁴. Personelowi placówki natomiast umożliwiał i w miarę możliwości ułatwiał podnoszenie kwalifikacji zawodowych, naukę języków obcych itp.⁵

Jako członek Komisji Wydawniczej Akademii Medycznej we Wrocławiu ma znaczny dorobek redaktorski.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Pracę naukową Leszek Barg rozpoczął już w 1952 r. od udziału w prowadzonych przez pierwszego dyrektora Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu prof. Zdzisława Wiktora badaniach nad historią uzdrowisk dolnośląskich. Studia nad historią Polanicy-Zdroju zaoocowały napisaniem dysertacji doktorskiej *Polanica. Monografia wsi dolnośląskiej ze szczególnym uwzględnieniem życia prawnego chłopstwa w schyłkowym feudalizmie*. Obrona miała miejsce w 1964 r., promotorem był prof. Kazimierz Orzechowski. Ponadto opublikował inne prace na temat dziejów tego miasta, jego rozwoju gospodarczego i demograficznego oraz zasobów mineralnych. Sporządził też bibliografię materiałów dotyczących Polanicy oraz biobibliografię zasłużonych dla tego miasta lekarzy – prof. Henryka Schlechta oraz dr Józe-

⁴ Z. Strożecka-Tichy, *Dr Leszek Barg*, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1992, nr 346, s. 62.

⁵ Rozmowa z dr. Leszkiem Bargiem.

fa Matuszewskiego. Na uwagę zasługuje też praca o Aleksandrze Ostrowiczu – polskim lekarzu działającym w drugiej połowie XIX w. w Łądku-Zdroju.

W ramach badań nad dziejami dolnośląskiej służby zdrowia, prowadzonych we Wrocławskim Oddziale Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny, zainicjowanych także przez prof. Z. Wiktora, zajął się epidemią dżumy szerzącej się we Wrocławiu w latach 1567–1569. Rezultaty badań zaprezentował na zjeździe historyczno-medycznym w Gdańsku i opublikował w „Archiwum Historii Medycyny”. Prowadził też badania nad historią medycyny i jej nauczania w Polsce do 1939 r. Wspólnie z prof. Szpilczyńskim opracowywał jej dzieje i przedstawił tę problematykę na XXIV Międzynarodowym Kongresie Historii Medycyny w Plovdiv w Bułgarii.

Leszek Barg posiada również bogaty dorobek z zakresu biobibliografii historycznej. Są to m.in. artykuły o lekarzach – Andrzeju Krupińskim i Rafale Czerwiakowskim⁶. Najważniejszym osiągnięciem w tej dziedzinie, również zdaniem samego autora, są prace dotyczące życia i działalności Teodora Tomasza Weicherdta (1755–1813?) lekarza polskiego Oświecenia. Powołany został w 1783 r. na Katedrę w Akademii Krakowskiej, której to nominacji nie przyjął. Był pierwszym lekarzem szczepiącym ospę w Polsce. Dał się też poznać jako autor licznych dzieł z zakresu medycyny, tłumacz, edytor i poeta. Pisarstwo jego w języku polskim, podpisywane nazwiskiem bądź pseudonimem, było dobrze znane, jednak dr Leszek Barg dotarł do wielu cennych dzieł w języku łacińskim i niemieckim. Ponadto udało mu się ustalić pewne nieznane szczegóły z życia T.T. Weicherdta, m.in. datę urodzin oraz przybliżoną datę śmierci. Zebrane materiały dowodzą, że był to lekarz światły i mający duże zasługi dla medycyny tamtego okresu. Leszek Barg wygłosił na ten temat kilka referatów, napisał kilka artykułów oraz monografię *Teodor Tomasz Weicherdt. Konsyliarz Jego Królewskiej Mości Stanisława Augusta, Akademii Rzymsko-Cesarzskiej towarzysz*, Volumed, Wrocław 1999.

⁶ Z. Strożecka-Tichy, *op. cit.*, s. 61.

Dzieło to jest owocem 30 lat poszukiwań dokumentacyjnych. Zawiera informacje szersze niż wynika to z jego tytułu, będące ważnym przyczynkiem do badań nad historią nauki, życia intelektualnego i literackiego XVIII w. Zebrał np. cenne informacje na temat struktury Uniwersytetu Lipskiego, który ukończył T.T. Weicherdt, a także istotne dane na temat mającego miejsce w tym okresie kryzysu na Akademii Krakowskiej. Załączone aneksy są cennym źródłem bibliograficznym⁷. Książka ta uzyskała niezwykle przychylne recenzje: prof. Krzysztofa Dmitruka z Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk⁸, lekarza, historyka, muzyka i literaturoznawcy, emerytowanego profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Henryka Gaertnera⁹ oraz prof. Teresy Ostrowskiej, historyka medycyny¹⁰.

Wszyscy oni wskazują na ogrom pracy wykonanej w archiwach polskich, niemieckich, sowieckich, a później ukraińskich i na ogromną wiedzę autora. Napisana jest z niebywałą dokładnością i rzetelnością. Sam autor podkreśla, iż nie interesowało go uzyskanie kolejnych stopni naukowych, lecz pozostawienie po sobie dzieła użytecznego dla historyków medycyny, nauki i literatury, jak również dla osób zainteresowanych tematyką medyczną i samą osobą T.T. Weicherdta, gdyż „człowiek żyje tak długo, jak go inni pamiętają”¹¹. Prof. Teresa Kostkiewiczowa z Instytutu Badań Literackich PAN w liście skierowanym do L. Barga napisała, że „Książka jest wielkim osiągnięciem i trwałym wkładem do wiedzy o epoce”¹². Dzieło zostało zaaprobo-

⁷ L. Barg, *Teodor Tomasz Weicherdt. Konsyliarz Jego Królewskiej Mości Stanisława Augusta, Akademii Rzymsko-Cesarzkiej towarzysz*, Wrocław 1999, 280 s.; K. M. Dmitruk, *L. Barg, Teodor Tomasz Weicherdt...*, [rec.] „Wiek Oświecenia” 2001, t. 17, s. 204–205.

⁸ *Ibidem*.

⁹ H. Gaertner, *L. Barg, Teodor Tomasz Weicherdt...*, [rec.] „Archiwum Historii Filozofii Medycyny” 2001, t. 64, z. 1, s. 71–73; idem, „Nowotwory” 2000, t. 50, z. 6, s. 645–646.

¹⁰ T. Ostrowska, *L. Barg, Teodor Tomasz Weicherdt...*, [rec.] „Archiwum Historii Filozofii Medycyny” 2000, t. 63, z. 2, s. 188–190.

¹¹ Rozmowa z dr. Leszkiem Bargiem.

¹² Dokumentacja własna dr. Leszka Barga.

wane przez Wydział Lekarski Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego oraz przez czterech profesorów z zakresu historii medycyny i bibliotekoznawstwa¹³.

Ostatnia praca Leszka Barga z zakresu historii medycyny to *Rękopiśmienna książka medyczna w średniowiecznej Polsce*, drukowana w „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”. Opierając się na rękopisach z Biblioteki Jagiellońskiej i Uniwersytetu Wrocławskiego, autor wykazał, że zarówno poziom nauczania medycyny w Akademii Krakowskiej, jak i wiedza lekarzy z terenu Dolnego Śląska były na poziomie europejskim.

Leszek Barg z racji wykonywanego zawodu prowadził badania bibliograficzne. Wraz z prof. Leszczyńskim przedstawił życie i działalność swego mistrza i nauczyciela, dyrektora Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu prof. Zdzisława Wiktora. Przy współudziale pracowników Biblioteki Akademii Medycznej powstały bibliografie prac: prof. Zdzisława Wiktora, prof. Eugeniusza Rogalskiego, prof. Hugona Kowarzyka i prof. Zofii Kowarzykowej zestawioną wspólnie z mgr Adelą Gosztyło. Bibliografię prac Wiktora Brossa opracował wspólnie z mgr Teresą Chmurą a prof. Józefa Kaniaka z mgr Zofią Bogdanowicz. Wraz z prof. Bogdanem Łazarkiewiczem opublikował księgę II Katedry i Kliniki Chirurgii, którą kierował prof. W. Bross, następnie również razem opublikowali księgę pamiątkową doktorów *honoris causa* Akademii Medycznej we Wrocławiu¹⁴. Opracował też biografię prof. Stanisława Szpilczyńskiego, wrocławskiego neurologa i historyka medycyny z bibliografią prac profesora sporządzoną wspólnie z mgr Teresą Trzcianowską-Grzywacz.

Wśród prac związanych z działalnością zawodową, szczególnie interesował się bibliotekarstwem i bibliotekoznawstwem medycznym. Artykuły z tego zakresu publikował w „Biuletynie Głównej Biblioteki Lekarskiej” oraz w „Problemach Uczelni i Instytutów Medycznych”. Spośród kilkunastu publikacji dokumentacyjnych i sprawozdań, które

¹³ H. Gaertner, *L. Barg, Teodor Tomasz Weicherdt...*, [rec.] *op. cit.*, s. 71.

¹⁴ Z. Strożeczka-Tichy, *op. cit.*, s. 61.

również zajmują ważne miejsce w jego dorobku, należy przytoczyć napisaną wspólnie z prof. Kowarzykiem pracę *Towarzystwa naukowe we Wrocławiu na tle społecznego ruchu naukowego w Polsce*¹⁵.

Leszek Barg opublikował 73 prace z zakresu historii medycyny, historii prawa, bibliografii i bibliotekoznawstwa. Powstały też 3 recenzje książki *Teodor Tomasz Weicherdt. Konsyliarz Jego Królewskiej Mości Stanisława Augusta, Akademii Rzymsko-Cesarskiej towarzyszy* oraz 7 prac o nim i jego dokonaniach¹⁶.

Po przejściu na emeryturę w 1991 r. zajmuje się językowym opracowywaniem polskich wersji prac naukowych uhonorowanego w 2008 r. doktoratem *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego¹⁷ prof. dr. hab. Waldemara Kożuschka, profesora Uniwersytetu w Bochum w Niemczech¹⁸.

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA

Pozostawała w ścisłym związku z innymi sferami działalności Leszka Barga. W latach 1952–1991 pełnił następujące funkcje: był członkiem Senatu i Senackiej (Rektorskiej) Komisji Wydawniczej (1958–1991), Senackiej (Rektorskiej) Komisji Bibliotecznej (1958–1984), przewodniczącym Rady Bibliotecznej Akademii Medycznej (1984–1991), przewodniczącym Kolegium Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych we Wrocławiu (1965–1970, 1979–1981), członkiem Komisji do Spraw Bibliotek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (1967–1969), od 1980 r. członkiem zwyczajnym Wydziału V Nauk Lekarskich Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego.

¹⁵ Z. Strożecka-Tichy, *op. cit.*, s. 62.

¹⁶ Z. Strożecka-Tichy, *Dr nauk prawnych Leszek Barg, dyrektor Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1958–1991*, Wrocław 2000, s. 24 [maszynopis ze zbiorów L. Barga].

¹⁷ Uchwała Nr 16/2008 Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 27 lutego 2008 r., http://bip.biuletyn.info.pl/php/do_druku.php3?bip=bip_uniwr&id_dzi=15&lad=a&id_men=67&id_dok=2003&zalaczniki_zdjecia= [dostęp 15.11.2008].

¹⁸ Rozmowa z dr. Leszkiem Bargiem.

Był jednym z założycieli (w 1957 r.) oraz członkiem wrocławskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny. Pełnił tam funkcje skarbnika i wiceprzewodniczącego. Z okazji dwudziestolecia tego oddziału przedstawił jego dzieje w obszernym opracowaniu¹⁹. W tym miejscu należy wspomnieć o opisanych już wcześniej jego działaniach na rzecz miasta Polanicy.

Za działalność naukową i zawodową otrzymał wiele odznaczeń i nagród, m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1983), Złoty Krzyż Zasługi (1975), Srebrny Krzyż Zasługi (1970), Medal 40-lecia Polski Ludowej (1984), Srebrny Medal za Zasługi dla Obronności Kraju (1969), Złotą Odznakę Akademii Medycznej we Wrocławiu (1973), Złotą Odznakę Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia (1970) oraz liczne nagrody rektorskie za pracę naukową i organizacyjną²⁰. Ponadto w dniu 27 listopada 2000 r. został uhonorowany przez Radę Miejską Polanicy godnością Honorowego Obywatela Polanicy-Zdroju za prowadzenie badań nad jej przeszłością i publikowanie prac związanych z jej historią. Otrzymał też tytuł Honorowego Członka Towarzystwa Miłośników Polanicy, którego członkiem zwyczajnym był od początku jego istnienia.

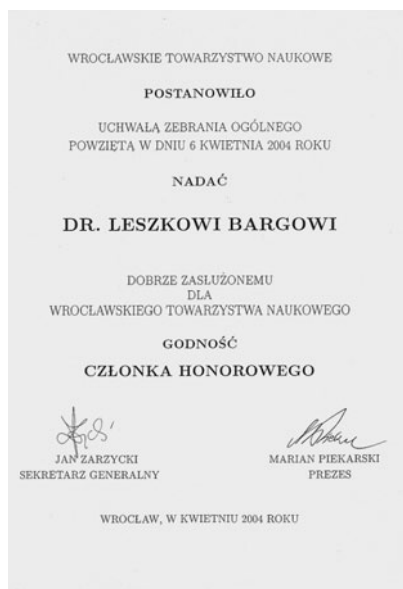
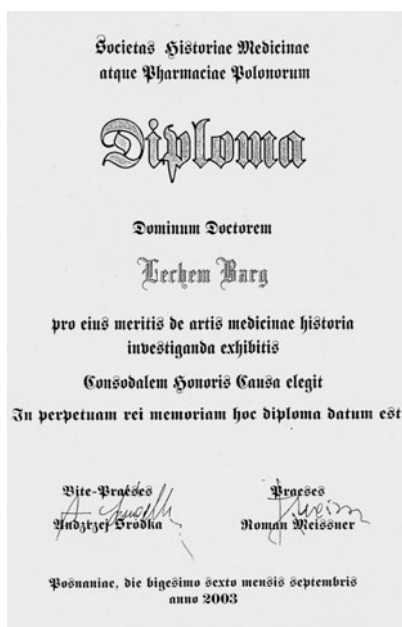
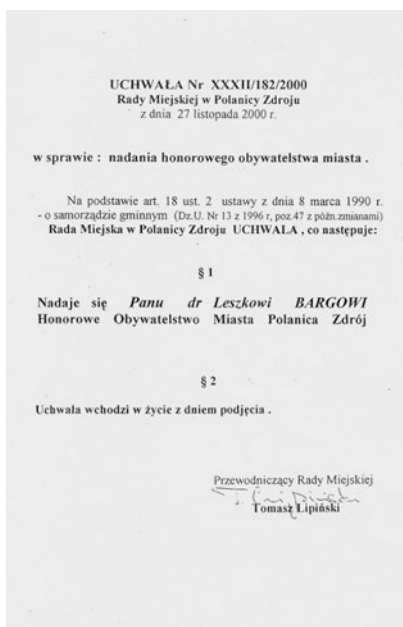
23 września 2003 r. otrzymał godność członka honorowego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji „*pro eius meritis de artis medicinae historia investiganda exhibitis*”, a 6 kwietnia 2004 r. Wrocławskie Towarzystwo Naukowe nadało mu godność swego członka honorowego „jako dobrze zasłużonemu dla Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”²¹.

Jak sam podkreśla, w jego życiu najważniejszymi nauczycielami byli jego rodzice, którzy nauczyli go uczciwości i prawości. Niezależnie od okoliczności starał się postępować tak, aby nikt przez niego nie cierpiał. Kierowania zakładem pracy nauczył go jego szef, prof. Zdzisław Wiktor. Leszek Barg starał się postępować tak, by każdy jego

¹⁹ Z. Strożecka-Tichy, *Dr Leszek Barg, op. cit.*, s. 62.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Dokumentacja własna dr. Leszka Barga.

współpracownik i podwładny zyskiwał na tych kontaktach z dyrekcją a nie tracił. W miarę swych możliwości pomagał ludziom, których los w jakiś sposób od niego zależał.

Był perfekcjonistą. Wyznawał zasadę, że wszystko co się robi, należy robić najlepiej, jak się potrafi, albo nie robić tego wcale. Nie przywiązywał wagi do tytułów naukowych, lecz koncentrował się na rzetelności wykonywanej pracy.

Jak każdy miał też swoje pozazawodowe pasje. Zgromadził okazałą kolekcję polskich przed

i powojennych znaczków, zajmował się numizmatyką. uprawiał również sport i turystykę. Od dzieciństwa jeździł na nartach, czego uczył swych synów. Był i nadal jest miłośnikiem gór. Wielokrotnie przewędrował Tatry polskie i słowackie oraz Karkonosze. Szczególnie upodobał sobie Góry Izerskie²². Dzięki zdobytym w szkole rolniczej w Wojniczu umiejętnościom, miał też – jak sam twierdzi – najładniejszy przydomowy ogródek w dzielnicy²³.

Leszek Barg to z wykształcenia prawnik, z zawodu bibliotekarz, z zamiłowania historyk medycyny, wielki humanista. Za swoje największe osiągnięcie uważa książki i artykuły z zakresu historii medycyny. Pracował w bibliotece z właściwą sobie rzetelnością i wykorzystaniem wiedzy z pozostałych dziedzin swoich zainteresowań. Placówkę, którą kierował, pozostawił w świetnym stanie z wyraźnie zarysowanymi początkami komputeryzacji.

Życie poświęcił książce. Chronił ją, czytał, pisał je i wypowiadał się o nich.

BIBLIOGRAFIA PRAC DR LESZKA BARGA I O NIM

Opracowały Z. Strożecka-Tichy i J. Maciejewska, uzupełniły i uaktualniły J. Halbtuch i M. Górka.

Prace dotyczące dr Leszka Barga i jego dokonań (układ alfabetyczny)²⁴

1. Dąbrowski J., *Dr Leszek Barg honorowym obywatelem Polanicy Zdrój*, „Gazeta Uczelniana” 2001, R. 7, nr 9 (58), s. 5.
2. Jaśkiewicz B., *Dr Leszek Barg ist Ehrenbürger von Altheide-Mai 2001*, [w:] *Bad Altheide Weinachtsbrief*, Liengen/Ems 2001, Bd. 17, s. 53–54.
3. Jaśkiewicz B., *To moja druga ojcowizna, Dr Leszek Barg otrzymał dyplom Honorowego Obywatela Polanicy*, „Gazeta Gminna” 2001, R. 10, nr 10 (180), s. 14.
4. Strożecka-Tichy Z., *Dr Leszek Barg*, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1992, R. 38, nr 346, s. 59–66.

²² Rozmowa z dr. Leszkiem Bargiem.

²³ L. Barg, *Okupację niemiecką przeżyłem w Wojniczu*, op. cit., s. 8.

²⁴ Z. Strożecka-Tichy, *Dr nauk prawnych Leszek Barg*, op. cit., s. 24 [maszynopis ze zbiorów L. Barga].

5. Wenzel G., *Dr Leszek Barg – Altheide ist seine zweite Heimat*, [w:] *Bad Altheide Weihnachtsbrief*, Lingen/Ems 2001, Bd. 17, s. 9–11.
6. Zwierzyńska M., *Leszek Barg – nowy Honorowy Obywatel Polanicy. Rada miejska już zdecydowała*, „Gazeta Gminna” 2000, R. 9, nr 23 (168), s. 20–21.
7. Zwierzyńska M., *Der Stadtrat hat bereits beschlossen – Leszek Barg – neuer Ehrenbürger von Altheide*, [w:] *Bad Altheide Weihnachtsbrief*, Liegen/Ems 2001, Bd. 17, s. 53–54.

Recenzje książki²⁵

1. Ostrowska T., *L. Barg, Teodor Tomasz Weicherdt...*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 2000, t. 63, z. 2, s. 188–190.
2. Gaertner H., *L. Barg, Teodor Tomasz Weicherdt...*, „Nowotwory” 2000, t. 50, z. 6, s. 645–646; toż., „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 2001, t. 64, z. 1, s. 71–73.
3. Dmitruk K., *L. Barg, Teodor Tomasz Weicherdt...*, „Wiek Oświecenia” 2001, t. 17, s. 204–205.

PRACE DR LESZKA BARGA²⁶

Prace historyczne

1. *Rys historyczny Polanicy i jej źródeł mineralnych*, „Roczniki Ziemi Kłodzkiej” 1959/1960, t. 4/5, s. 151–178.
2. *Polanica. Monografia wsi dolnośląskiej ze szczególnym uwzględnieniem życia prawnego chłopstwa w schyłkowym feudalizmie [praca doktorska]*, Wrocław 1964, 58 s.
3. *Inwentarz gospodarstw chłopskich w świetle wiejskich ksiąg ławniczych*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1967, R. 22, nr 1/2, s. 89–108.
4. *Pierwszy polski przewodnik po Łądku Zdroju i jego autor*, „Wiadomości Uzdrawiskowe” 1967, R. 22, nr 1, s. 133–138.
5. *Demograficzny rozwój Polanicy od połowy XIV do początku XX wieku*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1970, R. 25, nr 3, s. 349–372; toż. [zm. i uzupeł.], *Rozwój demograficzny i agrarny Polanicy*, „Rocznik Ziemi Kłodzkiej” 1966/1968 [wyd. 1970], t. 7/8, s. 143–162.
6. *Epidemia dżumy we Wrocławiu w latach 1567–1569*, „Archiwum Historii Medycyny” 1970, t. 33, z. 2, s. 163–177.
7. *Materiały do bibliografii Polanicy 1347–1970*, „Rocznik Ziemi Kłodzkiej” 1971/1973 [wyd. 1977], t. 11/12, s. 166–218.

²⁵ *Ibidem*, s. 25

²⁶ *Ibidem*, s. 10–20, 23

8. *Historiografia medycyna i nauczanie historii medycyny w Polsce do roku 1939*, „Archiwum Historii Medycyny” 1978, t. 41, nr 3, s. 297–309.
9. *Wrocławski oddział Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny w latach 1957–1977*, Wrocław 1978, 61 s.
10. *Rys historyczny II Katedry i Kliniki Chirurgii kierowanej przez profesora Wiktora Brossa w latach 1946–1972*, [w:] *Magistro et Medico. Profesorowi Doktorowi habilitowanemu Wiktorowi Brossowi, doktorowi honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego i Akademii Medycznej we Wrocławiu w pięćdziesięciolecie pracy naukowej, pedagogicznej i lekarskiej*, Wrocław 1980, s. 66–71 [współaut. B. Łazarkiewicz].
11. *Elements of methodology and searching directions In Polish medical historiography till 1939*, [w:] *XXVIe Congres International d' Histoire de la Medicine. Plovdiv, 20–25 Aout 1978. Actes du Congres. Vol. 2*, Sofia 1981, s. 72–73 [współaut. B. Szpilczyński].
12. *Gedanschrift aus Annals der Verleihung der Ehrendoktorwürde der Medizinischen Akademie In Wroclaw an Prof. Dr. Med. Josef Lissner*, Wrocław 1987, 27 s. [współaut. R. Marciniak].
13. *Altheide Und Seine Eigentümer*, [w:] *Altheide Bad-Kreis Glatz/Schlesien. Heimabtuch*, Lingen 1991, s. 13–38.
14. *Der Kurort Altheide Bad*, [w:] *Altheide Bad – Kreis Glatz/Schlesien. Heimabtuch*, Lingen 1991, s. 162–170.
15. *Rękopiśmienna książka medyczna w średniowiecznej Polsce*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1991–1999, cz. I: 1991, t. 54, z. 3–4, s. 189–206; cz. II: 1992, t. 55, z.1, s. 31–54; cz. III: Rękopisy medyczne Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie i Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (wybór) 1999, t. 62, z. 3, s. 187–200.
16. *Średniowieczna ikonografia anatomiczna*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1996, t. 59, z. 2, s. 187–211; z. 3, s. 301–320.
17. *Marian Aleksander Bladye i jego dysertacja „Szpital św. Ducha we Lwowie”*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1999, t. 62, z. 1–2, s. 47–66.

Biobibliografie

18. *Bibliografia prac profesora Wiktora Brossa, 1930–1979*, [w:] *Magistro et Medico. Profesorowi doktorowi habilitowanemu Wiktorowi Brossowi, doktorowi honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego i Akademii Medycznej we Wrocławiu w pięćdziesięciolecie pracy naukowej, pedagogicznej i lekarskiej*, Wrocław 1980, s. 72–124 [współaut. T. Chmura].
19. *Rafał Józef Czerwiakowski*, „Człowiek – Populacja – Środowisko” 1985, nr 10, s. 168–173.

20. Rafał Józef Czerwiakowski – pierwszy profesor chirurgii w dziejach medycyny polskiej, [w:] *54 Jubileuszowy Zjazd Towarzystwa Chirurgów Polskich. Pamiętnik*, Kraków 1989, t. 4, s. 94–97 [współaut. L. Czarniecki].
21. *Bibliografia prac Józefa Kaniaka 1937–1981*, „Prace Naukowe Akademii Medycznej we Wrocławiu” 1984, t. 17, nr 1, s. 23–49. [współaut. Z. Bogdanowicz].
22. *Bibliografia prac Hugona i Zofii Kowarzyków*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1988 [wyd. 1990], t. 43, Seria B, dodatek, s. 79–122 [współaut. A. Gosztyło]; toż. ze zm. wstępem, [w:] *Magistro et Medico. Pamięci profesora doktora habilitowanego Hugona Kowarzyka, doktora honoris causa akademii Medycznej i Uniwersytetu Wrocławskiego*, Wrocław 1988, s. 13–94.
23. *Andrzej Krupiński (1744–1783). W dwusetną rocznicę śmierci*, „Archiwum Historii Medycyny” 1983, t. 46, z. 3, s. 347–353.
24. *Dr med. univ. Józef Matuszewski (9.XI.1900–30.III.1983)*, „Problemy Uzdrawiskowe” 1983, z. 10/12 (192/194), s. 203–221; skrócona wersja tegoż, „Balneologia Polska” 1987, t. 30, z. 1–4, s. 3–4.
25. *Henryk Schlecht i Józef Matuszewski – zasłużeni lekarze polanicy*, „Postępy Medycyny Klinicznej i Doświadczalnej” 1992, t. 1, nr 2, s. 143–148.
26. *Dr med. Józef Matuszewski (1900–1983) – lekarz – społecznik, polanicka legenda*, „Gazeta Gminna” 2001, R. 10, nr 7 (176), s. 22.
27. *Bibliografia prac profesora Eugeniusza Rogalskiego za lata 1955–1981*, „Prace Naukowe Akademii Medycznej we Wrocławiu” 1984, t. 17, nr 2, s. 13–32.
28. *Prof. dr med. Johann Wilhelm Heinrich Schlecht (1881–1953)*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1986, t. 49, z. 3, s. 383–393; streszcz. tegoż, [w:] *II Polsko-Niemiecki Zjazd Historii Medycyny „Nauczanie medycyny w Polsce i Niemczech w XIX i XX wieku”*, Łańcut 1984; streszczenia, Rzeszów 1984, s. 3; toż. ze skróconą częścią bibliograficzną w j. niem., *Johann Wilhelm Heinrich Schlecht (1881–1953) – ein deutsche Arzt In der Volksrepublik Polen*, „NTM Schriftenreihe Geschichte der Naturwissenschaft, Technik Und Medizin” 1986, Jg. 23, H. 2, s. 83–87.
29. *Prof. dr med. Henryk Schlecht (1881–1953)*, „Gazeta Gminna” 2001, R. 10, nr 9 (179), s. 33.
30. *Prof. dr med. Stanisław Szpilczyński, 5.XI.1910–1.V.1981*, „Archiwum Historii Medycyny” 1985, t. 48, z. 2, s. 135–160.
31. *Bibliografia prac Stanisława Szpilczyńskiego*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1985, t. 48, z. 3, s. 345–365 [współaut. T. Trzcianowska-Grzywacz].
32. *Szpilczyński Stanisław (1910–1981)*, [w:] *Słownik Biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 1, z. 2: *Historia medycyny*, Warszawa 1994, s. 103–105.
33. *Teodor Tomasz Weicherdt kandydat na profesora patologii i praktyki lekarskiej w Szkole Głównej Krakowskiej w 1783 roku*, [w:] *XII Krajowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny*, Łódź 1989, s. 59.

34. *O poprawną biobibliografię Teodora Tomasza Weicherdt kandydata na profesora patologii i terapii Akademii Krakowskiej w 1783 roku*, „Archiwum Historii Medycyny” 1980, t. 43, z. 3, s. 289–304.
35. *Teodor Tomasz Weicherdt lekarz z czasów Oświecenia*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1986, t. 49, z. 1, s. 81–102; toż. w wersji skróconej jako komunikat, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1981 [wyd. 1983], t. 36, Seria B, s. 14–17.
36. *Teodor Tomasz Weicherdt. Konsyliarz Jego Królewskiej Mości Stanisława Augusta, Akademii Rzymsko-Cesarskiej towarzysz*, Wrocław 1999, 276 s.; toż w formie komunikatu, [w:] *Seminaria Naukowe Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego 1997–1998*, Seria B, nr 1 (52), Wrocław 1999; tenże, komunikat [tekst poprawiony] [w:] *Seminaria Naukowe Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego 1999*, Seria B, nr 2 (53), Wrocław 2000, s. 123–130.
37. *Bibliografia prac Zdzisława Wiktora*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1971 [wyd. 1973], t. 26, Seria B, dodatek: *Profesor dr Zdzisław Wiktor (1911–1970)*, s. 37–65 [współaut. A. Gosztyło].
38. *Zdzisław Wiktor jako historyk medycyny*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1971 [wyd. 1973], t. 26, Seria B, dodatek: *Profesor dr Zdzisław Wiktor jako historyk medycyny (1911–1970)*, s. 21–31 [współaut. J. Leszczyński]; streszcz. tegoż, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1970 [wyd. 1972], t. 25, Seria B, s. 53–54.
39. *Życie i działalność Zdzisława Wiktora*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1971 [wyd. 1973], t. 26, Seria B, dodatek: *Profesor dr Zdzisław Wiktor (1911–1970)*, s. 3–13 [współaut. J. Leszczyński].
40. *Zdzisław Wiktor*, [w:] *Uczeni wrocławscy (1945–1979)*, Wrocław 1980, Seria A, nr 207, s. 258–260 [współaut. Z. Szewczyk].
41. *Wiktor Zdzisław (1911–1970)*, [w:] *Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku*, t. 1, z. 2: *Historycy medycyny*, Warszawa 1994, s. 129–131.

Bibliotekoznawstwo

42. *W sprawie reorganizacji sieci bibliotecznej w akademiach medycznych: Artykuł dyskusyjny*, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1972, R. 21, nr 4/5, s. 189–195.
43. *Współpraca bibliotek medycznych w zakresie specjalizacji gromadzenia zbiorów*, „Problemy Uczelni i Instytutów Medycznych” 1972, t. 7, nr 3, s. 43–46.
44. *Informacja naukowa w Bibliotece Akademii Medycznej we Wrocławiu*, „Problemy Uczelni i Instytutów Medycznych” 1973, t. 8, nr 2, s. 75–82.
45. *O potrzebie wprowadzenia zajęć dydaktycznych z przysposobienia bibliotecznego i informacji naukowej w akademiach medycznych*, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1974, R. 23, nr 4/5, s. 289–293.

46. *O potrzebie wprowadzenia jednolitego słownika haseł w bibliotekach medycznych*, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1977, R. 26, nr 1/2, s. 1–6.
47. „Prawo biblioteczne” w ustawie o szkolnictwie wyższym z dnia 4 maja 1982 r., „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1983, R. 29, nr 1 (335), s. 15–20.

Materiały dokumentacyjne i sprawozdania

48. *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946–1952*, „Polski Tygodnik Lekarski” 1954, R. 9, dod. nr 5, s. 38–40.
49. *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1950–1960*, Wrocław 1960, t. 1, s. 417–423; toż. w j. ang.: *Library of the Medical Academy*, tamże, s. 424–429.
50. *Akademia Medyczna we Wrocławiu (zarys rozwoju)*, [w:] *XXII Zjazd Towarzystwa Internistów Polskich. Wrocław, 15–17.XI.1963. Informator*, Wrocław 1963, s. 27–47 [współaut. Z. Wiktor].
51. *Sprawozdanie z II Międzynarodowego Sympozjum Purkyniowskiego*, „Archiwum Historii Medycyny” 1965, t. 28, z. 1/2, s. 121–123.
52. *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1945–1970*, t. 1/2, Wrocław 1970, s. 417–423.
53. *Związek Zawodowy Pracowników Służby Zdrowia*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1945–1970*, Wrocław 1970, t. 1/2, s. 77–80 [współaut. A. Wołczański, B. Łazarkiewicz].
54. *Projekt rocznika informacyjnego Akademii Medycznej*, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1972, R. 21, nr 8/9, s. 375–378.
55. *III Regionalne Sympozjum Historyczno-Medyczne w Jeleniej Górze (30.IX–1.X. 1972)*, „Archiwum Historii Medycyny” 1973, t. 36, z. 1/2, s. 121–123 [współaut. Z. Domosławski].
56. *XX seminarium historyczno-medyczne doktorantów*, „Archiwum Historii Medycyny” 1943, t. 37, z. 3, s. 410–412 [współaut. S. Szpilczyński].
57. *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1970–1975*, Wrocław 1975, t. 1/3, s. 473–475.
58. *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1975–1980*, Wrocław 1980, t. 1/4, s. 509–512.
59. *Kolegium dyrektorów bibliotek naukowych Wrocławia*, „Życie Szkoły Wyższej” 1980, R. 28, nr 12, s. 151–156.
60. *Towarzystwa naukowe we Wrocławiu na tle społecznego ruchu naukowego w Polsce*, „Nauka Polska” 1981, R. 29, nr 7/8, s. 73–90 [współaut. H. Kowarzyk]; toż. w j. ang.: *Learned societies of Wrocław and Polish scientific movement*, „Annales Silesiae” 1882, Vol. 12, s. 65–81; toż w jęz. franc.: *Sociétés scientifiques Wro-*

- claw et le mouvement scientifique et social en Pologne*, „Acta Academiae Scientiarum Poloniae” 1982, nr 1/2, s. 99–113.
61. *Wrocławski Oddział Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny w latach 1957–1981*, „Archiwum Historii Medycyny” 1982, t. 45, z. 1/4, s. 150–154.
62. *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1980–1985*, Wrocław 1988, s. 443–445.
63. *Spadkobiercy jezuitów i geniuszy*, „Życie Uczelni” 1988, cz. 1, nr 1, s. 4; cz. 2, nr 2, s. 4.
64. *Doktorzy honoris causa Akademii Medycznej we Wrocławiu 1950–1990 / Honoris causa doctor of the Medical Academy of Wrocław 1950–1990*, Wrocław 1990, 152 s. [współaut. B. Łazarkiewicz].
65. *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1985–1990*, Wrocław 1991, s. 387–389.
66. *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1991–1995*, Wrocław 1995, s. 395–397 [współaut. Z. Strożecka-Tichy].
67. *Okupację niemiecką przeżyłem w Wojniczu*, „Zeszyty Wojnickie” 1998, nr 3–4, s. 2–22.
68. *Biblioteka*, [w:] *Academia Medica Wratislaviensis 1950–2000*, Wrocław 2000, s. 337–350 [współaut. Z. Strożecka-Tichy, R. Sławińska].
69. *Doktorzy honoris causa*, [w:] *Academia Medica Wratislaviensis 1950–2000*, Wrocław 2000, s. 59–77 [współprac. B. Łazarkiewicz, W. Wojtkiewicz-Rok].

Varia

70. *Woźniewski Zbigniew: Rozprawy na stopień doktora medycyny, stomatologii i farmacji w latach 1945–1962*, Warszawa 1963; Rec. L. Barg, „Polski tygodnik Lekarski” 1965, R. 20, nr 7, s. 256.
71. *List do redakcji*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1997, t. 60, z. 1, s. 55–57; odpowiedź na list dotyczący artykułu *Średniowieczna ikonografia anatomiczna* [poz. 16].
72. *Ksiądz Marian Józef Barg (9.09.1891–16.11.1973)*, „Gazeta Gminna” 2001, R. 10, nr 20 (190), s. 17.
73. *Technika pisania pracy naukowej. Poradnik dla autorów prac historyczno-medycznych*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 2001, t. 64, z. 4, s. 317–337 [współaut. T. Ostrowska].

Marek Dubiński
Biblioteka Główna
Politechniki Wrocławskiej

STANISŁAW PIETRASZKO,
– KIEROWNIK ODDZIAŁU
INFORMACJI BIEŻĄCEJ¹
W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ
I OINT POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ

Stanisław Pietraszko urodził się 6 lutego 1923 r. w Buczkowicach, powiat Biała (obecnie Bielsko-Biała) w rodzinie Józefa i Marii z domu Migdał, właścicieli niewielkiego gospodarstwa rolnego.

Jego ojciec ukończył w 1905 r. szkołę mistrzów budowlanych przy Szkole

¹ Oddział świadczący usługi w zakresie informacji naukowej w trybie bezpośredniego kontaktu z użytkownikiem – pracownikiem naukowym lub studentem. Nazwa oddziału funkcjonująca wyłącznie w obrębie Politechniki Wrocławskiej w latach 1972–2002. Oddział, ten zmieniał trzykrotnie nazwę z Oddziału Bibliograficzno-Informacyjnego na Oddział Informacji Naukowej w 1964 r., potem w 1972 r. na Oddział Informacji Bieżącej, nie zmieniając jednak zakresu swojej działalności. W 2002 r. nastąpiło połączenie Oddziału Informacji Bieżącej z Oddziałem Rozpowszechniania Informacji – powstał jednolity Oddział Informacji Naukowej.

Przemysłowej w Bielsku. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości uzyskał koncesję na budowę drewnianych domów mieszkalnych na terenie powiatu bialskiego i odtąd, jako mistrz ciesielski, prowadził samodzielną działalność budowlaną².

Stanisław pochodził z licznej rodziny. Jego najstarszy brat, Jan, pełniąc funkcję kapelana akademickiego w Krakowie, wyniesiony został do godności biskupa pomocniczego diecezji krakowskiej. Najmłodszy z jego braci, Roman, represjonowany, zginął w 1952 r. w Wojsku Polskim.

Stanisław ukończył przed II wojną światową 3 klasy Państwowego Gimnazjum Męskiego w Bielsku. Z początkiem 1941 r., podstępnie złapany, wywieziony został do pracy u bauera w Niemczech, do miejscowości Marienthal (obecnie Niemojów w Sudetach). Zaprzyjaźnił się tam z grupą jeńców francuskich, kwaterowanych pod strażą w pomieszczeniach dworskich tegoż gospodarstwa. Doświadczając jednak nieludzkiego traktowania ze strony niemieckich właścicieli i okazywanej mu wrogości, jako Polakowi, uciekł po trzech miesiącach pracy i zakonspirował się w stronach rodzinnych.

Pod koniec 1941 r. po półrocznym ukrywaniu się, dzięki pomocy i zaangażowaniu wielu osób, zdobył nieformalną drogą nowy „Arbeitsbuch” i skierowanie do uzgodnionej wcześniej pracy w fabryce włókienniczej „Alfred Wenzelis. Schafwollwaren-Erzeugung” w Bielsku. Tutaj zatrudniony przy obsłudze maszyn przędzalniczych pracował aż do czasu wyzwolenia Bielska w lutym 1945 r., przy ciągłym jednak zagrożeniu dekonspiracją z powodu braku dokumentów osobistych, które pozostały w Niemczech.

Zaraz po wyzwoleniu podjął przerwana przez wojnę naukę, zdając w 1945 r. małą, a w 1946 r. dużą maturę w Państwowym Gimnazjum i Liceum w Bielsku.

W latach 1946–1950 studiował język angielski na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Wrocławskiego, gdzie w 1952 r. uzyskał stopień magistra filozofii w zakresie filologii angielskiej. Zaraz po stu-

² Wspomnienia Stanisława Pietraszki.

diach w 1952 r. ożenił się z Danutą, z domu Panek, absolwentką biologii na Uniwersytecie Wrocławskim. W związku tym urodzili się dwaj synowie: Jan (ur. 1953), późniejszy absolwent Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu oraz Stanisław (ur. 1956), późniejszy absolwent pomaturalnej szkoły programistów elektronicznych maszyn cyfrowych. Obaj znaleźli zatrudnienie zgodne z kierunkiem ukończonych szkół.

Ponieważ był to okres rugowania ze szkół nauczania języków zachodnich i początek likwidacji filologii obcych na uniwersytetach polskich (poza filologią rosyjską), absolwenci tych kierunków studiów poszukiwali pracy w różnych instytucjach i zawodach, m.in. w bibliotekach. Z dniem 1 grudnia 1950 r. Stanisław rozpoczął pracę w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej, zatrudniony przez ówczesnego kierownika Biblioteki mgra Józefa Tarnawskiego na stanowisku asystenta bibliotecznego³. Do roku 1955 pracował na różnych stanowiskach, początkowo w Dziale Udostępniania, gdzie w latach 1950–1952 pracował zarówno w wypożyczalni miejscowej, jak i międzybibliotecznej, następnie w latach 1953–1955 w Dziale Opracowania Zbiorów.

W 1952 r. odbył praktykę międzybiblioteczną I stopnia w Bibliotece Politechniki Gdańskiej, a w 1953 r. praktykę II stopnia w Bibliotece Jagiellońskiej, zakończoną egzaminem państwowym⁴, zaś w 1954 r. – kurs informacji organizowany przez Centralny Instytut Dokumentacji Naukowo-Technicznej w Warszawie.

W 1954 r. uzyskał awans na bibliotekarza, a w 1956 r. na starszego bibliotekarza. W tymże roku rozpoczął pracę w Oddziale Bibliograficzno-Informacyjnym. Obok podstawowego zadania służenia użytkownikom Biblioteki pomocą przy poszukiwaniu informacji, do zadań tego Oddziału należało wówczas również rzeczowe opracowanie zbiorów, to jest tematowanie nowych nabytków Biblioteki i tworzenie katalogu przedmiotowego, jako kontynuacji niemieckiego

³ Pracę rozpoczął od przygotowania teoretycznego, tj. od przystudiowania zleconej mu dostępnej literatury fachowej z zakresu bibliotekarstwa.

⁴ Na podstawie Zarządzenia Ministra Szkolnictwa Wyższego z dn. 11.11.1952 (Nr BN III-16/169/53); ten egzamin pozwolił w 1961 r. uzyskać kwalifikacje bibliotekarza dyplomowanego.

„Sachkatalogu”, odsyłającego do zbiorów poniemieckich. Tematowaniem zajmował się kierownik Oddziału, mgr inż. Roman Haisig, były asystent Politechniki Lwowskiej, posiadający w związku z tym duże rozeznanie w gromadzonej przez Bibliotekę literaturze technicznej, pozwalające mu na podstawie tegoż katalogu na udzielanie użytkownikom skutecznej pomocy przy poszukiwaniach literatury w zbiorach Biblioteki. Stanisław włączył się do tematowania nowych nabytków napływającej coraz obficie literatury, szczególnie anglojęzycznej, zgłębiając przy tym teoretyczne podstawy tworzenia katalogu przedmiotowego. Gdy z początkiem lat 60. prace nad katalogiem przedmiotowym przeniesiono do Oddziału Opracowania Zbiorów, jako jego wydzieloną sekcję, współpracował dalej przez wiele lat z mgr Marią Engel, której powierzono ten ważny odcinek pracy.

Jednocześnie, pracując w Oddziale Bibliograficzno-Informacyjnym, rozpoczął starania zmierzające do rozbudowy warsztatu informacyjnego o źródła informacji o charakterze bibliograficznym i faktograficznym, pozwalające na śledzenie literatury naukowej i technicznej w skali światowej i na lepsze zaspokojenie potrzeb środowiska w tym zakresie. Sam śledził ukazujące się w świecie wydawnictwa o charakterze informacyjnym i starał się zdobyć te najwartościowsze dla uczelni, uzyskując je z importu – wydawnictwa zwarte drogą kupną, a wydawnictwa ciągłe drogą prenumeraty. Ponadto wykorzystywał w tym celu coroczne Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie, penetrując stoiska ważniejszych zagranicznych wydawców i zamawiając cenniejsze dla księgozbioru informacyjnego pozycje. Bazując na źródłach zagranicznych, zrezygnował z oferty budowania warsztatu informacyjnego w oparciu o materiały (m.in. karty dokumentacyjne) konstruowanego wówczas przez Centralny Instytut Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej (CIINTE) krajowego systemu informacji, uznając, że materiały te, tworzone głównie dla ośrodków związanych z przemysłem, nie zaspokajają w wystarczającym stopniu potrzeb pracowników naukowych, oczekujących informacji szybkiej i w miarę pełnej. Lata późniejsze potwierdziły słuszność takiej decyzji.

Pracę z użytkownikiem opierał na założeniu, że poszukujący informacji wie na ogół czego szuka, bywa że jest specjalistą z danej dziedziny, natomiast pracownik informacji naukowej powinien mieć maksymalnie dobre rozeznanie w światowym piśmiennictwie naukowym i technicznym, w narzędziach pozwalających na dotarcie do poszukiwanych informacji, a także w zasobach krajowych oraz zagranicznych bibliotek i świadczonych przez nie usługach.

Na marginesie pracy biblioteczej, aby nie zrywać całkowicie więzi z ukończonymi studiami, w latach 1955–1963 prowadził na uczelni dla wybranych grup młodych pracowników naukowych lektoraty języka angielskiego w wymiarze kilku godzin tygodniowo. W tym też okresie czynił dwukrotnie starania o wyjazd na organizowane w Anglii przez British Council kursy dla lektorów języka angielskiego, lecz ówczesne władze uczelni nie wyrażały potrzebnej na to zgody. Fakt ten ostatecznie przesądził o poświęceniu się przez niego wyłącznie pracy biblioteczej, głównie na polu informacji naukowo-technicznej.

W 1959 r. otrzymał awans na kustosza. Z dniem 1 listopada 1961 r. został powołany na wakujące stanowisko kierownika Oddziału Bibliograficzno-Informacyjnego. Otrzymał wówczas etat bibliotekarza dyplomowanego⁵. W latach 1961–1969 pracował na stanowisku adiunkta bibliotecznego. 26 kwietnia 1969 r. został kustoszem dyplomowanym, a 1 stycznia 1977 r. przyznano mu najwyższy stopień zawodowy – starszy kustosz dyplomowany.

Stale podnosił swoje kwalifikacje, m.in. uczestnicząc w różnych kursach szkoleniowych z zakresu informacji. W 1965 r. wziął udział w kursie dla kierowników oddziałów informacji naukowej, zorganizowanym na zlecenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego przez Biblioteki AGH i WSR w Krakowie, po którym zainicjował dokumentowanie zakończonych na uczelni prac naukowo-badawczych, w ra-

⁵ Zgodnie z zarządzeniem nr 143 z dnia 25.05.1961 r. w sprawie warunków jakim powinni odpowiadać kandydaci na bibliotekarzy dyplomowanych w szkołach wyższych (Dz. U. nr 29) oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1967 r. (Dz. U. nr 14) w sprawie warunków zatrudnienia w szkolnictwie wyższym bibliotekarzy dyplomowanych.

mach nowych obowiązków nałożonych przez Ministerstwo na podległe mu biblioteki szkół wyższych. Pracę dokumentacyjną prowadził w Oddziale Informacji Naukowej do 1972 r., kiedy to funkcję tę przejął specjalnie powołany do tych zadań Oddział Dokumentacji.

W 1970 r. uczestniczył w kursie doształcającym w zakresie mechanizacji i automatyzacji procesów informacyjnych, zorganizowanym przez Ośrodek Dokumentacji i Informacji Naukowej PAN w Warszawie, zaś od listopada 1971 do stycznia 1972 w kursie organizowanym przez Wszechzwiązkowy Instytut Informacji Naukowej i Technicznej (VINITI) w Moskwie.

Od 1 listopada 1961 do 30 sierpnia 1988 (nieprzerwanie przez 27 lat) pełnił funkcję kierownika Oddziału Informacji Naukowej.

W tym okresie stworzył na uczelni profesjonalny warsztat niezbędny do udzielania informacji, tworząc Informatorium oraz Czytelnię Wydawnictw Informacyjnych, które często stawiane były za wzór dla innych bibliotek uczelnianych w kraju. Ich bogate zbiory informacyjne uzupełniane przez szereg lat były bardzo wysoko oceniane przez użytkowników zarówno Politechniki Wrocławskiej, jak i odwiedzających uczelnię gości.

W ramach przygotowań do obchodów 25-lecia uczelni, włożył bardzo dużo pracy edytorskiej przy opracowaniu bibliografii publikacji pracowników Politechniki Wrocławskiej za lata 1945–1968.

Dał się poznać jako świetny specjalista z zakresu wykorzystania indeksu cytowań naukowych (Science Citation Index) – zarówno jako narzędzia do poszukiwań bibliograficznych, jak i do badań naukometrycznych, w tym do analizy dorobku naukowego pracowników Uczelni. Przy jego udziale władze Biblioteki i Uczelni podjęły decyzję o prenumeracie, począwszy od 1973 r., Science Citation Index, który wykorzystywany jest do dzisiaj w Oddziale dla celów informacji naukowej oraz do sporządzania analiz cytowań prac pracowników naukowych Uczelni. Rozpoczęto wówczas także szkolenia pracowników i użytkowników informacji w zakresie korzystania z tej bazy danych.

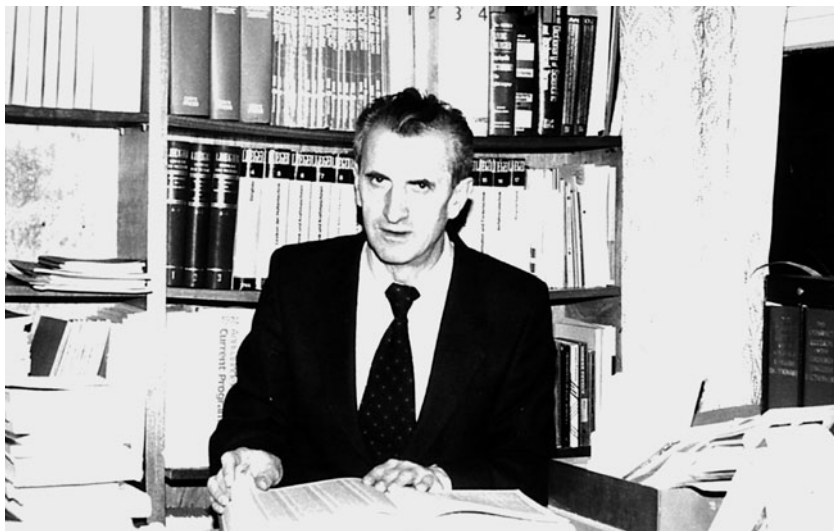
Stanisław Pietraszko miał duże zasługi w organizacji praktyk dla studentów bibliotekoznawstwa z różnych uczelni w kraju. Z chwilą

Konferencja szkoleniowa BG i OINT PWr, Świeradów-Zdrój 1976.

Wykład prof. Michaela Lyncha z Sheffield University (w środku).

Z lewej: S. Pietraszko w trakcie tłumaczenia wykładu,
z prawej: organizator konferencji, dyrektor BG i OINT, dr inż. C. Daniłowicz.

W czytelni informacyjnej nad Indekssem Cytowań Naukowych.

rozpoczęcia tych praktyk jeszcze w latach 60., był ich organizatorem i merytorycznym opiekunem, prowadząc je na wysokim poziomie⁶. W 1974 r. został formalnie powołany przez rektora Politechniki na zakładowego kierownika praktyk w Bibliotece Głównej.

Na marginesie pracy w Bibliotece Głównej, w latach 1955–1958 prowadził zajęcia dydaktyczne i konsultacje z zakresu informacji i dokumentacji naukowo-technicznej na kursach dla bibliotekarzy bibliotek fachowych, organizowanych przez Państwowy Ośrodek Kształcenia Korespondencyjnego Bibliotekarzy w Warszawie⁷.

Natomiast w latach 1962–1976 prowadził wykłady i ćwiczenia z zakresu źródeł informacji na organizowanych przez CIINTE w Warszawie rocznych, a później półtorarocznych kursach doskonalących dla pracowników Zakładowych Ośrodków Informacji Dolnego Śląska, dla których punkt konsultacyjny mieścił się we Wrocławiu⁸. Na życzenie prowadził również zajęcia ze źródeł informacji ukierunkowane tematycznie dla potrzeb studentów starszych lat studiów lub młodszych pracowników naukowych.

Z dniem 1 listopada 1970 r. został powołany przez Rektora Politechniki na członka kolegium redakcyjnego wydawnictwa „Acta Polytechnica Wratislaviensis”, informującego o prowadzonych i zakończonych na uczelni pracach naukowo-badawczych. Funkcję tę pełnił do 1976 r.

Od 1973 r. uczestniczył aktywnie, wygłaszając referaty, w corocznych konferencjach szkoleniowych organizowanych przez dyrekcję Biblioteki

⁶ Do Biblioteki Politechniki Wrocławskiej zgłaszała się co roku na praktykę duża liczba kandydatów z różnych ośrodków w kraju. Dyrekcja otrzymywała podziękowania imienne dla S. Pietraszki za przeprowadzenie praktyk zawodowych studentów od Dyrekcji Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UAM w Poznaniu, Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

⁷ Punkt konsultacyjny we Wrocławiu przy Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej, Podwale Oławskie 76/77, a później przy istniejącym wówczas Liceum Bibliotekarskim.

⁸ Punkt konsultacyjny przy Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej, a później przy WOINTE we Wrocławiu.

dla pracowników sieci biblioteczno-informacyjnej Politechniki Wrocławskiej. Na konferencje te zwykle zapraszano prelegentów z zagranicznych uczelni, m.in. z Anglii i USA, i wówczas pełnił rolę tłumacza wykładów i pośredniczył w rozmowach pomiędzy dyrekcją Biblioteki a gośćmi.

W roku akademickim 1976/1977 na zlecenie Instytutu Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego w Warszawie kierował zespołem badawczym pracującym nad oceną przydatności języka cytowań naukowych dla potrzeb badań naukometrycznych. Prace zakończono obszernym raportem, który przekazano do Instytutu. W związku z tą pracą badawczą, zaproszony został w następnym roku⁹ na Uniwersytet w Berlinie, do tamtejszego ośrodka badań naukowych¹⁰, współpracującego z Ośrodkiem Badań Prognostycznych Politechniki Wrocławskiej, na konsultacje dotyczące możliwości wykorzystania języka cytowań, a w szczególności danych zawartych w Science Citation Index, do prowadzonych u nich prac badawczych. Wynikła z tego dalsza współpraca.

W latach 1970–1971 brał aktywny udział, wraz z Dyrekcją i innymi pracownikami Biblioteki, w zorganizowaniu w gmachu Politechniki trzech dużych wystaw: angielskiej, amerykańskiej i francuskiej książki naukowej¹¹. Tematyka wystaw obejmowała zakres zainteresowań całego wrocławskiego środowiska naukowego. Natomiast we wrześniu 1974 r., w związku z Dniami Nauki Polskiej w Kijowie, przygotował i zorganizował w pomieszczeniach Uniwersytetu Kijowskiego wystawę publikacji pracowników naukowych i wydawnictw Politechniki Wrocławskiej, obrazującą dorobek naukowy uczelni (obok równolegle zorganizowanej podobnej wystawy Uniwersytetu Jagiellońskiego).

W czasach Polski Ludowej utrzymał swoją bezpartyjność. W pracy społecznej w latach 60, przez dwie kadencje, był mężem zaufania grupy związkowej. Należał do Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Związku Nauczycielstwa Polskiego (od 1951 r.) i NSZZ „Solidarność”.

⁹ Wizyta miała miejsce w dniach 12–15 kwietnia 1978 r.

¹⁰ Sektion Wissenschaftstheorie und Wissenschaftsorganisation der Humboldt-Universität zu Berlin.

¹¹ Wydawnictwo do wystaw dostarczyły odpowiednio: British Council, Ambasada Amerykańska i Ośrodek Francuskiej Dokumentacji Naukowo-Technicznej w Warszawie.

darność” (od 1980 r.). W latach 1970–1972 był delegatem Rady Oddziałowej do spraw kulturalno-oświatowych w Radzie Zakładowej. Otrzymał liczne nagrody rektora, został też odznaczony Złotą Odznaką Politechniki Wrocławskiej (1971), Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1980).

S. Pietraszko charakteryzował się dużym etosem pracy. Zawsze najważniejszy był użytkownik, jego potrzeby i oczekiwania. W wyjątkowy sposób rozumiał psychikę czytelnika biblioteki. Na uwagę zasługuje fakt chętnego służenia pomocą młodszym pracownikom, którzy w wielu sprawach zwracali się do Niego jako do eksperta nie tylko w kwestiach językowych, ale także w problemach fachowych związanych z wykonywaną przez nich pracą.

Nie przywiązywał wagi do prowadzenia statystyk, sprawozdań i innych opracowań w celu pochwalenia się własną pracą. Należy podkreślić, że S. Pietraszko w całej swojej karierze zawodowej miał trudne warunki pracy. Nigdy nie miał własnego pokoju ani nawet wygodnego kąta do cichej pracy. Nie zabiegał też o należne kierownikowi przywileje.

Był ceniony przez przełożonych, którzy przy okazji zgłaszania go do różnych nagród i odznaczeń pisali we wnioskach: *„Długoletni bardzo zasłużony pracownik, posiada dużą wiedzę fachową, którą umiejętnie wykorzystuje w pracy. Pełnił funkcję kierownika oddziału i obowiązki te wykonywał bardzo dobrze. Wyszkolił i przygotował do pracy wielu młodych pracowników. [...] Bierze ponadto czynny udział w pracach badawczych oraz zajęciach dydaktycznych. Jest bardzo zaangażowany, ambitny i pełen inicjatywy. Pracownik bardzo sumienny, całkowicie oddany pracy w oddziale informacji, wysokiej klasy fachowiec w tej dziedzinie, niezwykle cenny dla Biblioteki, posiadający dobrą znajomość języków obcych”*¹².

W wieku 65 lat po przepracowaniu 38 lat w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej z dniem 30 czerwca 1988 r. przeszedł na zasłużoną emeryturę. W liście pożegnalnym wystosowanym 26 maja 1988 r.

¹² Opinie Dyrekcji do wniosków o nagrody (dokumenty znajdują się w Aktach Biblioteki Politechniki Wrocławskiej).

ówczesny Rektor Politechniki Wrocławskiej, prof. dr hab. inż. Jan Kmita, napisał m.in.: „*Szczególnie cenimy Pana osiągnięcia zawodowe związane z organizacją usług informacyjnych w naszej Uczelni. Wysoki poziom pracy kierowanego przez Pana zespołu znajdował zawsze najwyższe uznanie pracowników naszej Uczelni, a także liczne grono odwiedzających nas gości. Pana skromność i połączona z tym duża kultura osobista oraz pełna zaangażowania praca stała się wzorem dla wielu młodszych pracowników. Kierownictwo Uczelni docenia szczególnie fakt, że całą karierę zawodową związał Pan z pracą na rzecz pracowników naukowych i studentów Politechniki Wrocławskiej, służąc im zawsze pomocą i kompetentną radą*”¹³.

BIBLIOGRAFIA

1. Engiel M., Madryas W., Pietraszko S., *Klasyfikacja nauk dla potrzeb systemu APIN*, „Komunikaty Bibl. Gł. i OINT PWr Ser. A” 1973, nr 19, 25 s.
2. Babiarz M., Kaczmarek E., Maćkówka J., Majewska M., Pietraszko S., *Analiza cytowań prac pracowników naukowych Politechniki Wrocławskiej za rok 1973 wg SCI-1973*, „Komunikaty Bibl. Gł. i OINT PWr Ser. C” 1975, nr 20, 59 s.
3. Pietraszko S., Kaczmarek E., Majewska M., Bajorek J., *Porównawcza analiza ilościowa stanu cytowania pracowników naukowych i ich prac w Politechnice Wrocławskiej, Politechnice Warszawskiej i Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie wg SCI-1973*, „Komunikaty Bibl. Gł. i OINT PWr Ser. C” 1975, nr 19, 24 s.
4. Pietraszko S., Majewska M., Kaczmarek E., Suchostawska B., Bajorek J., *Analiza cytowań prac pracowników naukowych Politechniki Wrocławskiej za rok 1974 wg SCI-1974*, „Komunikaty Bibl. Gł. i OINT PWr Ser. C” 1975, nr 23, 69 s.
5. Kaczmarek E., Maćkówka J., Majewska M., Pietraszko S., *Analiza cytowań prac pracowników Politechniki Wrocławskiej za rok 1975 wg SCI-1975*, „Komunikaty Bibl. Gł. OINT PWr Ser. C” 1976, nr 25, 89 s. [maszyn. powiel.].
6. Pietraszko S., Cader J., Kaczmarek E., Maćkówka J., Majewska M., *Analiza użyteczności języka cytowań dla celów naukowych ze szczególnym uwzględnieniem informacji o cytowaniach zawartych w „Science Citation Index”*, „Raporty Bibl. Gł. i OINT PWr” 1977, nr 124, 186 s., 21 rys., 30 tabl., 9 wykr., bibliogr. 90 poz. + aneks 52 tabl.

¹³ Fragment pisma Rektora PWr prof. dr hab. inż. Jana Kmitę w związku z przejściem S.Pietraszki na emeryturę.

7. Kaczmarek E., Maćkówka J., Majewska M., Pietraszko S., *Analiza cytowań prac pracowników Politechniki Wrocławskiej za rok 1976 wg SCI-1976*, „Komunikaty Bibl. Gł. OINT PWr ser. C” 1977, nr 28, 94 s. [maszyn. powiel.].
8. Engiel M., Madryas W., Pietraszko S., *Klasyfikacja nauk w systemie APIN*, „Komunikaty Bibl. Gł. OINT PWr Ser. A” 1978, nr 73, 25 s. [maszyn. powiel.].
9. Pietraszko S. [i in.], *Bibliografia publikacji pracowników Politechniki Wrocławskiej za lata 1945–1968*, [w:] *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, Wrocław 1970, [t. 2], 341 s.

Ewa Grabarska
Biblioteka Uniwersytecka
Uniwersytet Wrocławski

IRENA MIRŻEJAN – POLONISTA, BIBLIOTEKARZ – WSPOMNIENIE

Irena Mirżejan, z domu Cedrowska, urodziła się 15 grudnia 1926 r. w Kamiennej w powiecie wrocławskim, jako druga z trzech córek państwa Cedrowskich. Ojciec Bolesław z zawodu był kolejjarzem – pracownikiem Polskich Kolei Państwowych w Kamiennej. Matka zajmowała się domem. Z racji zawodu ojca, a także wybuchu wojny, rodzina prowadziła koczowniczy tryb życia, podążając za kolejnymi propozycjami pracy dla ojca, a także zmuszana do licznych przeprowadzek sytuacjami jakie powodowała wojna.

I tak, w krótkim czasie rodzina z Kamiennej przeniosła się do Zielonki pod Warszawą, gdzie przebywała do wybuchu wojny. Tutaj pani Irena ukończyła szkołę podstawową i zdała egzamin wstępny do Gimnazjum im. Zofii Łabusiewicz w Warszawie. Był to niestety rok wybuchu wojny – zmuszeni do ucieczki przed okupantem przybyli do Siedlec. Po bardzo krótkim czasie spokojnego pobytu w Siedlcach, podjęli kolejną ucieczkę, tym razem przed wojskami rosyjskimi – postanowili wrócić do Zielonki. Jednakże z powodu ścigania ojca przez

gestapo, rodzina po raz kolejny stała w obliczu zagrożenia. Ojciec wyjechał do Rembertowa do matki, a następnie do Łowicza. I tutaj, dzięki wujostwu, zamożnym i wpływowym ludziom, przeżywają spokojnie okres wojny.

Z powodu kilkakrotnych przemieszczeń dzieci miały trzyletnią przerwę w nauce. Od 1942 r. kontynuowały naukę na tajnych kompletach organizowanych przez nauczycieli w Łowiczu. Ojciec pracował natomiast jako robotnik w tutejszym składzie opałowym. W 1945 r. po wyzwoleniu Łowicza, wrócił do zawodu i korzystając z propozycji PKP przeniósł się do Wałbrzycha. Córka Irena w 1946 r. uzyskała świadectwo dojrzałości w Łowiczu i w tymże roku rodzina w komplecie osiedliła się na stałe we Wrocławiu.

Pani Irena, jeszcze Cedrowska, rozpoczęła studia na Uniwersytecie we Wrocławiu na Wydziale Humanistycznym, uzyskując w 1952 r. tytuł magistra filologii polskiej. W trakcie trwania studiów, podejmowała różne prace zarobkowe. W 1948 r. od czerwca do września pracowała w spółdzielni „Społem” jako referent działu sprzedaży, natomiast od lipca 1949 r. rozpoczęła pracę na pełnym etacie w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu, kończąc studia już w trybie zaocznym. Pracując i studiując udzielała korepetycji. W tym czasie wyszła za mąż za Jerzego Mirzejana z pochodzenia Ormianina. Mieli jednego syna.

Pani Irena Mirzejan całe swoje życie zawodowe związała z biblioteką. Brała udział w pionierskich pracach przy jej organizowaniu i tworzeniu, porządkując, opracowując, a także zabezpieczając zbiory dawnej Biblioteki Miejskiej i Uniwersyteckiej oraz zbiory poniemieckie z bibliotek prywatnych z terenu całego Dolnego Śląska. Przez szereg lat wykonywała wszystkie prace biblioteczne. Od 1964 r. na stanowisku kustosa zajmowała się głównie katalogowaniem poniemieckich czasopism. W 1971 r. objęła kierownictwo Oddziału Opracowania Wydawnictw Ciągłych i sprawowała tę funkcję do końca, czyli do czasu odejścia na emeryturę w 1986 r.

Była najbardziej doświadczonym pracownikiem Biblioteki Uniwersyteckiej w zakresie opracowania i inwentaryzowania wydawnictw ciągłych. Jej dziełem było połączenie dwóch odrębnych katalogów

Irena Mirzeján (pierwsza z lewej) ze współpracownikami w Oddziale Opracowania Biblioteki Uniwersyteckiej, lata 60.

Irena Mirzeján w stroju łowickim (rodzina kilka lat mieszkała w Łowiczu).

Państwo Mirzejánowie na nartach, lata 50.

czasopism: zbiorów ogólnych i zbiorów śląskich. Brała czynny udział w pracy naukowej, opracowywała m.in. biogramy do *Słownika Pracowników Książki Polskiej*. Działalność dydaktyczna Pani Ireny obejmowała praktyczne szkolenia bibliotekarzy przede wszystkim w katalogowaniu zbiorów oraz szkolenia pracowników innych bibliotek uczelnianych w ramach praktyk studenckich i awansowych.

Była osobą niezwykle aktywną, energiczną i przedsiębiorczą. W 1980 r. przyczyniła się do powstania Związku Zawodowego „Solidarność” na terenie Biblioteki Uniwersyteckiej (funkcjonuje do dziś), miała swój aktywny wkład w wydawnictwo prasy podziemnej oraz jej kolportaż. Aktywność, pomysłowość i wyczucie organizacyjne pani Ireny sprawiały, iż była cennym uczestnikiem gremiów zajmujących się organizacją życia naukowego w Bibliotece. Poza kierowaniem pracą w Oddziale wielokrotnie zasiadała w Radzie Naukowej Biblioteki Uniwersyteckiej i w ławach Senatu, reprezentując Bibliotekę. Uczestniczyła w pracach Polskiego Towarzystwa Filologicznego, a także działała w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich.

Po odejściu na emeryturę w 1986 r. przez następne 7 lat pracowała w Bibliotece Głównej Akademii Medycznej we Wrocławiu, katalogując ponemieckie zbiory czasopism medycznych.

Kilkakrotnie wyróżniana nagrodami rektorskimi, a także odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim.

Pani Irena ceniła sobie zawsze prostotę i nieskomplikowany sposób wyrażania się, co w połączeniu z konstruktywnym sposobem myślenia, umożliwiało niezwykłą łatwość współpracy i porozumiewania się z ludźmi. Są to cechy wymagające pewnych predyspozycji psychicznych, jak otwartość, zdolność do przełamywania schematów, umiejętność słuchania, a także dyscyplinowania własnych ambicji. Tego nie uczymy się z książek, tego uczymy się od ludzi.

Była niezwykle racjonalna, mocno stąpająca po ziemi, nie znosiła irytacji i okazywania na zewnątrz złych emocji. Współpracując z panią Ireną ponad 20 lat, nauczyłam się spokoju i dystansu do wielu spraw, przede wszystkim, traktowania problemów jak czegoś naturalnego, co po prostu należy rozwiązać. Rozwiązania wszelkich skom-

plikowanych spraw, rodziły się zawsze w zwyczajnej spokojnej rozmowie. Nie była osobą drobiazgową – twierdziła, że „drobiazgowość niszczy życie”, starała się problem widzieć globalnie, pomijając nieistotne dla sprawy szczegóły. Tą maksymę stosowała też w życiu. Była zdecydowaną optymistką. Nawet w skomplikowanych sytuacjach umiała dostrzec pozytywne rozwiązanie. Ceniła ludzi, którzy posiadali własne zdanie.

Rozpoczynając pracę w Oddziale Opracowania Wydawnictw Ciągłych pod kierownictwem pani Ireny, po przejściu praktyki, w podstawowych Oddziałach Biblioteki (ponieważ nie byłam z wykształcenia bibliotekoznawcą), doznałam wiele emocji, musiałam nauczyć się zasad katalogowania i przestrzegać ich stosowania w poprawnych opisach bibliograficznych, co było szczególnie trudne przy opracowaniu wydawnictw obcojęzycznych, a także starych ponemieckich wydawnictw tzw. zabezpieczonych. Cieszyłam się wtedy, że jest możliwa konsultacja z autorytetem, aby powziąć właściwą decyzję, co do opisu bibliograficznego. Po kolejnej takiej konsultacji, dowiedziałam się, że nie należy „iść na łatwiznę”, tzn. przyjść, przedstawić skomplikowany przypadek do skatalogowania i otrzymać gotowe rozwiązanie. Zawsze i co najważniejsze „należy mieć własną koncepcję opisu bibliograficznego, mając jednocześnie na uwadze jasność, klarowność oraz zrozumiały zapis wszelkich wymaganych uwag trafiających do czytelnika”. Umiała z nami rozmawiać – bo umiała nas słuchać.

Pani Irena zmarła 16 października 2006 r. we Wrocławiu. Została pochowana na cmentarzu przy ul. Bardzkiej we Wrocławiu.

Była młoda duchem, może właśnie dlatego z niezwykłą łatwością pokonywała dystanse pokoleniowe, a poczucie humoru, jakim była obdarzona, pozwalało jej zawsze z nadzieją patrzeć w przyszłość. Taką ją zapamiętamy.

Nie zachowało się wiele materiałów na temat działalności pani Ireny Mirzejan. Podstawowym źródłem informacji jestteczka osobowa w Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, oraz rozmowy z dawnymi współpracownikami i rodziną.

Zamierzenie redakcji tomu 7, aby przedstawić osobowości bibliotekarstwa wrocławskiego, wsparte zostało przez Korporację Bibliotekarzy Wrocławskich, powołaną do działania w końcu 2008 roku. Kolejny tom *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia* poświęcony został sylwetkom zawodowym bibliotekarzy wrocławskich. Zawiera 14 biogramów osób, których losy zawodowe, rozpoczęte owocną pracą w bibliotekach naukowych Wrocławia, różnie kształtowały się w kolejnych latach. Każda z osób przedstawiona w niniejszym tomie była i jest bez wątpienia osobowością bibliotekarską, kilka z nich zaznaczyło się także w nauce polskiej. Biogramy rozpoczynają wspomnienia kilku bibliotekarzy Biblioteki Uniwersyteckiej poświęcone sylwetce prof. Bronisława Kocowskiego, bibliotekarza i niestrudzonego badacza starej książki. Kolejne biogramy odnoszą się do profesorów Uniwersytetu Wrocławskiego, którzy karierę zawodową zaczęli w Bibliotece Uniwersyteckiej: Zofia Gaca-Dąbrowska, Anna Aleksiewicz, Jerzy Chodorowski, Maria Przywecka-Samecka. Wśród długoletnich bibliotekarzy bibliotek naukowych Wrocławia byli: Elżbieta Marczevska-Stańdowa, Jan Pasiński, Jan Ożóg, Leszek Barg, Stanisław Pietraszko, Irena Mirzejan i – cieszące się nadal dobrą kondycją i czynne zawodowo – Aniela Kolbuszowska, Wiesława Jędrzejewska i Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz.

Niniejszy tom jest kontynuacją tomu 3 wydanego w 2006 r., w którym zaprezentowane zostały zmiany wizerunku bibliotekarza w odbiorze użytkownika i osobowości wrocławskiego bibliotekarstwa. Celem zarówno tomu 3 jak i 7 jest ocalenie od zapomnienia przedstawionych bibliotekarzy, których wkład w naukę wrocławską jest ciągle niedoceniany.

Prof. dr hab. Maria Pidhupczak-Majerowicz

ISBN 978-83-85417-30-9